choderlos de laclos

«Roman de analiză, şi roman de analiză de cel mai pur tip clasic (în tradiţia *Prinţesei de Clèves;* Baudelaire admira în el puterea „analizei raciniene“, frapat, fără îndoială, de pătrunderea cu care este surprinsă psihologia feminină...), *Legăturile primejdioase* se citesc şi ca roman de moravuri (aşa îl vede Sainte-Beuve) şi ca document exact de istorie şi psihologie (cum îl socotesc Taine şi fraţii Goncourt) şi ca o *ars amoris*, ca o „educaţie sentimentală“...»

IRINA MAVRODIN

Vol. I şi II lei 10

editura pentru literatură

539

choderlos de laclos

choderlos de laclos

legăturile primejdioase

*

Ilustrația copertei : *Emilia Boboia*

chodérlos de laclos

legăturile primejdioase

sau
scrisori culese într-o societate și publicate pentru instruirea altor societăți

*

ROMAN

TRADUCERE DE AL. PHILIPPIDE
ȘI GRIGORE STURDZA
PREFAȚĂ DE IRINA MAVRODIN

1969
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

LEGĂTURILE PRIMEJDIOASE — O OPERĂ DESCHISĂ

Un ofițer de artilerie, distins matematician și remarcabil specialist în balistică și fortificații, scrie la patruzeci și unu de ani, în cîteva luni, în timp ce veghează într-o garnizoană izolată la construirea unei importante fortărețe, un roman care e altceva decît tot ceea ce se mai scrisese sau se scria atunci în Franța [1], care-l impune ca pe autorul cel mai celebru al zilei, cel mai citit și cel mai hulit totodată.

Pînă atunci, el nu mai publicase decît vreo cîteva obscure madrigaluri, epistole și povestiri licențioase în versuri, precum și două penibile dramatizări după niște romane sentimentale la modă. Cazul lui ni-l amintește pe acela al autorului lui *Adolphe* sau, mai aproape de noi, pe cel al lui Proust, care, tot pe neașteptate, și tot în plină maturitate, devine, din diletantul autor al unor pagini de pastișă literară, romancierul francez cel mai original al epocii. Ca și în cazul lui Proust, cartea e scrisă

---

[1] Deși Laclos citează ca modele ale sale romanele *Viața Marianei* de Marivaux, *Clarisse Harlowe* de Richardson, *Tom Jones* de Fielding și *Noua Heloiză* de Rousseau.

după o îndelungată perioadă de mare disipațiune mondenă, experiență care-i furnizează și substanța. Dar, în timp ce pentru Proust se deschide, din momentul apariției primului volum din ciclul *In căutarea timpului pierdut*, o carieră care nu va sfîrși decît o dată cu moartea scriitorului, pentru Laclos cariera literară se deschide și totodată se și închide cu romanul său. El aparține acelei nobile rase de mari scriitori ai unei singure cărți, care, realizîndu-și de la prima încercare capodopera, se retrag apoi într-o tăcere aureolată de mister, refuzînd decăderea prin autopastișare.

Dacă pentru unii critici *Legăturile primejdioase* pot apare în viața lui Choderlos de Laclos ca un accident — după alții este romanul unui bărbat matur ros de ambiții, ce vrea să iasă din anonimat, presupunere care de altfel nu explică nimic — atunci e neîndoielnic vorba de accidentul prețios între toate, care îmbogățește o literatură cu una din operele ei cele mai caracteristice. „Misterul" care înconjoară acest roman bizar e potențat, desigur, nu numai de scandalul pe care l-a suscitat încă de la apariție[1] și care s-a menținut și după moartea scriitorului, ci și de impersonalitatea enigmatică a operei mereu confruntată cu prea puținele date cunoscute în legătură cu viața intimă a lui Laclos (date privind cariera lui militară sau politică există, în schimb, mai numeroase), mai ales pentru perioada premergătoare și contemporană apariției *Legăturilor primejdioase*. Încercările

[1] *„Cartea a stîrnit un sentiment de admirație înspăimîntată — spune Grimm. Autorul ei este temut, admirat, sărbătorit ; omul zilei (Valmont) și istoricul său, pictorul și modelul sînt tratați aproape la fel."*

criticii și istoriei literare de a explica opera prin viața autorului au fost în cazul de față descurajate nu numai de o anumită carență de documente și de mărturii sigure privind viața personală a lui Choderlos de Laclos și convingerile sale religioase și etice din acea perioadă, ci și de o cantitate enormă, făcînd parcă pandant carenței de care vorbeam, de aprecieri foarte subiective ale unor adversari politici contemporani care-l zugrăvesc în cele mai sinistre culori, aprecieri ce vor fi reluate și speculate mai tîrziu de Michelet, de frații Goncourt sau de Taine care, văzînd în el întruchiparea depravării Vechiului Regim, îi face următorul portret caracteristic : *„Este un Machiavelli subaltern, om bun la toate, profund, depravat, care de multă vreme are o înclinație pentru combinațiile monstruoase"*. S-a acreditat legenda (sau poate nu legenda ?) unui Laclos tip de Don Juan cinic, satanic, intrigant, perfid, identic întru totul cu negrele sale personaje, marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont. Dar ea pare a fi contrazisă de seriozitatea și corectitudinea rigidă a militarului care are, e drept, în cariera sa un moment de nonconformism (cariera politicianului rămîne într-o zonă mai echivocă), de devotamentul și de fidelitatea tatălui și soțului — deși căsătoria lui Laclos are loc în împrejurări care amintesc pînă la un punct de seducerea lui Cécile Volanges de către vicontele de Valmont, fiind, pare-se, fericitul rezultat al unui pariu (sau, poate, aceste împrejurări, care apar ca echivoce, sînt doar romanțioase ?).

Portretele timpului ne arată o figură exprimînd viclenia și inteligența, cu privirea senzuală, dominatoare și

sensibilă totodată. Memoriile timpului vorbesc de conversația sa *„rece, spirituală fără a fi amabilă, cu fulgerări de căldură oratorică cu atît mai cuceritoare, cu cît debitul său e, de obicei, metodic“*. Poate cea mai convingătoare opinie rămîne cea a contemporanului său Rétif de La Bretonne : *„Toată lumea îl crede un monstru pentru că zugrăvește o Merteuil și un Valmont. Dar ar trebui trasă o concluzie opusă : un melancolic face comedii, un om vesel, sanguin, tragedii.“*

În ciuda acestor constatări, este neîndoielnic că relația operă-om-autor rămîne aici dintre cele mai dificile de definit. Indiscutabil rămîne faptul că opera este rezultatul unei experiențe mondene agitate și strălucite — tinerețea lui Laclos este tinerețea lui Chamfort, Talleyrand, Crébillon, Mirabeau, tinerețea lui Vigny și Stendhal, ei înșiși ofițeri — care se desfășoară în diferite orașe de provincie în care Laclos locuiește urmînd deplasările garnizoanei sale. Stendhal, care l-a cunoscut pe Laclos, atunci bătrîn general de brigadă, în Italia, cu care comunică întru aceeași admirație față de Napoleon, ne asigură că la originea *Legăturilor primejdioase* se află experiența celor șase ani petrecuți la Grenoble, oraș atunci cu o viață de societate foarte animată, care l-a inspirat și pe Casanova într-unul din cele mai importante capitole ale *Memoriilor* sale, și ne dă „chei“ pentru o parte din personajele cărții, și, în primul rînd, pentru marchiza de Merteuil (să nu uităm că Stendhal este originar din Grenoble și foarte legat prin familie de acest oraș).

Chestiunea aceasta a „cheilor“ i-a preocupat mult atît pe contemporanii lui Laclos cît și pe istoricii literari, și,

pentru primii, ea a amplificat scandalul provocat de carte, în timp ce pentru ceilalți, pe aceeași linie a cercetării operei prin biografia autorului, ea a dus la complicate incursiuni în monografia orașului Grenoble și în istoria unor ilustre sau mai puțin ilustre familii locale. Aceste incursiuni nu au constatat decît ceea ce bunul-simț ar fi trebuit să intuiască primul : e vorba și aici, ca în orice carte cu adevărat mare, nu de un text cu „cheie“ ci de un roman în care experiența brută este literar transpusă și depășită.

Roman de analiză, și roman de analiză de cel mai pur tip clasic (în tradiția *Prințesei de Clèves*; Baudelaire admira în el puterea „analizei raciniene“, frapat, fără îndoială, de pătrunderea cu care este surprinsă psihologia feminină, iar Paul Bourget, recunoscîndu-se discipolul lui, îl socotește pe Laclos „părintele romanului de analiză“, văzînd în el pe „cel mai crud dintre vivisectorii dragostei“ și în cartea sa „o sumbră planșă de anatomie morală“), *Legăturile primejdioase* se citesc și ca roman de moravuri (așa îl vede Sainte-Beuve) și ca document exact de istorie și psihologie (cum îl socotesc Taine și frații Goncourt) și ca o *ars amoris*, ca o „școală a femeilor“, ca o „educație sentimentală“ (Stendhal vedea în acest roman un „arsenal de seducție“, un „breviar pentru tinerii provinciali care își cunosc o dispoziție infinită de a iubi și de a fi iubiți“).

Dar el se citește, ca și romanele lui Stendhal de altfel, sau ca acelea ale unor romancieri din secolul al XX-lea, ale unui Montherlant de exemplu (Costals, din romanul *Les jeunes filles*, este foarte aproape, în multe privințe,

de Valmont), care par a coborî din el, și ca „roman al unui stil de viață", ca o meditație asupra unor chestiuni de etică și de comportament, asupra binelui și a răului, asupra viciului și a virtuții, asupra fericirii, asupra dragostei, asupra realității și aparenței, a destinului și a libertății, în ultimă instanță, asupra condiției omului.

Citindu-l în această nouă perspectivă, sîntem puși în situația de a constata caracterul foarte abstract și profund ambiguu al romanului — ambiguu în măsura în care meditația rămîne deschisă, în măsura în care cărții i se pot da, și i s-au dat, mai multe interpretări — în ciuda epilogului „lipit", scris, evident, de circumstanță, — concesie făcută mentalității epocii spre a preveni anumite atacuri care totuși s-au dezlănțuit — în care concluziile sînt trase pe un ton apăsat, „cei răi" fiind cu toții într-un fel sau altul aduși la ordine. Ne explicăm astfel mai ușor de ce exegeții cărții au ajuns la rezultate opuse cînd s-au străduit, pe multe pagini, să stabilească dacă Choderlos de Laclos a zugrăvit societatea epocii sale în culori fidele sau în culori mult mai întunecate decît cele ale modelului. Tot astfel ne explicăm cum alături de indignarea suscitată de carte (care a suferit, după moartea autorului, sub regimul puritan al Restaurației, o condamnare, pentru aceleași motive pentru care ceva mai tîrziu vor fi condamnate *Doamna Bovary* și *Florile răului*, adică pentru ultragiu adus bunelor moravuri), pe care marele public francez, dar și o serie de istorici literari, au asimilat-o multă vreme cu romanele licențioase de mîna a doua ce abundă în epocă sau au executat-o cu formule expeditive (Charles Nodier : „E un *Satiricon* de garnizoană"), a existat și o reacție contrarie, care a văzut în roman o excelentă hrană pentru sufletele pioase și dornice să se întărească pe drumul virtuții.

Referirea la Stendhal, care a fost mult preocupat de *Legăturile primejdioase*, mărturisindu-și admirația pentru această carte, se impune încă o dată. În *Roșu și Negru* ambiguitatea situațiilor și a eroului, care permit, de altfel, apropieri cu situațiile și eroul din *Legăturile primejdioase*, este indiscutabilă, de unde și interpretările foarte variate ce i s-au dat, de la cea care vede în el numai arivistul banal care a eșuat în tentativa sa pe care nici o spiritualitate nu o înnobilează și pînă la aceea care îl înțelege ca pe un Meursault *„avant la lettre"*.

În caracterul acesta ambiguu (în sensul în care termenul este astăzi aplicat romanului modern), credem că rezidă în primul rînd și impresia de „bizarerie" pe care ne-o lasă romanul *Legăturile primejdioase*. Și tot de aici și impresia de familiaritate a cititorului de azi cu acest text, atît de contemporan cu noi prin ambiguitatea lui substanțială.

Cum se realizează această ambiguitate ? Printr-o relatare pur abstractă, pur impersonală (în sensul acesta observăm descendența romanului din marea literatură clasică și putem vedea în el o reacție la valul de sentimentalism și de literatură a „eului" care, prin Rousseau și numeroșii lui imitatori și prin romanul englezesc, invadase literatura franceză a epocii) a unor evenimente mai puțin exterioare și mai mult interioare, situate într-un spațiu neutru și într-un timp neutru, neutre ca într-o tragedie clasică sau ca într-un roman modern, neutre în

ciuda precizărilor de dată și de cadru — riguroase dar făcute cu mare zgîrcenie — prin care autorul obține parcă un efect contrariu, ca într-un roman de Camus sau de Butor. Ceea ce nu interzice citirea *Legăturilor primejdioase* ca roman cu referire exactă la operă — lucru la care ne invită nu numai epigraful extras din prefața la *Noua Eloiză* ci și subtitlul cărții — dar în același timp permite o lărgire și o îmbogățire a sensurilor cărții, inepuizabile ca în orice mare roman modern de factură simbolică.

Pentru a fi mai expliciți, trimitem la alte romane, aparținînd aceluiași secol, ca *Viața Marianei, Manon Lescaut*, romanele lui Lesage, *Călugărița* lui Diderot, romane de moravuri sau de analiză în sensul cel mai exact al cuvîntului, și în care este dificil să se descopere ceea ce numeam ambiguitate. Romane „ambigue" ar fi poate mai curînd cele două curioase cărți ale lui Diderot, *Nepotul lui Rameau* și *Jacques cel fatalist*.

Laclos însuși simte tot ceea ce-l desparte de contemporanii săi, de un Marivaux, de exemplu, în care vede totuși un precursor. Într-un articol publicat în *Mercure de France* în 1784, el face următoarea precizare : *„Marivaux, care avea mult spirit și era un mare disecator de cuvinte, cunoștea foarte bine primul înveliș al inimii omenești, și-i examinase cutele cu grijă și succes ; dar el n-a pătruns mai adînc"*. Un romancier, precizează Laclos, trebuie însă să zugrăvească oamenii nu așa cum se arată ei, ci așa cum sînt, el trebuie să încerce să surprindă resorturile cele mai ascunse ale pasiunilor. Romanul trebuie deci să fie roman de analiză, dar o analiză care caută mereu

ceea ce *e ascuns îndărătul aparențelor*. Realitatea are deci pentru romancier mai multe straturi, o „grosime". A o concepe însă astfel înseamnă, implicit, a te angaja pe drumul unei literaturi ambigue, echivoce.

Ca orice spirit clasic, Laclos posedă secretul litotei, al artei de a spune foarte mult în foarte puțin, secretul textului lapidar, al trăsăturii necruțătoare și precise ca o incizie de scalpel. În construcția profund elaborată, riguroasă ca o figură geometrică sau ca o formulă algebrică, nimic de prisos, nimic care să nu răspundă unui calcul savant în care se afirmă vocația matematicianului, după cum în vocabular, care frapează prin utilizarea, foarte adecvată în acest text care concepe dragostea ca pe un război, ca pe un duel, sau ca pe o vînătoare, a unor termeni de strategie și de tactică militară, se vădește formația ofițerului (Giraudoux vorbind despre Laclos : *„E un Racine ajutat de un Vauban")*.

Romanul uzează de formula epistolară, foarte utilizată în secolul al XVIII-lea, folosită și de Montesquieu în *Scrisorile persane*, de Rousseau în *Noua Eloiză* sau de Richardson în *Clarisse Harlowe*, dar într-un mod cu totul particular — sînt epistole scrise pe un ton impertinent, ironic, brutal, implacabil, spiritual, într-o limbă impecabilă în cea mai bună tradiție clasică, foarte abstractă, dar care spune tot ceea ce vrea să spună — care devine aici modul ideal de exprimare impersonală.

Grație ei, între cititori și autor pe de o parte, între autor și personajele sale pe de altă parte, o barieră de netrecut pare a se fi instalat, iar *Legăturile primejdioase* devin astfel capodopera romanului impersonal. Scrisorile

par a emana de la personajele însăşi, autorul dispare cu totul, iluzia este atît de perfectă, încît cititorul, trezit din acel miraj, ajunge la concluzia opusă: scriitorul, *„acest om înalt, slab şi galben, mereu îmbrăcat în negru"*, cum îl vede un autor de *Memorii* contemporan (Tilly), este identic cu personajul, el se mărturiseşte pe sine în sensul strict literal al cuvîntului, nu prin transpunere sau sublimare.

(Totuşi Laclos, lucru care poate uimi şi care arată cît de hazardate sînt asemenea încercări de a identifica autorul cu personajele sale sau cu tipul de literatură pe care îl practică, a revendicat sensibilitatea ca fiind principala sa facultate. Iată ce-i scrie soţiei sale din închisoarea Picpus: *„Strălucim prin spirit dar iubim şi sîntem iubiţi prin sentiment, unul nu ne aduce decît puţină glorie zadarnică, celălalt, singura fericire adevărată de care ne putem bucura pe acest scurt drum numit viaţă: oricît ar fi de lung sau de scurt, nu trăim decît din afecţiunile pe care le-am inspirat sau resimţit".)*

Laclos izbuteşte să mînuiască cu atîta supleţe, tot foarte calculată, formula genului epistolar, încît nu numai că evită principala primejdie care o pîndeşte, acţiunea trenantă, ci tocmai graţie ei, contrastelor, efectelor de simetrie prin opoziţie şi mai ales întreruperilor pe care ea le permite în desfăşurarea romanului, discontinuu (scrisorile fiind într-un anume fel tot atîtea unităţi independente) în continuitatea lui, realizează remarcabile momente de *suspense* — deşi cunoaştem de la bun început datele „problemei" — care fac din lectura romanului, şi

din acest punct de vedere, una dintre cele mai pasionante cu putinţă.

Compoziţia pe epistole, aşa cum este ea concepută aici, favorizează scriitura ambiguă. Fiecare personaj are adevărul lui, există un uşor decalaj între toate aceste relatări care nu coincid niciodată perfect pentru că aceleaşi fapte sînt privite din perspective diferite — în proza modernă se va uza mult de procedee asemănătoare — în timp ce eu, cititorul, din locul meu privilegiat, am o privire simultană asupra acestor adevăruri imparţial etalate sub ochii mei. Simultană, da, dar nu totalizatoare, în sensul că ceva îmi scapă perpetuu din intenţia ultimă a personajului, a cărţii, a autorului, şi acel ceva care mă irită fiindcă se sustrage posesiei mele mă obligă să ajung la propria mea soluţie, adică la adevărul meu, hrănit şi stimulat de adevărurile cărţii — fie că mă postulez în acord sau în dezacord cu ele —, poate chiar modificat de ele. Nu altceva vizează oricare din marile romane simbolice moderne.

Ca şi Stendhal, Laclos, în ceea ce priveşte psihologia iubirii, ne apare ca un discipol al filozofilor din secolul al XVIII-lea, pentru care aceasta se reduce la iubirea de noi înşine, adică la „sensibilitatea fizică". Omul superior, după Stendhal, ar fi un fericit compromis între „un cap logic" şi „un anume temperament pasionat" (pasiunea senzuală ascultînd însă de logică), combinaţie pe care o regăsim la personajele lui Laclos. Dragostea, în *Legăturile primejdioase*, este aşa cum o văd D'Holbach, Helvétius sau Condillac: ea devine, în viaţa de societate, ceva cu totul străin de natură (cf. şi Thomas de Aquino: răul

este deturnarea esenței de la legile ei firești de dezvoltare), un fantastic balet social, o simplă exaltare factice a simțurilor, o suită de „deviații mentale". Aflăm în această carte, cu zece ani înainte de apariția primei opere a marchizului de Sade, întreaga psihologie a iubirii crude, produs al unei societăți detracate, al unei umanități de salon, artificială și hiperrafinată, ducînd acea viață antinaturală împotriva căreia s-a ridicat Rousseau cînd a susținut teza pervertirii naturii de către societate și necesitatea întoarcerii la natură, binele fiind natura și răul fiind societatea. Cultul „energiei", egotismul, egoismul pasiunii, atotputernicia intelectului asupra inimii sînt aceleași ca la Stendhal. Dar la Stendhal există capacitatea entuziasmului, salvînd totul.

Am văzut în Laclos un clasic și un discipol al secolului său, un precursor al romanului de analiză dar și un precursor al unei anumite orientări a romanului modern, romanul meditației asupra condiției umane, orientare care trece prin Stendhal și ajunge la Gide, Montherlant, Malraux sau Camus. Putem vedea însă în el, pe linia „satanismului" său, și un precursor al romantismului. Așa l-a iubit Baudelaire (unul dintre cei care au avut meritul de a scoate din uitare romanul lui Laclos), al cărui geniu se înrudește cu cel al lui Laclos, și care, în studiul pe care i-l consacră, se arată, printre altele, sedus de „caracterul general sinistru", de acea perversitate rea care se complace în rafinamentul său.

Principalii eroi din *Legăturile primejdioase* sînt niște orgolioși, orgoliul lor fiind și damnațiunea lor. Romanul, în una din schemele lui de lectură posibile,

este duelul a două orgolii și dublul lor dezastru. Orgolii nesățioase, care-și cer neîncetat victima, prin a cărei sacrificare orgoliosul egocentric și egolatru își atestă în primul rînd sieși, apoi și celorlalți, puterea și supremația sa nelimitată, libertatea și disponibilitatea sa absolută, pentru care este gata să plătească orice preț. El rivalizează cu Dumnezeu în această putere a sa de a dispune de alte destine, cuvînt înfricoșător pe care marchiza de Merteuil îl spune la un moment dat, și care ne dă, fără îndoială, sugestia cea mai profundă asupra unuia din sensurile posibile ale cărții. Marchiza și vicontele sînt ipostaze încarnate ale orgoliosului Lucifer, generînd răul pretutindeni în jurul lor, sau, mai complicat dar mai exact spus, ei devin cauză a cauzelor răului, exercitîndu-și acțiunea demonică asupra unor ființe inocente care, fiindcă nu au știut să reziste tentației satanice, vor fi silite să-și răscumpere păcatul osîndindu-se pe veci la claustrare întru adorarea principiului binelui. Cei doi complici suferă de complexul ipocriziei, ei apărîndu-le celor din jur, așa cum apare diavolul uneori în arta medievală și mai ales barocă, sub masca surîzătoare și luminoasă a virtuții și a frumuseții.

Întregul roman poate fi citit ca o dezbatere despre chestiunea binelui și a răului, care preocupă mult secolul. Pentru Thomas de Aquino, ale cărui teze, alături de cele ale lui Kant, pot fi luate, în perspectiva epocii, ca repere etice în funcție de care poate fi judecat ideatic romanul, răul este absența binelui, iar binele, conformare cu legile de dezvoltare a esențelor, de transformare a lor în fenomene. Răul este în sine (neutru) atunci cînd nu e

decît absență a binelui și activ, atunci cînd acționează contrariu legilor de realizare a esențelor. Or, marchiza și vicontele sînt factori activi ai răului, pentru că ei acționează în sensul deturnării esențelor, esenței iubirii, a naturii feminine de exemplu, de la realizarea lor conform ordinei prestabilite a firii. După Kant, binele este realizarea individului în așa fel încît el să poată deveni model de comportament pentru toți ceilalți, iar răul este opusul binelui. Or, marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont vizează să modifice lumea după modelul lor. Și unul și celălalt joacă rolul de directori de conștiință și de magisteri, sub masca virtuții și a prieteniei, pe lîngă tinerele și inocentele lor victime, numite adeseori de ei *„mon écolier"*, *„mon écolière"*, cărora le predau elementele unui nou „catehism", termenul fiind utilizat aici în sens blasfematoriu.

La originea acestei acțiuni stă dorința de răzbunare (indirect, prin victima inocentă, care este făptura cea mai scumpă persoanei împotriva căreia se îndreaptă răzbunarea), ea însăși țîșnită din orgoliul lezat. Dar această dorință de răzbunare, care este egală aici cu dorința ca și celuilalt să i se întîmple în planul răului ceea ce trăiesc cele două personaje luciferice, este, în mod negativ manifestat, un omagiu adus binelui, ceea ce trăiesc ele reflectîndu-se în conștiința lor ca un fapt rău, pentru că ele au conștiința unei anumite ordini bune a lumii. Ateismul, nu declarat dar implicit, al celor doi complici infernali, se postulează astfel nu ca indiferență, ci ca obstinare împotriva binelui sau a divinității.

Orgoliul diabolic al celor două personaje este întreținut și totodată satisfăcut în manifestările sale de o luciditate tot diabolică. (Dacă se poate vorbi de donjuanismul vicontelui de Valmont, el trebuie discutat în perspectiva acestui nemăsurat orgoliu prin care se distinge de alte ipostaze literare ale lui Don Juan.) Puri cerebrali, inimi veștejite, imaginații depravate, simțuri obosite în căutare de senzații rare și complicate, spirite capabile de un autocontrol neomenesc, vicontele și marchiza se autoanalizează și îi analizează pe ceilalți cu impasibilitate științifică, ei fac cu metodă o experiență științifică (*„Admirez la pureté de méthode"*, îi spune Valmont marchizei cu orgoliu). Din combinațiile lor pur intelectuale, calculate ca mișcările unui joc de șah, sentimentul este exclus, el fiind rușinea, marele păcat. Este o cursă, cea mai primejdioasă, de evitat, din el pîndește eșecul și pierzania. Fapt este că pierzania celor doi complici vine tot din sentiment, din sentimentul originar al orgoliului, sentiment mai apropiat decît toate celelalte de intelect, unicul de care sînt capabili. Cînd orgoliul iese de sub controlul intelectului, toate calculele sînt lăsate de o parte, și cei doi mari lucizi se precipită cu ochii închiși în prăpastie.

Desfigurarea cumplită a marchizei de Merteuil înseamnă, simbolic vorbind, desființarea ei din punct de vedere estetic, adică din punctul de vedere din care ea, orgolioasă, a reacționat provocînd răul. Boala o scoate din categoria estetică — orgoliul este introducerea unui punct de vedere estetic în domeniul eticului — dîndu-i

posibilitatea să mediteze din afara esteticului la tot ceea ce făcuse în planul etic și la tot ceea ce i se făcuse.

Dar toate acestea nu reprezintă decît cîteva din interpretările posibile ale acestei opere enigmatice, diamant negru cu nenumărate fațete, fără pată, fără fisură, cu schimbătoare reflexe.

IRINA MAVRODIN

TABEL CRONOLOGIC

1741 *18 octombrie.* Se naște, la Amiens, dintr-o familie picardă, probabil de origine spaniolă, recent înnobilată, Pierre-Ambroise-François Choderlos de Laclos, fiul lui Jean-Ambroise Choderlos de Laclos, scutier, secretar de intendență în Picardia și în Artois, și al Mariei-Catherine-Galois. Pierre-Ambroise are un frate mai mare, Jean-Charles-Marie, născut la 16 noiembrie 1738, care, încă de foarte tînăr pleacă în Indii ca funcționar regal, și care va face carieră diplomatică.

(Asupra copilăriei și adolescenței autorului *Legăturilor primejdioase,* nu se cunosc aproape nici un fel de date).

1731—1741 Apare romanul *Viața Marianei* de Marivaux.

1731 Apare romanul *Manon Lescaut* de abatele Prévost.

1751 Apare primul volum din *Enciclopedie.*
Apare traducerea în franceză (aparținînd abatelui Prévost) a romanului *Clarisse Harlowe* de Richardson.

1760 23 ianuarie. Choderlos de Laclos, atras de cariera armelor și foarte dotat pentru matematici, este primit elev (reușește al cincilea din douăzeci și șase de admiși) al Corpului Regal de Artilerie, corp de elită recent înființat.

1761 Apare *Noua Eloiză* de Jean-Jacques Rousseau.

1761 8 martie. Choderlos de Laclos obține brevetul de sublocotenent.

1762 15 ianuarie. În calitate de locotenent, este afectat Brigăzii pentru Colonii, în curs de formare la La Rochelle în vederea unor expediții în Indii și în Canada, care nu vor mai avea însă loc.

1762—1780 Choderlos de Laclos face numeroase deplasări cu garnizoana în diferite orașe de provincie : Toul, Strasbourg, Besançon, Grenoble, Valence.
Dosarul său de serviciu păstrat în Arhivele de Război îl arată ca pe un ofițer conștiincios, cu o conduită exemplară. I se încredințează misiuni dificile : în 1780, de exemplu, supraveghează construirea unor fortificații importante din Ile d'Aix, sub conducerea marchizului de Montalembert, membru al Academiei de Științe. Totuși, lipsit de protectori, avansează lent. În 1780 capătă gradul de maior în regimentul Toul Artillerie.

Între *1767 și 1779,* publică, cu oarecare regularitate, versuri (epistole, madrigaluri, *chansons,* povestiri în versuri cu caracter licențios, în tradiția lui La Fontaine și a *Heptameronului,* rondeluri etc.) în *l'Almanach des Muses.*

1777, 19 iulie. Premieră la Comedia Italiană, în prezența reginei Marie-Antoinette, a operei comice în trei acte (pe muzică compusă de cavalerul de Saint-Georges), scrisă de Choderlos de Laclos după romanul *Ernestine* al Doamnei de Riccoboni, autoare de romane sentimentale foarte gustate de publicul vremii, și prietenă cu familia Laclos. Spectacolul cade. Laclos va mai scrie pentru scenă *La Matronne,* text de asemeni anodin, care de altfel nu va fi niciodată jucat.

1774 Moare Ludovic al XV-lea. Urcă pe tronul Franței Ludovic al XVI-lea.

1776 *Poemele* lui Ossian (Macpherson) și *Suferințele tînărului Werther* de Goethe sînt publicate în traducere franceză.

1780—1782 Choderlos de Laclos scrie *Legăturile primejdioase.* Între octombrie 1781 și mai 1782, după ce obținuse un concediu, își petrece șapte luni la Paris, unde supraveghează tipărirea și publicarea romanului său.

1782 Martie. Apare romanul *Les Liaisons dangereuses ou Lettres recueillies dans une société*

particulière et publiées pour l'instruction de quelques autres. Cele patru volume ale romanului sînt semnate cu inițialele Ch. de L. Prima ediție comportă o mie de exemplare (va fi curînd urmată de numeroase alte ediții) și pretinde a fi tipărită la Amsterdam (în realitate fusese tipărită la *Durand neveu, libraire à la Sagesse, rue Galande).* Succes enorm, de scandal.

24 mai. Laclos este mutat, în semn de disgrație, în urma scandalului provocat de cartea sa, de la Ile d'Aix, la Brest. La intervenția superiorului său, marchizul de Montalembert, care arată că „un asemenea ofițer este de neînlocuit", ordinul este totuși revocat.

1785 Laclos scrie un memoriu (pentru Academia din Châlons-sur-Marne) despre *Educația femeilor,* care apare ca o replică paradoxală la *Legăturile primejdioase.* Laclos revendică aici, în spiritul lui Rousseau, drepturile naturii împotriva societății, susținînd că într-o societate în care domnesc prejudecăți și constrîngeri apte să producă o marchiză de Merteuil, nu e cu putință, prin nici un mijloc, să se perfecționeze educația femeilor.

1786 *23 martie.* Laclos adresează o *Scrisoare* domnilor de la Academia Franceză, care propuseseră drept temă a unui concurs *Elogiul lui Vauban.* În *Scrisoarea* sa, Laclos critică cu multă virulență principiile și operele acestui mare tehnician militar, venerat de către întreaga armată franceză.

În urma acestei *Scrisori,* Laclos este aspru admonestat pentru a fi pierdut din vedere „disciplina și spiritul de corp", afirmînd o părere cu totul contrarie „ortodoxiei militare". I se interzice să mai publice ceva pe viitor fără avizul prealabil al șefilor săi. Primește ordinul de a se duce la Metz, unde se află regimentul său, și de a rămîne în garnizoană. Laclos se supune ordinului, dar la puțină vreme își dă demisia din armată (în cadrul căreia va reveni). Anul 1786 va marca o cotitură în existența sa. Literatura nu va mai ocupa în viața lui decît un loc cu totul neînsemnat. Cariera sa nu va mai fi literară, nici cu precădere militară, ci, mai cu seamă, politică.

În La Fère, unde fusese trimis regimentul său, îl cunoaște pe vicontele de Noailles, și, grație lui, pătrunde în cercul ducelui de Orléans (Philippe Egalité), al cărui partizan înflăcărat devine, și asupra căruia va exercita o adevărată influență ocultă. Prin ducele de Orléans capătă funcția de secretar al ducelui de Chartres.

3 mai Laclos se căsătorește cu Solange Duperré, a cărei mamă are la La Rochelle un salon foarte frecventat. Preliminariile acestei căsătorii sînt destul de echivoce. La 1 mai 1784 se născuse un fiu, dar căsătoria nu are loc decît doi ani mai tîrziu, după o îndelungă rezistență din partea mamei.

1787 Apare ***Paul și Virginia*** de Bernardin de Saint-Pierre.

1789 Revoluția franceză.

1789 Existență foarte agitată. Numele lui Laclos este legat de majoritatea evenimentelor în-

semnate ale Revoluţiei. În 1789 e numit comisar al Adunării electorale a cetăţenilor nobili din Paris. În lunile următoare îl întovărăşeşte pe ducele de Orléans la Londra, unde duce o vastă activitate politică în serviciul acestuia. Întors în Franţa, devine unul dintre membrii cei mai marcanţi ai grupării iacobine. Este secretar al Clubului iacobinilor şi director al publicaţiei *Le Journal des Amis de la Constitution.*

Este unul dintre cei mai activi acuzatori ai regelui. Afirmă necesitatea desemnării unui regent (vizîndu-l pe ducele de Orléans) pînă la majoratul Delfinului. Devenit suspect în ochii iacobinilor, îi părăseşte o dată cu înfrîngerea partidului Orléans. Devine servitor zelos al Republicii (delegat al secţiunii Butte-aux-Moulins în timpul Comunei din 10 august 1792 ; funcţionar la Ministerul de Război; înscris de Danton pe lista celor treizeci de comisari ai puterii executive ; comisar la Reims pe lîngă armata generalului Lückner). Ia parte la conducerea operaţiunilor militare în timpul bătăliei de la Valmy. Este trimis la Toulouse ca şef al Statului Major al lui Servan pentru a organiza armata din Pirinei.

1793 21 ianuarie. Ludovic al XVI-lea este executat.

1793 *31 martie.* Laclos este arestat împreună cu toţi intimii lui Philippe Egalité. Este închis la La Force, apoi la Picpus, unde va rămîne prizonier (cu excepţia cîtorva luni în care este eliberat pe cauţiune). În toată această perioadă continuă să compună memorii privitoare la ştiinţa balisticii şi a fortificaţiilor.

1794 *decembrie.* Laclos iese din închisoare. Este un om ruinat, fără mijloace de trai, uzat, învins. Cu sprijinul lui Barras, obţine slujba de conservator al ipotecilor din Paris.

1799 ***9 noiembrie (18 brumar an VIII).*** **După lovitura de stat a lui Bonaparte, Laclos reintră brusc în scenă şi obţine de la ministrul de război Carnot reintegrarea în armata activă în calitate de general de brigadă. Mare admirator al lui Napoleon, ia parte la campaniile acestuia, făcînd parte din armata Rinului şi din armata din Italia.**

1800 Apare *Despre literatură* de Doamna de Staël.

1801 Apare *Atala* de Chateaubriand.

1802 Sublocotenentul Henri Beyle (Stendhal) din regimentul 6 dragoni îi face o vizită în loja sa de la opera Scala din Milano generalului de brigadă Laclos, care comandă sub conducerea lui Marmont rezerva de artilerie a armatei din Italia.

Apare *René de Chateaubriand* (în *Geniul creştinismului).*

1803 *1 mai.* Laclos părăseşte pentru totdeauna Franţa. Este afectat armatei lui Murat, la Neapole, sub ordinul direct al lui Bouvion-Saint-Cyr. Participă la bătălia de la Mincio. Această perioadă a vieţii sale este mai bine cunoscută, datorită scrisorilor pe care le adresează soţiei sale, fiicei sale şi celor doi fii ai săi. Laclos se dovedeşte a fi cu consec-

vență un militar model, un soț și un tată exemplar.

5 *septembrie.* Laclos moare, sărac și aproape uitat, la Tarento, unde venise să ia comanda artileriei, îmbolnăvindu-se grav în urma unei călătorii excesiv de obositoare. În ajunul morții, adresează Primului Consul o scrisoare patetică prin care-l roagă să aibă grijă de familia sa. Văduva sa nu va primi totuși decît o pensie foarte modestă.

1804 Apare *Obermann* de Sénancour.

1810 Apare prima ediție (distrusă) a cărții Doamnei de Staël *Despre Germania.*

1816 Apare *Adolphe* de Benjamin Constant.

1824 *noiembrie.* Romanul *Legăturile primejdioase* este condamnat la distrugere prin sentința tribunalului corecțional al Senei, confirmată de Curtea Regală.

1825 *Legăturile primejdioase* sînt puse la index alături de operele lui Montesquieu, Voltaire și Rousseau.

1830 Apare romanul *Roșu și Negru* de Stendhal.

I.M.

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Textul de față al *Legăturilor primejdioase (Les Liaisons dangereuses)* este cel stabilit de ediția Pléiade, 1951, în volumul : *Choderlos de Laclcs — Oeuvres complètes.*

Adnotările critice, după cum afirmă însuși Laclos în *Prefața redactorului*, îi aparțin în cea mai mare măsură, cîteva dintre ele fiind adăugite (față de manuscris) la prima ediție a cărții. Cum notele autorului în care e arătată sursa anumitor citate sînt în general sumare, redacția a dat în paranteză indicații precise asupra textelor din care au fost extrase.

Notele alcătuite integral de Editură poartă în paranteză mențiunea n.r.

Am văzut moravurile din vremea mea şi am publicat aceste scrisori.

J.-J. Rousseau, prefaţă la *Noua Eloiză*

ÎNȘTIINȚAREA EDITORULUI

Credem de datoria noastră să prevenim publicul cititor că, în ciuda titlului acestei opere și a celor spuse de redactor în prefață, nu garantăm autenticitatea acestei culegeri și că avem chiar motive puternice să credem că nu-i vorba decît de un roman.

Avem chiar impresia că autorul, care totuși pare să fi căutat verosimilitatea, a distrus-o el însuși, cu multă stîngăcie, prin epoca în care își situează evenimentele pe care le publică. Într-adevăr, multe din personajele pe care le aduce în scenă au moravuri atît de proaste, încît e cu neputință de presupus că au trăit în secolul nostru, în secolul acesta hrănit cu filozofie, în care binefacerile civilizației răspîndite peste tot au făcut, precum se știe, atît de cinstiți pe toți bărbații și atît de modeste și cumpătate pe toate femeile.

Părerea noastră este deci că dacă aventurile povestite în această operă au un fond de adevăr, ele nu s-au putut petrece decît pe alte meleaguri și în alte vremuri; și ținem foarte de rău pe autor care — pe cît se pare sedus de speranța de a interesa mai mult, apropiindu-se mai tare de secolul și de țara sa — a îndrăznit să înfățișeze în costumul nostru și cu obiceiurile noastre moravuri care ne sînt atît de străine.

Pentru a apăra, cît putem, de o surpriză în privința asta pe lectorul prea credul, ne vom sprijini părerea pe un raționament pe care i-l propunem cu încredere, deoarece ne pare convingător și fără replică: deși aceleași cauze n-ar trebui să întîrzie de a produce aceleași efecte, nu s-a pomenit totuși ca o domnișoară cu o rentă de șaizeci de mii de livre să se călugărească, nici ca o președintă tînără și frumoasă să moară de inimă rea.

PREFAȚA REDACTORULUI

Această operă, sau mai degrabă culegere de scrisori pe care publicul o va socoti poate chiar prea voluminoasă, nu conține totuși decît o mică parte din totalitatea corespondenței din care ele au fost extrase. Primind de la persoanele cărora le-au fost adresate, și care aveau intenția să le publice, sarcina de a le rîndui, n-am cerut drept răsplată pentru osteneala mea decît îngăduința de a înlătura tot ce mi-ar părea fără folos; n-am păstrat deci decît scrisorile care mi s-au părut necesare fie înțelegerii evenimentelor, fie desfășurării caracterelor. Dacă mai adaug la această muncă măruntă pe aceea de a așeza în ordine scrisorile selecționate, ordine în vederea căreia am urmat aproape întotdeauna pe aceea a datelor și, în sfîrșit, cîteva note scurte și rare, fără alt scop, în majoritatea cazurilor, decît de a indica sursa unor citații, sau de a motiva anumite suprimări pe care mi le-am îngăduit, iată toată contribuția mea la această operă. Misiunea mea nu mergea mai departe[1].

[1] Trebuie de asemenea să previn că am suprimat sau schimbat toate numele persoanelor despre care e vorba în scrisori și, dacă printre acelea substituite de mine se vor găsi unele care să aparțină unor oameni reali, aceasta nu constituie decît o greșeală a mea din care nu trebuie să se tragă vreo consecință.

Propusesem schimbări mai importante, aproape toate în legătură cu puritatea verbală sau cu aceea a stilului, de la care se vor găsi multe abateri. Aş fi vrut chiar să fiu autorizat să prescurtez unele scrisori prea lungi, din care multe tratează separat şi aproape fără nici o tranziţie subiecte cu totul străine unele de altele. Aceste modificări, care n-au fost acceptate, fără îndoială n-ar fi fost de ajuns să facă opera mai valoroasă, dar ar fi înlăturat măcar o parte din cusururi.

Mi s-a obiectat că s-a urmărit numai publicarea scrisorilor însele şi nu aceea a unei opere făcută după ele; că ar fi pe cît de neverosimil pe atît de fals ca toate cele opt sau zece persoane care au contribuit la alcătuirea acestei corespondenţe să fie deopotrivă de meştere în arta scrisului. Iar dacă am arătat că, departe de aşa ceva, nu era, dimpotrivă, nici una care să nu se fi făcut vinovată de greşeli grave ce vor fi cu drept cuvînt criticate, mi s-a răspuns că orice cititor cuminte se poate, de bună seamă, aştepta să găsească greşeli într-o culegere de scrisori provenind de la particulari, de vreme ce printre culegerile publicate pînă acum ale diferiţilor autori demni de consideraţie, şi chiar ale cîtorva academicieni, nu e nici una cu totul mai presus de o asemenea imputare. Argumentele acestea nu m-au convins, şi le-am socotit aşa cum le socot şi acum, mai lesne de dat decît de primit; dar nu eram eu stăpînul şi m-am supus. Mi-am păstrat numai dreptul de a protesta şi de a declara că nu eram de acord; ceea ce fac în clipa aceasta.

Cît despre meritele cărţii acesteia, poate nu-i treaba mea să insist, părerea mea netrebuind şi neputînd să influenţeze pe aceea a nimănui. Totuşi, cei care mai înainte de a începe o lectură sînt bucuroşi să ştie, mai mult sau mai puţin, la ce pot să se aştepte, aceia, zic eu, pot să continue: ceilalţi ar face mai bine să treacă îndată la opera însăşi; ei ştiu destul în privinţa ei.

Trebuie să spun mai întîi că dacă am fost de părere, după cum mărturisesc, să public scrisorile acestea, sînt încă departe de a nădăjdui că ele ar putea să aibă vreun succes; şi să nu se vadă în sinceritatea mea o prefăcută modestie de autor; căci declar tot atît de deschis că dacă această culegere nu mi-ar fi părut vrednică să fie oferită publicului, nu m-aş fi ocupat de ea. Să încercăm să împăcăm această aparentă contradicţie.

Meritul unei opere se desprinde din utilitatea sau agrementul ei, şi chiar din amîndouă la un loc atunci cînd se întîmplă să le întrunească pe amîndouă; succesul însă, care nu se bazează întotdeauna pe merit, se datoreşte adeseori mai degrabă alegerii subiectului decît înfăptuirii acestuia, mai degrabă ansamblului subiectelor prezentate decît chipului în care sînt ele tratate. Culegerea aceasta însă, continuînd — cum arată şi titlul — scrisorile unei întregi societăţi, înfăţişează o mare diversitate de interese care slăbeşte pe acela al cititorului. Ba mai mult, cum aproape toate sentimentele exprimate aici sînt prefăcute sau ascunse, ele nu pot stîrni decît un interes de curiozitate, interes de obicei cu mult mai prejos decît acela al sentimentului şi care, mai cu seamă, predispune mai puţin la indulgenţă şi lasă cu atît mai vîrtos să se zărească greşelile cuprinse în amănunte cu cît acestea se opun neîncetat singurei dorinţe pe care ai vrea s-o satisfaci.

Aceste cusururi sînt poate răscumpărate, oarecum, de o însuşire care decurge de asemenea din natura operei: anume, diversitatea stilurilor; e un merit pe care un autor îl obţine cu greu, dar care aici se impune de la sine şi îl apără, cel puţin, împotriva plictiselii datorite uniformităţii. Mulţi cititori vor mai putea aprecia un număr destul de mare de observaţiuni noi, sau puţin cunoscute, răspîndite pe ici pe colo în cuprinsul scrisorilor. Acesta este, cred eu, singurul agrement pe care-l poate nădăjdui cititorul. Şi asta numai dacă e dispus să le judece cu cea mai mare bunăvoinţă.

Utilitatea operei, lucru care va fi contestat, poate, şi mai mult, îmi pare totuşi mai uşor de stabilit. Am cel puţin impresia că slujeşti de bună seamă moravurile cînd dai în vileag mijloacele de care se folosesc cei cu moravuri proaste, ca să corupă pe cei cu moravuri bune, şi cred că scrisorile de faţă aduc o preţioasă contribuţie în acest sens. Se va mai găsi de asemenea în ele dovada şi exemplul a două mari adevăruri pe care le-am putea crede necunoscute, judecînd după faptul că sînt atît de puţin practicate : unul, că orice femeie care consimte să primească în societatea ei un bărbat cu moravuri destrăbălate sfîrşeşte prin a ajunge victima lui ; celălalt, că orice mamă dă dovadă de nesocotinţă cînd îngăduie unei alte femei să se bucure de încrederea fiicei sale. Tinerii, băieţi ca şi fete, ar mai putea învăţa din ele că prietenia ce par să le-o acorde cu atîta uşurinţă persoanele de proaste moravuri nu-i decît o capcană primejdioasă, fatală deopotrivă fericirii şi virtuţii lor. Totuşi, abuzul, care de obicei se învecinează atît de aproape cu binele, e aici mai de temut decît oriunde ; nu numai că n-aş recomanda această lectură tineretului, dar găsesc chiar potrivit să îndepărtăm de el cărţile de felul acesteia. Vîrsta la care o asemenea lectură poate înceta de a fi primejdioasă şi deveni utilă îmi pare că a fost foarte bine definită, în ce priveşte fetele, de către o mamă care nu e numai deşteaptă ci şi chibzuită. „Cred, a spus ea după ce a citit manuscrisul acestei corespondenţe, că aş face un adevărat serviciu fiicei mele dacă i-aş da cartea aceasta în ziua căsătoriei sale." Dacă toate mamele ar gîndi la fel, m-aş felicita mereu că am publicat-o.

Dar chiar pornind de la o asemenea presupunere favorabilă, cred totuşi că această culegere e sortită să placă la foarte puţini. Bărbaţii şi femeile depravate vor avea tot interesul să defăimeze o operă care le poate dăuna ; şi cum aceştia nu sînt lipsiţi de iscusinţă, o vor avea poate pe aceea de a atrage de partea lor pe rigoriştii alarmaţi de tabloul proastelor moravuri pe care nu m-am sfiit să le înfăţişez.

Aşa-zişii liber-cugetători nu se vor sinchisi de o femeie cucernică pe care tocmai din pricina aceasta o vor considera ca pe-o fiinţă slabă de înger, iar credincioasele se vor supăra văzînd virtutea înfrîntă şi vor deplînge faptul că religia se arată atît de neputincioasă.

Pe de altă parte, persoanele cu gusturi mai delicate vor fi dezgustate de stilul prea simplu şi prea ticsit cu greşeli al multora din scrisorile acestea, pe cînd cititorii de rînd, amăgiţi de ideea că tot ce e tipărit e rodul unei munci, vor fi ispitiţi să vadă în alte cîteva meşteşugul chinuit al unui autor care se iveşte în spatele personajului pe care-l face să vorbească.

În sfîrşit, se va spune, poate, în chip destul de general, că orice lucru se cade să fie la locul său ; că dacă de obicei stilul prea îngrijit al autorilor micşorează într-adevăr graţia scrisorilor oamenilor de lume, neglijenţele acestor scrisori devin adevărate greşeli şi le fac insuportabile atunci cînd apar tipărite.

Mărturisesc sincer că toate aceste imputări pot fi întemeiate : cred de asemenea că aş putea să le dau un răspuns, chiar fără a depăşi proporţiile unei prefeţe. Dar e la mintea oricui că, pentru a fi necesar să răspund la toate, ar trebui ca lucrarea să nu poată răspunde la nimic ; şi că dacă aş fi socotit şi eu că lucrurile stau aşa, aş fi suprimat în acelaşi timp şi prefaţa şi cartea

PARTEA INTII

SCRISOAREA I

Cécile Volanges către
Sophie Carnay
La călugăriţele ursuline din...

Vezi, buna mea prietenă, că mă ţin de cuvînt şi că pălăriuţele şi zorzoanele nu-mi răpesc tot timpul ; o să-mi rămînă întotdeauna pentru tine. Totuşi am văzut mai multe podoabe azi, într-o singură zi, decît în cei patru ani pe care i-am petrecut împreună, şi cred că trufaşa Tanville[1] îşi va face multă inimă rea la prima mea vizită, cînd, bineînţeles, voi cere s-o văd, decît a crezut că ne face ea de cîte ori a venit să ne vadă *in fiocchi*[2]. Mama mi-a cerut părerea despre toate ; mă socoteşte mult mai puţină şcolăriţă ca pînă acum. Am camerista mea, am o odaie şi un birouaş de care dispun, şi îţi scriu la o masă de scris drăguţă, a cărei cheie mi-a fost încredinţată şi în care pot să închid tot ce vreau. Mama mi-a spus c-o s-o văd în fiecare dimineaţă la sculare ; că pentru prînz e de ajuns să fiu pieptănată, deoarece vom fi totdeauna singure şi că-mi va spune atunci, în fiecare zi, ora la care va trebui s-o regăsesc după-amiază. Tot restul timpului e la dispoziţia mea, şi am harpa, desenul şi cărţi ca şi la mănăstire : doar maica Perpétue lipseşte ca să mă certe şi

---

[1] Elevă la aceeaşi mănăstire.
[2] Împopoţonată (ital., n. r.).

e la voia mea să nu fac toată ziua nimic ; dar cum n-o am pe Sophie a mea cu care să vorbesc și să rîd, sînt mai bucuroasă cînd am ceva de făcut.

Nu-i încă ora cinci, pe mama n-o întîlnesc decît la șapte : timp destul dacă aș avea ce să-ți spun ! Dar nu mi s-a spus încă nici mie nimic ; și dacă n-ar fi pregătirile la care asist și droaia de lucrătoare care toate vin pentru mine, aș crede că nimeni nu se gîndește să mă mărite și că totul nu e decît o nouă trăncăneală a Iosefinei [1]. Totuși, mama mi-a repetat de-atîtea ori că o domnișoară trebuie să rămînă la mănăstire pînă în ziua cînd se mărită, încît de vreme ce m-a scos de acolo, tot Iosefina are probabil dreptate.

Se oprește chiar acum un rădvan la poartă și mama îmi trimite vorbă să mă duc imediat la ea. Dacă cumva o fi domnul cu pricina ? Nu sînt îmbrăcată, mîna îmi tremură și îmi bate inima. Am întrebat pe cameristă dacă știe cine e la mama : „Cum nu, zise ea, e domnul C..." și rîdea ! O ! cred că e el. Mă întorc negreșit să-ți povestesc ce s-a întîmplat. Tot e ceva că știu măcar cum îl cheamă. Nu trebuie să te lași așteptată. La revedere, doar pentru o clipă.

Cum o să rîzi de biata Cécile ! O ! mi-a fost tare rușine ! Dar și tu ai pățit la fel. Cum am intrat la mama, am văzut un domn în negru stînd lîngă ea în picioare. L-am salutat cum m-am priceput mai bine și am rămas încremenită în loc. Îți închipui cu ce ochi îl priveam ! „Doamnă, spuse el mamei în timp ce-mi făcea o plecăciune, iată o încîntătoare domnișoară, și îmi dau seama mai bine ca oricînd cît prețuiește bunătatea dumneavoastră." La auzul unor vorbe atît de clare m-a apucat un tremurici încît nu mai puteam să mă

[1] Portăreasa mănăstirii.

țin pe picioare ; am găsit un fotoliu în care m-am așezat, tare roșie la față și cu totul buimăcită. Abia mă așezasem și iată-l pe domnul în genunchi dinaintea mea. Biata Cécile și-a pierdut atunci capul ; eram, cum a spus mama, foarte speriată. M-am ridicat scoțînd un țipăt ascuțit... știi, ca în ziua cînd a tunat. Pe mama o pufni rîsul și-mi spuse : Ei ! ce-i cu tine ? Stai jos și lasă-l pe domnul să-ți ia măsura piciorului. Într-adevăr, draga mea, domnul era pantofar. Nici nu pot să-ți spun ce rușine mi-a fost : din fericire nu era de față decît mama. Cînd voi fi măritată, cred că n-o să mai recurg la serviciile acestui pantofar.

Iată-ne foarte învățate ! La revedere. E aproape șase și camerista îmi spune că trebuie să mă îmbrac. La revedere, dragă Sophie ; te iubesc ca și cum aș fi încă la mănăstire.

P.S. Nu știu prin cine să-ți trimit scrisoarea : voi aștepta deci să vină Iosefina.

*Paris, 3 august 17***

SCRISOAREA a II-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont, la castelul...

Întoarce-te, iubite viconte, întoarce-te : ce faci, ce poţi să faci la o mătuşă bătrînă a cărei avere e toată pe numele dumitale ? Vino numaidecît, am nevoie de dumneata. Am o idee grozavă, a cărei înfăptuire vreau să ţi-o încredinţez. Numai cuvintele astea şi ar trebui să-ţi ajungă ; şi, prea măgulit de alegerea mea, s-ar cuveni să vii în grabă şi să asculţi poruncile mele în genunchi ; dar dumneata abuzezi de slăbiciunea mea chiar acum, cînd nu te mai bucuri de ea ; şi în alternativa unei veşnice uri sau a unei neasemuite îngăduinţe, ai noroc că bunătatea mea e mai tare. Doresc deci să-ţi împărtăşesc proiectele mele : dar jură-mi, credincios cavaler cum te ştiu, că n-o să începi nici o aventură înainte de-a o fi dus pe aceasta la bun sfîrşit. E vrednică de un erou, vei sluji dragostea şi răzbunarea ; va fi, în sfîrşit, o *rouerie* [1] mai mult de pus în memoriile dumitale ; da, în memoriile dumitale, căci vreau să fie tipărite o dată şi mă însărcinez să ţi le scriu. Dar să lăsăm astea şi să ne întoarcem la ceea ce mă frămîntă.

[1] Cuvintele acestea *roué* şi *rouerie* („crai" şi „crailîc"), pe care din fericire societatea bună începe să le părăsească, erau foarte la modă în vremea cînd au fost scrise scrisorile acestea.

Doamna de Volanges îşi mărită fata : e deocamdată un secret pe care mi l-a încredinţat totuşi ieri. Şi pe cine crezi că a ales drept ginere ? Pe contele de Gercourt. Cine ar fi zis c-o să devin vara lui Gercourt ? Sînt furioasă... Ei, tot nu ghiceşti ? uf ! greu mai eşti de cap ! I-ai iertat prin urmare aventura cu soţia intendentului ? Şi eu oare n-am poate şi mai multe motive să mă plîng de el, monstru ce eşti [1] ? Dar mă liniştesc, speranţa că mă voi răzbuna îmi înseninează sufletul.

Te-a plictisit şi pe dumneata de sute de ori, ca şi pe mine, importanţa ce o dă Gercourt femeii pe care o va lua de soţie şi prosteasca lui îngîmfare care-l face să creadă că va evita soarta inevitabilă. Cunoşti ridicolele lui preferinţe pentru educaţia la mănăstire şi prejudecăţile lui, şi mai ridicole, în favoarea cuminţeniei blondelor. Aş pune într-adevăr rămăşag că niciodată nu s-ar fi hotărît la căsătoria aceasta, cu toate cele şaizeci de mii de livre pe an ale micuţei Volanges, dacă ea ar fi fost oacheşă şi n-ar fi fost crescută la maici. Să-i dovedim, aşadar, că nu-i decît un caraghios ; mai curînd sau mai tîrziu, tot aşa va trebui să sfîrşească ; nu asta mă stinghereşte : dar hazul ar fi să fie chiar de la început. Cum am petrece a doua zi ascultîndu-i lăudăroşeniile ! fiindcă se va lăuda ; şi fetiţa asta odată pusă pe roate, e de mi-

[1] Pentru a înţelege aluzia aceasta, trebuie ştiut că domnul de Gerçourt părăsise pe marchiza de Merteuil pentru soţia intendentului de..., care îi sacrificase pe vicontele de Valmont, şi că de atunci marchiza şi vicontele legaseră o strînsă prietenie. Cum aventura aceasta s-a petrecut cu mult înaintea întîmplărilor despre care e vorba în aceste scrisori, am crezut de cuviinţă să suprim toată corespondenţa referitoare la ea.

rare dacă nu ajunge Gercourt, la rîndul său, de pomină în Paris.

De altminteri, eroina acestui nou roman merită ostenelile dumitale : e cu adevărat frumoasă, nu are decît cincisprezece ani, un boboc de trandafir ; e drept că este nemaipomenit de stîngace şi nu ştie să se poarte în lume. Dar voi bărbaţii nu prea vă temeţi de asta ; pe deasupra, o privire galeşă, care promite multe, într-adevăr ; mai adaugă la asta şi faptul că ţi-o recomand eu ; nu-ţi mai rămîne decît să-mi mulţumeşti şi să mă asculţi.

Vei primi scrisoarea aceasta mîine dimineaţă. Vreau să fii mîine seară la şapte la mine. Nu voi primi pe nimeni pînă la opt, nici chiar pe cavalerul stăpîn al inimii mele : nu are destulă minte pentru o treabă atît de însemnată. După cum vezi, dragostea nu mă orbeşte. La opt îţi redau libertatea şi te vei întoarce la zece să cinezi cu drăgălaşa, căci mama şi fata iau masa la mine. La revedere, e douăsprezece trecute, în curînd nu mă voi mai ocupa de dumneata.

*Paris, 4 august 17***

SCRISOAREA a III-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Nu ştiu încă nimic, buna mea prietenă. Mama a avut ieri multă lume la cină. Cu tot interesul pe care-l aveam să observ, mai ales pe bărbaţi, m-am plictisit grozav. Cu toţii, bărbaţi şi femei, se uitau lung la mine şi pe urmă îşi şopteau ceva la ureche, vedeam bine că vorbeau despre mine : asta mă făcea să roşesc, dar n-aveam încotro. Aş fi dat mult să nu roşesc ; fiindcă am băgat de seamă că celelalte femei nu roşesc cînd sînt privite ; sau poate că roşul cu care-şi spoiesc faţa nu-l lasă să se vadă pe acela pricinuit de faptul că se află în încurcătură ; căci, oricum, e greu să nu roşeşti cînd se uită un bărbat ţintă la tine.

Ceea ce mă îngrijora mai mult era că nu puteam şti ce gîndeau despre mine. Cred totuşi că am auzit de vreo două-trei ori cuvîntul *frumoasă ;* dar am auzit foarte desluşit pe acela de *stîngace ;* şi trebuie să fie adevărat, deoarece femeia care-l spunea e rudă şi prietenă cu mama ; s-ar zice chiar că a prins de la început simpatie de mine. E singura persoană care mi-a vorbit, în tot cursul serii. Mîine sîntem la masă la ea.

Am mai auzit după-masă pe un bărbat care vorbea desigur de mine şi spunea altuia : „Trebuie

lăsată să se mai coacă, vom vedea la iarnă". Poate e acela care trebuie să mă ia de nevastă; dar atunci înseamnă că asta o să se întîmple abia peste patru luni. Mult aş da să ştiu cum stau lucrurile.

Iat-o pe Iosefina, îmi spune că se grăbeşte. Vreau totuşi să-ţi povestesc încă una din stîngăciile mele. O! cred că doamna aceea are dreptate!

După-masă, s-au aşezat la joc. Stăteam lîngă mama; nu ştiu cum s-a întîmplat, dar am adormit aproape numaidecît. M-a deşteptat un mare hohot de rîs. Nu ştiu dacă rîdeau de mine, dar mă tem că da. Mama mi-a dat voie să mă retrag şi asta mi-a făcut mare plăcere. Închipuieşte-ţi, era unsprezece trecute. La revedere, dragă Sophie, iubeşte-o mereu pe Cécile a ta. Crede-mă, recepţiile şi petrecerile nu sînt atît de pline de haz cum ni le închipuiam noi.

*Paris, 4 august 17***

SCRISOAREA a IV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil, la Paris

Poruncile dumitale sînt pline de farmec; iar chipul în care le dai e şi mai încîntător; ai fi în stare să ne faci să îndrăgim despotismul. Nu e prima oară că regret, după cum ştii, că nu mai sînt sclavul dumitale; şi oricît de *monstru* ai spune că sînt, îmi amintesc mereu cu plăcere de vremea cînd mă cinsteai cu porecle mai dulci. Adesea chiar doresc să le merit din nou şi pînă la urmă, împreună cu dumneata, să dau lumii o pildă de statornicie. Dar ne cheamă interese mai mari; soarta noastră e să cucerim; trebuie s-o urmăm; poate la capătul carierei noastre ne vom regăsi iar; căci, fie spus fără supărare, preafrumoasa mea marchiză, pe calea asta mă urmezi de aproape, dacă nu mi-o iei chiar înainte; şi de cînd ne-am despărţit întru binele omenirii şi am început să propovăduim credinţa fiecare pe contul său, am impresia că în misiunea aceasta de dragoste ai făcut mai mulţi adepţi decît mine. Îţi cunosc zelul, rîvna înflăcărată şi dacă zeul amorului ne-ar judeca după fapte, dumneata ai ajunge într-o bună zi patroana vreunui mare oraş, cîtă vreme prietenul dumitale

ar putea fi cel mult un sfînt de cătun. Te miră limbajul acesta, nu-i așa ? Dar de-o săptămînă încoace, nu aud, nu vorbesc altul ; și doar pentru a mă perfecționa în privința lui mă văd silit să-ți nesocotesc poruncile.

Nu te supăra și ascultă-mă. Păstrătoare a tuturor secretelor inimii mele, îți voi încredința cel mai îndrăzneț proiect pe care l-am făurit vreodată. Ce-mi propui dumneata ? să seduc o fată care n-a văzut și nu știe nimic ; care îmi va cădea în brațe, ca să zic așa, fără nici o apărare ; pe care primul omagiu o va zăpăci și pe care curiozitatea o va împinge mai repede decît dragostea. Douăzeci alții pot izbuti ca și mine. Nu e tot astfel în ce privește aventura care mă preocupă ; succesul aici îmi asigură în egală măsură glorie și plăcere. Dragostea care-mi pregătește cununa ezită și ea între mirt și laur, sau poate le va reuni ca să-mi cinstească triumful. Dumneata însăți, frumoasa mea prietenă, cuprinsă de-un sfînt respect, vei spune entuziasmată : „Iată bărbatul după pofta inimii mele".

Cunoști pe soția președintelui de Tourvel, știi cît e de evlavioasă, cît de mult ține la soțul ei, ce principii severe o călăuzesc. Iată reduta pe care o atac ; inamicul vrednic de mine ; iată țelul pe care vreau să-l ating :

Și dacă a-l obține nu m-am învrednicit,
Rămîn măcar cu cinstea de a-l fi plănuit.

Poți cita versuri proaste cînd ele aparțin unui mare poet [1].

[1] La Fontaine. *(Epistolă dedicată domnului Dauphin,* La Fontaine, *Fabule.)*

Află deci că președintele e în Burgundia din pricina unui mare proces (nădăjduiesc să-l fac să piardă unul și mai important). Inconsolabila lui jumătate își va petrece aici tot timpul acestei triste văduvii. O liturghie în fiecare zi, cîteva vizite săracilor din canton, rugăciuni dimineața și seara, plimbări solitare, conversații pioase cu bătrîna mea mătușă, cîteodată o partidă nenorocită de vist, iată singurele distracții la care ar putea să rîvnească. Îi pregătesc eu altele mult mai pozitive. Îngerul meu bun m-a adus aici, pentru fericirea ei și-a mea. Și eu, ca prostul, regretam cele douăzeci și patru de ore pe care le sacrificam unei politeți firești. Ar fi pentru mine o adevărată pedeapsă dacă m-ar sili cineva să mă întorc la Paris ! Din fericire, pentru o partidă de vist trebuie patru jucători ; și cum pe aici nu e decît preotul satului, veșnica mea mătușă a stăruit să-i sacrific cîteva zile. Ghicești, cred, că am consimțit. Nici nu-ți închipui cît mă răsfață de atunci, dar mai ales cît e de mișcată, văzîndu-mă nelipsit de la rugăciunile și de la liturghia ei. Nici măcar nu bănuiește care-i divinitatea pe care-o ador.

Iată-mă deci, de patru zile, pradă unei pasiuni puternice. Știi doar cu cîtă ardoare doresc, cîtă grabă pun ca să înlătur obstacolele : ceea ce nu știi, însă, e cît de mult sporește singurătatea pojarul dorinței. Nu mai am decît o singură idee ; mă gîndesc la ea ziua și-o visez noaptea. Trebuie neapărat s-o am pe femeia aceasta ca să scap de ridicolul de-a fi îndrăgostit de ea : căci unde nu duce o dorință zădărnicită ? O ! desfătare nepretuită ! Te implor pentru fericirea mea, dar mai ales pentru liniștea mea. Ce fericiți sîntem că

femeile se apără atît de rău ! Altminteri noi n-am fi pe lîngă ele decît nişte robi sfioşi. Nutresc în clipa de faţă un sentiment de recunoştinţă pentru femeile uşoare care mă aduc în chip firesc la picioarele dumitale. Mă prosternez în faţa lor ca să-mi obţin iertarea, şi închei astfel această prea lungă scrisoare. Rămîi cu bine prea scumpa mea : nu-mi purta pică.

*Castelul... 5 august 17***

SCRISOAREA a V-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Ştii, viconte, că scrisoarea dumitale e de o neasemuită obrăznicie şi că aş avea tot dreptul să mă supăr pe dumneata ? Dar ea îmi dovedeşte limpede că ţi-ai pierdut capul şi numai asta te salvează de indignarea mea. Prietenă generoasă şi compătimitoare, uit ofensa şi nu mă ocup decît de primejdia în care te afli : şi oricît ar fi de plicticos să dai sfaturi, cedez în faţa nevoii pe care o ai dumneata de a le primi în clipa de faţă.

S-o cucereşti pe preşedinta de Tourvel ! ce idee năstruşnică ! Recunosc încăpăţînarea dumitale care nu ştie să dorească decît ceea ce crede că nu poate să obţină. Şi apoi, ce are femeia asta : trăsături regulate, dacă vrei, dar nici o expresie : destul de bine făcută, dar fără graţie : întotdeauna caraghios îmbrăcată, cu un maldăr de fulare pe piept, şi cu corsetul pînă la bărbie ! Ţi-o spun prieteneşte, două femei ca asta ajung să te facă să-ţi pierzi în întregime reputaţia. Aminteşte-ţi de ziua cînd făcea chetă la Saint-Roch şi cînd mi-ai mulţumit atît de mult că ţi-am procurat acest spectacol. Parcă o văd şi acum, ţinînd de mînă pe lungana aceea cu părul lung, gata să cadă la fiecare pas, cu pălăria ei ca un coş cît toate zilele mereu deasupra capului cuiva şi roşind la fie-

care reverență. Cine ar fi zis atunci că o vei dori pe femeia aceea ? Haide, viconte, roșește și dumneata și vino-ți în fire. Îți făgăduiesc că nu voi spune nimănui nimic.

Unde mai pui toate neplăcerile care te așteaptă ! Cu ce rival trebuie să lupți ! Un soț ! Nu te simți umilit doar la auzul cuvîntului acestuia ? Ce rușine dacă nu izbutești ! Și ce glorie șubredă în caz de izbîndă. Și chiar mai mult decît atîta : nu spera să ai vreo plăcere. Poți avea așa ceva cu o femeie evlavioasă ? Mă refer la cele de bună-credință : reținute chiar în toiul plăcerii, nu-ți oferă bucuria decît pe jumătate. Acea totală părăsire de sine, delirul voluptății în care plăcerea se purifică prin excesul ei, bunurile acestea ale dragostei nu sînt cunoscute de ele. S-o știi de la mine : în cel mai fericit caz, președinta dumitale va crede că a făcut totul pentru dumneata cînd te va trata ca pe soțul ei ; pentru că în cea mai afectuoasă intimitate conjugală stau față în față tot două persoane. În cazul dumitale e și mai rău, mironosița dumitale e cucernică, are cucernicia femeilor simple care le condamnă să aibă veșnic o minte de copil. Poate vei izbuti să treci peste obstacolul acesta, dar să nu-ți închipui că-l vei putea distruge : învingător al dragostei față de Dumnezeu, nu-i vei învinge teama de diavol : și cînd, ținîndu-ți iubita în brațe, vei simți că-i bate inima, va bate de teamă și nu de dragoste. Dacă ai fi cunoscut-o poate mai de mult, ai fi putut face ceva din ea, dar acum, la douăzeci și doi de ani și măritată de aproape doi ani ! Crede-mă, viconte, cînd o femeie s-a *îmbîcsit* atît de tare de prejudecăți, las-o în voia soartei ; n-o să mai fie niciodată decît o biată femeie cinstită.

Și totuși pentru una ca asta refuzi să mă asculți, te îngropi de viu în mormîntul mătușii dumitale

și renunți la aventura cea mai plăcută și cea mai nimerită să-ți facă cinste. Ce fatalitate vrea oare ca Gercourt să te întreacă mereu, în toate privințele ? Uite, îți vorbesc fără pică ; dar îmi vine să cred acum că nu-ți meriți reputația ; mă simt mai ales ispitită să-ți retrag încrederea mea. N-o să mă deprind niciodată cu ideea de a împărtăși secretele mele amantului doamnei de Tourvel.

Află dar că mica Volanges a sucit de pe acum capul unui bărbat. Tînărul Danceny e nebun după ea. Au cîntat împreună și în adevăr ea cîntă mai bine decît obișnuiesc fetele de pension. Trebuie să repete împreună multe duete, și cred că ea s-ar da cu dragă inimă pe brazdă : dar acest Danceny e un copil care-și va pierde vremea făcînd pe îndrăgostitul și nu va duce nimic pînă la capăt. Cît despre copiliță, e și ea destul de sperioasă ; și oricum ar decurge lucrurile, va fi în tot cazul mai puțin plăcut decît dacă ar fi vorba de dumneata : de aceea sînt supărată și o să-l cert desigur pe cavaler cînd va veni. Îl sfătuiesc să fie blînd ; căci în momentul de față nu m-ar costa nimic să mă despart de el. Sînt sigură că dacă aș avea buna inspirație de a-l părăsi acum, ar fi deznădăjduit ; și nimic nu mă amuză mai mult decît o deznădejde din dragoste. Mi-ar spune că sînt perfidă, și cuvîntul acesta mi-a făcut totdeauna plăcere : după cuvîntul „crudă“ e cel care sună mai dulce la urechea unei femei, și nu e așa de penibil să-l meriți. Hotărît, încep să mă ocup de această ruptură. Și asta numai din pricina dumitale ! O vei avea pe conștiință. Rămîi cu bine. Spune președintei dumitale să mă pomenească în rugăciunile ei.

*Paris, 7 august 17***

SCRISOAREA a VI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Nu e femeie să nu abuzeze de puterea ce a avut-o odată ! Şi chiar dumneata, pe care atît de des te numeam îngăduitoarea mea prietenă, văd deodată că nu mai eşti, şi nu te sfieşti să mă ataci în ceea ce am mai de preţ ! în ce culori îndrăzneşti s-o descrii pe doamna de Tourvel !... Orice bărbat ar fi plătit cu viaţa o atît de obraznică îndrăzneală ! Oricare altă femeie şi-ar fi atras din partea mea o răutate. Te implor, nu mă mai pune la o atît de grea încercare, nu garantez că voi mai putea s-o îndur. În numele prieteniei, aşteaptă s-o posed mai întîi pe femeia aceasta, dacă vrei s-o bîrfeşti. Nu ştii oare că numai voluptatea are dreptul să dezlege dragostei vălul de pe ochi ?

Dar ce spun ? Doamna de Tourvel are nevoie de iluzie ? nu ; ca să fie adorabilă îi ajunge să fie ea însăşi. Îi reproşezi că se îmbracă prost ; cred şi eu ; orice podoabă îi strică ; tot ce-o ascunde o urîţeşte. Cînd se destinde într-o ţinută neglijentă, atunci e cu adevărat răpitoare. Graţie căldurilor copleşitoare pe care le îndurăm, o rochie de casă de pînză îmi îngăduie să-i văd talia rotundă şi mlădioasă. O muselină doar îi acoperă

sînii ; şi privirile mele aruncate pe furiş dar totuşi pătrunzătoare, le-au şi prins formele pline de farmec. „Chipul ei, spui dumneata, nu are nici o expresie." Dar ce-ar putea exprima în clipele cînd nimic nu-i vorbeşte inimii ? Nu, fără îndoială, ea nu are, ca femeile noastre cochete, privirea aceea mincinoasă care uneori seduce şi totdeauna înşeală. Nu ştie să acopere golul unei fraze cu un surîs studiat ; şi cu toate că are cei mai frumoşi dinţi din lume, nu rîde decît de ceea ce o amuză. Dar să vezi ce veselie naivă şi sinceră răsfrînge faţa ei cînd ia parte la vreun joc nebunatic ! Cîtă bucurie curată, cîtă bunătate compătimitoare exprimă privirea ei cînd se găseşte lîngă un nenorocit pe care-l ajută ! Şi să vezi mai ales cum apare pe chipu-i ceresc, la cel mai neînsemnat cuvînt de laudă sau de măgulire, stinghereala aceea mişcătoare a unei modestii neprefăcute !... E credincioasă şi cucernică, şi din asta deduci că e rece şi neînsufleţită ? Eu cred cu totul dimpotrivă. Ce sensibilitate uimitoare trebuie să ai ca s-o poţi răspîndi pînă şi asupra unui soţ, ca să iubeşti mereu un soţ veşnic absent ? Ce dovadă mai puternică ai mai putea dori ? Am ştiut totuşi să-mi procur încă una.

Am aranjat astfel plimbarea ca să ajungem la un şanţ pe care trebuia să-l sărim ; cu toate că foarte sprintenă, e foarte timidă ; e lesne de înţeles că o mironosiţă se teme să sară şanţul ! [1] A trebuit să mi se încredinţeze... Am ţinut în braţe pe femeia aceasta modestă. Pregătirile noastre precum şi trecerea peste şanţ a bătrînei mătuşi au făcut-o să rîdă cu lacrimi pe cucernica

[1] Recunoaştem aici prostul gust al jocurilor de cuvinte, care începea să prindă şi care de atunci a făcut atîta progres.

nebunatică : dar cum am pus mîna pe ea, printr-o stîngăcie dibace, braţele noastre se încolăciră. Apăsam sînul ei pe-al meu ; şi în acest scurt răstimp, am simţit că-i bate inima mai repede. O roşeaţă plăcută îi coloră faţa, şi stinghereala ei plină de modestie îmi spunea destul *că inima ei bătea de dragoste şi nu de teamă*. Mătuşa mea se înşelă ca şi dumneata şi spuse : „I-a fost teamă copilei" ; dar fermecătoarea candoare a *copilei* nu i-a îngăduit să mintă, şi răspunse naiv : „O ! nu, dar..." Cuvîntul acesta m-a lămurit. Din clipa aceea, dulcea speranţă a înlocuit cumplita îngrijorare. Voi avea pe femeia aceasta ; voi răpi-o soţului care o profanează ; voi îndrăzni s-o răpesc chiar Dumnezeului pe care-l adoră. Ce desfătare să fii, rînd pe rînd, obiectul şi învingătorul remuşcărilor ei ! Departe de mine gîndul de a înăbuşi prejudecăţile care o împresoară ! Mulţumită lor, fericirea şi gloria mea vor fi şi mai mari. Să creadă în virtute, dar să mi-o jertfească ; greşelile ei s-o înspăimînte, dar să nu se poată înfrîna, şi chinuită de groază, să n-o poată nici uita, nici înfrînge decît în braţele mele. Atunci, să-mi spună : „Te ador" ; numai ea, dintre toate femeile, va fi vrednică să pronunţe cuvîntul acesta. Atunci voi fi într-adevăr zeul pe care-l va fi preferat.

Să fim de bună-credinţă ; în rînduielile noastre, pe cît de reci pe atît de îngăduitoare, ceea ce numim fericire abia dacă e o plăcere. Vrei să ştii ? credeam că inima mea e veştejită şi, constatînd că nu mai am decît simţuri, mă plîngeam c-am îmbătrînit prea devreme. Doamna de Tourvel mi-a redat iluziile tinereţii. Lîngă ea n-am nevoie de o satisfacţie a simţurilor ca să fiu fericit. Singurul lucru care mă înspăimîntă e timpul prea lung pe care mi-l va răpi aventura aceasta ; căci nu îndrăznesc să las nimic la voia întîmplării. Zadarnic mi-aş aminti îndrăznelile mele fericite, nu mă pot hotărî să le pun în practică. Ca să fiu cu adevărat fericit, trebuie ca ea să mi se dea ; şi asta nu e o treabă măruntă.

Sînt sigur că îmi admiri prudenţa. Cuvîntul dragoste nu l-am pronunţat încă, dar am şi ajuns la acela de încredere şi de interes. Ca s-o înşel cît mai puţin cu putinţă, dar mai cu seamă pentru a preveni efectul unor clevetiri ce-ar putea să-i ajungă la urechi, i-am povestit eu însumi, făcîndu-mi o vină din ele, cîteva din isprăvile mele cele mai cunoscute. Ce-ai mai rîde dacă ai vedea-o cu cîtă candoare mă dăscăleşte. „Vrea să mă convertească" spune ea. Nu-şi dă încă seama cît ar putea s-o coste tentativa aceasta. Nici prin cap nu-i trece că *pledînd*, ca să vorbesc ca ea, pentru nenorocitele pe care *le-am dus pe calea pierzării*, îşi pledează cu anticipaţie propria ei cauză. Ideea aceasta mi-a venit ieri, în mijlocul uneia din predicile ei, şi mi-a pricinuit plăcerea de-a o întrerupe ca s-o încredinţez că vorbeşte ca un adevărat profet. Rămîi cu bine, prea frumoasa mea prietenă. După cum vezi, nu sînt pierdut fără nici o scăpare.

P.S. A ! Uitasem să te întreb : bietul cavaler s-o fi omorît de disperare ? Eşti cu adevărat de o mie de ori mai rea decît mine şi m-aş simţi umilit dacă aş avea amor propriu.

Castelul... 9 august 17' '

SCRISOAREA a VII-a

Cécile Volanges către
Sophie Carnay[1]

Dacă nu ţi-am spus nimic în privinţa căsătoriei mele, e pentru că nici eu nu ştiu mai mult ca la început. Mă obişnuiesc să nu mă mai gîndesc la asta şi mă împac destul de bine cu felul de viaţă pe care-l duc. Studiez mult canto şi harpa; şi parcă mi-s mai dragi de cînd nu mai am profesor, sau mai curînd de cînd am unul mai bun. Domnul cavaler Danceny, de care ţi-am vorbit şi cu care am cîntat la doamna de Merteuil, are bunătatea de a veni să cînte ceasuri întregi cu mine, în fiecare zi. E cît se poate de drăguţ. Cîntă ca un înger şi compune arii foarte frumoase pentru care face şi cuvintele. Ce păcat că e Cavaler de Malta! Cred că dacă s-ar însura, soţia lui ar fi foarte fericită... E de o blîndeţe fermecătoare. Niciodată nu pare să-ţi facă un compliment, şi totuşi tot ce spune te măguleşte. Îmi face într-una observaţii, fie cu privire la muzică, fie la altceva: dar pune atît interes şi atîta voie bună în criticile lui, încît e cu neputinţă să nu-i fii recunoscător. E de ajuns să se uite la tine ca să ai impresia că-ţi spune ceva plăcut. Pe lîngă asta, e şi plin de atenţii. De exemplu, ieri era invitat la un mare concert; a preferat să rămînă toată seara la mama. Mie mi-a făcut foarte mare plăcere, fiindcă atunci cînd nu e el, nimeni nu vorbeşte cu mine şi mă plictisesc: cînd e la noi, cîntăm împreună sau vorbim. Are totdeauna cîte ceva să-mi spună. El şi cu doamna de Merteuil sînt singurele două persoane pe care le găsesc amabile. Dar te las, scumpa mea prietenă; am făgăduit că voi şti pînă azi după-amiază o arietă al cărei acompaniament e foarte greu şi nu vreau să-mi calc cuvîntul. Mă apuc să studiez pînă la sosirea lui.

*Paris, 9 august 17'**

[1] Pentru a nu abuza de răbdarea cititorului, suprimăm multe scrisori din corespondenţa aceasta zilnică; nu dăm decît pe acelea care ne par necesare pentru înţelegerea evenimentelor acestei societăţi. Din acelaşi motiv am suprimat, de asemeni, toate scrisorile Sophiei Carnay şi multe din acelea ale actorilor acestor aventuri.

SCRISOAREA a VIII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Volanges

Sînt cît se poate de mişcată, doamnă, de încrederea pe care mi-o mărturisiţi şi iau parte cu cel mai mare interes la căsătoria domnişoarei de Volanges. Îi doresc din tot sufletul toată fericirea de care nu mă îndoiesc că e vrednică şi în privinţa căreia mă bizui pe prudenţa dumneavoastră. Nu cunosc pe domnul conte de Gercourt, dar întrucît are cinstea de a fi alesul dumneavoastră, nu pot să am decît o foarte bună părere despre el. Mă mărginesc, doamnă, să doresc ca această căsătorie să fie tot atît de fericită cît este şi-a mea, tot opera dumneavoastră, pentru care pe zi ce trece sporeşte recunoştinţa ce vă port. Fericirea fiicei dumneavoastră să fie răsplata celei pe care mi-aţi prilejuit-o ; şi cea mai bună dintre prietene să fie în acelaşi timp şi cea mai fericită dintre mame !

Sînt foarte mîhnită că nu vă pot oferi prin viu grai omagiul acestei sincere urări, şi nu pot face atît de repede cît aş dori cunoştinţă cu domnişoara de Volanges. După ce am cunoscut din partea dumneavoastră o adevărată bunătate de mamă, am dreptul să nădăjduiesc de la ea o afectuoasă prietenie de soră. Vă rog, doamnă, să

binevoiţi să i-o cereţi din partea mea, în aşteptarea ocaziei de a-i putea dovedi că o merit.

Am intenţia să rămîn la ţară tot timpul cît va lipsi domnul de Tourvel. Am dispus de acest răgaz ca să mă bucur şi să profit de tovărăşia respectabilei doamne de Rosemonde. Femeia aceasta e totdeauna încîntătoare : vîrsta înaintată nu i-a răpit nimic ; îşi păstrează intacte memoria şi veselia. Doar trupul ei are optzeci şi patru de ani ; mintea ei nu are decît douăzeci.

Sihăstria noastră e înveselită de nepotul ei, vicontele de Valmont, care a binevoit să ne sacrifice cîteva zile. Nu-l cunoşteam decît din reputaţie, iar aceasta nu prea mă făcea dornică de a-l cunoaşte mai îndeaproape ; cred totuşi că e mai bun decît reputaţia pe care o are. Aici, unde vîrtejul vieţii elegante nu-l corupe, judecă sănătos şi se acuză cu o rară candoare de greşelile lui. Îmi vorbeşte cu multă încredere iar eu îl dojenesc cu multă severitate. Dumneavoastră, care-l cunoaşteţi, trebuie să conveniţi că ar fi o frumoasă conversiune, vrednică de încercat ; dar nu mă îndoiesc, cu toate făgăduielile lui, că o săptămînă de Paris îl va face să uite toate predicile mele. Timpul pe care-l va petrece aici, cel puţin, va fi smuls purtărilor sale obişnuite ; şi cred, după felul de viaţă pe care-l duce, că ceea ce are mai bun de făcut e să nu facă nimic. Ştie că vă scriu dumneavoastră, şi m-a însărcinat să vă prezint omagiile lui respectuoase. Vă rog să-l primiţi şi pe-al meu cu bunătatea pe care v-o cunosc şi să nu vă îndoiţi niciodată de sincerele mele sentimente cu care am cinstea de a fi etc.

*Castelul... 9 august 17***

SCRISOAREA a IX-a

Doamna de Volanges către președinta de Tourvel

Nu m-am îndoit niciodată, tînăra și frumoasa mea prietenă, nici de prietenia pe care mi-o porți, nici de interesul sincer pe care-l arăți față de tot ceea ce mă privește. Nu pentru a lămuri chestiunea aceasta, care îmi pare mai presus de orice discuție, răspund *răspunsului* dumitale : dar cred de datoria mea de a vorbi cu dumneata în privința vicontelui de Valmont.

Mărturisesc că nu mă așteptam să întîlnesc vreodată numele acesta în scrisorile dumitale. Într-adevăr, ce-ați putea avea de împărțit dumneata și el ? Nu-l cunoști pe omul acesta ; ce idee poți avea despre sufletul unui libertin ? Îmi vorbești de *candoarea lui rară*. O ! da ; candoarea lui Valmont trebuie să fie într-adevăr foarte rară. Mai prefăcut și mai primejdios decît e seducător și amabil, niciodată, din cea mai fragedă tinerețe, n-a făcut un pas, n-a spus un cuvînt fără să nutrească un gînd necinstit sau criminal. Draga mea, mă cunoști ; știi că dintre toate virtuțile pe care mă silesc să le dobîndesc, indulgența e aceea care mi-e mai dragă. Dacă Valmont ar fi împins de patimi nestăvilite ; dacă s-ar lăsa sedus, ca atîția alții, de rătăcirile vîrstei, veștejindu-i

purtările, l-aș plînge totodată și aș aștepta, în tăcere, ceasul cînd întoarcerea lui pe calea cea bună i-ar reda stima oamenilor cinstiți. Dar cu Valmont lucrurile nu stau așa : purtarea lui e rezultatul principiilor sale. El știe să calculeze cîte orori e îngăduit unui bărbat să săvîrșească fără să se compromită și, pentru a putea fi crud și rău fără nici o primejdie, și-a ales drept victime femeile. Nu mă mai ostenesc să înșir cîte a sedus ; dar pe cîte nu le-a dat pierzării !

În viața cinstită și retrasă pe care o duci, aventurile acestea scandaloase nu ajung pînă la dumneata. Aș putea să-ți povestesc cîteva care te-ar face să te cutremuri ; dar privirile dumitale, curate ca și sufletul dumitale, ar fi pîngărite de asemenea priveliști ; sigură că Valmont nu va fi niciodată o primejdie pentru dumneata, ca să te aperi, nu ai nevoie de asemenea arme. Tot ce pot să-ți spun este că din toate femeile de care s-a ocupat, cu succes sau nu, nu e nici una care să nu fi avut motive să se plîngă de el. Singură marchiza de Merteuil face excepție de la regula generală ; numai ea a știut să-i reziste și să-i încătușeze răutatea. Mărturisesc că, în ochii mei, acest eveniment din viața ei e cel care-i face mai multă cinste : a fost de altminteri de ajuns ca s-o justifice pe deplin în ochii tuturor în privința unor purtări cam ușuratece ce i se puteau reproșa la începutul văduviei sale [1].

Oricum ar fi, draga mea, vîrsta, experiența și, mai cu seamă, prietenia ce-ți port mă îndreptățesc să-ți spun că pe aici lumea începe să remarce absența lui Valmont ; și că dacă s-ar afla

[1] Eroarea doamnei de Volanges ne arată că Valmont, ca și ceilalți ticăloși, nu-și dădea pe față complicii.

că a stat cîtva timp făcînd pe-al treilea între mătuşa lui şi dumneata, reputaţia dumitale ar fi la cheremul lui; aceasta-i cea mai mare nenorocire care poate cădea pe capul unei femei. Te sfătuiesc aşadar s-o rogi pe mătuşa lui să nu-l mai reţină; şi dacă el se încăpăţînează să rămînă, cred că nu trebuie să eziţi şi să pleci dumneata. Dar ce l-ar putea face să rămînă? Dacă i-ai putea oarecum urmări activitatea, sînt sigură că ai descoperi că şi-a găsit acolo un adăpost comod în vederea unor fapte urîte pe care le unelteşte prin împrejurimi. Dar, cum nu putem să oprim răul, să ne mulţumim măcar să ne ferim de el.

Rămîi cu bine, draga mea, căsătoria fiicei mele suferă o mică amînare. Contele de Gercourt, pe care-l aşteptam dintr-o zi într-alta, mă înştiinţează că regimentul său pleacă în Corsica, şi cum continuă starea de război, îi va fi cu neputinţă să se întoarcă pînă la iarnă. Asta mă necăjeşte, dar mă face în acelaşi timp să nădăjduiesc că vom avea plăcerea să te vedem la nuntă, căci mi-ar părea rău să nu te avem printre noi. Rămîi cu bine, din toată inima şi fără măgulire, cu totul a dumitale.

P.S. Salută din partea mea pe doamna Rosemonde, pe care o iubesc mult, precum şi merită.

...11 august 17..

SCRISOAREA a X-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Te-ai supărat pe mine, viconte, sau ai murit? sau poate, ceea ce ar fi cam totuna, nu mai trăieşti decît pentru preşedinta dumitale? Femeia aceasta care ţi-a redat *iluziile tinereţii* o să-ţi redea repede şi ridicolele ei prejudecăţi. Iată-te de pe acum timid şi supus; nu-ţi mai lipseşte decît să fii îndrăgostit. Renunţi la *fericitele dumitale îndrăzneli*. Nu-ţi mai întemeiezi acţiunile pe principii, laşi totul la voia soartei, sau mai degrabă a capriciului. Ai uitat oare că dragostea e ca şi medicina, *doar arta de a veni în ajutorul naturii?* Te bat cu propriile dumitale arme, după cum vezi: dar nu mă fălesc cu asta; ce falā e să baţi pe un om care e la pămînt! *Trebuie ca ea să mi se dea,* spui dumneata; fără îndoială, trebuie; şi o să facă şi ea ca toate celelalte, cu singura deosebire că o să se dea fără bucurie. Dar ca să sfîrşească prin a se da, adevăratul mijloc e să începi prin a o lua. Ridicola dumitale distincţie e o adevărată aiureală a dragostei! A dragostei, spun; căci eşti îndrăgostit. A-ţi vorbi altfel, ar însemna să te înşel; ar însemna să-ţi ascund boala care te roade.

Ia spune-mi, amant gingaş, femeile astea pe care le-ai avut, crezi oare că le-ai violat? Dar

oricîtă poftă ai avea să te dai, oricît de grăbită ai fi, îți trebuie totuşi un pretext; şi nici un pretext nu e pentru noi mai comod ca acela care ne dă aerul că cedăm în fața forței. Întrucît mă priveşte, mărturisesc, nimic nu mă măguleşte mai mult ca un atac viguros şi bine condus, în care totul se petrece cu rînduială, deşi cu repeziciune; care nu ne pune niciodată în situația penibilă de a repara noi înşine o stîngăcie de care, dimpotrivă, ar fi trebuit să profităm, care dă o aparență de siluire pînă şi lucrurilor pe care le dăm de bunăvoie şi ne satisface cu iscusință cele două pasiuni favorite, gloria apărării şi plăcerea înfrîngerii. Talentul acesta, mai rar decît s-ar crede, recunosc că mi-a plăcut totdeauna, chiar şi cînd nu m-a sedus, şi m-a făcut de cîteva ori să mă dau bătută, doar aşa, ca răsplată. Tot aşa, în vechile noastre turnire, frumusețea încununa curajul şi iscusința.

Dar dumneata, care nu mai eşti dumneata, te porți ca şi cum ți-ar fi teamă să izbuteşti. De cînd, mă rog, obişnuieşti să călătoreşti în etape mici şi pe drumuri lăturalnice? Prietene, cînd vrei să ajungi, ia cai de poştă şi drumul mare! Dar să lăsăm subiectul acesta care mă întristează cu atît mai mult cu cît mă lipseşte de plăcerea de a te vedea. Cel puțin scrie-mi mai des şi ține-mă la curent cu progresele dumitale. Ştii oare că sînt mai bine de două săptămîni de cînd te ocupi de aventura asta ridicolă şi neglijezi pe toată lumea?

Fiindcă veni vorba de neglijență, dumneata semeni cu oamenii aceia care trimit regulat după veşti la prietenii lor bolnavi, dar care nu se interesează niciodată de răspuns. Îți închei ultima scrisoare întrebîndu-mă dacă a murit cavalerul.

Nu-ți răspund, şi nici să nu-ți mai baţi capul. Ai uitat oare că iubitul meu e prietenul dumitale de totdeauna? Dar fii fără grijă, n-a murit; sau dacă ar fi murit, ar fi fost doar de prea mare bucurie. Bietul cavaler, cît e de afectuos! Anume parcă făcut pentru dragoste! Cît e de simțitor! îmi vine ameţeală. Fără glumă, fericirea desăvîrşită pe care i-o dă dragostea mea mă leagă de dînsul cu adevărat.

Chiar în ziua în care-ți scriam că încep să mă ocup de despărțirea noastră, cît de fericit l-am făcut! Cînd s-a anunțat, voiam totuşi cu tot dinadinsul să-l aduc la disperare. Fie capriciu, fie cu drept cuvînt, niciodată nu mi s-a părut atît de bine. L-am primit totuşi destul de rece. Nădăjduia să petreacă două ceasuri cu mine înainte ca uşa mea să fie deschisă tuturor. I-am spus că trebuia să ies; m-a întrebat unde mă duc: am refuzat să-i spun. A stăruit. „Unde n-o să fii dumneata“, am adăugat răutăcioasă. Din fericire pentru el, a rămas încremenit de răspunsul acesta; fiindcă dacă ar fi spus un singur cuvînt, ar fi urmat neapărat o scenă care ar fi dus la ruptura pe care o proiectasem. Mirată de tăcerea lui, mă uitam la el fără alt gînd, ți-o jur, decît ca să văd ce mutră face. Am regăsit pe chipul acela drăgălaş tristețea adîncă şi totodată duioasă căreia, recunoşti şi dumneata, e greu să-i rezişti. Aceeaşi cauză produse acelaşi efect; am fost a doua oară înfrîntă. Din clipa aceea nu mi-am mai bătut capul decît ca să mă feresc să nu-mi găsească vreo vină. „Am treabă, i-am spus pe un ton mai blînd, şi treaba aceasta chiar te priveşte; dar nu mă mai întreba. Mă întorc diseară la masă, vino, şi vei afla.“ Atunci şi-a recăpătat glasul, dar nu i-am îngăduit să se folosească de

el. „Sînt foarte grăbită, i-am spus. Lasă-mă ; pe diseară.“ Mi-a sărutat mîna și a plecat.

Cum a plecat, ca să-l despăgubesc, poate ca să mă despăgubesc și pe mine, iau hotărîrea să-i arăt căsuța mea, de care nu știa nimic. O chem pe credincioasa mea Victoire. Am migrenă ; toți servitorii mei cred că m-am culcat ; și, rămasă în sfîrșit singură cu *cea adevărată*, în timp ce ea se travestește în lacheu, mă îmbrac într-un costum de cameristă. Victoire aduce apoi o birjă la poarta grădinii, și iată-ne plecate. Ajungînd în templul dragostei, aleg rochia de casă cea mai grozavă. E încîntătoare, o născocire a mea : nu arată nimic dar lasă totul să se ghicească. Îți făgăduiesc că ți-o voi da de model pentru președinta dumitale, cînd vei fi făcut-o vrednică s-o poarte.

După pregătirile acestea, în timp ce Victoire se ocupă de alte amănunte, citesc un capitol din *Le Sopha* [1], o scrisoare a Eloizei și două povestiri de La Fontaine, pentru a-mi reîmprospăta în minte diferitele tonuri de care voiam să mă folosesc. În timpul acesta, cavalerul meu sosește la mine acasă, cu graba lui obișnuită. Portarul meu refuză să-l lase să intre și-i spune că sînt bolnavă ; primul incident ! Îi înmînează în același timp un bilet de la mine, dar nu scris de mîna mea, potrivit prudentului meu obicei. Îl deschide și găsește scris, de mîna credincioasei Victoire : „La ora nouă fix, pe bulevard, în fața cafenelelor“. Se duce, și acolo un lacheu tinerel, pe care nu-l cunoștea, sau cel puțin pe care credea că nu-l cunoaște, căci era tot Victoire, îl înștiințează că trebuie să dea drumul trăsurii și să-l urmeze. Toată plimbarea aceasta romanțioasă îi înfierbîntă capul și un cap înfierbîntat nu strică. Sosește în sfîrșit, și surpriza și dragostea îl amețesc ca o vrajă. Ca să-i dau timp să-și vină în fire, ne plimbăm puțin prin boschet, apoi îl duc spre casă. Vede mai întîi o masă pusă, cu două tacîmuri ; apoi un pat înfășat. Trecem în budoar, care era gătit cu toate podoabele. Acolo, parte din calcul, parte din sentiment, îl prind în brațe și cad la picioarele lui. „O, dragul meu, îi spun, ca să-ți ofer surpriza acestei clipe, mă învinuiesc că te-am mîhnit, cînd m-am prefăcut că-s supărată și cînd am putut o singură clipă să ascund privirilor tale inima mea. Iartă-mi greșelile ; dragostea va fi prețul ispășirii lor.“ Îți închipui ce efect a avut discursul acesta sentimental. Fericitul cavaler m-a ridicat, și iertarea mea a fost pecetluită pe același divan turcesc pe care dumneata și cu mine am pecetluit cu atîta voioșie și în același chip veșnica noastră ruptură.

Cum aveam șase ceasuri de petrecut împreună și hotărîsem ca tot timpul acesta să fie pentru el la fel de plăcut, i-am înfrînat avînturile, și amabila cochetărie înlocui îmbrățișările. Nu cred să mă fi ostenit vreodată atîta ca să plac, nici să fi fost vreodată atît de mulțumită de mine. După cină, rînd pe rînd copilăroasă și cuminte, nebunatică și sensibilă, uneori chiar libertină, mi-l închipuiam ca pe-un sultan în mijlocul seraiului său, ale cărui diferite favorite eram eu, rînd pe rînd. Într-adevăr, dovezile sale de dragoste, mereu reînnoite, deși erau totdeauna primite de aceeași femeie, de fiecare dată erau de altă amantă.

[1] *Sofaua*, povestire de Crébillon-fiul (1707—1777), tablou al moravurilor libertine ale aristocrației timpului (n. r.).

În sfîrşit, în zori, a trebuit să ne despărţim; şi orice ar fi zis şi făcut el ca să-mi dovedească contrariul, avea nevoie de asta, deşi nu avea de loc poftă. În clipa cînd am ieşit, în semn de ultim rămas bun, am luat cheia acestui fericit lăcaş şi, punînd-o în mîinile lui, am rostit: „N-am avut-o decît pentru tine; se cuvine s-o stăpîneşti; sacrificatorul trebuie să dispună de templu". Prin această iscusinţă am preîntîmpinat anumite gînduri pe care i le-ar fi putut trezi faptul, totdeauna suspect, de a poseda o căsuţă. Îl cunosc destul ca să fiu sigură că n-o să se slujească de ea decît pentru mine; şi dacă aş avea într-o zi fantezia să mă duc fără el acolo, am o cheie de rezervă. Ţinea cu orice preţ să fixăm o nouă întîlnire, dar îl iubesc încă prea mult ca să vreau să-l uzez atît de repede. Nu trebuie să-ţi îngădui excese decît cu aceia pe care vrei să-i părăseşti curînd; el nu ştie lucrul acesta; spre norocul lui, însă, îl ştiu eu pentru amîndoi.

Îmi dau seama că e trei după miezul nopţii, şi că ţi-am scris un volum, cînd n-aveam de gînd să-ţi scriu decît un cuvînt. Dar aşa e farmecul prieteniei încrezătoare, ea e de vină că tot dumneata eşti omul la care ţin mai mult; dar, ce e drept, cavalerul e acela care-mi place mai mult.

...12 august 17'

SCRISOAREA a XI-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Volanges

Scrisoarea dumneavoastră severă, doamnă, m-ar fi înspăimîntat dacă n-aş fi găsit aici, din fericire, prilej mai mare de siguranţă decît îmi daţi dumneavoastră de teamă. Acest înfricoşător domn de Valmont, care trebuie să fie teroarea tuturor femeilor, s-ar zice că şi-a depus armele ucigaşe înainte de a pătrunde în castelul acesta. Nu numai că n-a venit cu vreun plan, dar nici măcar cu vreo pretenţie; iar însuşirea de om amabil, pe care şi duşmanii lui i-o acordă, aici aproape dispare, ca să n-o lase decît pe aceea de băiat bun. Poate aerul de la ţară a înfăptuit minunea aceasta. Tot ce pot să vă spun e că, petrecîndu-şi aproape toată vremea cu mine, avînd chiar aerul că se complace în tovărăşia mea, nu i-a scăpat nici cea mai mică aluzie la dragoste, nici una din frazele acelea pe care toţi bărbaţii şi le îngăduie, fără să aibă, ca el, ceea ce trebuie ca să le îndreptăţească. Niciodată nu te obligă la rezerva în care o femeie ce se respectă e silită să se ţină astăzi, pentru a înfrîna pe bărbaţii care o înconjoară. Ştie să nu abuzeze de veselia pe care o inspiră. E înclinat poate să măgulească, dar o face cu atîta delicateţe, încît ar fi în stare să

obişnuiască cu lauda chiar modestia însăşi. În sfîrşit, dacă aş avea un frate, aş dori să fie aşa cum se arată a fi aici domnul de Valmont. Poate multe femei ar dori din partea lui o purtare mai curtenitoare ; şi mărturisesc că-i port o recunoştinţă nemărginită că a ştiut să mă preţuiască destul ca să nu mă confunde cu ele.

Portretul acesta se deosebeşte mult, fără îndoială, de acela pe care mi-l faceţi dumneavoastră şi, cu toate acestea, amîndouă portretele pot fi asemănătoare ţinînd seamă de epopee. El însuşi recunoaşte că are păcate multe, şi i se vor mai fi pus şi altele în spate. Dar am cunoscut puţini oameni care să vorbească cu atîta respect, aş spune chiar cu entuziasm, despre femeile cinstite. Aflu din scrisoarea dumneavoastră că cel puţin în privinţa aceasta nu minte. Purtarea lui faţă de doamna de Merteuil o dovedeşte. Ne vorbeşte mult de ea, şi totdeauna cu atîtea elogii şi cu un aer de sincer ataşament încît am crezut, pînă la primirea scrisorii dumneavoastră, că ceea ce numea el prietenia lor era în realitate adevărată dragoste. Mă învinuiesc că am cutezat să judec aşa, şi mă simt cu atît mai vinovată cu cît el însuşi a avut adesea grijă să justifice acest lucru. Mărturisesc că luam drept abilitate ceea ce era din partea lui sinceritate curată. Nu ştiu, dar mi se pare că un om care e capabil de o prietenie atît de statornică pentru o femeie atît de vrednică de consideraţie nu e un libertin pierdut cu desăvîrşire. La drept vorbind, nu ştiu dacă purtarea cuminte pe care o are aici se datoreşte sau nu unor planuri pe care le-ar avea prin împrejurimi, cum presupuneţi dumneavoastră. Sînt, într-devăr, cîteva femei drăguţe pe aceste meleaguri, dar el iese rar, afară de dimineaţa cînd spune că merge la vînătoare. E drept că nu prea aduce vînat ; dar el singur recunoaşte că nu-i foarte îndemînatec. De altminteri, ce face pe unde se duce nu mă interesează de loc ; şi dacă aş dori să ştiu, e numai pentru a avea un motiv mai mult de a mă apropia de părerea dumneavoastră sau de a vă aduce pe dumneavoastră la a mea.

Cît priveşte faptul de a încerca să grăbesc plecarea domnului de Valmont, aşa cum mă îndemnaţi dumneavostră, socot că-i foarte greu să îndrăznesc să cer mătuşii lui să se despartă de nepotul ei, cu atît mai greu cu cît ea ţine mult la dînsul. Vă promit totuşi, dar numai din respectul ce vă port iar nu din vreo necesitate, să cer lucrul acesta cu primul prilej, fie ei, fie lui însuşi. Cît despre mine, domnul de Tourvel cunoaşte intenţia mea de a rămîne aici pînă la întoarcerea lui, şi s-ar mira, cu drept cuvînt, de uşurinţa de care-aş da dovadă schimbînd-o.

Iată, doamnă, lămuriri prea amănunţite ; dar m-am simţit datoare faţă de adevăr să aduc mărturia aceasta în favoarea domnului de Valmont, mărturie de care cred că, în ochii dumneavoastră, are mare nevoie. Asta nu mă împiedică să fiu mişcată de prietenia care a dictat sfaturile dumneavoastră. Tot ei îi datorez cuvintele măgulitoare pe care mi le adresaţi cu prilejul căsătoriei fiicei dumneavoastră. Vă mulţumesc călduros : dar oricîtă bucurie mi-ar pricinui faptul de a petrece clipele acelea alături de dumneavoastră, cu dragă inimă le-aş sacrifica dorinţei de-a o şti fericită pe domnişoara de Volanges cu un mo-

ment mai devreme, dacă totuşi ar putea fi vreodată mai fericită decît este alături de o mamă atît de vrednică de toată dragostea şi respectul ei. Împărtăşesc cu ea aceste două sentimente care mă leagă de dumneavoastră, şi vă rog să le primiţi încredinţarea cu bunăvoinţă.

Am cinstea de a fi etc.

*...13 august 17***

SCRISOAREA a XII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Mama nu se simte bine, doamnă ; nu va putea să iasă, şi trebuie să-i ţin tovărăşie : de aceea nu voi avea cinstea să vă însoţesc la Operă. Vă rog să mă credeţi că regret mai puţin spectacolul decît faptul de a nu fi cu dumneavoastră. Fiţi convinsă, vă rog, de aceasta. Vă iubesc atît de mult ! Îndrăznesc să vă rog să spuneţi domnului cavaler Danceny că nu am culegerea de care mi-a vorbit şi că dacă ar putea să mi-o aducă mîine, mi-ar face mare plăcere. Dacă vine astăzi, i se va spune că nu sîntem acasă, aceasta din pricină că mama nu vrea să primească pe nimeni. Nădăjduiesc că se va simţi mai bine mîine.

Am cinstea de a fi etc.

*...13 august 17***

SCRISOAREA a XIII-a

Marchiza de Merteuil către
Cécile Volanges

Îmi pare foarte rău, draga mea, atît pentru că voi fi lipsită de plăcerea de a te vedea cît și pentru cauza căreia aceasta se datorează. Nădăjduiesc că vom găsi altă ocazie. Îți voi îndeplini însărcinarea cu privire la cavalerul Danceny, care va fi desigur foarte mîhnit aflînd că mama dumitale e bolnavă. Dacă ea vrea să mă primească mîine, aș veni să-ți țin de urît. Vom ataca amîndouă, la pichet, pe cavalerul de Belleroche [1]; cîștigîndu-i banii, am putea avea pe deasupra și plăcerea de-a te auzi cîntînd împreună cu amabilul dumitale profesor, căruia i-aș propune eu lucrul acesta. Dacă mama și dumneata sînteți de acord, de mine și de cei doi cavaleri răspund eu. Rămîi cu bine, draga mea; salutările mele scumpei doamne de Volanges. Vă îmbrățișez cu drag.

*...13 august 17***

[1] E același despre care e vorba în scrisorile doamnei de Merteuil.

SCRISOAREA a XIV-a

Cécile Volanges către
Sophie Carnay

Nu ți-am scris ieri, scumpa mea Sophie: dar, crede-mă, nu plăcerile m-au împiedicat. Mama era bolnavă și nu m-am dezlipit de lîngă ea toată ziua. Seara, cînd m-am dus la culcare, n-aveam chef de nimic; m-am culcat repede că să mă încredințez că ziua se isprăvise: niciodată o zi nu mi s-a părut atît de lungă. Nu pentru că n-aș iubi-o pe mama; nici eu nu știu ce era cu mine. Trebuia să merg la Operă cu doamna de Merteuil; cavalerul Danceny trebuia să vină și el. Știi bine doar că el și doamna de Merteuil sînt ființele la care țin mai mult. Cînd a sosit ceasul la care ar fi trebuit să fiu și eu acolo, am simțit cum, fără să vreau, mi se strînge inima. Mi-era silă de tot ce făceam, și am plîns, am plîns, fără să mă pot opri. Spre norocul meu, mama se culcase și nu putea să mă vadă. Sînt sigură că și cavalerul Danceny a fost supărat; dar pe el l-a distras de la aceasta spectacolul și lumea; e cu totul altceva.

Din fericire, azi mama se simte mai bine, și doamna de Merteuil va veni împreună cu o altă persoană și cu cavalerul Danceny: dar vine totdeauna foarte tîrziu doamna de Merteuil; și cînd

stai atît de mult singură, te plictisești. E de-abia unsprezece. E drept că trebuie să cînt la harpă; apoi toaleta o să-mi ia cîtva timp, căci astăzi vreau să fiu bine pieptănată. Cred că maica Perpétue are dreptate și că devii cochetă de îndată ce începi să ieși în lume. N-am dorit niciodată să fiu frumoasă așa cum doresc de cîteva zile, și mi se pare că nu sînt atît de frumoasă cum credeam; și pe lîngă asta, pierzi mult alături de o femeie care-și dă cu roșu. De pildă, văd că toți bărbații găsesc că doamna de Merteuil e mai frumoasă decît mine: asta nu prea mă supără pentru că ea ține mult la mine; și apoi mă încredințează că domnul Danceny e de părere că sînt mai frumoasă decît ea. E foarte drăguț din partea ei că mi-a spus asta! S-ar zice chiar că lucrul acesta o încîntă. Eu una nu pot admite așa ceva. Dar ea mă iubește atît de mult! Iar el!... o! îmi face mare plăcere! Nu știu, dar parcă-i destul să mă uit la el ca să mă fac mai frumoasă. M-aș uita într-una dacă nu mi-ar fi teamă să-i întîlnesc ochii: căci ori de cîte ori îi întîlnesc mă pierd cu firea și parcă mă doare în suflet; dar nu face nimic.

Te las, scumpă prietenă; încep să-mi fac toaleta. Te iubesc tot ca de obicei.

*Paris, 14 august 17***

SCRISOAREA a XV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

E drăguț din partea dumitale că nu mă lași în voia vitregei soarte. Viața pe care o duc aici e într-adevăr obositoare prin excesul ei de odihnă și prin searbăda ei uniformitate. Citind scrisoarea dumitale și amănuntele încîntătoarei zile petrecute de dumneata, am fost de multe ori ispitit să pretextez o treabă oarecare, să zbor la picioarele dumitale și să-ți cer să faci pentru mine o infidelitate cavalerului dumitale, care, la urma urmei, nu-și merită fericirea. Știi că m-ai făcut gelos pe el? Ce tot vorbești de veșnica ruptură? Reneg jurămîntul acesta făcut într-un moment de delir: n-am fi fost vrednici să-l facem dacă ar trebui să-l păstrăm. A! să mă răzbun o dată în brațele dumitale de ciuda involuntară pe care mi-a pricinuit-o fericirea cavalerului! Sînt indignat, mărturisesc, cînd mă gîndesc că omul acesta, fără să judece, fără să-și dea cea mai mică osteneală, urmîndu-și pur și simplu înclinarea inimii, găsește o fericire la care eu nu pot ajunge. O! dar o voi tulbura... Făgăduiește-mi că o voi tulbura. Dumneata însăți nu te simți umilită? Te ostenești să-l înșeli, iar el e mai fericit decît dumneata. Îl crezi în lanțurile dumitale! Și de fapt dumneata ești în lanțurile lui. El

doarme liniştit, în timp ce dumneata te îngrijeşti de plăcerile lui. Ce altceva ar putea face o sclavă ?

Uite, scumpa mea prietenă, atîta timp cît te împarţi la mai mulţi, nu sînt de loc gelos : nu văd în amanţii dumitale decît pe urmaşii lui Alexandru, neputincioşi să păstreze între ei imperiul acela în care eu domneam singur. Dar să aparţii cu totul unuia dintre ei ! Să mai fie alt bărbat atît de fericit cum am fost eu ! Asta n-am s-o tolerez niciodată ; nici să nu-ţi treacă prin cap că aş putea tolera aşa ceva. Ori mă iei înapoi, ori cel puţin iei pe altul : şi nu trăda, printr-un capriciu exclusiv, prietenia inviolabilă pe care ne-am jurat-o.

Fără îndoială, am şi aşa prea multe motive să mă plîng de dragoste. După cum vezi, mă supun felului dumitale de a privi lucrurile şi-mi mărturisesc greşelile. Dacă a fi îndrăgostit înseamnă să nu poţi trăi fără a poseda obiectul dorinţelor tale, să-ţi sacrifici pentru asta tot timpul, toate plăcerile şi toată viaţa, atunci sînt într-adevăr îndrăgostit. Şi n-am făcut nici măcar un pas înainte. Chiar n-aş avea nimic de adăugat la cele ce ţi-am spus în legătură cu subiectul acesta, dacă n-ar fi intervenit o întîmplare care-mi dă mult de gîndit pentru că nu ştiu dacă trebuie să mă bucure sau să mă întristeze.

Cunoşti pe servitorul meu, o comoară de intrigi şi veritabil valet de comedie : e la mintea oricui că instrucţiunile pe care le primise de la mine erau să se îndrăgostească de cameristă şi să îmbete slugile. Pezevenghiul e mai fericit decît mine ; el a şi izbutit. A descoperit adineaori că doamna de Tourvel a însărcinat pe unul din oamenii ei să se informeze în privinţa purtărilor mele, şi chiar să mă urmărească, pe cît va putea fără ca să dea de bănuit, în plimbările mele de dimineaţă. Ce vrea femeia aceasta ? Aşadar, cea mai modestă dintre toate în-

drăzneşte totuşi să rişte lucruri pe care noi abia am îndrăzni să ni le îngăduim. Jur să... Dar mai înainte de a ne gîndi la răzbunare împotriva acestui vicleşug femeiesc, să ne ocupăm de mijloacele de a-l întoarce în avantajul nostru. Pînă acum, plimbările acestea suspectate nu aveau nici un ţel : trebuie să le dau unul. Faptul e vrednic de toată atenţia, şi te părăsesc ca să mă pot gîndi pe îndelete. Cu bine, frumoasa mea prietenă.

*Tot din Castelul..., 15 august 17**

SCRISOAREA a XVI-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

A ! dragă Sophie, iată multe noutăți ! Poate n-ar trebui să ți le spun : dar n-am încotro, trebuie să le împărtășesc cuiva. Acest cavaler Danceny... Sînt atît de tulburată că nici nu pot să scriu : nu știu cum să încep : De cînd ți-am povestit seara [1] minunată pe care-am petrecut-o la mama împreună cu el și cu doamna de Merteuil, nu ți-am mai vorbit de el, și asta pentru că nu mai voiam să vorbesc cu nimeni ; dar mă gîndeam într-una la el. De atunci, așa s-a făcut de trist, așa de trist, așa de trist că mi-era mai mare mila de el ; și cînd îl întrebam ce are, spunea că nu are nimic : dar eu vedeam bine că are ceva. În sfîrșit, ieri, era și mai trist decît fusese vreodată. Asta nu l-a împiedicat să aibă amabilitatea de a cînta cu mine ca de obicei ; dar de cîte ori se uita la mine mi se strîngea inima. După ce am isprăvit de cîntat, s-a dus să închidă harpa în cutia ei ; și aducîndu-mi cheia, m-a rugat să mai cînt la harpă diseară, îndată ce voi fi singură. Nu aveam nici o bănuială ; și nici

[1] Scrisoarea în care e povestită seara aceea n-a putut fi găsită. După toate indiciile, e vorba de seara propusă în biletul doamnei de Merteuil, și la care se face aluzie și în scrisoarea precedentă a Cécilei Volanges.

nu voiam să cînt ; dar m-a rugat atît de mult, încît i-am făgăduit. Avea el motivele lui. Într-adevăr, după ce m-am retras în camera mea și după ce a plecat camerista, m-am dus să iau harpa. Am găsit între corzi o scrisoare, îndoită numai și nesigilată, și care era de la el. A ! dacă ai ști tot ce-mi scrie ! De cînd i-am citit scrisoarea, simt atîta bucurie, încît nu mă mai pot gîndi la altceva. Am recitit-o de patru ori în șir și pe urmă am închis-o în scrin ; o știam pe dinafară ; după ce m-am culcat, am repetat-o de atîtea ori, încît mi-a pierit somnul. Cum închideam ochii, îl vedeam înaintea mea spunîndu-mi tot ce era în scrisoare. Am adormit foarte tîrziu ; cum m-am trezit (era încă foarte devreme) am reluat scrisoarea ca s-o recitesc pe îndelete. Am luat-o cu mine în pat, și pe urmă am sărutat-o ca și cum... Poate că nu e bine să săruți o scrisoare așa, dar nu mă puteam stăpîni.

Acum, buna mea prietenă, dacă sînt foarte fericită, sînt totodată și destul de încurcată ; căci, desigur, nu trebuie să răspund la scrisoarea aceasta. Știu că nu se face, și totuși el așa îmi cere ; și dacă nu-i răspund, sînt sigură că iar o să fie trist. E într-o situație atît de jalnică, sărmanul ! Tu ce mă sfătuiești ? dar nici tu nu știi mai mult decît mine. Mă gîndesc s-o întreb pe doamna de Merteuil, care ține mult la mine. Aș vrea să-l consolez ; dar n-aș vrea să fac ceva rău. Ni se spune mereu că trebuie să avem inimă bună ! Și pe urmă ni se interzice să urmăm îndemnul inimii bune cînd e vorba de un bărbat ! Unde-i dreptatea ? Un bărbat nu-i oare aproapele nostru la fel ca și o femeie, sau chiar poate mai mult ? Căci, la urma urmei, nu avem tată cum avem și mamă, frate cum avem și soră ? Dar cu soțul e întotdeauna altceva. Și totuși, dacă aș face ceva ce nu se cade, poate că nici domnul Dan-

ceny n-ar mai avea o idee bună despre mine ! O ! asta nici în ruptul capului, prefer să-l văd trist, şi apoi, în tot cazul, mai am timp. Pentru că el a scris ieri, eu nu sînt obligată să-i scriu astăzi ; şi cum tot o văd pe doamna de Merteuil în astă seară, dacă o să am curajul, o să-i povestesc totul. Dacă n-o să fac decît ceea ce-mi va spune ea, n-o să pot să-mi reproşez nimic. Şi apoi, ea poate îmi va spune că pot să-i răspund puţin, ca să nu mai fie atît de trist ! O ! sînt cît se poate de mîhnită.

Cu bine, buna mea prietenă. Spune-mi totdeauna tot ce gîndeşti.

...19 august 17'

SCRISOAREA a XVII-a

Cavalerul Danceny către
Cécile Volanges

Înainte de a mă deda, domnişoară, cum să spun oare, plăcerii sau nevoii de a vă scrie, încep prin a vă ruga să mă ascultaţi. Simt că pentru a îndrăzni să vă declar sentimentele mele, am nevoie de indulgenţă ; n-aş avea nevoie, dacă n-aş dori decît să le justific. Fiindcă, de fapt, nu fac altceva decît să vă arăt opera dumneavoastră. Şi ce v-aş putea spune mai mult decît v-au spus înaintea mea, privirile, zăpăceala, toată purtarea şi chiar şi tăcerea mea ? Cum v-aţi putea supăra din pricina unui sentiment pe care l-aţi făcut să se nască ? Purces de la dumneavoastră, fără îndoială, e vrednic să vă fie oferit ; dacă e fierbinte ca sufletul meu, e curat precum e al dumneavoastră. E oare o crimă că am ştiut să preţuiesc chipul dumneavoastră încîntător, darurile dumneavoastră ademenitoare, graţia dumneavoastră plină de farmec, şi acea mişcătoare nevinovăţie care sporeşte înmiit valoarea unor însuşiri atît de preţioase ? Fără îndoială că nu ; dar fără a fi vinovat, poţi totuşi să fii nenorocit ; e soarta care mă aşteaptă dacă dumneavoastră refuzaţi să-mi primiţi omagiul. E cel dintîi pe care l-a oferit inima mea. Fără dumneavoastră aş fi încă

şi acum, nu fericit, dar cel puţin liniştit. Dar v-am văzut; liniştea mea a pierit şi fericirea e îndoielnică. Cu toate acestea, vă miraţi de tristeţea mea; mă întrebaţi care-i pricina ei; uneori mi s-a părut chiar că vă mîhneşte. Ah! spuneţi doar un cuvînt şi fericirea mea va fi opera dumneavoastră. Dar înainte de a-l rosti, gîndiţi-vă că tot un cuvînt e de ajuns ca să pună vîrf nenorocirii mele. Fiţi, aşadar, arbitrul destinului meu. Prin dumneavoastră voi fi pe vecie fericit sau nenorocit. În ce mîini mai scumpe aş putea oare depune un mai mare interes?

Voi sfîrşi precum am început, prin a vă implora indulgenţa. V-am rugat să mă ascultaţi; voi îndrăzni şi mai mult, vă voi ruga să-mi răspundeţi. A refuza să-mi răspundeţi m-ar îndemna să cred că v-aţi simţit jignită şi inima mea e o chezăşie că respectul ce vă port e tot atît de mare cît şi dragostea.

P. S. Vă puteţi sluji, pentru a-mi răspunde, de acelaşi mijloc de care mă servesc eu pentru a face să vă parvină scrisoarea aceasta; îmi pare pe cît de sigur pe atît de comod.

...18 august 17' '

SCRISOAREA a XVIII-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Cum, Sophie! dezaprobi dinainte ceea ce am de gînd să fac! Îmi făceam şi aşa destule griji; iată că tu îmi mai dai şi altele. „E clar, spui tu, că nu trebuie să răspunzi." Ţie ţi-e uşor să vorbeşti; de altminteri, nici nu ştii despre ce e vorba: nu eşti aici ca să vezi. Sînt sigură că dacă ai fi în locul meu, ai face ca şi mine. Fireşte, de obicei nu trebuie să răspunzi; ai putut vedea din scrisoarea mea de ieri că nici eu nu voiam să răspund: dar cred că nimeni n-a fost vreodată în situaţia în care mă aflu.

Şi unde mai pui că sînt nevoită să iau singură o hotărîre! Doamna de Merteuil, pe care socoteam s-o văd aseară, n-a venit. Totul îmi stă împotrivă: ea e de vină că-l cunosc. Aproape de fiecare dată cînd l-am văzut sau cînd i-am vorbit era de faţă şi ea. Asta nu înseamnă că sînt supărată pe ea: dar mă lasă singură tocmai acum cînd mă găsesc în încurcătură. O! sînt cu adevărat vrednică de milă!

Închipuie-ţi că a venit ieri ca de obicei. Eram atît de tulburată, încît nici nu îndrăzneam să mă uit la el. Nu putea să-mi vorbească, din pricină că era

mama de față. Bănuiam eu că o să se supere cînd o să vadă că nu i-am scris. Nu știam ce mutră să fac. După o clipă m-a întrebat dacă doresc să-mi aducă harpa. Inima îmi bătea atît de tare, încît n-am putut face altceva decît să-i răspund da. Cînd s-a întors, a fost și mai rău. Nu m-am uitat la el decît o secundă. Nici el nu se uita la mine : dar arăta ca și cum ar fi fost bolnav. Eram foarte îndurerată. A început să-mi acordeze harpa și apoi, aducîndu-mi-o, mi-a spus : „A ! domnișoară !..." Nu mi-a spus decît aceste două cuvinte dar pe un ton care parcă mi-a frînt inima. Preludam la harpă, fără să știu ce fac. Mama a întrebat dacă nu vrem să cîntăm. El s-a scuzat, spunînd că nu se simte bine ; iar eu, care nu aveam nici o scuză, a trebuit să cînt. Aș fi vrut să nu fi avut voce niciodată. Am ales dinadins o arie pe care n-o cunoșteam ; căci eram foarte sigură că n-aș fi putut cînta nici una, și mama și-ar fi dat seama că se petrece ceva. Din fericire a venit cineva în vizită ; îndată ce am auzit intrînd pe poartă trăsura, am încetat și l-am rugat să ia harpa. Mi-era teamă că n-o să se mai întoarcă ; dar s-a întors.

În timp ce mama vorbea cu doamna care venise, am vrut să mă mai uit o clipă la el. I-am întîlnit privirea și mi-a fost cu neputință să-mi mai iau ochii de la dînsul. După o clipă, au început să-i curgă lacrimi din ochi, și ca să nu-l văd, a trebuit să se întoarcă. Era mai mult decît puteam răbda ; simțeam că eram gata să plîng și eu. Am ieșit, și am scris îndată cu creionul, pe un petec de hîrtie : „Nu mai fiți așa trist, vă rog ; făgăduiesc că vă voi răspunde". N-o să spui nici tu, firește, că-i vreun rău într-asta ; și-apoi nici nu puteam face altminteri. Am așezat hîrtia între coardele harpei,

cum era și scrisoarea lui, și m-am întors în salon. Mă mai liniștisem puțin. Eram nerăbdătoare să plece doamna. Din fericire era în vizită : curînd după aceea a plecat. Îndată ce a ieșit, am spus că aș vrea să mai cînt la harpă, și l-am rugat să mi-o aducă. Vedeam pe mutra lui că nu bănuia nimic. Dar cînd s-a întors, o ! cît arăta de mulțumit ! Punînd harpa dinaintea mea, s-a așezat astfel ca mama să nu poată vedea și mi-a luat mîna pe care a strîns-o... dar în așa fel !... doar o clipă : dar nu pot să-ți spun ce plăcere mi-a făcut. Totuși mi-am retras mîna ; nu am astfel să-mi reproșez nimic.

Înțelegi și tu, buna mea prietenă, că acum sînt nevoită să-i scriu, de vreme ce i-am promis ; și apoi n-o să încep să-l chinuiesc iar ; fiindcă sufăr și eu mai mult decît el. Dacă ar fi vorba de o faptă rea, desigur că n-aș face-o. Dar ce rău poate fi dacă-i scriu, mai ales cînd cu asta împiedic pe cineva de a fi nenorocit ? Ceea ce mă încurcă este că nu prea știu să alcătuiesc o scrisoare : dar el o să vadă că nu-i vina mea, și apoi sînt sigură că-i de-ajuns să vină de la mine ca să-i facă plăcere.

Rămîi cu bine, draga mea. Dacă socotești că am greșit, spune-mi : dar eu nu cred. Cu cît se apropie momentul în care va trebui să încep scrisoarea, cu atîta îmi bate inima cum nici nu pot să-ți spun. Totuși trebuie, de vreme ce i-am promis. Cu bine.

...20 august 17..

SCRISOAREA a XIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Erați atît de trist, domnule, ieri, și aceasta îmi pricinuia și mie atîta durere, încît am avut slăbiciunea să vă promit că voi răspunde la scrisoarea pe care mi-ați scris-o. Asta nu mă împiedică să-mi dau seama azi că nu se cuvine s-o fac : totuși, de vreme ce am promis, nu vreau să-mi calc cuvîntul, și vă rog să vedeți într-asta o dovadă a prieteniei ce vă port. Acum cînd sînteți lămurit, sper că n-o să-mi mai cereți să vă scriu. Sper de asemenea că nu veți spune nimănui că v-am scris ; toată lumea m-ar ține, firește, de rău și asta ar putea să-mi pricinuiască multe neplăceri. Sper mai ales că nici dumneavoastră nu vă veți face o părere proastă despre mine ; e lucrul care m-ar întrista cel mai mult. Pot să vă încredințez că față de nimeni altul n-aș fi avut această complezență. Aș dori ca și dumneavoastră s-o aveți pe aceea de a nu mai fi atît de trist ca pînă acum ; asta îmi strică toată bucuria de a vă vedea. După cum vedeți, vă vorbesc foarte sincer. Și eu doresc ca prietenia noastră să dureze mereu ; dar nu-mi mai scrieți, vă rog.

Am cinstea de a fi

CÉCILE VOLANGES

*...20 august 17***

SCRISOAREA a XX-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

A ! banditule, mă lingușești de teamă să nu-mi bat joc de dumneata ! Haide, treacă de la mine : îmi scrii atîtea blestemății, încît trebuie să-ți iert cumințenia în care te-a încătușat președinta dumitale. Cavalerul meu nu cred c-ar da dovadă de atîta indulgență ; ar fi în stare să nu aprobe reînnoirea contractului dintre noi și să nu găsească pe gustul său ideea dumitale năstrușnică. Eu, totuși, am făcut haz de ea și mi-era necaz că eram nevoită să fac haz singură. Dacă ai fi fost de față, nu știu pînă unde m-ar fi dus veselia : dar am avut răgaz să mă gîndesc mai bine, și m-am înarmat cu severitate. Asta nu înseamnă că refuz pentru totdeauna ; amîn numai, și am motivele mele. Poate că aș pune oarecare vanitate în jocul acesta în care, odată intrat, nu mai știi unde să te oprești. Aș fi în stare să te încătușez din nou, să te fac să-ți uiți președinta ; și dacă nevrednica de mine te voi face să te dezguști de virtute, mai mare scandalul ! Pentru a evita această primejdie, iată condițiile mele :

Îndată ce vei fi avut-o pe frumoasa dumitale cucernică, și vei fi în măsură să-mi aduci o dovadă, vino și voi fi a dumitale. Dar cred că știi că

în afacerile importante nu se primesc decît dovezi scrise. În felul acesta, pe de-o parte, voi deveni o recompensă în loc de a fi o consolare, și ideea aceasta îmi place mai mult ; pe de alta, succesul dumitale va căpăta mai mult lustru, devenind el însuși prilejul unei infidelități. Vino, deci, vino cît mai curînd cu dovada triumfului dumitale : asemeni vitejilor noștri cavaleri care depuneau la picioarele doamnelor lor roadele strălucite ale victoriei lor. Sînt într-adevăr curioasă să știu ce poate scrie o mironosiță după o astfel de clipă, și ce văl așterne peste cuvintele ei, după ce peste persoana ei n-a mai lăsat nici unul. Rămîne să vezi dacă prețul pe care l-am fixat e prea mare : dar te previn că nu-l scad. Pînă atunci, iubite viconte, vei avea bunăvoința să înțelegi că trebuie să rămîn credincioasă cavalerului meu și să caut să-l fac fericit, cu tot micul necaz pe care ți-l pricinuiește acest lucru.

Și totuși, dacă aș fi mai stricată, cred că el ar avea în clipa de față un rival primejdios, pe micuța Volanges. Mă înnebunesc după copila aceasta : e o adevărată pasiune. Sau mă înșel, sau ea va ajunge una din femeile noastre cele mai la modă. Văd cum i se dezvoltă inimioara, de la o zi la alta, și e un spectacol încîntător. Îl iubește de pe acum pe Danceny cu patimă, fără să-și dea seama. La rîndul său, cu toate că foarte îndrăgostit, el are încă timiditatea vîrstei, și nu îndrăznește să-i mărturisească nimic. Amîndoi au o adevărată adorație față de mine. Fata, mai cu seamă, moare de poftă să-mi spună secretul ei ; mai ales de vreo două zile simt c-o apasă, și i-aș fi făcut un mare serviciu dacă aș fi ajutat-o puțin ; dar nu uit că e o copilă și nu vreau să mă compromit. Danceny mi-a vorbit

în chip mai lămurit, dar în privința lui hotărîrea mea e luată și nu vreau să-l ascult. Cît despre fată, sînt foarte ispitită s-o fac eleva mea ; e un serviciu pe care aș vrea să-l aduc lui Gercourt. Am timp destul, fiindcă el rămîne în Corsica pînă în octombrie. Presimt c-o să întrebuințez bine timpul pe care mi-l lasă, și că pînă atunci îi vom da o femeie gata formată în locul nevinovatei sale fete de pension. Ce insolentă siguranță de sine la omul acesta, care îndrăznește să doarmă liniștit în vreme ce o femeie care are motive să se plîngă de el nu s-a răzbunat încă ! Uite, dacă fetița ar fi aici în clipa asta, nu știu ce n-aș fi în stare să-i spun.

Rămîi cu bine viconte, bună seara și noroc bun : dar pentru Dumnezeu, înaintează. Gîndește-te că dacă nu vei avea pe femeia aceasta, tuturor celorlalte le va fi rușine că te-au avut.

...20 august 17' '

SCRISOAREA a XXI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

În sfîrşit, scumpa mea, am făcut un pas înainte, dar un pas mare, care, dacă nu m-a dus pînă la ţintă, mi-a arătat cel puţin că sînt pe calea cea bună, şi mi-a spulberat teama că m-aş fi rătăcit. Mi-am declarat, în sfîrşit, dragostea ; şi cu toate că m-am lovit de cea mai încăpăţînată tăcere, am obţinut poate răspunsul cel mai puţin echivoc şi cel mai măgulitor ; dar să nu anticipăm asupra evenimentelor şi să reluăm de unde am rămas.

Îţi aminteşti că plimbările mele erau spionate. Foarte bine ! Am vrut ca acest procedeu scandalos să fie un prilej de edificare publică, şi iată ce am făcut. Am însărcinat pe confidentul meu să-mi găsească prin împrejurimi vreun nenorocit care să aibă nevoie de ajutor. Comisionul acesta nu era greu de îndeplinit. Ieri după-amiază, m-a informat că în dimineaţa de azi urma să se pună sechestru pe mobilele unei familii întregi care nu putea plăti birul. M-am încredinţat că în casa aceea nu se afla nici o fată sau femeie a cărei vîrstă sau figură ar fi putut face suspectă acţiunea mea ; şi după ce-am fost pe deplin lămurit, am declarat seara la masă că voi merge la vînătoare a doua zi. Trebuie să recunosc că preşedinta mea s-a purtat frumos : avea

fără îndoială remuşcări din cauza ordinelor pe care le dăduse ; şi neavînd tăria să-şi înfrîngă curiozitatea, avu cel puţin pe aceea de a-mi zădărnici dorinţa. Va fi o căldură înăbuşitoare spunea ea : riscam să mă îmbolnăvesc ; nu voi vîna nimic şi mă voi obosi de pomană ; şi în timpul acestui dialog, ochii ei, care spuneau poate mai mult decît ar fi vrut ea, îmi arătau destul că dorea să iau drept bune aceste proaste argumente. Nici prin cap nu-mi trecea să mă dau bătut în faţa lor, cum de altminteri îţi închipui, şi am rezistat chiar unui mic discurs violent împotriva vînătorii şi a vînătorilor, ca şi unui nouraş de nemulţumire care a umbrit toată seara chipul acesta ceresc. Mi-a fost teamă o clipă că şi-a revocat ordinele şi că delicateţea ei ar putea să mă incurce. Nu socoteam pînă unde merge curiozitatea femeii ; mă înşelam. Servitorul meu mă linişti chiar în seara aceea şi m-am culcat mulţumit.

În zorii zilei, mă scol şi plec. De abia fac cincizeci de paşi şi zăresc pe spionul meu care mă urmăreşte. Încarc puşca şi apuc peste cîmp înspre satul unde voiam să ajung, fără altă bucurie, în drum, decît de a-l face să alerge pe caraghiosul care mă urmărea şi care, neîndrăznind să părăsească şoseaua, parcurgea uneori în goana mare o distanţă întreită. Tot făcîndu-l să alerge, m-am încălzit şi eu, şi m-am aşezat lîngă un copac. Nu crezi că a avut obrăznicia să se strecoare în spatele unui tufiş, la nu mai mult de douăzeci de paşi de mine şi să se aşeze şi el ? La un moment dat, am fost ispitit să-l ating cu o încărcătură, care cu toate că era numai de alice mici, i-ar fi dat o binemeritată lecţie despre primejdiile curiozităţii ; din fericire pentru el, mi-am reamintit că era folositor şi chiar

necesar proiectelor mele; considerentul acesta l-a salvat.

Între timp sosesc în sat; aud gălăgie; mă duc la fața locului; întreb; mi se povestește tărășenia. Pun să mi-l aducă pe perceptor; și, cedînd generoasei mele compătimiri, plătesc cu un gest nobil cincizeci și șase de livre pentru care cinci ființe erau lăsate pe drumuri și aduse la deznădejde. După această faptă, atît de simplă, e greu să-ți faci o idee ce potop de binecuvîntări au revărsat asupra mea cei de față! Cîte lacrimi de recunoștință au curs din ochii veteranului familiei și-i înfrumusețau chipul de patriarh pe care, cu o clipă înainte, pecetea cruntă a deznădejdii îl făcea cu adevărat oribil! Examinam spectacolul acesta cînd un alt țăran, mai tînăr, ținînd de mînă o femeie și doi copii, se apropie de mine în grabă, spunîndu-le: „Să cădem cu toții la picioarele acestei întruchipări a lui Dumnezeu"; și m-am văzut deodată înconjurat de întreaga familie, prosternată dinaintea mea. Îmi mărturisec slăbiciunea; ochii mei se umeziră și un sentiment involuntar, dar desfătător, îmi umplu sufletul. Eram mirat de plăcerea pe care-o simți cînd faci fapte bune, și aș fi ispitit să cred că oamenii pe care-i numim virtuoși n-au chiar atîta merit cît le place unora să ne spună. Oricum ar fi, am socotit că era drept să plătesc acestor nenorociți plăcerea pe care ei mi-o prilejuiau. Luasem cu mine zece ludovici; le-am dat și banii aceștia. Au reînceput mulțumirile, dar nu mai erau atît de patetice: necesarul produsese efectul cel mare și veritabil; restul nu era decît expresia simplă a recunoștinței și a uimirii față de daruri ce prisosesc.

În momentul acela, copleșit de binecuvîntările gălăgioase ale acestei familii, semănam leit cu un erou de dramă, în scena deznodămîntului. Nu uita că în mulțimea aceea se afla mai cu seamă spionul meu credincios. Scopul meu era atins: mi-am făcut loc prin mulțime și m-am întors la castel. Chibzuind bine, mă felicit de invenția mea. Femeia aceasta merită, fără îndoială, osteneala pe care mi-o dau și care va fi odată chezașul pretențiilor mele față de ea; plătind-o oarecum cu anticipație, voi avea dreptul să dispun de ea după plac, fără să-mi fac vreun reproș.

Uitam să-ți spun că pentru a folosi toate împrejurările, am cerut oamenilor acelora să se roage lui Dumnezeu pentru succesul proiectelor mele. Vei vedea dacă rugăciunile lor n-au și fost, în parte, satisfăcute... Dar iată, chiar acum am fost anunțat că masa e servită, și scrisoarea n-ar mai pleca la timp dacă aș lăsa s-o închei diseară la culcare. Așadar *restul cu următorul curier*. Îmi pare rău, căci restul e cel mai bun. Rămîi cu bine draga mea. Îmi răpești o clipă din plăcerea de-a o vedea.

...20 august 17..

SCRISOAREA a XXII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Volanges

Veţi fi, fără îndoială, mulţumită, doamnă, să cunoaşteţi o faptă a domnului de Valmont, care nu seamănă, mi se pare, de loc cu toate acelea prin care a fost înfăţişat ochilor dumneavoastră. E atît de îngrozitor să judeci aspru pe cineva, atît de dureros să nu găseşti decît vicii la aceia care-ar avea toate calităţile necesare pentru a ne face să iubim virtutea ! În sfîrşit, vă place atît de mult să faceţi uz de indulgenţă, încît consider că vă aduc un serviciu dîndu-vă motive de a reveni asupra unei judecăţi prea severe. Domnul de Valmont îmi pare îndreptăţit să spere această favoare, aş spune chiar acest act de dreptate ; şi iată pe ce-mi întemeiez părerea.

Domnul de Valmont a făcut azi dimineaţă una din acele plimbări care puteau să dea de bănuit că urzea ceva prin împrejurimi, după cum v-aţi gîndit şi dumneavoastră ; mă învinuiesc că şi eu am acceptat poate cu prea multă grabă ideea aceasta. Din fericire pentru el, dar mai ales din fericire pentru noi, deoarece aceasta ne fereşte de o nedreptate pe care am fi putut s-o facem, unul din servitorii mei avea treabă în acelaşi loc

unde mergea şi el [1] ; şi astfel curiozitatea mea criticabilă dar fericită a fost satisfăcută. El ne-a raportat că domnul de Valmont, găsind în satul... o familie de nenorociţi ale căror mobile urmau să fie vîndute din pricină că nu-şi putuseră plăti dările, nu numai că s-a grăbit să le achite datoria, dar le-a dăruit chiar o sumă destul de mare. Servitorul meu a fost martorul acestei fapte virtuoase ; ba mi-a mai spus că ţăranii, vorbind între ei şi cu el, ziceau că un bărbat, pe care i l-au descris şi în care servitorul meu crede să recunoască pe acela al domnului de Valmont, se informase ieri în privinţa sătenilor care se găseau în situaţia de a avea nevoie de ajutor. Dacă e aşa, nu-i vorba numai de o compătimire trecătoare, determinată de o ocazie : este binefacerea precugetată şi susţinută ; cea mai frumoasă virtute a sufletelor celor mai frumoase : dar oricum ar fi, întîmplare sau lucru plănuit, e în tot cazul o faptă vrednică de laudă care-i face cinste, şi care m-a înduioşat pînă la lacrimi cînd mi-a fost povestită. Voi mai adăuga, şi tot dintr-un cuget de dreptate, că atunci cînd i-am vorbit de fapta aceasta, despre care el n-a suflat nici un cuvînt, a început prin a o tăgădui, iar cînd a recunoscut-o avea aerul să-i dea aşa de puţină importanţă, încît modestia lui îi sporea îndoit meritul.

Spuneţi-mi acum, respectabilă prietenă, dacă domnul de Valmont este în adevăr un libertin cu desăvîrşire pierdut ? dacă nu-i decît atît şi se comportă totuşi în felul acesta, ce le mai rămîne oamenilor de bine ? Cum adică ! Oamenii răi pot să guste, la fel cu cei buni, plăcerea sfîntă a binefa-

[1] Aşadar doamna de Tourvel nu îndrăzneşte să spună că era din ordinul ei.

cerii ? Ar putea îngădui Dumnezeu ca o familie virtuoasă să primească din mîna unui ticălos ajutorul pentru care aduce mulţumiri divinei sale Providenţe ? Şi s-ar bucura el oare ascultînd cum din guri neprihănite se revarsă binecuvîntări asupra unui blestemat ? Nu. Prefer să cred că unele rătăciri, oricît ar fi ele de lungi, nu sînt veşnice ; şi nu-mi pot închipui cum poate fi duşmanul virtuţii un om care face fapte bune. Domnul de Valmont nu-i poate decît o pildă mai mult în privinţa primejdiei pe care o prezintă legăturile. Mă opresc la această idee care-mi place. Dacă, pe de o parte ea poate sluji ca să-l justifice în ochii dumneavoastră, pe de alta îmi face din ce în ce mai preţioasă prietenia afectuoasă care mă leagă pe viaţă de dumneavoastră.

Am cinstea de a fi etc.

P.S. Doamna de Rosemonde şi cu mine ne ducem şi noi chiar acum să vizităm familia aceea respectabilă şi nenorocită, şi să adăugăm ajutorarea noastră tîrzie celeia a domnului de Valmont. Îl luăm cu noi. Vom da cel puţin acestor oameni de treabă plăcerea de a-şi revedea binefăcătorul ; cred că e tot ce ne-a mai lăsat să facem.

*...20 august 17 * *

SCRISOAREA a XXIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Rămăsesem în momentul întoarcerii mele la castel : reiau firul istorisirii.

Am pierdut doar cîteva minute ca să mă schimb şi m-am dus în salon, unde porumbiţa mea broda, în timp ce preotul parohiei citea bătrînei mele mătuşi Gazeta. M-am aşezat lîngă gherghef. Cîte-o privire, mai galeşă ca de obicei, aproape dezmierdătoare, mă făcu îndată să înţeleg că servitorul ei îi şi dăduse raportul. Într-adevăr, drăgălaşa mea curioasă n-a mai putut păstra pentru ea secretul pe care mi-l şterpelise ; şi fără grijă că întrerupe un bătrîn păstor de suflete care părea că ţine o predică din amvon, a spus : „Şi eu am ceva de istorisit." Şi a început numaidecît să povestească întîmplarea, cu o fidelitate care face cinste inteligenţei cronicarului ei. Îţi închipui cu cîtă modestie m-am apărat : dar cine poate opri pe o femeie care, fără să ştie, face elogiul omului pe care îl iubeşte ? M-am resemnat s-o las să vorbească. S-ar fi zis că făcea panegiricul unui sfînt. În timpul acesta, observam, nu fără speranţă, tot ce făgăduia dragostei privirea ei însufleţită, gestul mai puţin reţinut, dar mai cu seamă acea alterare destul de pronunţată a vocii, care trăda emoţia ce o

stăpînea. De abia sfîrşi ea, şi doamna de Rosemonde îmi spuse : „Vino, nepoate, vino să te îmbrăţişez". Am văzut îndată că frumoasa predicatoare nu va putea scăpa nici ea de îmbrăţişare. Totuşi a vrut să fugă ; dar curînd a fost în braţele mele, şi nu numai că n-a mai avut puterea să reziste, dar abia de-i mai rămăsese să se ţină pe picioare. Cu cît observ mai mult femeia aceasta, cu atît îmi pare mai vrednică să fie dorită. S-a grăbit însă se întoarcă la gherghelul ei, avea aerul, faţă de toţi ceilalţi, că-şi reia broderia : dar eu vedeam că mîna, care-i tremura toată, nu-i îngăduia să continue lucrul.

După dejun, doamnele au vrut să meargă să vadă nenorociţii pe care-i ajutasem eu cu atita compătimire creştinească ; le-am întovărăşit. Te scutesc de plictiseala de a-ţi mai descrie a doua scenă de recunoştinţă şi de laude. Inima mea, zorită de-o dulce amintire, grăbea momentul întoarcerii la castel. În timpul drumului, frumoasa mea preşedintă, mai visătoare ca de obicei, n-a scos nici un cuvînt. La fel tăceam şi eu, preocupat de găsirea mijloacelor de a profita de efectul pe care l-a produs evenimentul zilei. Doamna de Rosemonde era singura care vorbea, şi nu obţinea de la noi decît răspunsuri scurte şi rare. Cred că s-a plictisit cu noi : asta era şi intenţia mea şi am izbutit. Cînd s-a dat jos din trăsură s-a dus de-a dreptul în apartamentul ei, şi ne-a lăsat singuri, pe porumbiţă şi pe mine, într-un salon prost luminat ; întuneric blînd, care face mai îndrăzneaţă dragostea sfioasă.

Nu mi-a fost greu să îndrumez conversaţia într-acolo unde voiam s-o aduc. Ardoarea amabilei predicatoare m-a slujit mai bine decît dibăcia mea. „Cînd cineva e atît de capabil de fapte bune, îmi

spuse oprindu-şi asupra mea privirea ei dulce, cum poate oare să-şi petreacă viaţa făcînd rău ?" „Nu merit, i-am răspuns, nici lauda aceasta, nici această dojană ; şi nu pricep cum mintea dumneavoastră atît de ageră nu mi-a ghicit încă taina. Chiar dacă încrederea mea v-ar strica părerea pe care-o aveţi despre mine, sînteţi prea vrednică de ea ca să v-o refuz. Veţi găsi cheia purtării mele în caracterul meu, din nefericire prea uşuratec. Înconjurat de oameni destrăbălaţi, le-am imitat viciile ; poate chiar am avut ambiţia să-i întrec. La fel şi aici, sedus de exemplul virtuţilor, fără să sper să vă ajung, am încercat, cel puţin, să vă urmez. Şi poate că fapta pentru care mă lăudaţi astăzi şi-ar pierde preţul în ochii dumneavoastră, dacă aţi cunoaşte adevăratul ei motiv (vezi, dragă prietenă, cît de aproape eram de adevăr !). Nu mie, am urmat eu, nenorociţii aceştia îmi datorează ajutorarea. Unde dumneavoastră sînteţi dispusă să vedeţi o faptă lăudabilă, eu n-am căutat decît un mijloc de a plăcea. Nu eram, de vreme ce trebuie s-o spun, decît unealta neînsemnată a Divinităţii pe care o ador (aici a vrut să mă întrerupă, dar nu i-am dat răgaz). Chiar în clipa aceasta, adăugai, nu-mi destăinui taina decît din slăbiciune. Îmi făgăduisem să v-o ascund ; eram fericit să aduc atît virtuţilor cît şi farmecului dumneavoastră un prinos neprihănit pe care nu trebuia să-l cunoaşteţi vreodată : dar, cum nu sînt în stare să înşel, cînd am dinaintea ochilor exemplul nevinovăţiei, nu-mi voi putea reproşa, faţă de dumneavoastră, o prefăcătorie vinovată. Să nu credeţi că vă aduc insulta de-a nutri vreo speranţă criminală. Voi fi nenorocit, ştiu ; dar suferinţele îmi vor fi scumpe : ele îmi vor dovedi dragostea mea ; la picioarele

dumneavoastră, la pieptul dumneavoastră, voi depune durerile mele. Acolo voi căpăta puterea să sufăr din nou ; voi găsi bunătatea compătimitoare, şi mă voi socoti mîngîiat pentru că dumneavoastră mă veţi fi plîns. O, fiinţă adorată ! ascultaţi-mă, plîngeţi-mă, salvaţi-mă." În timpul acesta, îngenuncheasem dinaintea ei, şi-i strîngeam mîinile între ale mele ; dar ea, desprinzîndu-şi-le deodată şi acoperindu-şi cu ele ochii, exclamă cuprinsă de deznădejde : „A ! nenorocita de mine !" ; apoi izbucni în lacrimi. Din fericire, intrasem atît de tare în rolul meu, încît plîngeam şi eu ; şi, luîndu-i înapoi mîinile, i le scăldam în lacrimi. Această precauţie era foarte necesară ; era atît de preocupată de durerea ei, încît n-ar fi băgat-o de seamă pe a mea dacă n-aş fi găsit mijlocul acesta de a-i atrage atenţia. Mai aveam astfel şi prilejul să privesc în voie chipul ei fermecător, înfrumuseţat de podoaba pe care i-o dădeau lacrimile. Îmi ardea capul, şi eram atît de puţin stăpîn pe mine, încît am fost ispitit să profit de moment.

Atît de mare ne poate fi aşadar slăbiciunea ? atît de mare puterea împrejurărilor, dacă eu însumi, uitînd de proiectele mele, am riscat să pierd, printr-o victorie pripită, tot farmecul îndelungatelor apărări şi amănuntele unei dureroase înfrîngeri ; dacă, sedus de-o tinerească înflăcărare, am fost în stare să-l expun pe învingătorul doamnei de Tourvel să nu culeagă alt rod al ostenelilor sale, decît searbădul avantaj de-a mai fi avut o femeie ! A ! să capituleze, dar să lupte ; fără să aibă tăria de-a învinge, s-o aibă pe aceea de-a rezista ; să guste pe îndelete sentimentul slăbiciunii sale, şi să fie silită să-şi mărturisească înfrîngerea. E treabă de braconier obscur să împuşti la pîndă cerbul pe

care l-ai surprins ; adevăratul vînător trebuie să-l fugărească pînă ce nu mai află scăpare. Proiectul acesta e sublim, nu-i aşa ? Dar poate aş regreta acum că nu l-am urmat, dacă întîmplarea n-ar fi venit în ajutorul prudenţei mele.

Auzirăm un zgomot. Venea cineva în salon. Doamna de Tourvel, speriată, se ridică în grabă, apucă un sfeşnic şi ieşi. N-aveam încotro, am lăsat-o să plece. Era numai un servitor. De îndată ce mă încredinţai, m-am luat după ea. Făcusem abia cîţiva paşi, cînd am auzit-o iuţindu-i pe-ai ei, fie pentru că mă recunoscuse, fie dintr-un sentiment vag de spaimă, apoi năpustindu-se mai degrabă decît intrînd în apartamentul ei, şi trîntind uşa după ea. Mă dusei la uşă, dar cheia era pe dinăuntru şi m-am ferit de-a bate la uşă ; ar fi însemnat să-i dau ocazia unei prea uşoare rezistenţe. Am avut ideea fericită şi simplă să încerc să privesc prin gaura cheii, şi am văzut-o, într-adevăr, pe femeia aceea adorabilă în genunchi, scăldată în lacrimi, şi rugîndu-se cu înfocare. Cărui Dumnezeu îndrăznea ea să se adreseze ? e vreunul mai tare ca dragostea ? Zădarnic mai caută acum ajutoare străine ; eu singur îi voi hotărî soarta.

Socotind că făcusem destulă treabă într-o singură zi, m-am retras şi eu în apartamentul meu şi am început scrisoarea aceasta. Nădăjduiam s-o văd la cină ; dar trimise vorbă că era bolnavă şi că se culcase. Doamna de Rosemonde voi să meargă la ea ; dar vicleana bolnavă pretextă o durere de cap care nu-i îngăduia să vadă pe nimeni. Îţi închipui că, după cină, sindrofia a fost scurtă şi că am avut şi eu durerea mea de cap. După ce m-am retras, i-am scris o scrisoare lungă în care mă plîngeam de asprimea ei, şi m-am culcat cu

gînd să i-o înmînez în dimineaţa aceasta. Am dormit prost, cum poţi să constaţi după data acestei scrisori. M-am sculat, şi mi-am recitit epistola. Mi-am dat seama că nu mă supravegheasem destul ; că arătam mai multă patimă decît dragoste, şi mai mult necaz decît întristare. Va trebui s-o refac ; dar ar trebui să fiu mai calm.

Se ivesc zorile, şi nădăjduiesc că răcoarea care le întovărăşeşte îmi va aduce somnul. Mă duc să mă culc ; oricît aş fi de stăpînit de femeia aceasta, îţi promit să nu mă ocup atît de mult de ea, încît să nu-mi mai rămînă timp ca să mă gîndesc mult la dumneata. Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă.

...21 august 17' ', ora 4 dimineaţa.

SCRISOAREA a XXIV-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

A ! fie-vă milă, doamnă, înduraţi-vă şi potoliţi tulburarea sufletului meu ; înduraţi-vă şi spuneţi-mi ce pot să nădăjduiesc sau de ce trebuie să mă tem. Între o fericire şi o nenorocire deopotrivă de mari, nesiguranţa e un chin cumplit. De ce n-am tăcut ? de ce n-am putut rezista vrajei nespuse care mă silea să vă dezvălui gîndurile mele ? Mulţumit să vă ador în tăcere, mă bucuram cel puţin de dragostea mea ; şi sentimentul acesta curat, pe care nu-l tulbura pe atunci imaginea fericirii dumneavoastră, ajungea ca s-o desăvîrşească pe a mea : dar izvorul acesta de fericire a devenit unul de disperare, de cînd am văzut curgînd lacrimile dumneavoastră ; de cînd am auzit acele crude cuvinte : *A ! nenorocita de mine !* care vor răsuna, doamnă, mult timp în inima mea. Datorită cărei fatalităţi, sentimentul cel mai gingaş nu vă poate inspira decît spaimă ? de ce vă e frică ? A ! desigur, nu pentru faptul că aţi putea să-l împărtăşiţi : inima dumneavoastră, pe care n-am cunoscut-o bine, nu e făcută pentru dragoste ; numai a mea, pe care într-una o calomniaţi, e capabilă de aşa ceva ; a dumneavoastră e de-a dreptul fără milă. Dacă n-ar fi aşa, n-aţi fi refuzat un cuvînt

de mîngîiere unui nenorocit care vă povestea durerile lui ; nu v-ați fi ascuns privirilor sale cînd nu are altă bucurie decît aceea de a vă vedea ; nu v-ați fi făcut un joc crud din îngrijorarea lui, vestindu-l că sînteți bolnavă, fără să-i îngăduiți să vină să se informeze de sănătatea dumneavoastră ; ați fi simțit că noaptea aceasta, care pentru dumneavoastră nu însemna decît douăsprezece ore de odihnă, avea să fie pentru el un secol de suferințe.

Din ce pricină, spuneți și dumneavoastră, am meritat această jalnică asprime ? Nu mi-e teamă să vă iau drept judecător : ce-am făcut ? ce altceva am făcut decît să cedez unui sentiment involuntar, inspirat de frumusețe și îndreptățit de virtute ; sentiment mereu înfrînat de respect, și a cărui nevinovată mărturisire a fost efectul încrederii iar nicidecum al speranței ; veți trăda oare această încredere pe care dumneavoastră înșivă păreați să mi-o îngăduiți și în voia căreia m-am lăsat fără nici o împotrivire ? Nu, nu pot să cred așa ceva ; ar însemna să vă găsesc o vină și inima mea se revoltă numai la ideea că ați putea avea vreuna : îmi retrag imputările ; am putut să le scriu dar nu să le gîndesc. A ! lăsați-mă să cred că sînteți desăvîrșită ! e singura bucurie care-mi rămîne. Dovediți-mi că sînteți desăvîrșită, acordîndu-mi generoasa dumneavoastră solicitudine. Ce nenorocit ați ajutat vreodată care să fi avut mai multă nevoie decît mine ? Nu mă părăsiți în delirul în care m-ați aruncat : împrumutați-mi rațiunea dumneavoastră de vreme ce mi-ați răpit-o pe-a mea ; acum, după ce m-ați dojenit, luminați-mă ca să vă desăvîrșiți opera.

Nu vreau să vă înșel, n-o să puteți să-mi înăbușiți dragostea ; dar o să mă învățați s-o stăvilesc ; călăuzindu-mi pașii, dictîndu-mi cuvintele, mă veți salva cel puțin de groaznica nenorocire de-a vă displăcea. Risipiți-mi mai cu seamă această teamă cumplită, spuneți-mi că m-ați iertat, că mă plîngeți ; încredințați-mă de indulgența dumneavoastră. Niciodată n-o veți avea atît de mare pe cît aș dori-o : dar vă cer să aveți atîta cît aș avea eu nevoie : mi-o veți refuza oare ?

Rămîneți cu bine, doamnă ; primiți cu bunăvoință prinosul sentimentelor mele ; nu dăunează cu nimic aceluia al respectului ce vă port.

...20 august 17'

SCRISOAREA a XXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Iată buletinul zilei de ieri.

La ora unsprezece am intrat la doamna de Rosemonde ; și, sub protecția ei, am fost introdus la prefăcuta bolnavă, care era tot în pat. Avea ochii foarte încercănați : sper c-a dormit tot atît de prost ca și mine. Am profitat de un moment în care doamna de Rosemonde era mai departe, ca să-i înmînez scrisoarea ; n-a vrut s-o ia ; dar am lăsat-o pe pat și, plin de zel, m-am dus să apropii fotoliul bătrînei mele mătuși care voia să fie lîngă *scumpa ei copilă ;* a fost nevoită să ascundă scrisoarea ca să evite scandalul. Bolnava făcu imprudența să spună că parcă ar avea puțină febră. Doamna de Rosemonde m-a îndemnat să-i iau pulsul, lăudînd mult cunoștințele mele în materie de medicină. Frumoasa mea avu îndoita neplăcere de a fi nevoită să-mi încredințeze brațul, și de a-și vedea mica minciună descoperită. Într-adevăr, i-am luat mîna, pe care am strîns-o într-una din ale mele, în timp ce pe cealaltă o plimbam de-a lungul brațului ei fraged și durduliu ; vicleana nu răspunse avansurilor mele, ceea ce mă făcu să spun, retrăgîndu-mă : „Nu e nici cea mai mică umbră de febră". Bănuiam că avea o privire severă și, ca s-o pedepsesc, n-am căutat să i-o întîlnesc ; după o clipă spuse că ar vrea să se scoale, și o lăsarăm singură. A venit la dejun, care a fost trist ; ne-a anunțat că nu va merge la plimbare, ceea ce era un fel de a-mi spune că nu voi avea ocazia să-i vorbesc. Am simțit că trebuia să oftez și să-i arunc o privire îndurerată ; de bună seamă se aștepta, căci a fost singura clipă în care am izbutit să-i întîlnesc ochii. Oricît ar fi de cuminte, are și ea micile ei vicleșuguri ca oricare alta. Am găsit prilejul ca s-o întreb *dacă a binevoit să mă informeze în privința soartei la care trebuie să mă aștept,* și am fost oarecum mirat auzind-o răspunzîndu-mi : *„Da, domnule, v-am scris".* Eram foarte nerăbdător să văd scrisoarea ; dar fie din vicleșug, fie din stîngăcie, fie din timiditate, nu mi-a înmînat-o decît seara cînd s-a dus la culcare. Ți-o trimit împreună cu ciorna scrisorii mele ; citește-o și judecă și dumneata, observă cu cîtă neobrăzare afirmă că nu iubește cînd eu sînt convins că e tocmai dimpotrivă ; și pe urmă se va plînge dacă eu o voi înșela după, cînd ea nu se sfiește să mă înșele înainte ! Bărbatul cel mai dibaci, draga mea, nu poate decît cel mult să se mențină la nivelul femeii celei mai sincere. Va trebui totuși să mă prefac că intru în toată comedia asta și să fac pe disperatul pentru că doamna binevoiește să joace rolul femeii neînduplecate ! Cum să nu te răzbuni de atîta răutate !... A !, răbdare... Dar rămîi cu bine. Mai am multe de scris.

Nu uita să-mi înapoiezi scrisoarea nemiloasei : s-ar putea întîmpla ca mai tîrziu să vrea ea să dea preț acestor fleacuri, și trebuie să pot face față.

Nu-ți spun nimic despre tînăra Volanges ; vom vorbi despre asta cînd va veni vremea.

Castelul... 22 august 17' '

SCRISOAREA a XXVI-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

De bună seamă, domnule, n-aţi fi avut această scrisoare, dacă purtarea mea neroadă de aseară nu m-ar sili să vă dau unele explicaţii. Da, am plîns, mărturisesc : se poate chiar să-mi fi scăpat şi cele două cuvinte pe care mi le citaţi cu atîta grijă ; lacrimi şi cuvinte, aţi observat tot ; trebuie, aşadar, să vă explic tot.

Obişnuită să nu inspir decît sentimente cinstite, să nu aud decît cuvinte pe care le-aş putea asculta fără să roşesc, să mă bucur prin urmare de o linişte pe care îndrăznesc să spun că o merit, nu ştiu nici să ascund, nici să înfrînez sentimentele mele. Mirarea şi zăpăceala pe care mi le-au pricinuit purtarea dumneavoastră ; o teamă nelămurită creată de o situaţie în care n-ar fi trebuit să mă găsesc vreodată ; poate ideea revoltătoare de a mă vedea confundată cu femeile pe care le dispreţuiţi şi tratată cu aceeaşi uşurinţă ; toate aceste cauze la un loc mi-au stîrnit lacrimile şi au putut să mă facă să spun, cu drept cuvînt cred, că sînt nenorocită. Cuvîntul acesta, pe care îl găsiţi atît de grav, ar fi, desigur, foarte slab dacă plînsul şi vorbele mele ar fi avut alt motiv ; dacă în loc de a dezaproba

sentimente menite să mă jignească, m-aş fi putut teme că le-aş împărtăşi.

Nu, domnule, teama aceasta nu o am ; dacă aş avea-o, aş fugi departe de dumneavoastră ; m-aş duce într-un pustiu să plîng nenorocirea de a vă fi cunoscut. Poate că era chiar mai bine, cu toate că sînt atît de sigură că nu vă iubesc, că n-o să vă iubesc niciodată, să fi ascultat sfaturile prietenilor mei şi să nu fi îngăduit să vă apropiaţi de mine.

Am crezut, şi asta e singura mea vină, am crezut că veţi respecta o femeie cinstită care nu dorea decît să vă socotească la fel de cinstit şi să vă trateze ca atare ; care vă lua apărarea în timp ce dumneavoastră o insultaţi prin dorinţele dumneavoastră criminale. Nu mă cunoaşteţi ; nu, domnule, nu mă cunoaşteţi. Altminteri, n-aţi crede că greşelile dumneavoastră vă creează drepturi ; nu v-aţi fi crezut îndreptăţit să-mi scrieţi o scrisoare pe care n-ar fi trebuit s-o citesc, şi asta din pricină că mi-aţi adresat cuvinte pe care n-ar fi trebuit să le aud : şi-mi mai cereţi *să vă călăuzesc paşii, să vă dictez cuvintele !* Foarte bine, domnule, tăcerea şi uitarea, iată sfatul pe care se cuvine să vi-l dau, iar dumneavoastră să-l urmaţi : atunci, într-adevăr, aţi avea dreptul la îngăduinţa mea : depinde numai de dumneavoastră să obţineţi un drept chiar la recunoştinţa mea... Dar nu, nu voi cere nimic unui om care nu m-a respectat ; nu voi da acest semn de încredere unui om care a abuzat de liniştea în care mă aflam. Mă siliţi să-mi fie teamă de dumneavoastră, poate chiar să vă urăsc ; nu voiam acest lucru ; nu voiam să văd în dumneavoastră decît pe nepotul prietenei mele celei mai respectabile ; ridicam vocea prieteniei

împotriva vocii publice care vă acuza. Aţi dărîmat totul ; şi prevăd că nu veţi voi să reparaţi nimic.

Mă mărginesc, domnule, să vă declar că sentimentele dumneavoastră mă jignesc, că mărturisirea lor o consider ca o batjocură şi, nu numai că nu voi ajunge niciodată să le împărtăşesc, dar mă voi vedea silită să nu vă mai văd niciodată, dacă nu vă impuneţi în privinţa lor tăcerea pe care cred că am dreptul s-o aştept şi chiar s-o pretind de la dumneavoastră. Alăturez scrisorii acesteia pe aceea pe care mi-aţi scris-o şi nădăjduiesc că şi dumneavoastră veţi binevoi să-mi înapoiaţi scrisoarea mea ; aş fi cu adevărat mîhnită să ştiu că a rămas vreo urmă a unei întîmplări care nici n-ar fi trebuit să existe. Am cinstea să fiu etc.

...21 august 17' '

SCRISOAREA a XXVII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Ce bună sînteţi, doamnă ! cît de bine aţi simţit că îmi vine mai uşor să vă scriu decît să vă vorbesc ! E drept că ceea ce aş vrea să vă spun e foarte greu de spus ; dar sînteţi prietena mea, nu-i aşa ? O ! da, buna mea prietenă ! O să încerc să nu-mi fie teamă ; şi apoi, am atîta nevoie de dumneavoastră, de sfaturile dumneavoastră ! Sînt foarte necăjită, mi se pare că toată lumea ghiceşte ceea ce gîndesc ; şi mai ales cînd el e aici, roşesc de îndată ce se uită cineva la mine ; ieri, cînd m-aţi văzut plîngînd, voiam să vă vorbesc, şi apoi, ceva m-a împiedicat ; şi cînd m-aţi întrebat ce am, m-au podidit lacrimile fără să vreau. N-aş fi putut rosti un cuvînt. Dacă nu eraţi dumneavoastră, mama ar fi băgat de seamă, şi ce m-aş fi făcut ? Iată cum îmi petrec viaţa, mai cu seamă de patru zile.

Acum patru zile, da, doamnă, o să vă spun, acum patru zile domnul cavaler Danceny mi-a scris : o ! vă asigur, cînd am găsit scrisoarea, nu bănuiam de loc despre ce era vorba : dar, n-aş putea spune fără să mint că n-am simţit o mare plăcere citind-o : credeţi-mă, aş prefera să am toată viaţa necazuri decît să nu mi-o fi scris. Dar ştiam prea

bine că nu trebuia să-i spun asta, şi pot să vă asigur că i-am spus chiar că sînt supărată : dar el spune că era peste puterile lui să nu-mi scrie, şi trebuie să-l cred, căci şi eu hotărîsem să nu-i răspund la scrisoare şi totuşi nu m-am putut împiedica de-a o face. O ! nu i-am scris decît o singură dată şi atunci aproape numai ca să-i spun să nu-mi mai scrie : dar cu toate acestea el îmi scrie mereu, şi cum eu nu-i răspund, îl văd cum se întristează şi asta mă mîhneşte şi mai mult : astfel încît nu mai ştiu ce să fac, nici ce se întîmplă cu mine, şi că sînt foarte de plîns.

Spuneţi-mi, vă rog, doamnă, aş face foarte rău dacă i-aş răspunde din cînd în cînd ? numai pînă ce s-ar putea hotărî singur să nu-mi mai scrie şi să rămînem cum eram înainte : căci dacă lucrurile continuă aşa, întrucît mă priveşte, nu ştiu ce-am să mă fac. Iată, în timp ce citeam ultima lui scrisoare, am început să plîng de nu mă mai puteam opri ; şi sînt sigură că dacă nu-i răspund, o să fim foarte nenorociţi amîndoi.

Vă voi trimite şi scrisoarea lui, sau o copie, ca să vă puteţi face o idee : veţi vedea că nu-mi cere ceva neîngăduit. Totuşi, dacă dumneavoastră găsiţi că nu se cade, vă făgăduiesc să mă stăpînesc ; dar cred că veţi fi de aceeaşi părere cu mine, că nu fac nici un rău dacă-i scriu.

Iertaţi-mă, doamnă, dacă vă mai pun o întrebare, tot în legătură cu aceasta : mi s-a spus că e rău să iubeşti pe cineva ; dar pentru ce ? Ceea ce mă îndeamnă să vă întreb e că domnul cavaler Danceny pretinde că nu-i nici un rău şi că aproape toată lumea iubeşte ; dacă e drept, nu văd de ce aş fi eu singura fiinţă căreia nu-i este îngăduit să iubească ; sau poate că nu e îngăduit domnişoarelor ? căci am auzit-o chiar pe mama spunînd că

doamna D... iubea pe domnul M... Şi nu vorbea despre asta ca şi cum ar fi ceva atît de rău ; şi totuşi sînt sigură că s-ar supăra pe mine dacă ar bănui cumva prietenia mea pentru domnul Danceny. Mama mă socoteşte tot copil şi nu-mi spune niciodată nimic. Cînd m-a scos de la mănăstire credeam că vrea să mă mărite ; dar acum mi se pare că m-am înşelat : să nu credeţi că mă preocupă atît de mult chestiunea aceasta ; dar dumneavoastră, care sînteţi atît de prietenă cu ea, poate ştiţi care e adevărul, şi dacă ştiţi, nădăjduiesc că o să-mi spuneţi şi mie.

Iată o scrisoare prea lungă, doamnă ; dar de vreme ce mi-aţi îngăduit să vă scriu, am profitat ca să vă spun totul şi mă bizui pe prietenia dumneavoastră.

Am cinstea de a fi etc.

Paris, 23 august 17..

SCRISOAREA a XXVIII-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Vai, domnişoară, refuzaţi mereu să-mi răspundeţi ! Nimic nu vă poate îndupleca ; şi fiecare zi îmi ia cu ea speranţa pe care mi-o adusese ! Ce este această prietenie pe care o lăsaţi să dăinuiască între noi, dacă ea nu poate nici măcar să vă facă să mă compătimiţi ; dacă vă lasă rece şi nepăsătoare în timp ce eu simt chinurile unui foc pe care nu pot să-l sting ; dacă în loc să vă inspire un sentiment de încredere, ea nu e nici măcar în stare să vă trezească mila ? Cum asta ! prietenul dumneavoastră suferă şi dumneavoastră nu faceţi nimic ca să-l ajutaţi ? Nu vă cere decît un cuvînt şi dumneavoastră i-l refuzaţi ; şi să se mulţumească vreţi cu un sentiment atît de slab, a cărui încredinţare vă mai şi temeţi să i-o repetaţi !

N-aţi vrea să fiţi ingrată, îmi spuneaţi ieri : Ah ! credeţi-mă, domnişoară ; să vrei să răsplăteşti dragostea cu prietenie nu înseamnă să-ţi fie teamă de ingratitudine : ci numai să-ţi fie teamă de a o arăta. Totuşi nu mai îndrăznesc să vă vorbesc despre un sentiment care, dacă nu vă interesează, nu poate decît să vă displacă ; trebuie cel puţin să-l închid în mine în aşteptarea ceasului cînd voi

învăţa să-l înfrîng. Îmi dau seama cît de penibilă va fi această încercare : recunosc că voi avea nevoie de toate puterile mele ; mă voi folosi de toate mijloacele : unul din ele va fi deosebit de dureros inimii mele, şi anume acela de a-mi repeta adesea că inima dumneavoastră e nesimţitoare. Voi căuta chiar să vă văd mai rar şi mă străduiesc să găsesc un pretext ca să-mi răresc vizitele.

Voi pierde oare obiceiul drag de a vă vedea în fiecare zi ? Ah ! îl voi regreta însă mereu. O nenorocire eternă va fi răsplata dragostei celei mai gingaşe ; şi toate acestea pentru că aşa aţi vrut dumneavoastră ; toate acestea vor fi opera dumneavoastră ! Niciodată, presimt, nu voi regăsi fericirea pe care o pierd astăzi ; numai dumneavoastră eraţi făcută pentru inima mea ; cu cîtă bucurie aş jura să nu trăiesc decît pentru dumneavoastră ! Dar dumneavoastră nu voiţi să-mi primiţi jurămîntul ; tăcerea dumneavoastră îmi spune îndeajuns că în inima dumneavoastră nu e nici un loc pentru mine ; e totodată dovada cea mai sigură a indiferenţei dumneavoastră şi chipul cel mai crud de a mi-o arăta. Adio, domnişoară.

Nu mai îndrăznesc să mă amăgesc cu un răspuns ; dragostea l-ar fi scris cu grabă, prietenia cu bucurie, mila chiar cu bunăvoinţă : dar mila, prietenia şi dragostea sînt deopotrivă de străine de inima dumneavoastră.

*Paris, 23 august 17***

SCRISOAREA a XXIX-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Cum îţi spuneam, Sophie, sînt cazuri cînd e îngăduit să scrii : şi te asigur că-mi fac reproşuri amare că am urmat sfatul tău care ne-a făcut atît de mult rău, cavalerului Danceny şi mie. Dovadă că aveam dreptate, e că şi doamna de Merteuil, o femeie care ştie desigur ce se face şi ce nu se face, a sfîrşit prin a fi de părerea mea. I-am mărturisit totul. La început spunea ca şi tine : dar cînd i-am explicat toate cu de-amănuntul, a recunoscut că aici era altă poveste ; vrea numai să-i arăt toate scrisorile mele şi pe acelea ale cavalerului Danceny, ca să fie sigură că nu spun decît ceea ce se cuvine ; astfel, iată-mă acum liniştită. Doamne, ce mult o iubesc pe doamna de Merteuil ! e atît de bună ! e o femeie foarte respectabilă. Aşadar, nimeni n-ar mai putea spune ceva.

Cu cîtă bucurie o să-i scriu domnului Danceny şi cît de mulţumit o să fie ! O să fie chiar mai mult decît crede : căci pînă acum nu-i vorbeam decît de prietenia mea, iar el voia să spun dragostea mea. Eu cred că e totuna ; dar, în sfîrşit, nu îndrăzneam, şi el ţinea mult la asta. Am întrebat-o pe doamna de Merteuil şi ea mi-a spus că aveam dreptate, şi că nu se cuvine să vorbeşti de dragoste decît cînd nu mai poţi să te înfrînezi : dar eu sînt foarte sigură că n-o să mă mai pot înfrîna multă vreme ; la urma urmei, e acelaşi lucru, iar lui asta-i va face atît de multă plăcere.

Doamna de Merteuil mi-a mai spus c-o să-mi împrumute cărţi în care e vorba de toate astea, din care o să pot învăţa cum trebuie să mă port şi totodată şi să scriu mai bine : căci, după cum vezi, îmi arată toate defectele, ceea ce e o dovadă că mă iubeşte ; m-a sfătuit numai să nu spun mamei nimic despre cărţile acelea, pentru că s-ar putea deduce din asta că prea mult mi-a neglijat educaţia, şi ea s-ar supăra. O ! n-o să-i spun nimic.

E totuşi foarte surprinzător că o femeie, care aproape nici nu mi-e rudă, are mai multă grijă de mine decît mama mea ! Am avut mare noroc că am cunoscut-o !

A rugat-o de asemenea pe mama să mă lase poimîine la Operă, în loja ei ; mi-a spus că o să fim singure şi că o să putem sta de vorbă fără grijă de a fi auzite : asta îmi place mai mult decît Opera. Vom vorbi şi despre căsătoria mea : căci mi-a spus că e adevărat că mă voi mărita ; dar n-am putut vorbi mai mult despre asta. Nu ţi se pare ciudat că mama nu-mi spune niciodată nimic ?

Cu bine, draga mea, vreau să scriu cavalerului Danceny. O ! sînt foarte mulţumită.

24 august 17' '

SCRISOAREA a XXX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

În sfîrşit, domnule, consimt să vă scriu, să vă încredinţez de prietenia mea, de *dragostea* mea, de vreme ce altminteri aţi fi nenorocit. Spuneţi că nu am inimă bună ; vă asigur că vă înşelaţi, şi nădăjduiesc că acum nu vă mai îndoiţi de aceasta. Dacă aţi fost mîhnit pentru că nu vă scriam, credeţi că n-am suferit şi eu din pricina asta ? Dar pentru nimic în lume n-aş vrea să fac un lucru nepermis; şi desigur n-aş fi recunoscut că vă iubesc dacă m-aş fi putut înfrîna ; dar tristeţea dumneavoastră mă făcea să sufăr prea tare. Sper că acum n-o să mai fiţi trist şi că o să fim amîndoi fericiţi.

Mă bucur mult că vă văd diseară şi nădăjduiesc că o să veniţi devreme ; tot n-o să fie atît de devreme cît aş dori eu. Mama ia masa acasă şi cred că o să vă propună să rămîneţi cu noi : sper că nu sînteţi invitat în altă parte, ca alaltăieri. Era chiar atît de plăcută masa la care v-aţi dus ? fiindcă aţi plecat foarte devreme. Dar să nu mai vorbim de asta : acum cînd ştiţi că vă iubesc sper că veţi rămîne cu mine cît veţi putea de mult ; eu nu sînt mulţumită decît atunci cînd sînt cu dumneavoastră, şi aş vrea ca şi pentru dumneavoastră să fie la fel.

Sînt foarte supărată că sînteţi tot trist în clipa aceasta, dar nu e vina mea. O să spun că vreau să cînt la harpă, îndată ce veţi sosi, ca să puteţi avea scrisoarea mea cît mai degrabă. E tot ce pot face.

La revedere. Vă iubesc mult, din toată inima : cu cît v-o spun mai mult, cu atîta sînt mai mulţumită ; sper că şi dumneavoastră veţi fi la fel.

*.. 24 august 17**

SCRISOAREA a XXXI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Da, fără îndoială, vom fi fericiţi. Fericirea mea mea e sigură, de vreme ce sînt iubit de dumneavoastră ; a dumneavoastră nu se va sfîrşi niciodată, dacă va fi să dureze cît dragostea pe care mi-aţi inspirat-o. E cu putinţă ! Mă iubiţi, nu vă mai e teamă să mă încredinţaţi de *dragostea dumneavoastră ! Cu cît mi-o spuneţi mai mult, cu atît sînteţi mai mulţumită !* După ce-am citit acest încîntător *vă iubesc*, scris de mîna dumneavoastră, l-am auzit mărturisit de gura dumneavoastră frumoasă. Am văzut aţintindu-se asupra mea ochii aceştia fermecători, pe care-i făcea şi mai frumoşi sentimentul pe care-l exprimau. Am primit jurămintele dumneavoastră că veţi trăi mereu pentru mine. Ah ! primiţi jurămîntul meu că-mi voi consacra toată viaţa fericirii dumneavoastră ; primiţi-l şi fiţi sigură că nu-l voi călca.

Ce zi fericită am petrecut ieri ! A ! de ce nu are în fiecare zi doamna de Merteuil secrete de spus mamei dumneavoastră ? de ce trebuie ca ideea constrîngerii ce ne aşteaptă să tulbure amintirea desfătătoare care mă stăpîneşte ? de ce nu pot să ţin mereu în mîinile mele mîna care mi-a scris *vă iubesc !* S-o acopăr de sărutări şi să mă răzbun

astfel de faptul că mi-aţi refuzat o favoare mai mare !

Spuneţi-mi, Cécile, cînd mama dumneavoastră s-a reîntors ; cînd ne-am văzut siliţi, din pricina prezenţei ei, să nu mai avem unul pentru altul decît priviri indiferente ; cînd nu mă mai puteaţi consola, încredinţîndu-mă de dragostea dumneavoastră, de faptul că refuzaţi să mi-o dovediţi, n-aţi simţit nici o părere de rău ? nu v-aţi spus : o sărutare l-ar fi făcut mai fericit, şi eu i-am răpit această fericire ? Făgăduiţi-mi, drăgălaşa mea prietenă, că la prima ocazie veţi fi mai puţin severă. Cu ajutorul acestei făgăduieli, voi găsi curajul să îndur neplăcerile pe care ni le pregătesc împrejurările ; şi crudele privaţiuni vor fi cel puţin îndulcite de certitudinea că şi dumneavoastră vă pricinuiesc aceeaşi părere de rău.

La revedere, fermecătoare Cécile : iată clipa în care plec spre casa dumneavoastră. Mi-ar fi cu neputinţă să mă despart de dumneavoastră, dacă n-aş face-o pentru a merge să vă revăd. La revedere, o! tu, cea mai iubită ! tu, pe care voi iubi-o din ce în ce mai mult !

...25 august 17' '

SCRISOAREA a XXXII-a

Doamna de Volanges către președinta de Tourvel

Așadar vrei, doamnă, să cred în virtutea domnului de Valmont ? Mărturisesc că nu mă pot hotărî la aceasta, și că îmi vine tot atît de greu să-l socotesc om de treabă numai după fapta pe care mi-o povestiți, pe cît mi-ar veni de greu să socotesc vicios pe un om recunoscut ca om cumsecade, dar în viața căruia aș descoperi o greșeală. Omul nu e perfect nici într-un fel, nici într-altul, nici în rău, nici în bine. Ticălosul are virtuțile lui, după cum omul cinstit are slăbiciunile sale. Adevărul acesta îmi pare cu atît mai important, cu cît din el decurge necesitatea de a fi indulgenți atît față de cei răi, cît și față de cei buni ; tot el ferește pe aceștia de trufie, iar pe ceilalți de descurajare. Vei găsi, fără îndoială, că nu dau dovadă, în împrejurarea de față, de indulgența pe care o propovăduiesc ; dar nu mai văd în ea decît o slăbiciune primejdioasă dacă ne face să tratăm la fel pe vicios și pe cel cumsecade.

Nu-mi voi îngădui să cercetez motivele acțiunii domnului de Valmont ; îmi place să cred că sînt tot atît de vrednice de laudă ca și fapta lui : dar e oare mai puțin adevărat că și-a petrecut viața semănînd tulburare, dezonoare și scandal în

familii ? Ascultă, dacă vrei, glasul nenorocitului pe care l-a ajutorat, dar nu trebuie ca el să te facă să nu auzi strigătul nenumăratelor victime pe care le-a jertfit. Dacă n-ar fi, așa cum spui, decît un exemplu al primejdiei legăturilor, e oare mai puțin adevărat că el însuși e o legătură primejdioasă ? Îl crezi capabil de o întoarcere pe calea cea bună ? să mergem și mai departe ; să presupunem că minunea s-a împlinit. Opinia publică ar rămîne tot împotriva lui și asta ajunge ca să-ți dicteze purtarea. Numai Dumnezeu poate să dezlege în ceasul pocăinței ; el citește în inimi : dar oamenii nu pot să judece gîndurile decît după fapte ; și nimeni, după ce a pierdut stima celorlalți, nu are dreptul să se plîngă de neîncrederea pe care cu drept cuvînt o stîrnește și care face pierderea aceasta atît de greu de reparat. Gîndește-te mai cu seamă, tînăra mea prietenă, că pentru a pierde această stimă, uneori e de ajuns să ai aerul că nu ții la ea ; și nu considera nedreaptă severitatea aceasta ; căci afară de faptul că nu renunță nimeni de bunăvoie la acest bun prețios, cîtă vreme e îndreptățit să-l pretindă, un om pe care nu-l mai constrînge această frînă puternică e într-adevăr mult mai înclinat să săvîrșească fapte rele. Acesta ar fi totuși aspectul în care te-ar înfățișa o legătură intimă cu domnul de Valmont, oricît ar fi ea de nevinovată.

Înspăimîntată de căldura cu care îl aperi, mă grăbesc să preîntîmpin obiecțiunile pe care le prevăd. Îmi vei cita pe doamna de Merteuil, căreia i s-a iertat această legătură ; mă vei întreba de ce îl primesc în casă la mine : îmi vei spune că nu numai că nu-i evitat de oamenii cumsecade,

dar e admis, în ceea ce se numeşte buna societate, chiar căutat de ea. Cred că pot să răspund la toate acestea.

Mai întîi doamna de Merteuil, femeie într-adevăr vrednică de toată stima, nu are poate alt cusur decît că se încrede prea mult în puterile sale ; e o iscusită călăuză căreia îi place să conducă un car printre stînci şi printre prăpăstii, şi care nu are altă justificare decît succesul: merită să fie lăudată, dar ar fi imprudent s-o urmezi ; ea însăşi recunoaşte acest lucru şi se acuză. Pe măsură ce-a trăit şi a văzut mai multe, principiile ei au devenit mai severe ; şi nu mă tem să te încredinţez că ar fi de aceeaşi părere cu mine.

Întrucît mă priveşte, nu mă voi dezvinovăţi mai mult decît pe ceilalţi. Fără îndoială primesc pe domnul de Valmont, care e primit peste tot ; e o inconsecvenţă mai mult de adăugat la o mie altele care guvernează societatea. Ştii tot aşa de bine ca şi mine că ne petrecem viaţa observîndu-le, plîngîndu-ne de ele şi săvîrşindu-le. Domnul de Valmont, purtînd un nume frumos, avînd o mare avere şi multe calităţi plăcute, şi-a dat seama la timp că pentru a stăpîni societatea e de ajuns să mînuieşti cu egală abilitate lauda şi ridicolul. Nimeni nu posedă ca el aceste două talente : cu unul seduce, iar celălalt îl face de temut. Lumea nu-l stimează, însă îl linguşeşte. Aşa îşi duce viaţa în mijlocul unei societăţi care, mai mult prudentă decît curajoasă, preferă să-l menajeze decît să-l combată.

Dar nici doamna de Merteuil, nici vreo altă femeie n-ar îndrăzni, fără îndoială, să rămînă mai multă vreme la ţară, aproape singură cu un asemenea om. Îi era scris celei mai cuminţi, celei mai

modeste dintre ele să dea exemplul acesta de nesocotinţă ; iartă-mi, te rog, cuvîntul acesta, pe care şi-l îngăduie prietenia. Draga mea, însăşi cinstea dumitale te trădează, prin sentimentul de siguranţă pe care ţi-l inspiră. Nu uita că te vor judeca, pe de o parte, oameni uşuratici, care nu vor crede într-o virtute al cărei model nu-l găsesc printre ei ; pe de alta, oameni răi, care se vor preface că nu cred în virtute ca să te pedepsească pentru că ai avut-o. Gîndeşte-te că faci, în clipa de faţă, ceea ce n-ar îndrăzni să rişte nici chiar unii bărbaţi. Într-adevăr, printre tinerii faţă de care domnul de Valmont şi-a asumat cu precădere rolul de oracol, cei mai cuminţi încep să se teamă de-a nu părea legaţi prea intim cu el ; şi dumneata, dumneata nu te temi de loc ! A ! întoarce-te, întoarce-te, te implor... Dacă argumentele mele nu ajung ca să te convingă, cedează prieteniei mele ; ea mă face să-mi repet stăruinţele, ea le îndreptăţeşte. O găseşti poate severă, iar eu aş dori să fie inutilă ; dar mai bine să-ţi dau motive să te plîngi de solicitudinea decît de neglijenţa ei.

...24 august 17' *

SCRISOAREA a XXXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De vreme ce ți-e teamă să izbutești, iubite viconte, de vreme ce te încăpățînezi să procuri arme împotriva dumitale, și dorești mai puțin să învingi decît să te lupți, nu mai am nimic de spus. Purtarea dumitale e o capodoperă de prudență. Ar fi o capodoperă de prostie în ipoteza contrară ; și ca să-ți vorbesc deschis, mă tem că-ți faci iluzii.

Nu-ți reproșez că n-ai profitat de moment. Pe de o parte nu mi se pare chiar atît de sigur că sosise ; pe de alta, știu destul, orice s-ar spune, că o ocazie pierdută se regăsește, în timp ce un pas greșit nu-l poți întoarce niciodată.

Greșeala cea mare este totuși că ai avut slăbiciunea să-i scrii. Te desfid acum să prevezi unde te poate duce asta. Speri poate cumva să dovedești acestei femei că trebuie să se culce cu dumneata ? Asta nu poate fi, am impresia, decît un adevăr de sentiment, iar nu unul care ar putea fi demonstrat ; ca s-o faci să-l accepte, trebuie s-o emoționezi iar nu să-i înșiri argumente : dar la ce ți-ar putea sluji s-o emoționezi prin scris, de vreme ce nu vei fi de față ca să profiți de această emoție ? Chiar dacă frazele dumitale frumoase i-ar pricinui o beție de dragoste, poți crede că această beție

ar fi destul de lungă încît să nu dea răgaz judecății lucide să-i împiedice mărturisirea ? Gîndește-te cît timp trebuie ca să scrii o scrisoare, cît timp pînă o înmînezi ; și spune dacă o femeie cu principii, îndeosebi cum e mironosița dumitale, poate să vrea atît de mult timp ceea ce încearcă să nu vrea niciodată. Procedeul acesta poate izbuti cu copiii, care cînd scriu *te iubesc* nu știu că spun *mă predau.* Dar, după părerea mea, virtutea chibzuită a doamnei de Tourvel pare a cunoaște foarte bine valoarea cuvintelor. De aceea, cu tot avantajul pe care l-ai dobîndit asupra ei în conversație, în scrisori te bate. Și apoi, știi ce se mai întîmplă ? cînd începi să discuți, nu-ți mai vine să cedezi. Tot căutînd argumente bune, sfîrșești prin a le găsi și a le folosi ; pe urmă ții la ele, nu atît pentru că sînt bune, ci ca să nu te dezminți.

Dar ceea ce mă miră din partea dumitale e că n-ai băgat de seamă că nimic nu e mai greu în dragoste decît să scrii ceea ce nu simți. Adică să scrii în chip verosimil : nu doar că nu te-ai sluji de aceleași cuvinte : dar nu le potrivești la fel, sau mai degrabă le potrivești, și asta-i de ajuns. Recitește-ți scrisoarea : e întocmită cu o ordine care te dă de gol la fiecare frază. Vreau să cred că președinta dumitale nu e destul de pregătită ca să-și dea seama de asta : dar ce are a face ? efectul nu e mai puțin ratat. Acesta e cusurul romanelor ; autorul se silește din răsputeri să se înfierbînte, iar cititorul rămîne rece. *Eloiza* e singurul care face excepție ; și cu tot talentul autorului, observația aceasta m-a făcut totdeauna să cred că fondul romanului era adevărat. Nu tot așa stau lucrurile cînd vorbești. Obișnuința de a-ți studia vocea îi conferă sensibilitate ; ușurința lacrimilor i-o sporește : expresia dorinței se confundă în ochi cu

aceea a afecțiunii ; în sfîrșit, vorbirea lipsită de șir dă mai degrabă acea tulburare și acea dezordine care sînt semnele veritabilei elocvențe amoroase ; dar mai cu seamă prezența obiectului iubit împiedică judecata și ne face să dorim să fim învinse.

Crede-mă, viconte : ți se cere să nu mai scrii ; profită de asta ca să-ți repari greșeala și așteaptă ocazia să vorbești. Știi dumneata că femeia aceasta e mai tare decît credeam ? Se apără bine ; și dacă scrisoarea ei n-ar fi atît de lungă și nu ți-ar fi dat pretextul unei reveniri în materie cu fraza ei de recunoștință, nu s-ar fi trădat de loc.

Ceea ce ar trebui, de asemenea, să te liniștească în privința succesului dumitale e că uzează de prea multe forțe deodată ; prevăd că și le va slei apărînd cuvîntul și că nu-i vor mai rămîne destule ca să se apere de lucrul pe care cuvîntul îl exprimă.

Îți înapoiez scrisorile și, dacă ești prudent, vor fi ultimele pînă după fericitul moment. Dacă n-ar fi atît de tîrziu, ți-aș vorbi de tînăra Volanges care progresează destul de repede și de care sînt foarte mulțumită. Cred că voi sfîrși înaintea dumitale, lucru de care ar trebui să te rușinezi. Adio pentru astăzi.

*...24 august 17***

SCRISOAREA A XXXIV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Vorbești minunat, scumpa mea prietenă ; dar de ce te ostenești atîta ca să dovedești ceea ce nimeni nu ignorează ? Ca să mergi repede în dragoste, e mai bine să vorbești decît să scrii ; iată, cred eu, la ce se reduce toată scrisoarea dumitale. Bine, dar astea sînt elementele cele mai simple ale artei de a seduce ! Voi adăuga numai că dumneata nu admiți decît o singură abatere de la acest principiu, pe cînd în realitate sînt două. La copiii care uzează de procedeul acesta din timiditate și cad pradă din ignoranță, trebuie adăugat femeile inteligente și cultivate care intră în joc din amor propriu, și pe care vanitatea le împinge în capcană. De pildă sînt foarte sigur că doamna de B..., care a răspuns fără nici o dificultate primei mele scrisori, nu ținea mai mult la mine decît țineam eu la ea, și nu a văzut decît ocazia de a trata un subiect în care putea străluci.

Oricum ar fi, un avocat ți-ar spune că principiul nu se aplică în această materie. Într-adevăr, dumneata presupui că am ales între a scrie și a vorbi, ceea ce nu e adevărat. De cînd cu întîmplarea din ziua de 19, ființa nemiloasă, care se ține în defensivă, a pus, ca să evite întîlnirile, o dibăcie care a

zădărnicit-o pe a mea. În așa măsură, încît, dacă asta continuă, mă va sili să mă ocup în mod serios de mijlocul de a redobîndi acest avantaj ; fiindcă, bineînțeles, nu vreau să mă las bătut de ea în nici o privință. Pînă și scrisorile mele fac obiectul unui mic război : nu numai că nu mai vrea să-mi răspundă, dar refuză să le primească. Pentru fiecare trebuie un nou vicleșug care nu izbutește totdeauna.

Îți amintești prin ce mijloc simplu i-am înmînat prima scrisoare ; nici cu a doua n-a fost mai greu. Mi-a cerut să-i înapoiez scrisoarea : eu i-am dat-o însă pe a mea, fără să bănuiască. Dar fie de ciudă că a fost păcălită, fie din capriciu sau, în sfîrșit, din virtute, fiindcă o să mă silească să cred în virtute, a refuzat cu încăpățînare pe a treia. Nădăjduiesc totuși că încurcătura în care era cît p-aci s-o pună urmarea acestui refuz o va învăța minte pe viitor.

N-am fost prea mirat că n-a vrut să primească scrisoarea aceasta pe care i-o ofeream fără înconjur ; ar fi însemnat că îmi acordă ceva, și mă aștept la o apărare mai lungă. După această tentativă, care nu era decît o încercare în treacăt, am pus scrisoarea într-un plic ; și profitînd de momentul toaletei, cînd doamna de Rosemonde și camerista erau de față, i-am trimis-o prin curierul meu, poruncindu-i să-i spună că era hîrtia pe care mi-o ceruse. Ghicisem bine că se va teme de scandalul pe care l-ar fi provocat un refuz : într-adevăr, a luat scrisoarea ; și ambasadorul meu care primise ordin să-i observe fața, și care are ochi ageri, n-a zărit decît o ușoară roșeață și mai degrabă stingherealã decît mînie.

Mă măguleam, așadar, sau că va păstra scrisoarea, sau că va trebui să rămînă singură cu mine, dacă ar vrea să mi-o înapoieze, ceea ce mi-ar fi dat prilejul să-i vorbesc. După vreo oră, unul din servitorii ei intră la mine și-mi înmînează din partea stăpînei lui un pachet de altă formă decît al meu, și pe învelitoarea căruia recunosc scrisul atît de dorit. Deschid nerăbdător... Era scrisoarea mea, în plicul nedezlipit, doar împăturită în două. Bănuiesc că teama că eu mă voi sinchisi mai puțin de scandal decît ea a făcut-o să întrebuințeze acest vicleșug diavolesc.

Mă cunoști ; n-am nevoie să-ți descriu furia ce m-a cuprins. A trebuit totuși să-mi recapăt sîngele rece și să recurg la alte mijloace. Iată singurul pe care l-am găsit.

În fiecare dimineață cineva de aici se duce să ia scrisorile de la poștă, care e la o depărtare de vreo trei sferturi de leghe : se folosește în acest scop o cutie cu capac, ca acelea pentru pomeni în biserici, cu două chei, dintre care una o ține șeful poștei, iar cealaltă doamna de Rosemonde. Fiecare pune scrisorile în cutie, în timpul zilei, cînd crede de cuviință ; seara sînt duse la poștă, iar dimineața se duce cineva să le ia pe cele care au sosit. Toți servitorii casei sau ai musafirilor fac cu rîndul serviciul acesta. Nu era rîndul servitorului meu ; dar și-a luat el însărcinarea de-a merge la poștă, sub cuvînt că avea treabă pe acolo.

În vremea asta eu mi-am scris scrisoarea. Mi-am schimbat scrisul ca să scriu adresa, și am imitat destul de bine pe plic ștampila poștei din *Dijon*. Am ales orașul acesta, pentru că mi se părea mai cu haz, avînd în vedere că ceream ace-

leaşi drepturi ca şi soţul, de-a scrie din locul unde se găsea el, de asemenea şi pentru că frumuşica mea spusese toată ziua că ar vrea să primească o scrisoare de la Dijon. Am crezut că se cuvine să-i procur această plăcere.

După ce am luat toate aceste precauţii, a fost uşor să se vîre scrisoarea mea printre celelalte. Mai cîştigam prin acest ingenios procedeu avantajul de a fi martor la primirea scrisorii : e obiceiul aici să luăm micul dejun împreună, şi să aşteptăm sosirea scrisorilor înainte de a ne despărţi. În sfîrşit, sosiră.

Doamna de Rosemonde deschise cutia. „De la Dijon", spuse ea, înmînînd scrisoarea doamnei de Tourvel. „Nu-i scrisul soţului meu", spuse aceasta, cu îngrijorare în glas, rupînd cu grabă pecetea ; cea dintîi privire o lămuri ; şi se schimbă atît de tare la faţă, încît doamna de Rosemonde băgă de seamă şi-o întrebă : „Ce s-a întîmplat ?" M-am apropiat şi eu spunînd : „Scrisoarea aceasta e chiar atît de teribilă ?" Sfioasa mironosiţă nu îndrăznea să ridice ochii, nu scotea nici un cuvînt şi, ca să-şi ascundă emoţia, se prefăcea că citeşte scrisoarea, ceea ce desigur nu era în stare să facă. Mă bucuram de încurcătura în care o vedeam ; nu-mi displăcea s-o întărît puţin : „Aerul dumneavoastră mai liniştit, adăugai, mă face să nădăjduiesc că scrisoarea aceasta v-a pricinuit mai multă uimire decît durere". Mînia a inspirat-o atunci mai bine decît prudenţa. „Cuprinde, răspunse ea, lucruri care mă jignesc şi sînt uimită că a îndrăznit cineva să mi le scrie". „Dar cine ?" întrerupse doamna de Rosemonde. „Nu e semnată", răspunse frumoasa mea mînioasă, „dar scrisoarea ca şi autorul ei îmi inspiră un egal dispreţ. V-aş ruga să nu-mi mai vorbiţi despre ea." Rostind acestea, rupse îndrăzneţul răvaş, puse bucăţile în buzunar, se ridică şi ieşi.

Toată această mînie n-a împiedicat-o să primească scrisoarea mea ; şi sînt convins că demonul curiozităţii a făcut-o să citească scrisoarea în întregime.

Să-ţi povestesc amănuntele zilei ar fi prea lung. Alăturez ciorna celor două scrisori ale mele ; vei şti cît ştiu şi eu. Dacă vrei să te ţii la curent cu această corespondenţă, trebuie să te deprinzi să-mi descifrezi ciornele, căci pentru nimic în lume nu m-aş osîndi la plictiseala de a le recopia. Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă.

*...25 august 17 * **

SCRISOAREA a XXXV-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Trebuie să vă ascult, doamnă; trebuie să vă dovedesc că alături de vina pe care aveți bunătatea să mi-o atribuiți, îmi mai rămîne atîta obraz încît să nu-mi îngădui să vă fac un reproș, și destul curaj ca să-mi impun cele mai dureroase sacrificii. Îmi porunciți tăcere și uitare! Ei bine! Voi sili dragostea mea să tacă; și voi uita, dacă va fi cu putință, cruzimea cu care ați primit-o. Fără îndoială, dorința de a vă plăcea nu crea totodată și dreptul de a vă plăcea; și mărturisesc de asemenea că nevoia pe care o aveam de indulgența dumneavoastră nu era un motiv suficient ca s-o obțin; dar dumneavoastră priviți dragostea mea ca o ofensă: uitați că dacă ar putea fi o vină, dumneavoastră ați fi în același timp și pricina și scuza ei. Uitați de asemenea că, obișnuit să vă deschid sufletul, chiar dacă această încredere putea să-mi dăuneze, nu-mi mai era cu putință să vă ascund sentimentele de care sînt pătruns; și ceea ce era rezultatul sincerității, dumneavoastră îl considerați ca fructul îndrăznelii. Drept răsplată a dragostei celei mai gingașe, mai respectuoase și mai adevărate, mă alungați departe

de dumneavoastră. Îmi vorbiți pînă și de ura dumneavoastră... Cine, în locul meu, nu s-ar plînge că este tratat așa? Eu, însă, mă supun; îndur totul și nici nu crîcnesc; mă loviți, și eu vă ador. Puterea nemaipomenită pe care o aveți asupra mea vă face stăpînă absolută pe sentimentele mele; și dacă dragostea ce vă port vă rezistă, dacă nu puteți s-o distrugeți, e pentru că e opera dumneavoastră și nu a mea.

Nu vă cer în schimb dragostea dumneavoastră, pe care niciodată nu mi-am închipuit că am s-o cîștig. Nu aștept nici măcar acea milă pe care interesul ce mi-ați arătat uneori putea să mă facă s-o nădăjduiesc. Dar cred, mărturisesc, că pot pretinde să nu fiți nedreaptă cu mine.

Îmi spuneți, doamnă, c-au încercat unii să mă ponegrească în ochii dumneavoastră. Dacă ați fi dat crezare sfaturilor prietenilor dumneavoastră, nu mi-ați fi îngăduit nici să mă apropii de dumneavoastră: sînt propriile dumneavoastră cuvinte. Cine sînt oare prietenii aceștia binevoitori? Fără îndoială, că niște oameni atît de severi și cu o virtute atît de rigidă vor consimți să fie numiți; fără îndoială, nu vor voi să se ascundă într-un anonimat care i-ar face să se confunde cu niște josnici calomniatori; și nu voi ignora nici numele, nici învinuirile lor. Gîndiți-vă, doamnă, că am dreptul să cunosc și nume și învinuiri, deoarece dumneavoastră mă judecați după ele. Nu se osîndește un vinovat fără să i se spună ce crimă a săvîrșit, fără să i se spună cine sînt acuzatorii. Nu cer altă favoare, și mă angajez dinainte să mă justific, să-i silesc să se dezică.

Dacă am disprețuit, poate, prea mult zadarnicele clevetiri ale unui public de care mă sinchisesc

prea puţin, nu e totuna cînd e vorba de stima dumneavoastră ; şi dat fiind că îmi închin viaţa grijii de a o merita, nu voi îngădui, fără împotrivire, ca ea să-mi fie răpită. Stima dumneavoastră îmi este cu atît mai preţioasă, cu cît îi voi datora, fără îndoială, acea rugăminte pe care vă temeţi să mi-o faceţi, şi care mi-ar da, spuneţi dumneavoastră, *drepturi la recunoştinţa dumneavoastră.* A ! nu numai că nu pretind aşa ceva, aş crede că v-o datorez eu, dacă îmi veţi da ocazia de a vă îndeplini o dorinţă. Începeţi deci prin a fi mai puţin nedreaptă cu mine, făcîndu-mă să nu mai ignorez ceea ce vreţi de la mine. Dacă aş putea ghici, v-aş evita osteneala de-a mi-o spune. Plăcerii de a vă vedea, adăugaţi-i fericirea de a vă sluji, şi mă voi declara satisfăcut de indulgenţa dumneavoastră. Ce poate să vă oprească ? nădăjduiesc că nu teama unui refuz ; simt că n-aş putea să v-o iert. Nu înseamnă un refuz faptul de a nu vă înapoia scrisoarea dumneavoastră. Doresc mai mult decît dumneavoastră, să nu mai am nevoie de ea : dar obişnuit să cred că aveţi o inimă atît de bună, numai în scrisoarea aceasta pot să vă găsesc aşa cum vreţi să păreţi. Cînd îmi făgăduiesc împlinirea dorinţei de a vă face mai compătimitoare, văd în scrisoarea dumneavoastră că mai degrabă decît să consimţiţi la aşa ceva aţi fugi la sute de poşte de mine ; cînd toată fiinţa dumneavoastră sporeşte şi îndreptăţeşte dragostea mea, tot scrisoarea îmi repetă că dragostea mea vă batjocoreşte ; şi dacă, privindu-vă, dragostea aceasta îmi pare binele suprem, am nevoie să vă citesc ca să-mi dau seama că nu-i decît un chin îngrozitor. Recunoaşteţi acum că fericirea mea cea mai mare ar fi să vă pot înapoia această scrisoare fatală : stăruind să mi-o cereţi ar însemna că mă autorizaţi să nu mai cred în cuprinsul ei ; sper că nu vă îndoiţi de graba mea de-a v-o înmîna.

...21 august 17' '

SCRISOAREA a XXXVI-a

Vicontele de Valmont către președința de Tourvel

(Cu ștampila de la Dijon)

Severitatea dumneavoastră sporește pe zi ce trece, doamnă, și aș îndrăzni să vă spun că vă temeți parcă mai puțin de a fi nedreaptă decît de a fi indulgentă. După ce m-ați osîndit fără să mă ascultați, v-ați dat seama, într-adevăr, că-i mai ușor să nu-mi citiți apărarea decît să-i răspundeți. Refuzați cu încăpățînare scrisorile mele; mi le înapoiați cu dispreț. Mă siliți, în sfîrșit, să recurg la șiretenie, chiar în clipa cînd singurul meu țel e să vă dovedesc buna mea credință. Necesitatea de a mă apăra, pe care mi-ați creat-o, ajunge, fără îndoială, ca să-mi scuze mijloacele. De altminteri, deoarece sinceritatea sentimentelor mele mă convinge că, pentru a le justifica în ochii dumneavoastră, e destul să vi le aduc la cunoștință, pot să-mi îngădui acest mic ocol. Îndrăznesc de asemenea să cred că mi-l veți ierta; și că nu veți fi prea surprinsă că dragostea știe mai bine să se arate decît știe indiferența s-o înlăture.

Îngăduiți deci, doamnă, inimii mele să se dezvăluie cu totul în fața dumneavoastră. Vă aparține, se cuvine așadar s-o cunoașteți.

Cînd am sosit la doamna de Rosemonde, nu bănuiam nici pe departe soarta care mă aștepta. Nu

știam că erați aci; și voi adăuga, cu sinceritatea care mă caracterizează, că dacă aș fi știut, liniștea mea n-ar fi fost tulburată: nu doar că n-aș aduce frumuseții dumneavoastră omagiul pe care-l merită; dar obișnuit să nu simt decît dorințe, să nu-mi îngădui decît pe acelea pe care le încurajează speranța, nu cunoșteam chinurile dragostei.

Ați văzut cum a stăruit doamna de Rosemonde ca să rămîn la ea cîtva timp. Petrecusem o zi împreună cu dumneavoastră; cu toate acestea, n-am cedat, sau cel puțin n-am crezut că cedez decît plăcerii atît de firești și de legitime de a face o amabilitate unei respectabile rude. Felul de viață care se duce aici diferă, fără îndoială, mult de acela cu care eram deprins; m-am conformat lui cu mare ușurință; și fără să mă ostenesc a pătrunde cauzele schimbării care se petrecea în mine, o atribuiam tot caracterului meu schimbător, de care cred că v-am vorbit.

Din nefericire (și de ce trebuie să fie o nefericire ?), cînd v-am cunoscut mai bine mi-am dat seama repede că acel chip încîntător, care singur la început avusese darul să mă izbească, era cel mai neînsemnat din meritele dumneavoastră; sufletul dumneavoastră divin a uimit și l-a sedus pe al meu. Admiram frumusețea, am adorat virtutea. Fără să am pretenția de a vă obține, mă sileam să vă merit. Implorîndu-vă indulgența pentru trecut, rîvneam la aprobarea dumneavoastră pentru viitor.

O căutam în cuvintele dumneavoastră, o pîndeam în privirile dumneavoastră! În privirile acestea din care pornea o otravă cu atît mai primejdioasă, cu cît se răspîndea fără intenție și era primită fără bănuială.

Am cunoscut atunci dragostea. Dar ce departe eram de-a mă plînge! Hotărît s-o înmormîntez într-o tăcere eternă, mă lăsam fără teamă şi fără restricţie în voia acestui sentiment încîntător. Pe zi ce trecea, îi simţeam sporindu-i puterea. În curînd, plăcerea de a vă vedea se preschimbă în necesitate. De se-ntîmpla să lipsiţi o clipă, inima mi se strîngea de tristeţe; la zgomotul care-mi vestea întoarcerea dumneavoastră, zvîcnea de bucurie. Nu mai existam decît prin dumneavoastră şi pentru dumneavoastră. Cu toate acestea, vă fac judecătorul meu şi vă conjur să spuneţi dacă vreodată, în veselia jocurilor nebunatice, sau în cursul unei conversaţii serioase, mi-a scăpat un singur cuvînt care ar fi putut să trădeze secretul inimii mele?

În sfîrşit, a venit ziua în care trebuia să înceapă nenorocul meu şi, printr-o fatalitate inexplicabilă, o faptă bună i-a dat semnalul. Da, doamnă, acolo, printre nenorociţii aceia pe care i-am ajutat, dînd dovadă de acea preţioasă compătimire care înfrumuseţează chiar şi frumuseţea şi adaugă preţ virtuţii, aţi împins pînă la capăt rătăcirea unei inimi ameţite de prea multă dragoste. Vă reamintiţi, poate, cît eram de preocupat la întoarcere. Căutam, vai! să înăbuş o înclinare care simţeam că devine irezistibilă.

După ce mi-am stors puterile în lupta aceasta inegală, o întîmplare pe care n-o putusem prevedea mi-a dat prilejul să mă găsesc singur cu dumneavoastră. Atunci, mărturisesc, m-am dat bătut. Inima mea prea plină n-a mai putut reţine nici cuvintele, nici lacrimile. E asta oare o crimă? şi dacă e o crimă, chinurile îngrozitoare în care mă zbat nu sînt destulă pedeapsă? Mistuit de o dragoste disperată, vă implor mila şi nu aflu decît ură: fără altă fericire decît aceea de a vă vedea, ochii mei vă caută fără voie, şi tremur cînd vă întîlnesc privirea. În starea cumplită în care m-aţi adus, îmi petrec zilele ascunzîndu-mi durerea, iar nopţile lăsîndu-mă pradă ei; în vreme ce dumneavoastră, în linişte şi pace, nu cunoaşteţi aceste chinuri decît ca fiindu-le pricina şi ca să vă felicitaţi că le-aţi pricinuit. Cu toate acestea, dumneavoastră sînteţi aceea care vă plîngeţi, iar eu cel care mă scuz.

Iată, doamnă, iată descrierea fidelă a ceea ce numiţi dumneavoastră vina mea, a ceea ce ar fi poate mai drept să numiţi nenorocirea mea. O dragoste curată şi sinceră, un respect care nu s-a dezminţit niciodată, o supunere desăvîrşită, acestea sînt sentimentele pe care mi le-aţi inspirat. Nu m-aş fi sfiit să le aduc prinos însăşi dumnezeirii. Dumneavoastră, care sînteţi opera ei cea mai frumoasă, luaţi exemplu de la indulgenţa ei! Gîndiţi-vă la chinurile mele cumplite; gîndiţi-vă mai ales că, pus de dumneavoastră între deznădejde şi fericirea supremă, cel dintîi cuvînt pe care-l veţi rosti va hotărî soarta mea pe vecie.

*...23 august 17***

SCRISOAREA a XXXVII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Volanges

Mă supun, doamnă, sfaturilor pe care mi le dă prietenia dumneavoastră. Obişnuită să mă conformez întru totul părerilor dumneavoastră, m-am deprins să cred că ele sînt totdeauna întemeiate pe o dreaptă judecată. Mărturisesc chiar că domnul de Valmont trebuie să fie, într-adevăr, din cale-afară de primejdios, dacă poate să se prefacă a fi ceea ce pare, şi să rămînă în acelaşi timp acela pe care-l descrieţi. Oricum ar fi, de vreme ce dumneavoastră mi-o cereţi, îl voi îndepărta de mine ; în tot cazul, voi face tot ce-mi va sta în putinţă : căci adesea lucrurile care în fondul lor ar trebui să fie cele mai simple devin stingheritoare din pricina formei.

Îmi vine totuşi foarte greu să cer lucrul acesta mătuşii sale ; ar fi supărător şi pentru ea şi pentru el. De asemenea, nu m-aş putea hotărî de bunăvoie să plec eu ; fiindcă, pe lîngă motivele pe care vi le-am expus şi care privesc pe domnul de Tourvel, dacă plecarea mea ar displăcea domnului de Valmont, ceea ce e foarte posibil, cine l-ar putea împiedica să vină după mine la Paris ? şi întoarcerea lui, a cărei cauză aş fi, sau cel puţin s-ar putea bănui că sînt eu, n-ar părea oare mai ciudată decît întîlnirea noastră la ţară, la o persoană pe care toată lumea o cunoaşte ca fiind ruda lui şi prietena mea ?

Nu-mi rămîne altă soluţie decît să obţin de la el să plece de bunăvoie. Îmi dau seama că propunerea aceasta nu-i uşor de făcut : totuşi, cum pare dornic de a-mi dovedi că are într-adevăr mai multă probitate morală decît îi atribuie lumea, sper că voi izbuti. Nu mi-ar părea rău să-l pun chiar la încercare, şi să am astfel ocazia să constat dacă, precum îi place adesea să spună, femeile cu adevărat cinstite n-au avut şi nu vor avea niciodată vreun motiv să se plîngă de purtările lui. Dacă pleacă, aşa cum doresc, nu va face asta decît din respect pentru mine ; fiindcă sînt convinsă că are de gînd să petreacă aici o mare parte din toamnă. Dacă refuză să-mi satisfacă cerinţa şi se încăpăţînează să rămînă, nu va fi prea tîrziu ca să plec eu, şi vă făgăduiesc să nu mai ezit.

Iată, cred, doamnă, tot ce prietenia dumneavoastră pretindea de la mine : mă grăbesc să-i dau satisfacţie şi să vă dovedesc, în ciuda *căldurii* cu care mi s-a întîmplat să-l apăr pe domnul de Valmont, că nu sînt mai puţin dispusă, nu numai să ascult, dar chiar şi să urmez sfaturile prietenilor mei.

Am cinstea de a fi etc.

...25 august 17..

SCRISOAREA a XXXVIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Am primit chiar acum pachetul dumitale enorm, iubite viconte. Dacă-i datat exact, ar fi trebuit să sosească de ieri ; oricum, dacă aş vrea să-l citesc înainte, n-aş mai avea vreme să-ţi răspund. Prefer deci să-ţi confirm primirea lui, şi să vorbim de altceva. Asta nu înseamnă că n-aş avea nimic de spus întrucît mă priveşte ; toamna aproape că nu găseşti la Paris vreun bărbat cu înfăţişare omenească : de aceea, de o lună, sînt de o cuminţenie înfiorătoare ; oricare altul decît cavalerul meu s-ar simţi obosit de atîtea dovezi de statornicie. Neavînd altă ocupaţie, mă distrez cu tînăra Volanges ; de ea o să-ţi şi vorbesc.

Află că ai pierdut mai mult decît crezi, refuzînd să te ocupi de această copilă ; e cu adevărat încîntătoare ! E lipsită şi de caracter şi de principii ; gîndeşte-te cît de plăcută şi cît de comodă va fi tovărăşia ei. Nu cred că va străluci vreodată prin calitatea sentimentului, dar totul vesteşte la ea senzaţiile cele mai vii. Fără inteligenţă şi fără fineţe, e înzestrată, dacă se poate spune, cu o prefăcătorie care face parte din firea ei, care uneori mă miră chiar şi pe mine, şi care o va sluji cu atît mai bine, cu cît chipul ei oferă imaginea candoarei şi a nevinovăţiei. Tot din fire, e foarte dornică de dezmierdări, şi uneori îmi fac o distracţie dintr-asta ; căpşorul ei se înfierbîntă cu o neînchipuită uşurinţă ; atunci e cu atît mai nostimă cu cît nu ştie nimic, dar absolut nimic, despre ceea ce doreşte atîta să ştie. O apucă uneori o nerăbdare cît se poate de hazlie ; rîde, se necăjeşte, plînge, pe urmă mă roagă s-o instruiesc, cu o bună-credinţă de-a dreptul seducătoare. Sînt aproape geloasă pe acela căruia îi va fi hărăzită plăcerea aceasta.

Nu ştiu dacă ţi-am scris că de vreo patru-cinci zile am cinstea să fiu confidenta ei. La început, bineînţeles, am avut o atitudine severă ; dar îndată ce mi-am dat seama că-şi închipuie că m-a convins cu proastele ei argumente, m-am prefăcut că le iau drept bune : acum e absolut convinsă că succesul şi-l datoreşte elocvenţei ei : precauţia aceasta era necesară ca să nu mă compromit. I-am îngăduit să scrie şi să spună *te iubesc ;* şi tot în ziua aceea, fără ca ea să bănuiască, i-am dat ocazia să rămînă singură cu Danceny al ei. Dar e atît de prost că n-a fost în stare nici măcar să obţină o sărutare. Băiatul acesta face totuşi versuri foarte frumoase ! Ce proşti sînt, Doamne, oamenii aceştia de duh ! Asta-i atît de prost, încît mă pune în încurcătură, că doar n-o să mă apuc să-l îndrumez şi pe el !

Acum ai putea fi dumneata de folos. Îl cunoşti destul pe Danceny ca să devii confidentul lui, şi dacă ai obţine aceasta, treaba ar merge strună. Dă-i zor preşedintei dumitale, căci n-aş vrea ca Gercourt să scape cu obraz curat ; de altminteri, am vorbit ieri despre el cu copila, i l-am descris atît de bine, încît nici chiar dacă ar fi soţia lui de zece ani nu l-ar urî mai mult. I-am ţinut totuşi o lungă

predică asupra fidelității conjugale ; în privința aceasta severitatea mea nu cunoaște margini. Astfel, pe de o parte, restabilesc în ochii ei reputația virtuții mele, pe care prea multă condescendență risca s-o zdruncine ; pe de alta, îi sporesc ura cu care vreau să-i gratific soțul. Și, în sfîrșit, sper că lăsînd-o să creadă că nu-i este îngăduit să iubească decît în scurtul răstimp ce-i mai rămîne pînă la căsătorie, se va hotărî mai repede să nu-și piardă vremea.

Rămîi cu bine, viconte, îmi încep toaleta, și totodată îți voi citi volumul.

...27 august 17' '

SCRISOAREA a XXXIX-a

Cécile Volanges către
Sophie Carnay

Sînt tristă și îngrijorată, dragă Sophie. Am plîns aproape toată noaptea. Asta nu înseamnă că n-aș fi acum fericită, dar presimt că fericirea mea nu va dura.

Am fost ieri la Operă cu doamna de Merteuil ; am vorbit mult despre căsătoria mea și n-am aflat nimic îmbucurător. Trebuie să mă căsătoresc cu domnul conte de Gercourt, și asta se va întîmpla în luna octombrie. E bogat, e de viță nobilă și e colonel în regimentul... Pînă aici, toate bune. Dar mai întîi e bătrîn : închipuie-ți că are cel puțin treizeci și șase de ani ! Apoi, doamna de Merteuil spune că e trist și sever și că se teme că n-o să fiu fericită cu el. Ba am văzut că era chiar sigură de asta, și că nu voia să mi-o spună ca să nu mă întristeze. Aproape toată seara, nu mi-a vorbit decît despre datoriile femeilor față de soții lor : recunoaște că domnul de Gercourt nu e cîtuși de puțin atrăgător, dar spune totuși că va trebui să-l iubesc. Ba mi-a spus chiar că după ce mă voi căsători va trebui să nu mai iubesc pe cavalerul Danceny ! Ca și cum asta ar fi cu putință ! O ! te asigur că-l voi iubi mereu. Crede-mă, aș prefera să nu mă mai mărit, dacă așa stau lucrurile.

Domnul de Gercourt facă ce-o şti, nu l-am căutat eu. Acum e în Corsica, foarte departe de aici ; aş dori să rămînă acolo zece ani. Dacă nu m-aş teme că mă întorc la mănăstire, aş spune mamei că nu-mi trebuie un astfel de bărbat ; dar ar fi şi mai prost. Sînt foarte încurcată. Simt că niciodată nu l-am iubit pe domnul Danceny ca acum ; şi cînd mă gîndesc că nu-mi mai rămîne decît o lună ca să fiu aşa cum sînt acum, îndată mă podidesc lacrimile ; nu am altă mîngîiere decît prietenia doamnei de Merteuil : are o inimă atît de bună, ia parte ca şi mine la toate necazurile mele ; şi apoi e atît de fermecătoare, încît cînd sînt cu ea nici nu-mi vine să mă mai gîndesc la ele. De altminteri, mi-e de mare folos ; puţinul pe care-l ştiu de la ea l-am învăţat : şi e atît de bună, încît îi spun tot ce gîndesc, fără să-mi fie de loc ruşine. Cînd găseşte că nu e bine, mă ocărăşte uneori, dar cu blîndeţe, şi apoi o sărut din toată inima pînă cînd nu mai e supărată. Cel puţin pe ea pot s-o iubesc oricît aş vrea, fără să fac vreun rău, şi asta îmi face mare plăcere. Ne-am înţeles, totuşi, să nu arăt faţă de lume că ţin aşa de mult la ea, şi mai cu seamă faţă de mama, ca să nu-i dau de bănuit în privinţa cavalerului Danceny. Crede-mă, dacă aş putea trăi mereu ca acum, aş fi foarte fericită. Numai dacă n-ar fi acel urîcios domn de Gercourt !... Dar nu-ţi mai vorbesc despre el ca să nu mă întristez. Mai degrabă îi voi scrie cavalerului Danceny, lui nu-i vorbesc decît de dragostea mea şi nu de necazurile mele, căci nu vreau să-l supăr.

La revedere, draga mea. Vezi că n-ai dreptul să te plîngi, şi că oricît aş fi de *ocupată*, după cum spui, îmi rămîne destul timp ca să te iubesc şi să-ţi scriu. [1]

...27 august 17' '

[1] Continuăm să suprimăm scrisorile Cécilei Volanges şi ale cavalerului Danceny care nu sînt foarte interesante şi nu anunţă nici un eveniment.

SCRISOAREA a XL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Făpturii nemiloase nu-i ajunge că nu răspunde scrisorilor mele şi că refuză să le primească, acum vrea să mă lipsească pînă şi de bucuria de a o vedea. Îmi pretinde să plec. Ceea ce te va surprinde şi mai mult e că mă supun acestui tratament sever. Mă vei dezaproba. Totuşi, am crezut că nu trebuie să pierd prilejul de a o face să-mi dea un ordin: convins fiind, pe de o parte, că cine porunceşte se angajează; pe de alta, că autoritatea iluzorie pe care avem aerul că îngăduim femeilor s-o capete asupra noastră e una din cursele pe care ele le evită cel mai greu. Pe lîngă asta, iscusinţa de care a dat dovadă femeia aceasta ca să nu rămînă singură cu mine mă punea într-o situaţie primejdioasă, din care am crezut că trebuie să ies, oricare ar fi fost preţul: fiind tot timpul cu ea, fără s-o pot ocupa cu dragostea mea, aveam cu drept cuvînt motiv să mă tem că pînă la urmă s-ar fi deprins să mă vadă fără să se tulbure; şi cînd ai ajuns aici, ştii foarte bine ce greu e să te întorci înapoi.

De altminteri, cred că-ţi închipui că nu m-am supus fără condiţii. Am avut chiar grijă să pun o condiţie cu neputinţă de acordat, şi aceasta, pe de

o parte, ca să rămîn liber să mă ţin sau nu de cuvînt, iar pe de altă parte, ca să încep o discuţie, fie prin viu grai, fie prin scris, într-un moment cînd porumbiţa e mai mulţumită de mine şi cînd are nevoie să fiu şi eu mulţumit de ea: lăsînd la o parte faptul că ar trebui să fiu prea din cale-afară de stîngaci ca să nu găsesc mijlocul de a obţine o despăgubire în schimbul renunţării mele la pretenţia aceea, oricît ar fi ea de absurdă.

După ce ţi-am expus argumentele mele în această lungă introducere, încep istoricul ultimelor două zile. Alăturez, ca piese justificative, scrisoarea zînei şi răspunsul meu. Recunoşti că puţini istorici sînt atît de conştiincioşi.

Îţi aminteşti efectul pricinuit de scrisoarea mea de alaltăieri de la *Dijon*; restul zilei a fost foarte frumos. Frumoasa mironosiţă n-a apărut decît la vremea prînzului şi a anunţat că are o migrenă cumplită, pretext ca să ascundă unul din cele mai violente accese de supărare pe care l-a avut vreodată o femeie. Era foarte schimbată la faţă; expresia blîndă pe care i-o ştii se preschimbase într-una îndărătnică, aceasta îi dădea o nouă frumuseţe. Îmi făgăduiesc să folosesc mai tîrziu această descoperire, şi să înlocuiesc uneori amanta duioasă prin amanta răzvrătită.

Prevedeam că după-amiaza va fi tristă, şi ca să nu-i îndur plictiseala, am pretextat că am de scris scrisori şi m-am retras. M-am întors în salon pe la şase: doamna de Rosemonde propuse o plimbare care fu acceptată. Dar în clipa cînd să se urce în trăsură, pretinsa bolnavă, printr-o viclenie infernală, pretextă la rîndul ei — poate ca să se răzbune de lipsa mea — o agravare a migrenei, şi mă făcu să îndur, fără milă, calvarul unei plimbări în doi cu bătrîna mea mătuşă. Nu ştiu

dacă blestemele mele împotriva acestui demon cu chip de femeie au fost ascultate, dar, cînd ne-am întors, se culcase.

A doua zi dimineaţa, la micul dejun, nu mai era aceeaşi femeie. Blîndeţea firească îi revenise şi aveam toate motivele să cred că mă iertase. Abia isprăviserăm dejunul, cînd gingaşa făptură se ridică fără grabă şi se îndreptă spre parc ; îţi închipui că m-am dus după ea. „Ce vă îndeamnă să vă plimbaţi ?" am întrebat-o cînd am ajuns lîngă ea. „Am scris mult în dimineaţa aceasta, îmi răspunse, şi mi-e capul obosit." „Am oare fericirea de a trebui să-mi reproşez această oboseală ?" adăugai. „V-am scris, într-adevăr, răspunse ea, dar încă ezit să vă dau scrisoarea. Conţine o rugăminte, şi nu m-aţi deprins să nădăjduiesc că o veţi satisface." „A ! jur, dacă-mi stă în putinţă." „Nimic mai uşor, mă întrerupse, şi deşi s-ar cuveni să mi-o acordaţi ca un drept, consimt s-o obţin ca o favoare." Spunînd acestea, îmi arătă scrisoarea ; luînd-o, i-am prins totodată şi mîna, pe care ea şi-a retras-o, dar fără mînie, şi părînd mai mult încurcată decît grăbită. „E mai cald decît îmi închipuiam, spuse ea, trebuie să mă întorc". Şi se îndreptă spre castel. Zădarnic m-am străduit s-o conving să-şi continue plimbarea, şi a trebuit să-mi amintesc că puteam fi văzuţi ca să mă mărginesc să nu folosesc decît elocvenţa. Se întoarse la castel fără să mai scoată un cuvînt, şi n-a fost greu să-mi dau seama că această plimbare simulată nu avusese alt scop decît ca să-mi înmîneze scrisoarea. S-a urcat îndată la ea, iar eu m-am retras la mine ca să citesc epistola, pe care, împreună cu răspunsul meu, ai face bine s-o citeşti şi dumneata înainte de a merge mai departe.

SCRISOAREA a XLI-a

Preşedinta de Tourvel către Vicontele de Valmont

S-ar părea, domnule, judecînd purtarea dumneavoastră faţă de mine, că nu căutaţi decît să sporiţi în fiecare zi numărul prilejurilor de nemulţumire pe care le aveam împotriva dumneavoastră. Stăruinţa cu care îmi vorbiţi mereu despre un sentiment pe care nici nu vreau, nici nu trebuie să-l ascult ; modul în care aţi abuzat de buna mea credinţă, sau de timiditatea mea, pentru a-mi înmîna scrisorile dumneavoastră ; şi mai ales mijlocul, aş spune puţin delicat, de care v-aţi slujit pentru a face să-mi parvină ultima dintre ele, fără ca măcar să vă temeţi de efectul unei surprize care m-ar fi putut compromite, totul mă îndreptăţeşte să vă fac reproşuri pe cît de vii pe atît de meritate. Totuşi, nu vreau să mai pomenesc de aceste învinuiri şi mă mărginesc numai să vă cer un lucru simplu şi drept totodată, pe care dacă-l obţin de la dumneavoastră, consimt să dau totul uitării.

Chiar dumneavoastră mi-aţi spus că nu trebuie să mă tem de un refuz ; şi cu toate că, prin lipsa de consecvenţă care vă caracterizează, însăşi fraza aceasta a fost urmată de singurul refuz pe care

puteaţi să mi-l faceţi[1], vreau să cred totuşi că astăzi vă veţi ţine cuvîntul care mi l-aţi dat formal, nu mai departe decît acum cîteva zile.

Doresc deci să aveţi bunăvoinţa să vă îndepărtaţi de mine; să părăsiţi castelul acesta, unde prezenţa dumneavoastră mai îndelungată n-ar face decît să mă expună clevetirilor unei lumi înclinate să vadă peste tot numai rău, şi pe care aţi obişnuit-o îndeajuns să-şi aţintească privirea asupra femeilor care vă primesc în intimitatea lor.

Prevenită de cîtva timp prin grija unor prieteni de primejdia în care mă aflam, am neglijat, am combătut chiar sfatul lor, atît timp cît purtarea dumneavoastră faţă de mine putea să mă facă să cred că binevoiaţi să nu mă confundaţi cu acele nenumărate femei, care au avut toate să se plîngă de dumneavoastră. Astăzi, cînd mă trataţi ca şi pe ele, cînd sînt silită s-o recunosc, datorez lumii, prietenilor mei, mie însămi, să urmez această cale necesară. Aş putea adăuga că n-aţi cîştiga nimic refuzîndu-mă, deoarece sînt hotărîtă să plec eu dacă vreţi neapărat să rămîneţi: dar nu caut să vă ascund că m-aş simţi foarte îndatorată faţă de această complezenţă, şi ţin să vă spun că obligîndu-mă să plec aţi stingheri planurile mele. Dovediţi-mi, deci, domnule, că precum mi-aţi spus de atîtea ori, femeile cinstite nu vor avea niciodată prilejul să se plîngă de dumneavoastră, dovediţi-mi, cel puţin, că atunci cînd sînteţi vinovat faţă de ele, ştiţi să vă reparaţi vina.

Dacă aş crede de cuviinţă să justific faţă de dumneavoastră cererea mea, mi-ar fi de ajuns să vă spun că tot trecutul dumneavoastră îi confirmă necesitatea şi că totuşi, dacă ar fi depins

[1] Vezi scrisoarea a XXXV-a.

numai de mine, nu m-aş fi văzut niciodată silită s-o rostesc. Dar să nu amintim întîmplări pe care vreau să le uit şi care m-ar sili să vă judec cu asprime într-un moment cînd vă dau prilejul să meritaţi toată recunoştinţa mea. Adio, domnul meu, purtarea dumneavoastră îmi va arăta cu ce sentimente trebuie să rămîn pentru toată viaţa prea supusa dumneavoastră etc.

...23 august 17' '

SCRISOAREA a XLII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Oricît ar fi de grele, doamnă, condițiile pe care mi le impuneți, nu refuz să le împlinesc. Simt că mi-ar fi cu neputință să mă împotrivesc vreunei dorințe de-a dumneavoastră. Acestea fiind spuse, îmi place să cred că-mi veți îngădui și mie, la rîndul meu, să vă cer cîteva lucruri, mult mai ușor de acordat decît ceea ce-mi cereți, pe care totuși nu vreau să le obțin decît în schimbul desăvîrșitei mele supuneri în fața voinței dumneavoastră.

Unul, pe care nădăjduiesc că mi-l va acorda sentimentul dumneavoastră de dreptate, este să binevoiți a-mi spune cine sînt acuzatorii mei; socotesc că mi-au făcut destul rău ca să am dreptul să-i cunosc; celălalt lucru pe care îl aștept de la îngăduința dumneavoastră este să binevoiți a-mi permite să vă reînnoiesc din cînd în cînd omagiul unei iubiri care mai mult ca oricînd va merita mila dumneavoastră.

Gîndiți-vă, doamnă, că mă grăbesc să vă dau ascultare, cu toate că nu pot s-o fac decît în paguba fericirii mele. Aș îndrăzni să spun chiar mai mult : sînt convins că nu doriți plecarea mea decît ca să vă scutiți de spectacolul, totdeauna penibil, al unui om pe care l-ați nedreptățit.

Recunoașteți, doamnă, că nu vă temeți atîta de lumea prea obișnuită să vă respecte spre a îndrăzni să arunce asupra dumneavoastră o judecată defavorabilă, cît vă stingherește prezența unui om pe care vi-i mai ușor să-l pedepsiți decît să-l dezaprobați. Mă îndepărtați de dumneavoastră așa cum vă întoarceți privirea de la un nenorocit pe care nu vreți să-l ajutați.

Dar cînd absența îmi va face de două ori mai mari chinurile, cui alteia decît dumneavoastră aș putea să mă plîng ? De la cine aș putea aștepta mîngîierea de care voi avea atîta nevoie ? Mi-o veți refuza oare, cînd știți prea bine că numai dumneavoastră sînteți cauza suferințelor mele ?

Fără îndoială, veți înțelege de asemenea că, pînă a nu pleca, vreau să justific față de dumneavoastră sentimentele pe care mi le-ați inspirat; și că nu voi putea găsi curajul să mă îndepărtez decît după ce voi fi primit porunca din gura dumneavoastră.

Aceste două motive mă îndeamnă să vă cer o întrevedere. Zădarnic am vrea s-o înlocuim prin scrisori : poți să scrii volume întregi fără să izbutești să explici ceea ce lămurești pe deplin într-un sfert de ceas de conversație. Aveți tot timpul ca să mi-o acordați : căci oricît aș fi de grăbit să vă dau ascultare, știți că doamna de Rosemonde cunoaște intenția mea de a petrece o parte din toamnă la ea, și că va trebui în tot cazul să aștept o scrisoare ca să pot găsi pretextul unor treburi care mă obligă să plec.

Adio, doamnă, niciodată cuvîntul acesta nu m-a costat atîta să-l scriu ca în clipa de față, cînd mă face să mă gîndesc la despărțirea noastră. Dacă v-ați putea închipui cît mă face să sufăr, îndrăz-

nesc să cred că mi-aţi fi cît de cît recunoscătoare pentru supunerea mea. Primiţi, cel puţin, cu mai multă îngăduinţă asigurarea şi omagiul dragostei celei mai tandre şi mai respectuoase.

...26 august 17' '

URMAREA SCRISORII a XL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Acum să stăm şi să judecăm, scumpa mea. Iţi dai seama ca şi mine că cinstita şi cuviincioasa doamnă de Tourvel nu poate să-mi acorde prima din aceste cereri, trădînd încrederea prietenilor săi, şi să-mi spună numele acuzatorilor mei ; făgăduind astfel totul cu această condiţie, nu mă angajez la nimic. Dar îţi dai seama de asemenea că refuzul acesta îmi va crea un drept de-a obţine tot restul, şi că, plecînd, cîştig aşadar ceva, şi anume, să intru în corespondenţă regulată cu ea, cu învoirea ei : nu pun mare preţ pe întîlnirea pe care i-o cer şi care aproape că n-are alt scop decît de a o deprinde de pe acum să nu-mi refuze altele cînd îmi vor fi cu adevărat necesare.

Singurul lucru care-mi mai rămîne de făcut înainte de a pleca e să aflu cine sînt oamenii care se amuză să mă defăimeze în ochii ei. Presupun că pedantul ei de soţ ; aş vrea să fie el : pe lîngă faptul că o oprelişte conjugală e un imbold al dorinţei, din clipa în care adorata va fi consimţit să-mi scrie, nu voi mai avea de ce să mă tem de soţ, deoarece va fi de pe atunci obligată să-l înşele.

Dar dacă are o prietenă destul de intimă ca să-i slujească de confidentă, şi dacă prietena

aceasta e împotriva mea, e nevoie să le învrăjbesc, şi cred că voi izbuti : dar înainte de toate trebuie să ştiu despre ce e vorba.

Am crezut ieri că eram gata-gata să aflu ; dar femeia aceasta nu face nimic ca toată lumea. Ne aflam la dînsa în momentul cînd am fost poftiţi la masă. Ea tocmai îşi isprăvea toaleta şi, grăbindu-se şi scuzîndu-se, mi-am dat seama că n-a luat cu ea cheia scrinului ; ştiam, pe de altă parte, că nu are obiceiul s-o ia pe aceea a apartamentului ei. Mă gîndeam la asta în timpul prînzului, cînd am auzit-o pe cameristă coborînd : m-am hotărît repede ; m-am prefăcut că-mi curge sînge din nas şi am plecat de la masă. M-am repezit la scrin ; am găsit toate sertarele deschise şi nici o scrisoare. Totuşi vara nu prea ai ocazia să-ţi arzi scrisorile. Ce face cu scrisorile pe care le primeşte ? Şi primeşte atîtea ! N-am neglijat nimic ; totul era deschis, şi am căutat peste tot ; dar n-am dobîndit nimic altceva decît convingerea că depozitul acesta preţios rămîne în buzunarele ei.

Cum să-l scot de acolo ? De ieri mă străduiesc zădarnic să descopăr vreun mijloc : fiindcă nu pot să-mi înăbuş dorinţa. Regret, că nu am talentul pungaşilor. N-ar trebui oare să facă parte din educaţia unui bărbat care are aventuri ? n-ar fi nostim să furi scrisoarea sau portretul unui rival, sau să scoţi din buzunarul unei mironosiţe ceva ce-ar putea s-o demaşte ? Dar părinţii noştri nu se gîndesc la nimic ; iar eu, degeaba mă gîndesc la toate, îmi dau doar seama că sînt stîngaci, fără să pot face ceva ca să mă îndrept.

Oricum ar fi, m-am întors la masă foarte nemulţumit. Porumbiţa mă consolă puţin prin interesul pe care-l arătă prefăcutei mele indispoziţii şi m-am grăbit s-o încredinţez că de cîtva

timp mă chinuiau nişte accese violente care-mi zdruncinau sănătatea. Convinsă cum că ea e pricina lor, n-ar trebui oare să facă tot ce-i stă în putinţă ca să le potolească ? Dar cu toate că-i cuvioasă, nu e de loc milostivă ; refuză orice pomană amoroasă, şi refuzul acesta ajunge, cred eu, să îndreptăţească furtul. Dar rămîi cu bine, căci tot stînd de vorbă cu dumneata nu mă gîndesc decît la scrisorile acelea blestemate.

...27 august 17' •

SCRISOAREA a XLIII-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Pentru ce încercaţi, domnul meu, să-mi micşoraţi recunoştinţa ? de ce nu voiţi să-mi daţi ascultare decît pe jumătate şi vă tîrguiţi, ca să zic aşa, pentru un procedeu cinstit ? Nu vă ajunge oare că-i recunosc preţul ? Nu numai că cereţi mult, dar cereţi lucruri imposibile. Dacă într-adevăr prietenii mei mi-au vorbit de dumneavoastră, n-au făcut asta decît în interesul meu : chiar dacă s-au înşelat, intenţia lor nu era mai puţin bună ; şi dumneavoastră îmi propuneţi ca, în semn de recunoştinţă pentru această dovadă de dragoste din partea lor, să vi-i denunţ ! Sînt destul de vinovată că v-am vorbit de aceasta şi mă faceţi acum să-mi simt şi mai mult vina. Ceea ce faţă de oricare altul n-ar fi fost decît o naivitate, devine o imprudenţă faţă de dumneavoastră, şi m-ar face să săvîrşesc o faptă urîtă, dacă v-aş satisface dorinţa. Apelez la conştiinţa, la cinstea dumneavoastră : mă credeţi capabilă de aşa ceva ? eraţi îndreptăţit să mi-o cereţi ? nu, fără îndoială ; şi sînt sigură că dacă vă gîndiţi bine nu veţi mai insista.

Îngăduinţa de a-mi scrie, pe care mi-o cereţi, nu e de loc mai uşor de acordat ; şi dacă judecaţi drept, trebuie să conveniţi că nu-i vina mea. Nu vreau să vă jignesc ; dar cu reputaţia pe care v-aţi dobîndit-o, şi pe care — după cum recunoaşteţi chiar dumneavoastră — o meritaţi, cel puţin în parte, ce femeie ar putea mărturisi că e în corespondenţă cu dumneavoastră ? şi ce femeie cinstită se poate hotărî să facă ceea ce simte că ar fi obligată să ascundă ?

Dacă aş fi sigură că scrisorile dumneavoastră nu-mi vor da niciodată prilej să mă plîng, că voi putea să-mi găsesc totdeauna o justificare în propriii mei ochi de a le fi primit, poate că atunci dorinţa de a vă dovedi că ceea ce mă călăuzeşte e raţiunea şi nu ura m-ar face să trec peste considerentele acestea puternice şi să fac cu mult mai mult decît s-ar cuveni, îngăduindu-vă să-mi scrieţi din cînd în cînd. Dacă, într-adevăr, doriţi aceasta atît de mult cum îmi spuneţi, vă veţi supune bucuros singurei condiţii care m-ar putea face să consimt ; şi dacă aţi avea un pic de recunoştinţă pentru ceea ce fac eu acum pentru dumneavoastră, nu v-aţi mai amîna plecarea.

Îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia, în legătură cu aceasta, că aţi primit o scrisoare azi-dimineaţă, şi că n-aţi profitat ca s-o vestiţi pe doamna de Rosemonde de plecare, după cum mi-aţi făgăduit. Nădăjduiesc că acum nimic nu v-ar mai putea împiedica să vă ţineţi cuvîntul. Mai cu seamă, nădăjduiesc că nu veţi aştepta, pentru aceasta, întrevederea pe care mi-o cereţi şi la care nu pot în nici un caz să consimt ; şi că în locul poruncii care pretindeţi că vă e necesară, vă veţi mulţumi cu rugămintea pe care v-o reînnoiesc. Adio, domnul meu.

*...27 august 17***

SCRISOAREA a XLIV-a

Viçontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Împărtăşeşte-mi bucuria, scumpa mea; sînt iubit; am învins inima aceasta rebelă. Zădarnic se mai preface, iscusinţa mea i-a surprins secretul. Graţie sîrguinţei mele neobosite, ştiu tot ce mă interesează: de ieri noapte, fericita noapte de ieri, mă regăsesc în elementul meu; mi-am redobîndit întreaga fiinţă; am pătruns un îndoit mister de dragoste şi de nelegiuire: mă voi bucura de una, mă voi răzbuna pe cealaltă; voi zbura din plăceri în plăceri. Numai cînd mă gîndesc, mă cuprinde o exaltare care face întrucîtva să mă părăsească prudenţa; care mă va împiedica poate de-a pune şir în cele ce vreau să-ţi povestesc. Să încercăm totuşi.

Chiar ieri, după ce ţi-am scris, am primit o scrisoare de la divina mironosiţă. Ţi-o trimit; vei vedea că-mi îngăduie să-i scriu, în chipul cel mai puţin neîndemînatic care i-a fost cu putinţă: dar preferă să mă vadă plecat şi îmi dau seama că nu-mi pot amîna prea mult plecarea fără să-mi dăunez.

Chinuit totuşi de dorinţa de a şti cine i-a scris împotriva mea, stăteam la îndoială în privinţa hotărîrii pe care o voi lua. Am încercat să-mi cîştig concursul cameristei şi s-o conving să-mi arate conţinutul buzunarelor stăpînei sale, pe care le putea uşor goli seara, şi umple dimineaţa la loc, fără a stîrni nici cea mai mică bănuială. I-am oferit zece ludovici pentru acest mic serviciu: dar am dat peste o toantă, cinstită sau timidă, pe care n-au putut-o îndupleca nici elocvenţa nici banii mei. În timp ce o dăscăleam, a sunat pentru masă. A trebuit s-o las, prea bucuros că a binevoit să-mi făgăduiască secretul, în privinţa căruia, cum poţi să-ţi închipui, nu-mi făceam multe iluzii.

Niciodată n-am fost mai prost dispus. Mă simţeam compromis, şi toată seara mi-am reproşat încercarea nesocotită.

După ce m-am dus la mine în odaie, am vorbit de asta, nu fără îngrijorare, servitorului meu, care în calitate de amant fericit trebuia să aibă oarecare trecere. Voiam sau să obţină de la fată ceea ce îi cerusem eu, sau cel puţin să se încredinţeze de discreţia ei; dar el, care de obicei e atît de sigur pe sine, păru să se îndoiască de succesul acestei negocieri, şi-mi făcu, în legătură cu aceasta, o observaţie care mă uimi prin adîncimea ei.

„Domnul ştie desigur mai bine decît mine, îmi spuse, că să te culci cu o fată nu înseamnă decît să-i faci ceea ce-i place: de aici pînă la a-i cere să facă ceea ce vrem e adesea o mare distanţă."

Bunul-simţ al puşlamalei uneori mă înspăimîntă[1].

„Răspund cu atît mai puţin de fata aceasta, adăugă el, cu cît am toate motivele să cred că are un amant şi că nu-mi datorez succesul decît plictiselii vieţii de la ţară. Şi dacă n-ar fi fost rîvna de-a servi pe domnul, nu m-aş fi bucurat de suc-

[1] Piron, *Métromanie*. [Alexis Piron (1689—1773); comedia *Métromanie*, actul II, scena a VIII-a.]

cesul acesta decît o singură dată. (E o adevărată comoară băiatul ăsta !) Cît priveşte secretul, mai adaugă el, la ce-ar sluji s-o facem să ni-l făgăduiască, de vreme ce n-o costă nimic ca să ne înşele ? a-i aminti de el n-ar face decît să-i întărească părerea că e important, şi să-i dea şi mai mult pofta de a-şi linguşi stăpîna, comunicîndu-i-l."

Cu cît erau mai drepte cugetările acestea, cu atît sporea încurcătura în care mă aflam. Din fericire, secătura avea poftă de vorbă, şi cum aveam nevoie de el, l-am lăsat să trăncănească. Povestindu-mi cum a decurs întîmplarea cu fata, am aflat că deoarece camera pe care o ocupă ea nu-i despărţită de aceea a stăpînei sale decît printr-un perete foarte subţire care poate lăsa să treacă un zgomot suspect, întîlnirile aveau loc, în fiecare noapte, în camera lui. Mi-am făcut planul pe dată ; i l-am comunicat şi lui şi l-am executat cu succes.

Am aşteptat să se facă două noaptea ; după cum ne înţelesesem, m-am dus atunci în camera în care avea loc întîlnirea, cu o lumînare aprinsă, sub pretextul că sunasem de mai multe ori în zadar. Confidentul meu, care-şi joacă de minune rolurile, improviză o mică scenă de surpriză, de deznădejde şi de scuze, căreia i-am pus capăt trimiţîndu-l să-mi încălzească apa de care mă prefăceam că am nevoie ; în vreme ce conştiincioasa cameristă era cu atît mai ruşinată cu cît puşlamaua, din zel pentru izbutirea planului meu, o convinsese să rămînă într-un costum pe care anotimpul îl încuviinţa, dar nu-l scuza.

Dîndu-mi seama că cu cît va fi fata aceasta mai umilită cu atît voi dispune mai lesne de ea, nu i-am îngăduit să-şi schimbe nici poziţia nici ţinuta ; şi după ce-am poruncit valetului meu să mă

aştepte la mine, m-am aşezat lîngă ea pe patul care era în mare dezordine şi-am început conversaţia. Trebuia să păstrez ascendentul pe care împrejurarea mi-l dădea asupra ei : am dat astfel dovadă de un sînge rece care ar fi făcut cinste înfrînării lui Scipio ; şi, fără a-mi lua faţă de ea nici cea mai mică libertate, la care totuşi frăgezimea ei şi ocazia păreau a-i da dreptul să se aştepte, am vorbit cu dînsa despre treburile noastre tot atît de liniştit cum aş fi vorbit cu un avocat.

Condiţiile mele au fost că voi păstra cu sfinţenie secretul, dar numai dacă a doua zi, la aceeaşi oră, sau aproape, îmi va pune la dispoziţie tot ce conţin buzunarele stăpînei sale. „De altminteri, adăugai, îţi oferisem zece ludovici ieri ; ţi-i făgăduiesc şi acum. Nu vreau să abuzez de situaţia dumitale." Totul fu acordat, cum lesne îţi poţi închipui ; atunci m-am retras, îngăduind fericitei perechi să recîştige timpul pierdut.

Pe-al meu l-am întrebuinţat dormind ; cînd m-am trezit, ca să am un pretext de-a nu răspunde porumbiţei înainte de a fi aruncat o privire în hîrtiile ei, ceea ce nu puteam face decît în noaptea următoare, m-am hotărît să merg la vînătoare, unde am rămas aproape toată ziua.

La înapoiere, am fost întîmpinat cu răceală. Am motive să cred că a fost puţintel ofensată văzînd că nu mă grăbesc să profit de timpul ce-mi mai rămînea, mai ales după ultima scrisoare, mai blîndă. Ceea ce mă întăreşte în această convingere e că, la reproşurile doamnei de Rosemonde privitoare la lunga mea absenţă, adorata adăugă cu oarecare acreală : „A ! să nu reproşăm domnului de Valmont singura plăcere pe care-o poate găsi aici". M-am plîns de această nedreptate şi am profitat, ca să le asigur că mă complăceam atît de

mult în societatea domniilor-lor încît le sacrificam o scrisoare importantă pe care o aveam de făcut. Adăugai că, neputînd închide ochii de mai multe nopţi, am vrut să încerc să-mi recapăt somnul cu ajutorul oboselii, şi privirile mele explicau îndeajuns atît subiectul scrisorii mele cît şi cauzele insomniei. Am avut grijă să par toată seara cuprins de o blîndă melancolie, care a izbutit cred destul de bine, şi sub care îmi mascam nerăbdarea de-a vedea sosind mai degrabă ceasul cînd trebuia să aflu secretul ce mi se ascundea cu încăpăţînare. In sfîrşit, am mers fiecare la culcare şi, după cîtva timp, credincioasa cameristă îmi aduse preţul convenit al discreţiei mele.

De îndată ce m-am aflat în stăpînirea acestei comori, i-am întocmit inventarul cu prudenţa pe care mi-o cunoşti: căci era lucru important să pun totul în ordine. Am dat întîi de cele două scrisori ale soţului, amestec indigest de amănunte în legătură cu procesul şi de tirade de amor conjugal, pe care am avut răbdarea să le citesc pînă la capăt, şi în care n-am găsit nici cea mai mică aluzie la mine. Le-am pus la loc necăjit: dar necazul mi-a trecut cînd am dat peste bucăţelele faimoasei mele scrisori din Dijon, adunate cu grijă. Din fericire, am avut buna inspiraţie s-o citesc. Inchipuie-ţi bucuria mea cînd am zărit urmele foarte aparente ale lacrimilor adorabilei mele mironosiţe. Mărturisesc că am cedat unui entuziasm tineresc şi am sărutat scrisoarea cu o emoţie de care nu mă mai credeam capabil. Am continuat rodnica cercetare; mi-am găsit toate scrisorile, aşezate în ordinea datelor; şi ceea ce m-a surprins şi mai plăcut a fost că am găsit-o chiar şi pe prima — aceea pe care credeam că mi-o înapoiase ingrat — transcrisă conştiincios de mîna ei, cu un scris stîlcit şi tremurat care dovedea destul cît de tare îi bătea inima în timp ce se îndeletnicea cu această operaţie.

Pînă aici eram copleşit cu totul de dragoste; curînd aceasta lăsă locul mîniei. Cine crezi că vrea să mă piardă în ochii femeii pe care o ador? ce iazmă crezi că ar putea fi atît de răutăcioasă încît să urzească o asemenea ticăloşie? O cunoşti: e prietena dumitale, e ruda dumitale, doamna de Volanges. Nu-ţi poţi închipui cîte orori i-a scris despre mine scorpia afurisită. Ea, numai ea a tulburat liniştea acestui înger cu chip de femeie; din pricina sfaturilor ei, a poveţelor ei vătămătoare, mă văd silit să mă îndepărtez; de dragul ei sînt astăzi sacrificat. A! fără îndoială, trebuie să-i seduc fata: dar asta nu e de ajuns, trebuie s-o fac de rîs; şi deoarece vîrsta acestei femei blestemate o pune la adăpostul atacurilor mele, trebuie s-o lovesc în ceea ce are mai scump.

Aşadar, vrea să mă întorc la Paris! Mă sileşte să mă întorc. Fie, mă întorc; dar o să-şi muşte degetele. Îmi pare rău că Danceny e eroul acestei aventuri; are o doză de cinste care ne va stînjeni: totuşi, e îndrăgostit, şi îl văd des: vom putea obţine, poate, ceva de la el. Dar furia mă face să-mi pierd capul şi uit că-ţi datorez istorisirea întîmplărilor de azi. Îmi reiau firul.

Azi-dimineaţă am revăzut pe simţitoarea mea mironosiţă. Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă. Aşa se şi cuvenea; cel mai frumos moment al unei femei, singurul în care poate produce beţia aceea sufletească de care se vorbeşte într-una dar pe care puţini o cunosc, e acela cînd, fiind siguri de dragostea ei, nu sîntem încă şi de favorurile ei; şi era tocmai cazul în care mă găseam. Poate şi gîndul că foarte curînd voi fi lip-

sit de plăcerea de-a o vedea contribuia ca s-o înfrumusețeze. În sfîrșit, cînd a sosit poșta, mi s-a înmînat scrisoarea dumitale din ziua de 27 ; în timp ce-o citeam, șovăiam încă dacă mă voi ține sau nu de cuvînt : dar am întîlnit privirile zînei, și mi-ar fi fost cu neputință să-i mai refuz ceva.

Am anunțat deci plecarea mea. După o clipă, doamna de Rosemonde ne-a lăsat singuri ; dar eram încă la patru pași depărtare de sperioasa ființă, cînd, ridicîndu-se îngrozită, îmi spuse : „Lăsați-mă, lăsați-mă, domnule ; pentru Dumnezeu, lăsați-mă". Această rugăminte fierbinte care-i trăda emoția nu putea decît să mă înflăcăreze și mai mult. Ajunsesem lîngă ea și-i țineam mîinile pe care le împreunase într-un chip cît se poate de zguduitor ; eram gata să încep a scoate duioase suspine, cînd un demon vrăjmaș a adus-o înapoi pe doamna de Rosemonde. Sfioasa mironosiță, care într-adevăr are de ce să se teamă, a profitat de împrejurare și s-a retras.

I-am oferit totuși mîna pe care a acceptat-o ; socotind drept semn bun această îngăduință pe care n-o mai avusese de mult, continuîndu-mi suspinele, am încercat să-i strîng mîna. La început a vrut să și-o retragă ; dar la stăruința mea, și-a lăsat-o de bunăvoie, totuși fără să răspundă nici gestului, nici cuvintelor mele. Cînd am ajuns la ușa apartamentului ei, am vrut să-i sărut mîna, înainte de plecare. A început prin a se apăra în mod sincer : dar un *gîndiți-vă că plec*, rostit cu voce duioasă, îi făcu apărarea stîngace și șovăitoare. De-abia i-am sărutat mîna, că mîna ei și-a și regăsit puterea să-mi scape ; porumbița a intrat în apartament unde o aștepta camerista. Aici se termină povestea mea.

Cum presupun că vei fi mîine la doamna Mareșal de..., unde desigur că nu voi veni să te caut ; cum de asemenea nu mă îndoiesc că la prima noastră întrevedere vom avea multe de discutat, în special în legătură cu micuța Volanges pe care n-o pierd din vedere, am luat hotărîrea să-ți trimit scrisoarea aceasta înainte, și oricît ar fi ea de lungă n-o voi închide decît în momentul cînd va trebui să plece la poștă : căci în situația în care mă aflu, totul poate depinde de ocazie ; te părăsesc ca să merg s-o pîndesc.

P.S. ora opt seara

Nimic nou ; nici o clipă de libertate : ba chiar grijă de-a o evita. Totuși, atîta tristețe cît îngăduia decența, măcar atîta. Un alt eveniment care poate nu-i indiferent este că sînt însărcinat de doamna de Rosemonde s-o invit din partea ei pe doamna de Volanges să vină cîtva timp la țară, la ea.

Rămîi cu bine, scumpa mea, pe mîine sau poimîine, cel mai tîrziu.

...28 august 17''

SCRISOAREA a XLV-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Volanges

Domnul de Valmont a plecat azi-dimineaţă, doamnă ; atît de mult mi s-a părut că doriţi plecarea aceasta, încît am crezut că e datoria mea să v-o aduc la cunoştinţă. Doamna de Rosemonde îşi regretă mult nepotul, a cărui societate trebuie să recunoaştem că e într-adevăr plăcută : şi-a petrecut toată dimineaţa vorbindu-mi de el, cu gingăşia sufletească pe care i-o cunoaşteţi ; nu mai contenea lăudîndu-l. Am crezut că-i datorez complezenţa de a o asculta fără s-o contrazic, cu atît mai mult cu cît trebuie să mărturisesc că în multe privinţe avea dreptate. Vedeam, pe lîngă asta, că trebuie să-mi reproşez faptul că pricina acestei despărţiri sînt eu şi nu sper că aş putea-o despăgubi de plăcerea de care am lipsit-o. Ştiţi că nu sînt prea veselă din fire, şi felul de viaţă pe care-l vom duce aici nu va avea darul să-mi facă firea mai veselă.

Dacă nu m-aş fi călăuzit după sfaturile dumneavoastră, m-aş putea teme că am luat o hotărîre pripită, fiindcă am simţit cu adevărat o mare durere văzînd suferinţa respectabilei mele prietene : m-a mişcat atît de mult, încît cu dragă inimă aş fi plîns alături de ea.

Acum trăim cu speranţa că veţi primi invitaţia pe care domnul de Valmont o să v-o facă din partea doamnei de Rosemonde, de a veni să petreceţi cîtva timp la ea. Nădăjduiesc că nu vă îndoiţi de plăcerea pe care aş avea-o de a vă vedea aici ; şi la drept vorbind ne datoraţi această despăgubire. Aş fi încîntată dacă mi s-ar oferi această ocazie de a face mai repede cunoştinţă cu domnişoara de Volanges, şi de a vă putea convinge din ce în ce mai mult de sentimentele respectuoase etc.

*...29 august 17***

SCRISOAREA a XLVI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Ce s-a întîmplat cu dumneata, adorabila mea Cécile ? Ce a putut să-ţi prilejuiască o schimbare atît de grabnică şi de crudă ? Ce-au devenit jurămintele dumitale de-a nu te schimba niciodată ? Ieri încă le repetai cu atîta plăcere ! Ce te poate îndemna astăzi să le uiţi ? Zădarnic mă frămînt, nu pot să descopăr cauza în mine, şi mă doare cumplit că trebuie s-o caut în dumneata. A ! fără îndoială, nu eşti nici uşuratică, nici prefăcută ; şi chiar în clipa aceasta de deznădejde, nu-mi voi întina sufletul cu o bănuială ce te-ar putea insulta. Prin ce fatalitate nu mai eşti, totuşi, aceeaşi ? Nu, crudo, nu mai eşti aceeaşi ! Drăgălaşa Cécile, Cécile pe care-o ador şi care mi-a jurat dragoste, n-ar fi evitat privirile mele, n-ar fi zădărnicit norocul care mă aşeza lîngă ea ; sau dacă vreun motiv oarecare, pe care nu mi-l pot închipui, ar fi silit-o să mă trateze cu atîta asprime, ar fi găsit cel puţin de cuviinţă să mi-l spună şi mie.

A ! nu ştii, n-o să ştii niciodată, scumpă Cécile, cît m-ai făcut astăzi să sufăr, cît sufăr încă şi acum. Crezi oare c-aş mai putea trăi dacă nu m-ai iubi ? Cu toate acestea, cînd ţi-am cerut un cuvînt, un singur cuvînt ca să-mi risipeşti temerile, în loc să-mi răspunzi te-ai prefăcut că ţi-e frică să nu te

audă cineva ; şi pericolul acesta, care atunci nu exista, l-ai făcut să se nască îndată prin locul pe care ţi l-ai ales. Cînd, nevoit fiind să plec, te-am întrebat la ce oră aş putea să te văd mîine, ai făcut ca şi cum n-ai putea şti, şi a trebuit ca doamna de Volanges să binevoiască să mi-o spună. Astfel, clipa aceea totdeauna atît de dorită care mă apropie de dumneata nu-mi va stîrni mîine decît îngrijorare ; şi bucuria de a te vedea, pînă acum atît de scumpă inimii mele, va fi înlocuită de teama că prezenţa mea te-ar putea supăra.

Teama aceasta o simt de pe acum că mă opreşte, şi nu îndrăznesc să-ţi vorbesc de dragostea mea. Acest *te iubesc*, pe care-mi plăcea atît de mult să-l repet cînd puteam la rîndul meu să-l aud, cuvîntul acesta atît de dulce şi care ajungea ca să mă facă fericit, nu-mi mai oferă, dacă te-ai schimbat, decît imaginea unei veşnice disperări. Nu pot totuşi să cred că talismanul acesta al dragostei şi-a pierdut toată puterea, şi încerc să mă slujesc încă de el. [1] Da, Cécile, *te iubesc*. Repetă împreună cu mine această expresie a fericirii mele. Gîndeşte-te că m-ai obişnuit s-o aud, şi că a mă lipsi acum de ea înseamnă a mă condamna la un chin care, ca şi dragostea mea, nu se va sfîrşi decît o dată cu zilele mele.

...29 august 17 · ·

---

[1] Cei care n-au avut vreodată ocazia să simtă preţul unui cuvînt, al unei expresii consacrate de dragoste, nu vor găsi nici un înţeles acestei fraze.

SCRISOAREA a XLVII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Nu voi putea să te văd nici astăzi, scumpă prietenă, şi iată motivele mele, pe care te rog să le primeşti cu îngăduinţă.

Ieri, în loc să mă întorc de-a dreptul acasă, m-am abătut pe la contesa de... al cărei castel se afla în apropierea drumului, şi pe care am rugat-o să mă ospăteze la prînz. N-am sosit la Paris decît pe la ora 7, şi m-am dus la Operă, unde speram că ai putea fi.

După terminarea spectacolului m-am dus să-mi revăd prietenele din foaier; am găsit acolo pe vechea mea simpatie Emilie, înconjurată de o droaie de bărbaţi şi de femei cărora le oferea chiar în seara aceea un supeu la P... Nu apucasem bine să intru, că am şi fost invitat la supeu, prin aclamaţii. Am fost invitat de asemenea şi de un omuleţ bondoc, care-mi bîlbîi invitaţia într-o franţuzească olandeză, şi în care am recunoscut pe adevăratul erou al petrecerii. Am primit.

Am aflat pe drum că locuinţa spre care mergeam era preţul complezenţei Emiliei pentru pocitania burtoasă şi că supeul era un adevărat ospăţ de nuntă. Omuleţul nu mai putea de bucurie, în aşteptarea fericirii de care avea să se bucure; era atît de satisfăcut, încît îmi dădu poftă să-i tulbur fericirea; ceea ce am şi făcut.

Singura greutate pe care am întîmpinat-o a fost s-o decid pe Emilie, căreia bogăţia Burgmaistrului îi dădea oarecare scrupule. A intrat totuşi, după cîteva nazuri, în planul meu de-a umple cu vin butoiaşul acela de bere, şi de a-l scoate astfel din luptă pentru toată noaptea.

Ideea sublimă pe care ne-o făcusem despre un băutor olandez ne îndemnă să întrebuinţăm toate mijloacele cunoscute. Izbutirăm atît de bine, încît la desert nu mai putea să-şi ţină paharul: dar Emilie — îndatoritoare ca întotdeauna — şi cu mine turnam în el care mai de care. În sfîrşit, căzu sub masă, atît de beat, încît nu se va trezi nici după o săptămînă. Ne-am hotărît atunci să-l trimitem înapoi la Paris, şi cum nu-şi păstrase trăsura, l-am îmbarcat în trăsura mea, iar eu am rămas să-i ţin locul. Am primit apoi felicitările adunării, care se retrase curînd după aceea, lăsîndu-mă stăpînul cîmpului de luptă. Hazul împrejurării, şi poate şi lunga mea sihăstrie, m-au făcut să găsesc pe Emilie atît de ispititoare, încît i-am făgăduit să rămîn cu ea pînă ce va învia olandezul.

Complezenţa mea e răsplata aceleia pe care a avut-o ea de a-mi sluji de pupitru ca să scriu frumoasei mele mironosiţe, căreia am găsit cu haz să-i trimit o scrisoare scrisă în patul şi aproape din braţele unei fete, întreruptă chiar de o infidelitate completă, şi în care îi fac o descriere amănunţită a situaţiei şi a purtării mele. Emilie, care a citit scrisoarea, a rîs ca o nebună, şi sper c-o să rîzi şi dumneata.

Avînd în vedere că scrisoarea mea trebuie să poarte ştampila din Paris, ţi-o trimit ; o las deschisă. Vei binevoi s-o citeşti, s-o sigilezi, şi s-o trimiţi la poştă. Nu care cumva să întrebuinţezi sigiliul dumitale, sau vreunul cu emblemă amoroasă ; un simplu cap. Rămîi cu bine, scumpa mea.

P.S. Deschid scrisoarea ; am convins-o pe Emilie să meargă la teatrul Italian... Voi profita de timpul liber ca să vin să te văd. Voi fi la dumneata cel mai tîrziu la ora şase, şi, dacă eşti de acord, vom merge împreună pe la şapte la doamna de Volanges. Politeţea mă obligă să nu întîrzii să-i transmit invitaţia pe care am însărcinarea să i-o fac din partea doamnei de Rosemonde ; pe lîngă asta, aş fi încîntat s-o văd pe micuţa Volanges.

Cu bine, preafrumoasă domniţă. Vreau să am atîta plăcere îmbrăţişîndu-te, încît să aibă de ce fi gelos cavalerul.

*P... 30 august 17***

SCRISOAREA a XLVIII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

(Purtînd ştampila poştală din Paris)

După o noapte de zbucium, în timpul căreia n-am închis ochii, după ce am fost, pe rînd şi fără întrerupere, cînd prada unui pojar mistuitor, cînd a unei complete sleiri a tuturor puterilor mele sufleteşti, vin să cerşesc de la dumneavostră, doamnă, liniştea de care am nevoie, de care încă nu nădăjduiesc să mă bucur. Într-adevăr, situaţia în care mă aflu scriindu-vă acestea mă face să cunosc, mai mult ca oricînd, puterea neînfrînată a dragostei; cu greu izbutesc să mă stăpînesc îndeajuns ca să-mi limpezesc niţel gîndurile, şi prevăd că nu voi termina scrisoarea aceasta fără să fiu nevoit s-o întrerup. Cum oare ? să nu-mi fie îngăduit să sper că veţi împărtăşi vreodată tulburarea pe care-o încerc în această clipă ? Îndrăznesc totuşi să cred că dacă aţi cunoaşte-o mai bine, n-aţi mai fi atît de insensibilă. Credeţi-mă, doamnă, liniştea rece, toropeala sufletului, imaginea morţii nu duc la fericire : numai pasiunile active ne pot da fericirea ; şi cu toate chinurile pe care mă faceţi să le îndur, pot să vă încredinţez fără teamă că, în clipa aceasta, sînt mai fericit decît dumneavoastră. În zadar mă copleşiţi cu asprimea dumneavoastră întristătoare, ea nu mă împiedică să mă cufund cu totul în dragoste, şi să uit, în delirul pe care mi-l pri-

lejuieşte, deznădejdea în care mă azvîrliţi. În felul acesta vreau să mă răzbun de surghiunul la care mă condamnaţi. Niciodată n-am avut atîta plăcere scriindu-vă ; niciodată, dedîndu-mă acestei ocupaţii, n-am simţit o mai dulce şi totuşi atît de vie emoţie. Totul pare făcut ca să-mi sporească entuziasmul : aerul pe care-l respir e plin de voluptate, chiar masa pe care vă scriu, şi care pentru prima dată e folosită în acest scop, devine pentru mine altarul sacru al dragostei ; cît se va înfrumuseţa ea în ochii mei ! Voi fi însemnat pe ea jurămîntul de a vă iubi în veci ! Iertaţi, vă rog, aiureala simţurilor mele. Poate n-ar trebui să mă las în voia unui delir pe care dumneavoastră nu-l împărtăşiţi : trebuie să vă părăsesc puţin ca să risipesc o beţie care sporeşte cu fiecare clipă şi pune stăpînire pe mine.

Mă întorc la dumneavoastră, doamnă, şi desigur mă întorc mereu cu aceeaşi grabă. Totuşi, sentimentul fericirii s-a spulberat, a lăsat în locul său pe acela al crudei privaţiuni. La ce bun să vă mai vorbesc de sentimentele mele, dacă zădarnic aş căuta mijloacele de-a vă convinge ? După atîtea repetate sforţări, încrederea şi puterile mă părăsesc laolaltă. Dacă-mi mai amintesc plăcerile dragostei, e ca să simt mai viu regretul de-a fi lipsit de ele. Nu văd altă scăpare decît în indulgenţa dumneavoastră, şi simt prea mult în clipa aceasta cîtă nevoie am de ea ca să mai pot nădăjdui s-o obţin. Cu toate acestea, niciodată dragostea mea n-a fost mai respectuoasă, niciodată n-ar putea fi mai puţin jignitoare ; îndrăznesc să spun că e aşa încît nici virtutea cea mai severă n-ar trebui să se teamă de ea : dar eu însumi mă tem să vă vorbesc mai îndelung despre suferinţele mele. Fiind încredinţat că fiinţa care le pricinuieşte nu ia de loc parte la ele, cel puţin se cuvine să nu abuzeze de bunăvoinţa ei, şi ar însemna să abuzez dacă aş continua să vă înfăţişez această dureroasă imagine. Nu-mi voi mai îngădui decît de a vă conjura să-mi răspundeţi şi să nu vă îndoiţi niciodată de veracitatea sentimentelor mele.

Scrisă la P... datată din Paris, 30 august 17'

SCRISOAREA a XLIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Fără să fiu nici uşuratecă, nici prefăcută, mi-e de ajuns, domnul meu, să fiu lămurită în privinţa purtării mele, ca să simt nevoia de a o schimba; am făgăduit acest sacrificiu lui Dumnezeu, aşteptînd să fiu în stare să-i ofer şi pe acela al sentimentelor mele faţă de dumneata, pe care caracterul religios al profesiunii dumitale le face şi mai criminale. Îmi dau seama că voi suferi din pricina aceasta, şi nu vă ascund că de alaltăieri am plîns de cîte ori m-am gîndit la dumneata. Dar sper că Dumnezeu se va îndura şi-mi va da tăria de a vă putea uita, aşa cum i-o cer dimineaţa şi seara. Aştept de la prietenia şi de la probitatea dumitale să nu încerci să mă tulburi în hotărîrea bună care mi-a fost inspirată şi în care mă străduiesc să mă menţin. Prin urmare, îţi cer să ai bunătatea şi să nu-mi mai scrii, deoarece te previn că n-o să-ţi mai răspund şi că m-aş vedea silită s-o înştiinţez pe mama de tot ce se petrece: ceea ce m-ar lipsi cu totul de plăcerea de a te vedea.

Asta nu mă va împiedica să păstrez faţă de dumneata toată afecţiunea pe care pot s-o am, fără păcat, şi din tot sufletul îţi doresc toată fericirea posibilă. Ştiu că n-o să mă mai iubeşti ca pînă acum şi că în curînd o să iubeşti poate pe alta mai mult decît pe mine. Dar asta nu va fi decît o nouă penitenţă pentru greşeala pe care am săvîrşit-o cînd ţi-am dat inima mea, pe care nu trebuia s-o dau decît lui Dumnezeu şi soţului meu cînd voi avea unul. Nădăjduiesc că mizericordia divină va avea milă de slăbiciunea mea, şi nu-mi va da o suferinţă mai mare decît pot îndura.

Adio, domnul meu, pot să te încredinţez că dacă mi-ar fi îngăduit să iubesc pe cineva, n-aş iubi pe nimeni altul decît pe dumneata. Iată tot ce pot să-ţi spun şi poate că e mai mult decît s-ar cuveni.

...31 august 17..

SCRISOAREA a L-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Aşa înţelegeţi, domnul meu, să îndepliniţi condiţiile cu care am consimţit să primesc din cînd în cînd o scrisoare de la dumneavoastră ? Şi pot să *nu am a mă plînge*, cînd dumneavoastră nu-mi vorbiţi decît de un sentiment de care m-aş teme să mă las stăpînită, chiar dacă aş putea-o face fără să jignesc toate îndatoririle mele ?

De altminteri, dacă aş avea nevoie de motive noi ca să-mi păstrez această teamă salutară, îmi pare că le-aş putea găsi în ultima dumneavoastră scrisoare. Într-adevăr, chiar în clipa în care credeţi că faceţi apologia dragostei, ce altceva faceţi decît să-mi arătaţi furtunile ei pustiitoare ? Cine ar dori o fericire cumpărată cu preţul judecăţii sale, şi ale cărei plăceri trecătoare sînt urmate cel puţin de regrete, dacă nu de remuşcare ?

Dumneavoastră înşivă, căruia obişnuinţa acestui primejdios delir trebuie să-i micşoreze efectul, sînteţi silit totuşi să recunoaşteţi că uneori el pune stăpînire pe dumneavoastră şi sînteţi cel dintîi să vă plîngeţi de tulburarea involuntară pe care v-o pricinuieşte. Ce înspăimîntătoare ravagii n-ar face el oare într-o inimă nevinovată şi sensibilă, asupra căreia tirania lui ar spori încă din pricina sacrificiilor mari pe care ar fi nevoită să i le facă ?

Dumneavoastră, domnule, credeţi, sau faceţi ca şi cum aţi crede că dragostea duce la fericire ; iar eu sînt atît de sigură că m-ar face nenorocită, încît aş vrea să nu aud niciodată rostindu-i-se numele. Parcă numai vorbind de ea, ajunge să-ţi tulbure liniştea ; şi înclinarea tot atît cît şi datoria mă îndeamnă să vă rog să binevoiţi a păstra tăcere în privinţa aceasta.

Socotind bine, cred că vă este uşor acum să-mi satisfaceţi cerinţa. La Paris veţi găsi destule ocazii de a uita un sentiment care nu şi-a datorat poate existenţa decît obişnuinţei dumneavoastră de-a avea asemenea preocupări, şi care nu-şi datorează tăria decît lîncezelii vieţii de la ţară. Nu vă aflaţi acum oare acolo, unde m-aţi privit cîndva cu atîta indiferenţă ? Puteţi face vreun pas fără să întîlniţi un exemplu al uşurinţei dumneavoastră de a vă schimba ? nu sînteţi înconjurat de femei, toate mai vrednice de iubit decît mine, şi care au mai multe drepturi la omagiile dumneavoastră ? Nu am vanitatea care se reproşează femeilor ; şi am şi mai puţin acea falsă modestie care nu-i decît un rafinament al orgoliului ; vă spun deci acum cu toată sinceritatea că nu cred să posed multe mijloace de a plăcea : dar chiar dacă le-aş avea pe toate şi tot n-ar fi de ajuns, îmi închipui, ca să vă pricinuiesc un sentiment statornic. Cerîndu-vă să nu vă mai ocupaţi de mine, înseamnă să vă rog să faceţi ceea ce aţi făcut şi pînă acum, ceea ce cu siguranţă veţi face peste cîtva timp, chiar dacă eu v-aş cere contrariul.

Adevărul acesta, pe care nu-l pierd din vedere, ar fi el singur un motiv destul de puternic de a nu

voi să vă ascult. Mai am o mie altele : dar fără a intra în această lungă discuţie, mă mărginesc să vă rog, aşa cum am mai făcut, să nu-mi mai vorbiţi despre un sentiment de care nu trebuie să aud, şi căruia încă şi mai puţin se cuvine să-i răspund.

*...1 septembrie 17' **

PARTEA A DOUA

SCRISOAREA a LI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Într-adevăr, viconte, eşti insuportabil. Mă tratezi cu atîta uşurinţă ca şi cum aş fi amanta dumitale. Ştii că pot să mă supăr şi că sînt în clipa de faţă groaznic de enervată ? Ştii doar că trebuie să-l vezi pe Danceny mîine dimineaţă ; ştii cît e de important să-ţi vorbesc înainte de-a te întîlni cu el ; şi fără să te sinchiseşti, mă laşi să te aştept toată ziua, ca să alergi nu ştiu pe unde ! Din pricina dumitale am sosit *necuviincios* de tîrziu la doamna de Volanges, şi toate băbuţele m-au găsit *minunată*. A trebuit să le fac ochi dulci toată seara ca să le potolesc ; căci nu trebuie să superi pe bătrîne ; ele fac reputaţia femeilor tinere.

Acum e unu după miezul nopţii şi, în loc să mă culc, precum mor de poftă, trebuie să-ţi scriu o scrisoare lungă, care-mi va spori şi mai mult pofta de somn prin plictiseala pe care mi-o va pricinui. Ai noroc că n-am timp să te cert mai mult. Să nu crezi cumva că te-am iertat, sînt numai foarte grăbită. Aşadar, ascultă-mă, mă grăbesc.

Cu un pic de îndemînare, vei putea obţine mîine confidenţele lui Danceny. Momentul e prielnic pentru destăinuire : e acela al nenorocirii. Fata s-a spovedit, a spus totul, ca un copil, şi de atunci

o chinuieşte atît de mult teama de diavol, încît vrea să rupă cu orice preţ. Mi-a povestit toate micile ei scrupule cu o însufleţire care-mi dovedeşte îndeajuns cît era de surescitată. Mi-a arătat scrisoarea de ruptură, adevărată predică toantă. A ciripit un ceas în urechile mele fără să spună o singură vorbă cu rost. Cu toate acestea m-a pus într-o mare încurcătură, fiindcă îţi dai seama că nu puteam risca să mă descopăr faţă de o fiinţă atît de schimbătoare.

Tot ce-am putut vedea din trăncăneala ei e că îl iubeşte încă pe Danceny ; am observat chiar unul din acele expediente inerente dragostei, şi de care copila se lasă în chip destul de hazliu înşelată : chinuită de dorinţa de a se ocupa de iubitul ei, şi de teama de a se afurisi ocupîndu-se, a imaginat să-l roage pe Dumnezeu ca s-o facă să-l uite ; şi cum repetă rugăciunea asta în fiecare clipă, de dimineaţă pînă seară, găseşte mijlocul să se gîndească într-una la el.

Cu cineva mai experimentat decît Danceny, această mică întîmplare ar fi poate mai degrabă favorabilă decît potrivnică : dar tînărul acesta e un adevărat Céladon[1] şi, dacă nu-l ajutăm, va pierde atît de mult timp ca să învingă cele mai mărunte obstacole, încît nu ne va mai da răgazul să ne înfăptuim planul.

Ai toată dreptatea, e păcat, şi sînt tot atît de supărată ca şi dumneata că-i el eroul acestei aventuri : dar ce vrei ? nu mai e nimic de făcut şi numai din vina dumitale. Am cerut să-mi arate răspunsul lui[2] ; e jalnic. Îi înşiră la argumente să-ţi taie răsuflarea, pentru a-i dovedi că un sentiment

[1] Personaj din romanul *Astrée* (1610), de Urfé ; numele său a ajuns sinonim cu îndrăgostitul timid şi platonic (n. r.).

[2] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

involuntar nu poate fi o crimă : ca şi cum n-ar înceta de a fi involuntar, din moment ce încetezi de a-l combate ! Ideea aceasta e atît de simplă, încît i-a venit chiar şi copilei. Se plînge de nenorocirea lui într-un chip destul de înduioşător ; dar durerea lui e atît de blîndă şi pare atît de mare şi de sinceră, încît mi-e cu neputinţă să cred că o femeie care are ocazia să provoace unui bărbat, cu atît de puţină primejdie, o deznădejde atît de cumplită, ar putea rezista ispitei de a-şi împlini această fantezie. Îi explică în sfîrşit că nu-i călugăr, precum îl credea fetiţa ; şi fără îndoială asta-i tot ce face mai bine : căci dacă nu s-ar deda decît dragostei monacale, de bună seamă că domnii Cavaleri de Malta n-ar merita preferinţa.

Oricum ar fi, în loc să-mi pierd vremea cu raţionamente care m-ar fi compromis şi poate nici n-ar fi convins-o, am aprobat proiectul de ruptură : dar i-am spus că în asemenea cazuri e mai cuviincios să-i spui motivele decît să le scrii ; că se obişnuieşte, de asemenea, să înapoiezi scrisorile şi celelalte nimicuri pe care eventual le-ar fi primit ; şi dîndu-i astfel impresia că intru în vederile ei, am decis pe fetiţă să dea o întîlnire lui Danceny. Ne-am sfătuit îndată în privinţa mijloacelor de-a fixa această întîlnire, şi mi-am luat însărcinarea s-o conving pe mamă să iasă fără fiică-sa ; mîine după-amiază va avea loc momentul acesta hotărîtor. Danceny e informat ; dar, pentru numele lui Dumnezeu, dacă ai ocazia, decide-l pe acest frumos păstoraş să fie mai puţin languros ; şi învaţă-l, de vreme ce trebuie să-l înveţi toate, că adevăratul chip de a învinge scrupulele este să-i faci pe cei care le au să nu mai aibă nimic de pierdut.

De altminteri, pentru ca scena aceasta ridicolă să nu se mai repete, mi-am îngăduit să trezesc

cîteva îndoieli în cugetul fetiţei cu privire la discreţia confesorilor ; şi te încredinţez că plăteşte acum teama pe care mi-a pricinuit-o cu aceea pe care o simte ea la gîndul că s-ar putea duce confesorul ei să spună totul mamei sale. Nădăjduiesc că după ce voi sta de vreo două ori de vorbă cu ea, n-o să-i mai vină poftă să spună prostii primului venit. [1]

Rămîi cu bine, viconte : ia-l în primire pe Danceny şi călăuzeşte-l. Ar fi ruşinos să nu putem face ceea ce vrem cu aceşti doi copii. Dacă întîmpinăm mai multe greutăţi decît ne-am fi aşteptat, să ne gîndim, ca să ne reîmprospătăm zelul, dumneata că-i vorba de fata doamnei de Volanges, iar eu că va fi soţia lui Gercourt. Cu bine.

*...2 septembrie 17***

[1] Cititorul a înţeles de mult, din toată purtarea doamnei de Merteuil, cît de puţin respectă ea religia. Am fi putut suprima alineatul acesta, dar am crezut că după ce am arătat efectele, nu trebuie să ne ferim să dăm în vileag şi cauzele.

SCRISOAREA a LII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Îmi interziceţi, doamnă, să vă vorbesc de dragostea mea ; dar unde voi găsi curajul să vă pot asculta ? Cotropit de un sentiment care s-ar cuveni să fie atît de dulce, şi pe care dumneavoastră îl faceţi atît de crud ; sfîşiat de dor în exilul la care m-aţi osîndit ; trăind numai din privaţiuni şi din regrete ; pradă unor chinuri cu atît mai cumplite cu cît ele îmi amintesc mereu indiferenţa dumneavoastră, va trebui oare să pierd singura mîngîiere care-mi rămîne ? şi mai pot avea alta decît aceea de a vă deschide din cînd în cînd inima mea, pe care o umpleţi de nelinişti şi de amărăciune ? Vă veţi feri oare privirile, ca să nu vedeţi lacrimile pe care le faceţi să curgă ? Veţi refuza oare pînă şi omagiul sacrificiilor pe care le cereţi ? şi n-ar fi oare mai vrednic de dumneavoastră, de sufletul dumneavoastră blînd şi cinstit, să plîngeţi pe un nenorocit, pe care numai dumneavoastră l-aţi făcut să fie aşa, în loc să-i sporiţi şi mai mult chinurile printr-o interdicţie pe cît de aspră pe atît de nedreaptă ?

Faceţi ca şi cum v-aţi teme de dragoste, şi nu voiţi să vedeţi că numai dumneavoastră sînteţi

pricina relelor pe care i le reproşaţi. A ! desigur, sentimentul acesta e penibil cînd obiectul care-l inspiră nu-l împărtăşeşte ; dar unde poţi găsi fericirea, dacă o dragoste reciprocă nu o poate da ? Prietenia duioasă, încrederea binefăcătoare şi singura fără rezerve, durerile alinate, plăcerile sporite, speranţa încîntătoare, amintirile dragi, unde le putem afla dacă nu în iubire ? Dumneavoastră o calomniaţi, dumneavoastră care ar fi de ajuns să n-o mai respingeţi ca să vă bucuraţi de toate bunurile pe care vi le oferă ; iar eu uit chinurile pe care le simt şi mă străduiesc să o apăr.

Mă siliţi de asemenea să mă apăr şi pe mine, fiindcă în timp ce îmi petrec viaţa adorîndu-vă, o petreceţi pe a dumneavoastră învinuindu-mă : mă şi socotiţi uşuratic şi înşelător ; şi abuzînd împotriva mea de cîteva rătăciri pe care eu însumi vi le-am mărturisit, vă place să confundaţi ceea ce eram atunci cu ceea ce sînt acum. Nu vă ajunge că m-aţi osîndit să trăiesc departe de dumneavoastră, chinului meu îi adăugaţi o crudă batjocură, vorbindu-mi de plăcerile pe care ştiţi bine că m-aţi dezvăţat să le mai gust. Nu credeţi nici în făgăduielile mele, nici în jurămintele mele. Bine ! îmi rămîne să vă ofer un chezaş, pe care cel puţin nu-l veţi suspecta : dumneavoastră înşivă. Nu vă cer decît să vă întrebaţi cu bună-credinţă ; dacă nu credeţi în dragostea mea, dacă vă îndoiţi o clipă că sînteţi singura stăpînă a sufletului meu, dacă nu sînteţi încredinţată că aţi fixat inima aceasta într-adevăr prea nestatornică pînă acum, consimt să port osînda acestei erori ; voi geme din pricina ei, dar nu voi mai protesta împotrivă-i : dar dacă, dimpotrivă, făcîndu-ne amîndurora dreptate, sînteţi silită să vă mărturisiţi că nu aveţi, că nu veţi avea niciodată o rivală, nu mă mai obligaţi, vă conjur, să mă lupt cu himere, şi lăsaţi-mi cel puţin consolarea de a şti că nu vă mai îndoiţi de un sentiment care într-adevăr nu se va sfîrşi, nu poate să se sfîrşească decît o dată cu viaţa mea. Îngăduiţi-mi, doamnă, să vă rog a-mi răspunde precis la acest pasaj din scrisoarea mea.

Dacă totuşi mă dezic de această epocă din viaţa mea, care se pare că-mi dăunează atît în ochii dumneavoastră, asta nu înseamnă că n-aş avea la nevoie argumente ca s-o apăr.

Ce altceva am făcut, la urma urmei, decît că n-am ştiut să rezist vîrtejului în care am fost aruncat ? Intrat în lumea petrecerilor, tînăr şi fără experienţă, trecut, ca să zic aşa, din mînă în mînă de o droaie de femei grăbite să preîntîmpine prin purtarea lor uşuratecă o judecată pe care-o presimt defavorabilă, eram eu chemat oare să dau exemplul unei rezistenţe pe care nimeni nu mi-o opunea ? Sau trebuia să mă pedepsesc din pricina unei clipe de rătăcire, care adesea fusese provocată printr-o statornicie desigur inutilă şi care ar fi părut pur şi simplu ridicolă ? Ce altceva decît o grabnică ruptură poate răscumpăra o alegere ruşinoasă ?

Dar pot spune că această beţie a simţurilor, poate chiar acel delir al vanităţii, n-a pătruns pînă în inima mea. Făcută pentru dragoste, aventurile puteau s-o distreze, dar nu ajungeau s-o ocupe ; înconjurat de fiinţe seducătoare, dar vrednice de dispreţ, nici una nu-mi atingea sufletul : mi se ofereau plăceri, eu căutam virtuţi, în

sfîrşit, eu însumi m-am crezut nestatornic, pentru că eram delicat şi sensibil.

Abia cînd v-am întîlnit pe dumneavoastră, am început să văd limpede : am recunoscut curînd că farmecul dragostei se datora calităţilor sufleteşti : că numai ele puteau să-i pricinuiască excesul şi să-l justifice. În sfîrşit, am înţeles că nu puteam nici să nu vă iubesc, nici să iubesc pe alta.

Iată, doamnă, ce este inima aceea în care vi-i teamă să vă încredeţi şi în privinţa soartei căreia trebuie să hotărîţi : dar oricare ar fi destinul pe care i-l rezervaţi, nu veţi schimba întru nimic sentimentele care o leagă de dumneavoastră ; ele sînt neclintite ca şi virtuţile care le-au dat naştere.

...3 septembrie 17...

SCRISOAREA a LIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

L-am văzut pe Danceny, dar n-am obţinut confidenţele lui decît pe jumătate ; s-a încăpăţînat, mai cu seamă, să-mi ascundă numele tinerei Volanges, de care nu mi-a vorbit decît ca despre o fată foarte cuminte, şi chiar oarecum cucernică : cu această rezervă, mi-a povestit destul de fidel aventura lui şi mai cu seamă ultimul eveniment. L-am înfierbîntat pe cît am putut, şi am glumit mult pe seama delicateţelor şi scrupulelor sale ; dar pe cît se pare ţine la ele,şi nu pot răspunde de el ; de altminteri îţi voi putea spune mai multe poimîine. Îl duc mîine la Versailles, şi voi încerca să-l trag de limbă pe drum.

Întîlnirea care trebuie să fi avut loc astăzi îmi dă şi ea oarecare speranţă : poate că totul s-a petrecut spre satisfacţia noastră ; şi poate nu ne mai rămîne azi decît să obţinem mărturisirea şi să culegem dovezile. Treaba aceasta vei putea-o îndeplini dumneata mai uşor decît mine, deoarece copila e mai încrezătoare, sau, ceea ce e totuna, e mai vorbăreaţă decît discretul ei îndrăgostit. Voi face însă la rîndu-mi tot ce-mi va sta în putinţă.

Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă ; sînt foarte grăbit ; nu pot să te văd nici diseară, nici mîine ; dacă la rîndul dumitale afli ceva, scrie-mi un cuvînt la Paris, unde mă voi întoarce cu siguranţă la noapte.

...3 septembrie 17' ', seara

SCRISOAREA a LIV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

O ! da ! ţi-ai găsit să afli ceva cînd e vorba de Danceny ! Dacă Danceny ţi-a mărturisit ceva, s-a lăudat. Nu cunosc pe nimeni mai nepriceput în dragoste decît el, şi îmi reproşez din ce în ce mai mult amabilităţile pe care le-am avut faţă de dînsul. Ştii că eram cît p-aci să mă compromit din pricina lui ? şi absolut de pomană ! O ! mă voi răzbuna, ţi-o jur.

Cînd am venit ieri s-o iau pe doamna de Volanges, ea nu mai voia să iasă ; nu se simţea bine ; a trebuit să recurg la toată elocvenţa mea ca s-o hotărăsc, şi-l vedeam sosind pe Danceny înainte ca noi să fi plecat ; ceea ce ar fi fost cu atît mai suspect cu cît doamna de Volanges îi spusese în ajun că nu va fi acasă. Fata ei şi cu mine stăteam ca pe ghimpi. Plecarăm în sfîrşit, şi copila mi-a strîns atît de afectuos mîna spunîndu-mi la revedere, încît, în ciuda intenţiei de ruptură, pe care de bună-credinţă credea că încă o mai are, făceam cele mai favorabile pronosticuri pentru seara aceea.

Dar nu eram la capătul îngrijorărilor mele. Ne aflam abia de o jumătate de ceas la doamna de... cînd doamna de Volanges a început într-adevăr

să se simtă prost, dar cît se poate de prost; și cu drept cuvînt voia să se întoarcă acasă: trebuia cu orice preț s-o împiedic, deoarece dacă ar fi găsit acolo pe tineri, ceea ce cu siguranță s-ar fi întîmplat, toate stăruințele mele pe lîngă mamă de-a o fi convins să iasă puteau să-i devină suspecte. M-am hotărît s-o sperii în privința sănătății ei, ceea ce din fericire nu e greu; și am ținut-o pe loc un ceas și jumătate, fără s-o las să meargă acasă, prefăcîndu-mă că mi-e teamă să nu-i facă mai rău mișcarea trăsurii. În sfîrșit, nu ne-am înapoiat decît la ora convenită. Judecînd după mutra rușinată pe care am observat-o cînd am sosit, mărturisesc că nădăjduiam cel puțin că osteneala mea n-a fost zădarnică.

Dorința pe care-o aveam de-a afla ce s-a petrecut m-a făcut să rămîn la doamna de Volanges, care s-a culcat îndată; și după ce am luat masa lîngă patul ei, împreună cu fiica ei, am părăsit-o, sub pretextul că avea nevoie de odihnă și am trecut în apartamentul fetei. Aceasta a făcut la rîndul său tot ce așteptam de la ea: scrupule risipite, jurăminte noi de a iubi mereu etc., etc., cu un cuvînt, s-a dat bucuroasă pe brazdă: dar prostul de Danceny n-a depășit nici cu o iotă punctul unde era înainte. O! să te tot certi cu unul ca el; împăcăciunile nu sînt primejdioase.

Copila pretinde totuși că el a încercat să obțină mai mult, dar că ea a știut să se apere. Aș pune rămășag că se laudă, sau că vrea să-l scuze; pot să spun că aproape m-am lămurit în privința aceasta. Într-adevăr, mi-a dat prin gînd să-i pun la încercare rezistența de care era capabilă: și eu, care nu-s decît o femeie, din vorbă în vorbă, atît de tare i-am sucit capul, încît... în sfîrșit,

poți să mă crezi, nimeni n-a fost vreodată mai la cheremul unei surprize a simțurilor. E cu adevărat încîntătoare, micuța de ea! Ar merita alt amorez; cel puțin va avea o prietenă bună, căci mă simt foarte legată de ea. I-am făgăduit s-o formez, și cred că mă voi ține de cuvînt. Am avut de multe ori nevoie de o femeie căreia să-i fac confidențe, și aș prefera-o pe ea oricărei alteia, dar nu pot face nimic cît timp nu va fi... ceea ce trebuie să fie; și ăsta-i un motiv mai mult ca să fiu supărată pe Danceny.

Rămîi cu bine, viconte, nu veni mîine la mine, decît doar dimineața. Am cedat stăruințelor cavalerului de a petrece seara cu el, în căsuța mea.

*...4 septembrie 17***

SCRISOAREA a LV-a

Cécile Volanges către
Sophie Carnay

Aveai dreptate, draga mea Sophie ; prevestirile tale se dovedesc a fi mai bune decît sfaturile tale. Danceny, precum ai prezis, a fost mai tare decît confesorul, decît tine şi decît mine ; şi iată-ne întorşi exact acolo unde eram. A ! nu mă căiesc ; iar tu dacă mă ocărăşti, e numai pentru că nu ştii cît e de plăcut să-l iubeşti pe Danceny. Uşor îţi este să spui ce trebuie să faci, nimic nu te împiedică, dar dacă ai şti şi tu cît de tare ne doare supărarea unui om la care ţinem, în ce măsură bucuria lui devine bucuria noastră, şi cît e de greu să spui nu, cînd vrei să spui da, nu te-ai mai mira de nimic : eu însămi am simţit lucrul acesta, l-am simţit foarte tare, dar nu-l pricep încă. Crezi tu, de exemplu, că pot să-l văd plîngînd pe Danceny fără să plîng şi eu ? Te asigur că mi-e cu neputinţă ; şi cînd e mulţumit, sînt fericită ca şi el. Degeaba vei protesta tu : ceea ce spui nu poate schimba ceea ce este, şi sînt sigură că e aşa.

Aş vrea să te văd în locul meu... Nu, n-am vrut să spun asta, căci de bună seamă n-aş vrea să cedez locul meu nimănui : dar aş vrea să iubeşti şi tu pe cineva ; şi nu numai ca să mă înţelegi mai bine şi să mă cerţi mai puţin ; dar pentru că ai fi şi tu mai fericită, sau, mai bine zis, pentru că abia atunci ai începe şi tu să fii fericită.

Petrecerile, rîsetele noastre, toate astea nu sînt decît jocuri copilăreşti ; nu mai rămîne nimic din ele după ce au trecut. Pe cînd dragostea, a ! dragostea !... un cuvînt, o privire, să-l ştii numai că e acolo, asta e fericirea ! Cînd îl văd pe Danceny, nu mai doresc nimic altceva, cînd nu-l văd, nu-l doresc decît pe el. Nu ştiu cum, dar parcă tot ce-mi face plăcere seamănă cu el. Cînd nu-i lîngă mine, mă gîndesc la el ; iar cînd pot să mă gîndesc la el în voie, fără să fiu distrată, de exemplu cînd sînt singură, atunci sînt fericită ; închid ochii, şi-mi închipui îndată că-l văd ; îmi aduc aminte de vorbele lui şi am impresia că-l ascult ; asta mă face să oftez ; pe urmă simt o arşiţă, o vîltoare... Nu mai pot sta într-un loc. E ca un chin, şi chinul acesta îţi face o bucurie fără seamăn.

Îmi vine să cred chiar că după ce cunoşti dragostea, ea se revarsă pînă şi asupra prieteniei. Aceea pe care-o am pentru tine totuşi nu s-a schimbat ; e tot ca atunci cînd eram la mănăstire ; dar ceea ce spun se referă la doamna de Merteuil. Mi se pare că o iubesc mai mult cum îl iubesc pe Danceny, decît cum te iubesc pe tine, şi uneori aş vrea ca ea să fie el. Asta poate din pricină că nu e o prietenie de copii ca a noastră ; sau poate din cauză că-i văd atît de des împreună, ceea ce mă face să mă înşel. În sfîrşit, tot ce pot să-ţi spun este că amîndoi mă fac foarte fericită ; şi la urma urmei, nu cred că fac cine ştie ce rău. Tot ce-aş dori e să rămîn aşa cum sînt ; numai gîndul că trebuie să mă mărit mă întristează : fiindcă dacă domnul de Gercourt e aşa cum mi s-a spus, şi nu mă îndoiesc că e aşa, nu ştiu ce se va întîmpla cu mine. Rămîi cu bine, draga mea ; te iubesc mult, ca totdeauna.

...4 septembrie 17''

SCRISOAREA a LVI-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

La ce v-ar folosi, domnul meu, răspunsul pe care mi-l cereţi ? Dacă aş crede în sentimentele dumneavoastră, n-aş fi cu atît mai îndreptăţită să mă tem de ele ? şi fără să atac sau să apăr sinceritatea lor, nu mi-e de ajuns, nu trebuie să vă fie de ajuns şi dumneavoastră că ştiţi că nici nu vreau şi nici nu trebuie să le răspund ?

Să presupunem că m-aţi iubi cu adevărat (şi doar ca să nu mai revin asupra acestei chestiuni, consimt să fac presupunerea aceasta), obstacolele care ne despart ar fi oare mai uşor de înlăturat ? şi aş avea oare altceva de făcut decît să doresc să puteţi învinge cît mai curînd această dragoste, şi mai cu seamă să vă ajut la aceasta din toate puterile, răpindu-vă de la început orice speranţă ? Recunoaşteţi chiar dumneavoastră că *sentimentul acesta e penibil cînd ființa care-l inspiră nu-l împărtăşeşte*. Ştiţi însă prea bine că mi-e cu neputinţă să-l împărtăşesc ; şi chiar dacă s-ar întîmpla să mă lovească această nenorocire, aş fi mai vrednică de plîns, fără ca dumneavoastră să fiţi mai fericit. Sper că mă stimaţi de ajuns ca să nu aveţi nici o îndoială în privinţa aceasta. Încetaţi, deci, vă conjur, încetaţi de-a mai tulbura o inimă care are atîta

nevoie de linişte ; nu mă siliţi să-mi pară rău că v-am cunoscut.

Iubită şi stimată de un soţ pe care-l iubesc şi îl respect, datoriile şi plăcerile mele se întîlnesc în acelaşi om. Sînt fericită, trebuie să fiu. Dacă există plăceri mai vii, eu nu le doresc, nu vreau să le cunosc. Este plăcere mai mare decît să te simţi împăcată cu tine însăţi, să nu ai decît zile senine, să adormi fără nelinişte, şi să te trezeşti fără remuşcări ? Ceea ce numiţi fericire nu e decît o vîltoare a simţurilor, o furtună a pasiunilor de care te îngrozeşti chiar numai privind-o de pe mal. Şi cum să înfrunţi aceste furtuni ? cum să îndrăzneşti să te îmbarci pe o mare acoperită de rămăşiţele a mii şi mii de naufragii ? Şi cu cine ? Nu, domnul meu, eu rămîn pe mal ; îmi sînt dragi lanţurile care mă leagă de el. Chiar dacă aş putea să le rup, nu le-aş rupe ; dacă nu le-aş avea, m-aş grăbi să le capăt.

De ce vă înverşunaţi să vă ţineţi de mine ? de ce vă îndărătniciţi să mă urmăriţi ? Scrisorile dumneavoastră, care s-ar fi cuvenit să fie rare, se succed cu repeziciune. Ar fi trebuit să fie cuminţi, iar dumneavoastră nu-mi vorbiţi decît de dragostea dumneavoastră nebună. Mă împresuraţi cu gîndul dumneavoastră mai mult decît o făceaţi cu persoana dumneavoastră. Îndepărtat sub o formă, apăreţi din nou în alta. Lucrurile ce vi se cer să nu le mai spuneţi le spuneţi din nou, doar în alt chip. Vă place să mă puneţi în încurcătură prin raţionamente amăgitoare, vă sustrageţi raţionamentelor mele. Nu vreau să vă mai răspund, n-o să vă mai răspund... Cum trataţi femeile pe care le-aţi sedus ! Cu ce dispreţ vorbiţi despre ele ! Sînt dispusă să cred că unele îl merită : dar sînt oare toate atît de vrednice de dispreţ ? A ! fără îndoială, de vreme ce şi-au trădat îndatoririle, ca să se dedea unei iu-

biri vinovate ! Din clipa aceea ele au pierdut totul, pînă şi stima aceluia căruia i-au sacrificat totul. Supliciul acesta e drept, dar te îngrozeşti numai închipuindu-ţi-l. La urma urmei, ce-mi pasă ? pentru ce m-aş ocupa de ele sau de dumneavoastră ? cu ce drept veniţi să-mi tulburaţi liniştea ? Lăsaţi-mă, vă rog, nu mă mai vedeţi, nu-mi mai scrieţi : vă pretind acest lucru. Această scrisoare e ultima pe care o veţi primi de la mine.

*...5 septembrie 17' **

SCRISOAREA a LVII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Am găsit ieri acasă scrisoarea dumitale. Mînia dumitale m-a înveselit nespus. N-ai fi mai indignată de purtarea neroadă a lui Danceny, dacă ar fi avut-o faţă de dumneata. Fără îndoială, din răzbunare vrei să-i obişnuieşti iubita să-i facă mici infidelităţi ; eşti o mare păcătoasă ! Da, eşti fermecătoare, şi nu mă mir că ţi se rezistă mai puţin decît lui Danceny.

În sfîrşit, îl ştiu pe dinafară pe acest grozav erou de roman ! Nu mai are secrete pentru mine. Atîta i-am spus că dragostea cinstită e bunul suprem, că un sentiment valorează mai mult decît zece aventuri, încît eram şi eu în momentul acela îndrăgostit şi timid ; a găsit la mine, cu un cuvînt, un fel de a gîndi atît de asemănător cu al lui, încît, în încîntarea pricinuită de nevinovăţia mea, mi-a mărturisit totul şi mi-a jurat o prietenie nestrămutată. Dar n-am făcut nici un pas înainte în privinţa planului nostru.

Mai întîi, am impresia că după el o domnişoară merită mult mai multe menajamente decît o femeie măritată, dat fiind că are mai mult de pierdut. Socotea, mai cu seamă, că nimic nu poate îndreptăţi pe un bărbat să pună pe o fată în alter-

nativa de a-l lua de soţ sau de a rămîne dezonorată, atunci cînd fata este cu mult mai bogată decît el, ca în cazul său. Încrederea mamei, nevinovăţia fetei, totul îl intimidează şi îl opreşte. N-ar fi greu de combătut argumentele lui, oricît ar fi ele de juste. Cu puţină iscusinţă şi ajutat de pasiune, ar putea fi repede spulberate; cu atît mai mult cu cît ele dau prilej la ridicol, iar de partea mea am autoritatea uzanţei. Dar ceea ce face să nu poţi avea influenţă asupra lui e că se socoate fericit aşa cum este. Într-adevăr, dacă primele iubiri par de obicei să fie mai cinstite, şi, cum se spune, mai pure; dacă, cel puţin, ele înaintează mai încet, asta nu e, după cum se crede, un efect al delicateţii sau al timidităţii; e semn doar că inima, uimită de un sentiment necunoscut, se opreşte, ca să zic aşa, la fiecare pas, ca să se bucure de vraja care o cuprinde, şi că vraja aceasta e atît de puternică, încît ocupă în întregime o inimă neştiutoare şi-o face să uite că mai există şi alte plăceri. Aceasta e atît de adevărat, încît un desfrînat îndrăgostit, dacă un desfrînat poate să se îndrăgostească, devine din clipa aceea mai puţin ahtiat de plăceri; aşa că, între purtarea lui Danceny faţă de tînăra Volanges şi purtarea mea faţă de cucernica doamnă de Tourvel nu e decît diferenţa de la mai mult la mai puţin.

Ar fi trebuit, pentru a-l înfierbînta pe tînărul nostru, mai multe obstacole decît i-au stat în cale; ar fi trebuit mai ales mai mult mister, căci misterul duce la îndrăzneală. Îmi vine să cred că servindu-l atît de bine ai dăunat scopului urmărit de noi; comportarea dumitale era potrivită cu un bărbat experimentat, care n-ar fi avut decît dorinţe; dar trebuia să prevezi că pentru un tînăr cinstit şi îndrăgostit cel mai mare preţ al favorurilor e faptul

că sînt o dovadă a dragostei; şi că prin urmare, cu cît va fi mai sigur că e iubit, cu atît va fi mai puţin întreprinzător. Ce-i de făcut acum? Habar n-am; dar nu nădăjduiesc că va cuceri fata înainte de căsătorie şi toată osteneala noastră va rămîne zadarnică: îmi pare rău, dar nu văd ce-am mai putea face.

În timp ce eu discut, dumneata te distrezi cu cavalerul dumitale. Asta mi-aduce aminte că mi-ai făgăduit o infidelitate în favoarea mea: am făgăduiala dumitale scrisă şi nu vreau s-o consider literă moartă. Sînt de acord că scadenţa n-a sosit încă: dar ar fi generos din partea dumitale să n-o aştepţi, iar eu la rîndul meu voi ţine seamă de dobîndă. Ce părere ai, scumpa mea? nu eşti obosită de atîta statornicie? Cavalerul e chiar aşa de grozav? O! dă-mi voie şi mie, vreau să te silesc să recunoşti că dacă s-a întîmplat să-i găseşti oarecare merit e numai din pricină că m-ai uitat.

Rămîi cu bine, scumpa mea: te îmbrăţişez precum te doresc; nu cred că sărutările cavalerului ar putea fi atît de înfocate.

...5 septembrie 17'

SCRISOAREA a LVIII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Prin ce am meritat, doamnă, reproșurile pe care mi le faceți și mînia ce-mi arătați ? Dragostea cea mai vie și totuși cea mai respectuoasă, supunerea cea mai deplină la toate pretențiile dumneavoastră, iată în două cuvinte povestea sentimentelor mele și a purtării mele. Copleșit de chinurile unei iubiri nenorocite, nu aveam altă mîngîiere decît aceea de a vă vedea ; mi-ați poruncit să plec, și m-am supus fără să crîcnesc. Ca răsplată pentru acest sacrificiu mi-ați îngăduit să vă scriu, iar astăzi vreți să-mi luați și această unică plăcere. Voi lăsa-o oare să-mi fie răpită fără să încerc s-o apăr ? Fără îndoială că nu : cum n-ar avea ea preț în ochii mei ? e singura care-mi rămîne, și o am de la dumneavoastră.

Scrisorile mele sînt prea dese, spuneți ! Gîndiți-vă că de zece zile de cînd durează exilul meu n-a trecut nici o clipă fără să mă gîndesc la dumneavoastră, și totuși n-ați primit decît două scrisori de la mine. *Nu vă vorbesc în ele decît de dragostea mea !* Dar pot spune altceva decît ceea ce gîndesc ? Tot ce-am putut face a fost să potolesc vîltoarea gîndurilor mele ; puteți să mă credeți că nu v-am lăsat să vedeți decît ceea ce mi-a fost cu neputință să vă ascund. Mă amenințați, în sfîrșit, că n-o să-mi mai răspundeți. Așadar nu vă ajunge că-l tratați cu asprime pe acela care vă pune mai presus de orice și vă respectă mai mult chiar decît vă iubește, asprimii vreți să-i adăugați și disprețul ! Și pentru ce amenințările și mînia aceasta ? ce nevoie aveți de ele ? nu sînteți oare sigură că veți fi ascultată, chiar dacă poruncile dumneavoastră sînt nedrepte ? pot eu oare să nesocotesc vreo dorință de-a dumneavoastră, și nu v-am dovedit îndeajuns lucrul acesta ? Veți abuza oare de puterea pe care-o aveți asupra mea ? După ce veți fi fost cauza nenorocirii mele, după ce veți fi fost nedreaptă cu mine, vă veți mai putea bucura de acea liniște de care spuneți că aveți atîta nevoie ? nu vă veți spune oare niciodată : M-a lăsat stăpînă pe soarta lui, și eu am fost pricina nenorocirii lui ? implora sprijinul meu, iar eu l-am privit fără milă ? Știți pînă unde poate merge deznădejdea mea ? Nu.

Ca să-mi număraţi suferințele, ar trebui să știți cît de mult vă iubesc, dar dumneavoastră nu-mi cunoașteți inima.

Cui mă sacrificați ? Unor temeri himerice. Și cine vi le inspiră ? un om care vă adoră ; un om asupra căruia nu veți înceta niciodată de a avea o putere absolută. De ce vă temeți, ce teamă puteți avea de un sentiment pe care veți fi totdeauna stăpînă să-l călăuziți după plac ? Dar imaginația dumneavoastră își creează monștri, și spaima pe care v-o pricinuiesc o atribuiți dragostei. Un pic de încredere și fantasmele acestea vor dispărea.

Un înțelept a spus că pentru a-ți risipi temerile e aproape totdeauna de ajuns să le adîncești cau-

zele.[1] Mai cu seamă în dragoste, adevărul acesta își găsește aplicație. Iubiți, și temerile vi se vor spulbera. În locul nălucilor care vă înspăimîntă veți găsi un sentiment desfătător, un amant afectuos și supus ; și toate zilele dumneavoastră, scăldate în fericire, nu vă vor da alt prilej de regret decît de a fi pierdut cîteva din ele în indiferență. Eu însumi, de cînd — întors pe calea cea bună — nu mai trăiesc decît pentru dragoste, regret timpul pe care credeam că l-am petrecut în plăceri ; și simt că numai dumneavoastră puteți să mă faceți fericit. Dar, vă implor, plăcerea pe care o aflu scriindu-vă nu mi-o mai tulburați cu teama de a vă displăcea. Vreau să vă dau ascultare, dar sînt la picioarele dumneavoastră, cer fericirea pe care vreți să mi-o răpiți, singura pe care mi-ați mai lăsat-o ; strig către dumneavoastră : auziți-mi rugămințile și vedeți-mi lacrimile ; ah ! doamnă, mă veți respinge oare ?

...7 septembrie 17..

[1] Credem că e vorba de Rousseau în *Emile ;* dar citația nu e exactă, iar aplicația pe care o face Valmont e falsă ; și apoi, doamna de Tourvel citise oare *Emile ?* (J.-J. Rousseau, *Emile,* cartea a II-a).

SCRISOAREA a LIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Spune-mi, dacă știi, ce înseamnă trăncănelile astea ale lui Danceny. Ce i s-a întîmplat și ce naiba a pierdut ? S-o fi supărat porumbița din pricina veșnicului său respect ? Să fim drepți, ar avea și de ce. Ce-o să-i spun diseară la întîlnirea pe care mi-o cere și pe care i-am făgăduit-o, orice s-ar întîmpla ? N-o să-mi pierd vremea ascultîndu-i tînguielile, dacă ele nu ne duc la nimic. Văicărelile amoroase nu sînt de ascultat decît sub formă de recitativ obligat sau de mari ariete. Spune-mi, prin urmare, despre ce-i vorba și ce trebuie să fac ; altminteri dezertez, ca să-mi evit plictiseala pe care-o prevăd. Pot sta de vorbă cu dumneata în dimineața aceasta ? Dacă ești *ocupată,* scrie-mi cel puțin un cuvînt și dă-mi indicații ca să pot să-mi susțin rolul.

Unde ai fost ieri ? Nu mai izbutesc să te văd. În adevăr, nu era cazul să mă reții la Paris în luna septembrie. Hotărăște-te totuși, căci am primit chiar acum o invitație foarte călduroasă din partea contesei de B..., să vin s-o văd la țară ; și, după cum îmi spune în chip destul de hazliu, „soțul ei posedă cea mai frumoasă plantație de coarne din

lume, pe care-o păstrează cu multă grijă pentru plăcerile prietenilor săi". Știi foarte bine că am oarecare drepturi asupra plantației acesteia ; și mă voi duce s-o revăd dacă nu pot să-ți fiu de folos. Rămîi cu bine, gîndește-te că Danceny va fi la mine pe la patru.

„8 septembrie 17.."

SCRISOAREA a LX-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

(Inclusă în precedenta)

A ! domnule, sînt disperat, am pierdut totul. Nu îndrăznesc să încredințez hîrtiei secretul durerilor mele : dar simt nevoia să le împărtășesc unui prieten credincios și sigur. La ce oră pot să vin să vă văd, ca să caut lîngă dumneavoastră sfaturi și mîngîiere ? Eram atît de fericit în ziua cînd v-am deschis sufletul meu ! Acum, ce deosebire ! Totul s-a schimbat. Ceea ce sufăr eu nu e decît o mică parte a chinurilor mele : îngrijorarea în privința unei ființe scumpe, iată ceea ce nu pot îndura. Mai fericit decît mine, dumneavoastră puteți s-o vedeți, și aștept de la prietenia dumneavoastră să nu-mi refuzați demersul pe care aș vrea să-l faceți : dar trebuie să vă vorbesc, să vă informez. Mă veți plînge, mă veți ajuta ; toată nădejdea mea e în dumneavoastră. Sînteți o fire sensibilă, cunoașteți dragostea, și sînteți singurul căruia mă pot destăinui ; nu-mi refuzați sprijinul dumneavoastră.

Rămîneți cu bine, domnule ; singura ușurare pe care o simt în durerea mea e gîndul că-mi rămîne

un prieten ca dumneavoastră. Înştiinţaţi-mă, vă rog, la ce oră pot să vă găsesc. Dacă nu se poate azi-dimineaţă, aş dori cît mai devreme azi după-amiază.

*...8 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXI-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Dragă Sophie, plînge-o pe Cécile, pe sărmana ta Cécile ; e foarte nenorocită ! Mama ştie tot. Nu-mi explic cum de a putut să aibă vreo bănuială, şi totuşi a descoperit totul. Ieri seară, am avut impresia că mama e puţin supărată, dar n-am dat atenţie ; şi chiar, aşteptînd să-şi termine partida, discutam foarte veselă cu doamna de Merteuil care cinase cu noi, şi am vorbit mult despre Danceny. Totuşi nu cred că a putut să ne audă. Apoi doamna de Merteuil a plecat şi eu m-am retras în apartamentul meu.

Mă dezbrăcam, cînd intră mama şi spuse cameristei să ne lase singure ; îmi ceru cheia scrinului meu. Tonul cu care-mi ceru cheia mă făcu să tremur aşa de tare, încît abia mai puteam sta în picioare. Mă făceam că n-o găsesc, dar pînă la urmă a trebuit să i-o dau. Primul sertar pe care-l deschise a fost tocmai acela în care erau scrisorile cavalerului Danceny. Eram atît de tulburată, încît atunci cînd m-a întrebat ce era acolo n-am putut să-i răspund altceva decît că nu era nimic : dar cînd am văzut că începe să citească prima scrisoare, abia am avut timpul să ajung pînă la un fotoliu, şi m-am simţit atît de rău, încît mi-am

pierdut cunoştinţa. Îndată ce mi-am venit în fire, mama chemă camerista şi se retrase spunîndu-mi să mă culc. A luat cu ea toate scrisorile lui Danceny. Mă cutremur cînd mă gîndesc că va trebui să apar înaintea ei. Toată noaptea n-am făcut decît să plîng.

Îţi scriu în zorii zilei, în nădejdea că va veni Iosefina. Dacă pot să-i vorbesc fără martori, o s-o rog să lase doamnei de Merteuil un bileţel pe care-l scriu tot acum ; dacă nu, îl voi pune în plicul tău şi te voi ruga să-l trimiţi ca din partea ta. Numai de la ea pot aştepta un pic de mîngîiere. Cel puţin, vom vorbi despre el, căci nu nădăjduiesc să-l mai văd. Sînt foarte nenorocită ! Poate va avea ea bunătatea să transmită o scrisoare lui Danceny. Nu îndrăznesc să-i încredinţez Iosefinei mesajul acesta, şi încă mai puţin cameristei mele, poate chiar ea a spus mamei mele că aveam scrisori în scrin.

Nu-ţi scriu mai pe larg pentru că vreau să am timp să scriu şi doamnei de Merteuil, şi de asemeni lui Danceny, ca să am scrisoarea gata dacă o să vrea s-o ia. După asta, mă culc din nou, ca să mă găsească în pat oricine ar intra în odaie. Voi spune că sînt bolnavă, ca să nu fiu nevoită să mă duc la mama. Aproape că nu-i o minciună ; desigur, sufăr cu mult mai mult decît dacă aş avea fierbinţeală. Îmi ard ochii de atîta plîns ; şi mi s-a pus o greutate pe stomac care nu mă lasă să răsuflu. Cînd mă gîndesc că n-o să-l mai văd pe Danceny, aş vrea să nu mai fiu. Rămîi cu bine, dragă Sophie. Nu-ţi pot spune nimic ; lacrimile mă îneacă.

...7 septembrie 17..

NOTĂ : S-a suprimat scrisoarea Cécilei Volanges către marchiză, deoarece nu conţinea decît aceleaşi fapte ca şi scrisoarea precedentă, şi cu mai puţine detalii. Aceea către cavalerul Danceny n-a fost găsită : se va vedea motivul în scrisoarea LXIII, a doamnei de Merteuil către viconte.

SCRISOAREA a LXII-a

Doamna de Volanges către cavalerul Danceny

După ce ați abuzat, domnule, de încrederea unei mame și de nevinovăția unei copile, nu veți fi, fără îndoială surprins că nu mai sînteți primit într-o casă în care n-ați răspuns dovezilor de cea mai sinceră prietenie decît prin încălcarea celei mai elementare cuviințe. Prefer să vă rog să nu mai veniți, decît să dau ordin la poartă să nu vă primească, ceea ce ne-ar compromite deopotrivă pe toți, dat fiind clevetirile pe care nu vor pregeta să le facă servitorii. Am dreptul să sper că nu mă veți sili să recurg la mijlocul acesta. Vă previn de asemenea că dacă veți face de acum înainte cea mai mică tentativă de a menține pe fiica mea în rătăcirea în care ați cufundat-o, o sihăstrie severă și veșnică o va sustrage atacurilor dumneavoastră. Rămîne să arătați, domnule, dacă vă temeți tot atît de puțin de a fi cauza nenorocirii ei, cît v-ați temut de-a încerca s-o dezonorați. În ce mă privește, hotărîrea mea e luată și am informat-o și pe ea.

Vă înapoiez alăturat scrisorile dumneavoastră. Veți avea bunătatea de a-mi trimite în schimb

toate scrisorile fiicei mele; și de a face tot ce vă stă în putință ca să nu rămînă nici o urmă a unui eveniment a cărui amintire n-am putea-o păstra, eu fără indignare, ea fără rușine și dumneavoastră fără remușcări.

Am cinstea de a fi etc.

*...7 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Îţi voi explica, desigur, biletul lui Danceny. Evenimentul la care se referă e opera mea şi cred că e capodopera mea. Nu mi-am pierdut vremea de cînd am primit ultima dumitale scrisoare şi mi-am spus ca şi arhitectul atenian : „Ceea ce a spus el eu voi înfăptui".

Aşadar are nevoie de obstacole, acest frumos erou de roman altminteri adoarme de fericire ! O! lasă pe mine, îi voi da de furcă ; sau mă înşel, sau somnul lui nu va fi atît de liniştit. Trebuie să-l facem să priceapă preţul timpului, şi-mi place să cred că regretă acum timpul pierdut. Avea nevoie, poate, spui de asemenea dumneata, de mai mult mister. Bine ! Nevoia aceasta îi va fi satisfăcută. Eu am o calitate : ajunge să mi se deschidă ochii în privinţa unei greşeli şi atunci nu mai am linişte pînă ce n-am reparat totul. Află deci ce am făcut.

Întorcîndu-mă acasă alaltăieri dimineaţă, am citit scrisoarea dumitale ; am găsit-o luminoasă. Convinsă că ai indicat foarte bine cauza răului, nu m-am mai ocupat decît să găsesc mijlocul de a-l lecui. Am început totuşi prin a mă culca ; căci neobositul cavaler nu m-a lăsat să închid ochii

o clipă, şi credeam că mi-e somn : dar nicidecum ; mă gîndeam într-una la Danceny, dorinţa de a-i scutura apatia sau de a-l pedepsi din pricina ei nu-mi îngăduia să adorm, şi numai după ce mi-am întocmit bine planul, am putut afla două ore de odihnă.

M-am dus chiar în seara aceea la doamna de Volanges şi, potrivit planului meu, i-am destăinuit că eram sigură că între fiica ei şi Danceny exista o legătură primejdioasă. Femeia aceasta, atît de clarvăzătoare în privinţa dumitale, era într-atît de orbită, încît îmi răspunse la început că desigur mă înşelam ; că fata ei era un copil etc., etc. Nu puteam să-i spun tot ce ştiam ; dar i-am citat unele priviri, unele cuvinte *de care virtutea şi prietenia mea se îngrijorau.* I-am vorbit, în sfîrşit, aproape tot aşa de bine ca o femeie pioasă ; şi ca să dau lovitura decisivă, i-am spus chiar că mi s-a părut că am văzut-o primind o scrisoare. „Asta îmi aminteşte, am adăugat eu, că într-o zi a deschis faţă de mine un sertar al scrinului ei, în care erau multe hîrtii pe care desigur ţine să le păstreze. Ştii că întreţine vreo corespondenţă frecventă cu cineva ?" Doamna de Volanges s-a schimbat la faţă, şi am văzut cîteva lacrimi umezindu-i ochii. „Îţi mulţumesc, prietenă credincioasă, îmi spuse, strîngîndu-mi mîna, voi căuta să mă lămuresc".

După această conversaţie, prea scurtă ca să pară suspectă, m-am apropiat de fetiţă. Am părăsit-o curînd ca s-o rog pe mamă să nu mă compromită faţă de fiica ei, ceea ce îmi făgădui bucuroasă, mai ales cînd am făcut-o să înţeleagă ce fericire ar fi ca fetiţa aceasta să capete destulă încredere ca să-şi deschidă inima faţă de mine şi să-mi îngăduie astfel să-i dau *sfaturile mele în-*

ţelepte. Ceea ce mă încredinţează că-şi va ţine făgăduiala e că va voi desigur să-şi arate perspicacitatea faţă de fiica ei. Eram astfel autorizată să-mi păstrez tonul de prietenie faţă de fată fără să par prefăcută în ochii doamnei de Volanges ; lucru pe care voiam să-l evit. Mai cîştigam şi posibilitatea de-a putea sta pe viitor cu fata oricît de mult şi oricît de tainic, fără ca mama să intre la vreo bănuială.

Am profitat de acest lucru începînd chiar din seara aceea ; şi după ce am terminat partida, am luat-o pe copilă într-un colţ şi-am început să-i vorbesc de Danceny, subiect fără sfîrşit pentru ea. M-am amuzat s-o înflăcărez în privinţa plăcerii pe care-o va avea văzîndu-l mîine ; am făcut-o să spună tot felul de nebunii. Trebuia să-i restitui sub formă de speranţă ceea ce îi răpeam în realitate ; şi apoi toate astea aveau s-o facă să simtă şi mai mult lovitura, căci sînt convinsă că cu cît va suferi mai mult, cu atît va fi mai grăbită să se despăgubească la prima ocazie. E de altminteri indicat să deprinzi cu mari evenimente pe aceea pe care o destinezi marilor aventuri.

La urma urmei, îşi poate plăti cu cîteva lacrimi plăcerea de a-l avea pe Danceny ; e nebună după el ! Toate bune. Îi făgăduiesc că-l va avea, şi chiar mai curînd decît l-ar fi avut fără această furtună. E un vis urît, urmat de o deşteptare încîntătoare ; şi, la drept vorbind, mi se pare că ar trebui să-mi fie recunoscătoare : de fapt, chiar dacă voi fi dat dovadă în împrejurarea aceasta de un pic de răutate, avem şi noi dreptul să ne distrăm :

Proştii sînt aduşi pe lume pentru desfătarea noastră.[1]

În sfîrşit, m-am retras, foarte încîntată de mine. Sau Danceny, mi-am zis, îndîrjit din pricina obstacolelor, o va iubi şi mai mult, şi atunci sînt dispusă să-l ajut din toate puterile ; sau, dacă nu-i decît un prost, cum sînt uneori ispitită să cred, va fi deznădăjduit şi se va da bătut : în cazul acesta cel puţin mă voi fi răzbunat pe el cît îmi va fi stat în putinţă ; voi fi sporit în favoarea mea, cu această ocazie, consideraţia mamei, prietenia fiicei şi încrederea amîndurora. Cît despre Gercourt, obiectul principal al preocupărilor mele, aş fi foarte de plîns sau foarte neîndemînatecă, stăpînă cum sînt şi cum voi fi şi mai mult, pe sufletul soţiei lui, dacă n-aş găsi mii de mijloace să-l fac să ajungă ce vreau eu. M-am culcat legănată de aceste gînduri frumoase ; am dormit bine şi m-am sculat foarte tîrziu.

Cînd m-am trezit, am găsit două bilete, unul de la mamă şi altul de la fiică ; şi n-am putut să nu rîd citind în amîndouă aceeaşi frază, literă cu literă : *numai de la dumneata aştept puţină consolare*. Nu e nostim, într-adevăr, să consolezi pentru şi contra, şi să fiu singurul agent a două interese diametral opuse ? Iată-mă asemeni divinităţii, primind rugăminţile contradictorii ale muritorilor orbi şi neschimbînd întru nimic hotărîrile mele nestrămutate. Am părăsit totuşi rolul acesta august, ca să iau pe cel de înger consolator ; şi, potrivit preceptului, m-am dus să cercetez prietenii aflaţi în suferinţă.

[1] Gresset, *Le Méchant*, comedie. [Jean-Baptiste Louis Gresset (1709—1777), *Răutăciosul*, actul III, scena 1.]

Am început cu mama; am găsit-o într-un hal de tristeţe care te şi răzbună întrucîtva de neplăcerile pe care te-a făcut să le înduri de la frumoasa dumitale mironosiţă. Totul a izbutit de minune: singura mea îngrijorare era să nu profite doamna de Volanges de moment ca să-şi cîştige încrederea fiicei; ceea ce ar fi fost foarte uşor, întrebuinţînd cu ea vorba bună şi prietenoasă, şi dînd sfaturilor înţelepte aerul şi tonul afecţiunii îngăduitoare. Din fericire, ea a recurs la severitate şi s-a purtat atît de prost, încît n-am putut decît să aplaud. E drept că ar fi putut să ne zădărnicească tot planul prin hotărîrea pe care-o luase de a-şi trimite fata înapoi la mănăstire, dar am parat lovitura şi am sfătuit-o s-o ameninţe numai c-o trimite dacă Danceny va continua s-o urmărească: asta îi va sili pe tineri să adopte o atitudine circumspectă, pe care-o cred necesară succesului.

Apoi m-am dus la fată. Nu-ţi poţi închipui cît o înfrumuseţează durerea! Cînd va începe să fie cît de puţin cochetă, îţi garantez că va plînge des: de data asta plîngea fără nici o intenţie... Surprinsă de acest nou agrement pe care nu i-l cunoşteam, şi pe care eram încîntată să-l observ, nu i-am oferit la început decît consolări de acelea stîngace care mai degrabă sporesc supărarea în loc s-o aline; în felul acesta am adus-o aproape la disperare. Nu mai plîngea şi la un moment dat m-am temut să nu-i vină rău. Am sfătuit-o să se culce, ceea ce şi făcu; i-am slujit de cameristă: nu se pieptănase încă, şi curînd părul ei despletit îi căzu pe umeri şi pe sînii cu desăvîrşire goi; am sărutat-o; mi-a căzut în braţe, şi lacrimile au început să-i curgă în voie, din nou. Doamne! ce frumoasă era! A! dacă

Magdalena era aşa, trebuie să fi fost cu mult mai primejdioasă pocăită decît păcătoasă.

Cînd frumoasa îndurerată fu în pat, am început s-o consolez de-a binelea. Mai întîi am liniştit-o în privinţa mănăstirii. Am făcut să-i încolţească nădejdea că va putea să-l vadă pe Danceny în ascuns; şi aşezîndu-mă pe patul ei, i-am spus: „O, dacă ar fi aici!"; apoi, brodînd pe această temă, am făcut-o din vorbă în vorbă să nu-şi mai aducă aminte de loc că era mîhnită. Ne-am fi despărţit foarte mulţumite una faţă de alta, dacă n-ar fi vrut să-mi încredinţeze o scrisoare pentru Danceny, pe care am refuzat-o cu încăpăţînare. Iată motivele mele, pe care nu mă îndoiesc că le vei aproba.

În primul rînd, ar fi însemnat să mă compromit în ochii lui Danceny; şi dacă acesta era singurul argument pe care puteam să-l invoc faţă de copilă, pentru dumneata mai am multe altele. N-aş fi riscat să pierd tot rodul ostenelii mele dacă aş fi dat tinerilor noştri atît de repede un mijloc de a-şi alina suferinţele? Apoi, nu m-ar supăra să-i silesc să amestece şi cîţiva servitori în aventura asta: fiindcă dacă pînă la urmă ea va avea un deznodămînt fericit, aşa cum nădăjduiesc, va trebui dată în vileag imediat după căsătorie, şi nu cunosc alt mijloc mai sigur pentru aceasta; sau dacă, din întîmplare, servitorii nu vor vorbi, vom vorbi noi, şi va fi mai comod să punem indiscreţia pe seama lor.

Va trebui aşadar să dai această idee astăzi lui Danceny, şi cum nu sînt sigură de camerista fetei, de care şi ea pare că se îndoieşte, indică-i-o pe a mea, pe credincioasa Victoire. Voi avea grijă să fac aşa fel încît să izbutească demersul. Ideea aceasta îmi place cu atît mai mult, cu cît confi-

dența nu ne va folosi decît nouă, și nicidecum lor; fiindcă nu ți-am spus încă tot.

În timp ce mă apăram în privința scrisorii, mă temeam mereu să nu mă roage s-o pun la cutia poștei locale, ceea ce n-aș fi putut refuza. Din fericire, din pricina tulburării, sau a ignoranței, sau poate că ținea mai puțin la scrisoare decît la răspuns, pe care nu l-ar fi putut avea pe calea aceasta, nu mi-a vorbit de așa ceva: dar ca să evit să nu-i vină ideea mai tîrziu, sau cel puțin ca să nu poată s-o pună în practică, am luat repede o hotărîre și, întorcîndu-mă la mamă, am convins-o s-o îndepărteze pe fată pentru cîtva timp și s-o trimită la țară... Și unde? Nu-ți bate inima de bucurie?... La mătușa dumitale, la bătrîna doamnă de Rosemonde. Urmează s-o înștiințeze astăzi: iată-te astfel autorizat să-ți regăsești mironosița care nu-ți va mai putea obiecta scandalul unei conviețuiri în prea strictă intimitate; și grație grijii ce-ți port, doamna de Volanges va repara ea însăși neajunsurile pe care ți le-a pricinuit.

Dar ascultă-mă și nu te ocupa într-atît de treburile dumitale încît să neglijezi pe acelea care mă interesează pe mine. Vreau să devii corespondentul și sfătuitorul celor doi tineri. Înștiințează-l pe Danceny despre călătoria asta și oferă-i serviciile dumitale. Nu-i arăta altă dificultate decît de a face să-i parvină porumbiței scrisorile dumitale de acreditare, și înlătură pe dată obstacolul acesta indicînd calea prin mijlocirea cameristei mele. Nu încape nici o îndoială că va accepta; și vei avea drept răsplată pentru ostenelile dumitale confidențele unui suflet virgin, ceea ce e totdeauna interesant. Biata copilă! Cum va roși cînd îți va înmîna prima scrisoare!

La drept vorbind, rolul de confident, împotriva căruia s-au ivit prejudecăți, îmi pare o destindere plăcută cînd ești ocupat în altă parte; și acesta va fi cazul dumitale.

De dumneata va depinde deznodămîntul acestei intrigi. Cîntărește bine momentul cînd va trebui să întrunești pe actori. Viața la țară îți oferă mii de mijloace; și Danceny va fi de bună seamă gata să se prezinte la primul dumitale semnal. O noapte, o deghizare, o fereastră... mai știu și eu! Dar, în sfîrșit, dacă fetița se întoarce de la țară așa cum a plecat, dumneata vei da socoteală. Dacă ești de părere că are nevoie de încurajare din partea mea, înștiințează-mă. Cred că i-am dat o lecție destul de bună asupra primejdiei de a păstra scrisorile, ca să pot îndrăzni acum să-i scriu; căci stăruiesc în intenția de a o face eleva mea.

Cred că am uitat să-ți spun că bănuielile ei în privința divulgării corespondenței au căzut întîi pe cameristă, iar eu le-am îndreptat înspre confesor. Ceea ce înseamnă să prinzi doi iepuri deodată.

Rămîi cu bine, viconte; stau cam de mult de vorbă cu dumneata și am întîrziat cu prînzul; dar amorul propriu și prietenia îmi dictau scrisoarea, și atît unul cît și cealaltă sînt guralivi. De altminteri o vei primi la ora trei, și-i tot ce trebuie.

Mai plînge-te de mine, dacă îndrăznești, și du-te să revezi, dacă te ispitește, plantația contelui de B... Spui c-o păstrează pentru bucuria prietenilor săi! Omul ăsta e deci prieten cu toată lumea? Dar, rămîi cu bine, mi-e foame.

...9 septembrie 17••

SCRISOAREA a LXIV-a

Cavalerul Danceny către doamna de Volanges

(Minută alăturată scrisorii a LXVI-a, a vicontelui către marchiză.)

Fără să caut, doamnă, să-mi justific purtarea, şi fără să mă plîng de purtarea dumneavoastră, nu pot decît să mă întristez de o întîmplare care face nenorocirea a trei fiinţe, toate trei demne de o soartă mai bună. Mai sensibil la durerea de a fi pricinuit-o decît la aceea de a-i fi victimă, de ieri am încercat de mai multe ori să mă învrednicesc a vă răspunde, fără să pot găsi puterea necesară. Totuşi, am a vă spune atîtea lucruri, încît va trebui să fac o nouă sforţare; şi dacă scrisoarea aceasta vă va părea dezordonată şi fără şir, gîndiţi-vă în ce jalnică situaţie mă aflu şi acordaţi-mi oarecare indulgenţă.

Îngăduiţi-mi, mai întîi, să protestez împotriva primei fraze a scrisorii dumneavoastră. N-am abuzat, îndrăznesc să v-o spun, nici de încrederea dumneavoastră, nici de nevinovăţia domnişoarei de Volanges; le-am respectat pe amîndouă în toate acţiunile mele. Numai acestea atîrnau de mine, şi dacă aţi vrea să mă faceţi răspunzător de un sentiment involuntar nu mă tem să adaug că acela pe care mi l-a inspirat fiica dumneavoastră, chiar dacă are darul să vă displacă, nu vă poate nicidecum ofensa. În chestiunea aceasta,

care mă doare mai mult decît aş putea să vă spun, vă iau pe dumneavoastră drept judecător şi scrisorile mele drept martore.

Îmi interziceţi pe viitor intrarea în casa dumneavoastră, şi fără îndoială mă voi supune tuturor poruncilor dumneavoastră în această privinţă: dar absenţa mea bruscă şi totală n-ar da oare tot atîta prilej la observaţiile pe care voiţi să le evitaţi, cum ar da ordinul pe care, din motivul acesta, n-aţi vrut să-l transmiteţi la poartă? Voi stărui cu atît mai mult asupra acestui punct, cu cît el are o mai mare importanţă pentru domnişoara de Volanges decît pentru mine. Vă conjur deci să-i cîntăriţi cu atenţie toate aspectele şi să nu îngăduiţi ca severitatea să vă întunece prudenţa. Convins că numai interesul domnişoarei de Volanges vă va dicta hotărîrile, aştept noile ordine ale dumneavoastră.

Totuşi, în cazul cînd mi-aţi îngădui să vă aduc din cînd în cînd omagiile mele, mă oblig, doamnă (şi vă puteţi bizui pe promisiunea mea), să nu profit de aceste ocazii pentru a încerca să vorbesc în taină cu domnişoara de Volanges, sau să-i înmînez vreo scrisoare. Teama de tot ce-ar putea să-i compromită reputaţia mă îndeamnă la acest sacrificiu, pe care fericirea de-a o vedea din cînd în cînd mi-l va despăgubi.

Acest pasaj al scrisorii mele e de asemenea singurul răspuns pe care vi-l pot da la cele ce-mi spuneţi în privinţa soartei ce-i destinaţi domnişoarei de Volanges, soartă pe care vreţi s-o faceţi să depindă de purtarea mea. Ar însemna să vă înşel dacă v-aş promite mai mult. Un infam seducător poate să-şi potrivească planul după împrejurări şi să ţină seama de evenimente: dragostea care mă însufleţeşte, însă, nu-mi în-

găduie decît două sentimente : curajul şi statornicia.

Cum ! Să consimt eu ca domnişoara de Volanges să mă uite şi eu însumi s-o uit ? Nu, asta niciodată ! Îi voi rămîne credincios ; i-am jurat-o şi-mi reînnoiesc astăzi jurămîntul. Iertaţi-mă, doamnă, îmi pierd minţile, trebuie să-mi vin în fire.

Mai am un alt subiect de tratat cu dumneavoastră : acela al scrisorilor pe care mi le cereţi. Îmi pare cu adevărat foarte rău că sînt silit să adaug un refuz la vina pe care mi-aţi găsit-o şi pînă acum ; dar, vă conjur, ascultaţi-mi motivele şi binevoiţi să vă amintiţi, ca să le apreciaţi, că singura consolare la nenorocirea de a fi pierdut prietenia dumneavoastră e speranţa de a păstra stima dumneavoastră.

Scrisorile domnişoarei de Volanges, care mi-au fost totdeauna atît de preţioase, îmi devin mai mult ca oricînd în momentul de faţă. Sînt singurul bun care-mi mai rămîne ; numai ele îmi reamintesc un sentiment care constituie tot farmecul vieţii mele. Cu toate acestea, puteţi să mă credeţi, n-aş ezita o clipă să vi le sacrific, şi regretul de a mă priva de ele ar amuţi în faţa dorinţei de a vă dovedi consideraţia mea respectuoasă ; dar motive puternice mă reţin, şi sînt încredinţat că dumneavoastră însivă nu le puteţi nesocoti.

Deţineţi, e adevărat, secretul domnişoarei de Volanges ; dar, îngăduiţi-mi să v-o spun, sînt îndreptăţit să cred că asta a fost efectul surprinderii şi nu al încrederii. Nu mă încumet să critic un demers pe care-l autorizează poate grija dumneavoastră de mamă. Respect drepturile dumneavoastră, dar ele nu merg pînă acolo încît să mă facă să uit datoriile mele. Cea mai sfîntă din toate e să nu trădezi niciodată încrederea care ţi se acordă. Ar însemna s-o trădez dacă aş expune în văzul unei alte persoane secretele unei inimi care n-a vrut să se dezvăluie decît în faţa mea. Dacă fiica dumneavoastră consimte să vi le încredinţez, n-are decît să vi le spună, scrisorile ei vă sînt inutile. Dacă, dimpotrivă, ea vrea să-şi păstreze secretul, fără îndoială că nu vă puteţi aştepta să vi-l divulg eu.

Cît despre misterul în care doriţi să învăluiţi întîmplarea aceasta, fiţi fără grijă, doamnă ; pentru tot ce priveşte pe domnişoara de Volanges, desfid chiar inima unei mame. Ca să puteţi fi absolut liniştită, am prevăzut totul. Depozitul acesta preţios care pînă acum purta indicaţia : *hîrtii de ars ;* poartă acum : *hîrtii aparţinînd doamnei de Volanges.* Această dispoziţie a mea trebuie să vă dovedească de asemenea că refuzul meu nu izvorăşte din teama că aţi găsi în aceste scrisori un singur sentiment de care dumneavoastră aţi avea vreun motiv să vă plîngeţi.

Iată, doamnă, o prea lungă scrisoare. Ar fi totuşi prea scurtă dacă v-ar mai lăsa cea mai mică îndoială în privinţa onestităţii sentimentelor mele, a regretului foarte sincer că v-am pricinuit neplăceri, şi a profundului respect cu care am cinstea de a fi etc.

...9 septembrie 17' '

SCRISOAREA a LXV-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

(Trimisă deschisă marchizei de Merteuil în scrisoarea a LXVI-a, a vicontelui.)

O, scumpa mea Cécile ce ne facem acum? Ce zeu ne va salva de la nenorocirile care ne amenință? Dragostea să ne dea cel puțin curajul de a le îndura! Cum să-ți descriu uimirea, deznădejdea mea cînd am văzut scrisorile mele, cînd am citit biletul doamnei de Volanges? Cine ne-a trădat oare? Pe cine cad bănuielile dumitale? Ai făcut vreo imprudență? Acum ce faci? Ce ți s-a spus? Aș vrea să știu totul, și eu ignorez totul. Poate că nici dumneata nu știi mai mult decît mine.

Îți trimit biletul mamei dumitale și copia răspunsului meu. Nădăjduiesc că vei aproba cele ce-i spun. Aș vrea să aprobi de asemenea și demersurile pe care le-am făcut după evenimentul acela fatal; toate au drept scop să pot căpăta vești de la dumneata, să-ți dau vești despre mine; și, cine știe, poate să ne revedem, și chiar mai puțin stingheriți decît pînă acum.

Îți închipui, scumpă Cécile, bucuria de a ne regăsi, de a ne putea jura iar dragoste eternă, și de a citi în ochii noștri, de a simți în sufletele noastre că jurămîntul acesta nu va fi mincinos? Cîte necazuri nu ne-ar face să uităm o clipă atît

de fericită? Eu trag nădejde că o asemenea clipă se va întoarce, și nădejdea aceasta o datorez tocmai acestor demersuri pe care te conjur să le aprobi. Ce spun? o datorez atenției consolatoare a celui mai afectuos prieten; și singurul lucru pe care ți-l cer e să îngădui ca prietenul acesta al meu să fie și al dumitale.

Poate n-ar fi trebuit să-i fac confidențe fără învoirea dumitale, dar am drept scuză nenorocirea și necesitatea. Dragostea m-a călăuzit; ea te roagă să fii indulgentă și să ierți o indiscreție necesară și fără de care am fi rămas poate pe veci despărțiți.[1] Cunoști pe prietenul de care-ți vorbesc; e prietenul femeii pe care-o iubești mai mult ca pe toate. E vicontele de Valmont.

Intenția mea, adresîndu-mă lui, era mai întîi să-l rog s-o facă pe doamna de Merteuil să primească o scrisoare pentru dumneata. După părerea lui, însă, mijlocul acesta n-ar avea șanse de izbîndă; dar, în lipsa stăpînei, răspunde de cameristă, care îi este îndatorată. Ea îți va înmîna scrisoarea aceasta și tot ei îi vei putea da răspunsul.

Ajutorul acesta nu ne-ar fi de nici un folos dacă, după cum crede domnul de Valmont, trebuie să pleci fără întîrziere la țară. Dar, în cazul acesta, e dispus el însuși să ne servească. Persoana la care mergi e ruda lui. Va profita de pretextul acesta ca să se ducă la ea în același timp cu dumneata; și va avea el grijă să facă să ne ajungă scrisorile. E convins chiar că dacă binevoiești să te lași condusă, el ne va procura mijloacele să ne vedem acolo, fără nici un risc pentru dumneata de a te compromite.

---

[1] Domnul Danceny nu spune adevărul. Făcuse confidențe domnului de Valmont înaintea acestui eveniment. Vezi scrisoarea a LXII-a.

Acum, dragă Cécile, dacă mă iubeşti, dacă deplîngi nenorocirea mea, dacă, precum sper, împărtăşeşti regretele mele, vei refuza oare încrederea dumitale unui om care va fi îngerul nostru păzitor? Fără el, aş fi prada disperării de a nu putea nici măcar uşura supărările pe care ţi le pricinuiesc. Nădăjduiesc că ele vor avea un sfîrşit: făgăduieşte-mi, preasimţitoarea mea prietenă, că nu te vei lăsa în voia lor, că nu te vei lăsa doborîtă de ele. Gîndul că suferi e pentru mine un chin nemaipomenit. Mi-aş da viaţa ca să te fac fericită. Ştii asta prea bine. Va putea oare certitudinea că eşti adorată să-ţi aducă o picătură de mîngîiere în suflet? Al meu are nevoie să-i spui că ierţi dragostei durerile pe care te face să le înduri.

Rămîi cu bine, scumpa mea Cécile, dulcea mea prietenă.

...9 septembrie 17..

SCRISOAREA a LXVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Vei vedea, scumpă prietenă, citind cele două scrisori alăturate, dacă mi-am îndeplinit misiunea. Cu toate că amîndouă sînt datate de astăzi, ele au fost scrise ieri, la mine şi sub ochii mei: aceea către fetiţă spune tot ce voiam. Nu pot decît să mă prosternez în faţa adîncimii vederilor dumitale, judecînd după succesul demersurilor dumitale. Danceny s-a aprins rău de tot şi desigur la prima ocazie n-o să-i mai poţi reproşa nimic. Dacă frumoasa lui ingenuă va fi ascultătoare, totul se va isprăvi cu bine la scurtă vreme după sosirea ei la ţară, am nenumărate mijloace gata pregătite. Graţie solicitudinii dumitale, iată-mă de bună seamă *prietenul lui Danceny*; nu-i mai lipseşte decît să fie *prinţ* [1].

E încă foarte tinerel, băiatul ăsta! Mă crezi că n-am putut cu nici un chip obţine de la el să-i făgăduiască mamei că renunţă la dragostea lui? ca şi cum te-ar costa ceva să făgăduieşti cînd eşti hotărît să nu te ţii de cuvînt! Ar însemna s-o înşel, îmi repeta într-una: nu găseşti scrupulul acesta înălţător, dat fiind mai cu seamă că vrea

[1] Expresia se referă la un pasaj dintr-un poem al domnului de Voltaire. (Voltaire, *Fecioara din Orléan*.)

să-i seducă fata ? Așa sînt bărbații ! Toți, deopotrivă de ticăloși în planurile lor, numesc onestitate slăbiciunile pe care le dovedesc cînd e vorba să le execute.

E sarcina dumitale să faci în așa fel ca doamna de Volanges să nu se sperie de răbufnelile din scrisoarea tînărului nostru ; ferește-ne de mănăstire ; încearcă de asemenea s-o faci să nu mai ceară scrisorile copilei. În primul rînd, el n-o să i le dea, nu vrea, iar eu nu sînt de aceeași părere cu el ; în privința aceasta dragostea și rațiunea sînt de acord. Le-am citit și eu, le-am înghițit plictiseala. Pot să ne fie utile. Mă explic.

De oricîtă prudență am da dovadă, se poate întîmpla să izbucnească un scandal ; asta ar împiedica, bineînțeles, căsătoria și ar zădărnici toate planurile noastre în legătură cu Gercourt. Dar cum, întrucît mă privește, am o răfuială și cu mama, îmi rezerv dreptul, în cazul acesta, să-i dezonorez fata. Alegînd cu socoteală în corespondența aceasta și nedînd în vileag decît o parte, tînăra Volanges ar putea da impresia că de la ea au pornit toate avansurile și că s-a aruncat de gîtul băiatului. Unele din aceste scrisori ar putea chiar să compromită pe mamă, sau cel puțin ar arăta-o *vinovată* de o neglijență de neiertat. Știu prea bine că onestul Danceny s-ar revolta la început ; dar, cum ar fi personal atacat, cred că pînă la urmă am scoate-o la capăt cu el. Aș paria pe o mie contra unu că nu vom avea acest ghinion ; dar trebuie să prevezi totul.

Rămîi cu bine, scumpa mea : te rog să vii mîine seară la masă la mareșala de... ; n-am putut s-o refuz.

Îmi închipui că n-am nevoie să-ți recomand secretul față de doamna de Volanges asupra intenției mele de a merge la țară ; ar prefera, în cazul acesta, să rămînă în oraș ; pe cînd așa, odată instalată la țară, nu va pleca a doua zi, și dacă ne acordă numai o săptămînă, îmi asum întreaga răspundere.

...9. septembrie 17' '

SCRISOAREA a LXVII-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Aveam de gînd să nu vă mai răspund, domnul meu, şi poate că încurcătura în care mă aflu acum e ea însăşi dovadă că într-adevăr nu trebuia. Totuşi n-aş vrea să vă las nici un motiv să vă plîngeţi de mine ; vreau să vă conving că am făcut pentru dumneavoastră tot ce puteam face.

V-am îngăduit să-mi scrieţi, spuneţi ? Recunosc ; dar cînd îmi amintiţi îngăduinţa aceasta, credeţi că uit cu ce condiţii v-am acordat-o ? Dacă aş fi ţinut să respect condiţiile acelea tot aşa de puţin cum le-aţi respectat dumneavoastră, aţi fi primit oare un singur răspuns de la mine ? Iată totuşi al treilea ; şi cînd dumneavoastră faceţi tot posibilul ca să mă siliţi să curm această corespondenţă, eu sînt aceea care caut un mijloc s-o întreţin. Există unul, dar e singurul, şi dacă refuzaţi să-l folosiţi, asta îmi va dovedi îndeajuns, orice aţi putea spune, cît de puţin ţineţi dumneavoastră la scrisorile mele.

Scutiţi-mă deci de un limbaj pe care nici nu pot, nici nu vreau să-l ascult ; renunţaţi la un sentiment care mă jigneşte şi mă înspăimîntă şi căruia, poate, ar trebui să-i fiţi mai puţin robit, gîndindu-vă că e obstacolul care ne desparte. Sentimentul

acesta e aşadar singurul pe care-l puteţi cunoaşte, şi dragostea va mai avea oare în ochii mei încă o vină, aceea de-a alunga prietenia ? Dumneavoastră înşivă v-aţi face cumva vinovat de faptul că nu vreţi să vă fie prietenă aceea de la care aţi fi dorit sentimente mai înflăcărate ? Nu vreau să cred aşa ceva : gîndul acesta umilitor m-ar revolta, m-ar îndepărta pentru totdeauna de dumneavoastră.

Oferindu-vă prietenia, domnul meu, vă dau tot ce stă în puterea mea să vă dau, tot ce-mi stă la îndemînă. Ce-aţi putea dori mai mult ? Ca să mă las în voia sentimentului acestuia atît de blînd, atît de potrivit inimii mele, nu aştept decît încuviinţarea dumneavoastră, şi cuvîntul pe care vi-l cer, cum că prietenia aceasta ajunge spre a vă face fericit. Voi uita toate cîte mi s-au spus ; vă voi lăsa dumneavoastră grija de a-mi justifica alegerea.

Vedeţi cît de sinceră sînt ; aceasta trebuie să fie dovada încrederii pe care-o am în dumneavoastră ; depinde de dumneavoastră ca s-o faceţi şi mai mare : dar vă previn că primul cuvînt de dragoste o va distruge pentru totdeauna şi-mi va redeştepta toate temerile ; şi mai cu seamă acest cuvînt va fi pentru mine semnalul unei tăceri eterne faţă de dumneavoastră.

Dacă, după cum spuneţi, *v-aţi întors pe calea cea bună*, n-aţi prefera să fiţi obiectul prieteniei unei femei cinstite, decît acela al remuşcărilor unei femei vinovate ?

Vă las cu bine ; vă daţi seama că după ce am vorbit astfel, nu mai pot spune nimic înainte de a fi primit răspunsul dumneavoastră.

*...9. septembrie 17***

SCRISOAREA a LXVIII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Cum să răspund, doamnă, ultimei dumneavoastră scrisori? Cum să îndrăznesc să fiu sincer, cînd sinceritatea mea mă poate pierde în ochii dumneavoastră? N-are a face, trebuie; voi avea curajul să fiu sincer. Îmi spun, îmi repet, că e mai bine să vă merit decît să vă obțin; și chiar dacă nu-mi veți acorda niciodată o fericire pe care-aș dori-o neîncetat, trebuie să vă dovedesc cel puțin că inima mea e vrednică de ea.

Ce păcat că, după cum spuneți, *m-am întors pe calea cea bună!* Cu ce aprigă bucurie aș fi citit scrisoarea aceasta la care cu teamă răspund astăzi! Îmi vorbiți în ea cu *sinceritate,* îmi arătați *încredere,* îmi oferiți în sfîrșit *prietenia* dumneavoastră; cîte bunuri, doamnă, și cîte regrete că nu pot profita de ele! De ce nu mai sînt același?

Dacă într-adevăr aș fi același; dacă n-aș avea față de dumnevoastră decît o înclinare obișnuită, înclinarea aceea ușoară, fruct al seducției și al plăcerii, căreia totuși astăzi i se spune dragoste, m-aș grăbi să trag un folos din tot ce-aș putea obține. Puțin scrupulos în privința mijloacelor, cu condiția ca ele să-mi procure succesul, aș încuraja sinceritatea dumneavoastră din nevoia de a pătrunde în inima dumnevoastră; aș dori încrederea dumneavoastră, cu scopul de-a o trăda; aș accepta prietenia dumneavoastră cu speranța de-a o împinge la rătăcire... Cum, doamnă, tabloul acesta vă înspăimîntă?... el ar fi totuși făcut după chipul și asemănarea mea, dacă v-aș spune că primesc să nu fiu decît prietenul dumneavoastră.

Cum! Să consimt eu să împart cu cineva un sentiment izvorît din sufletul dumneavoastră? Dacă vă voi spune vreodată așa ceva, să nu mă mai credeți. Din clipa aceea voi încerca să vă amăgesc; voi putea să vă doresc încă, dar cu siguranță n-o să vă mai iubesc.

Nu pentru că sinceritatea amabilă, încrederea afectuoasă, prietenia prevenitoare sînt lipsite de preț în ochii mei... Dar dragostea! Dragostea adevărată, cum e aceea pe care o inspirați, întrunind toate sentimentele acestea, dîndu-le mai multă energie, nu se poate împăca, așa cum se împacă ele, cu acea liniște sufletească, cu acea indiferență care îngăduie comparații, care suferă chiar preferințe. Nu, doamnă, nu voi fi prietenul dumneavoastră; vă voi iubi cu dragostea cea mai tandră, și chiar cea mai aprinsă, deși cea mai respectuoasă. Dragostea aceasta o veți putea aduce la disperare, dar n-o veți putea nimici.

Cu ce drept pretindeți să dispuneți de o inimă al cărei omagiu îl respingeți? Prin ce rafinament de cruzime îmi invidiați pînă și fericirea de a vă iubi? Fericirea aceasta îmi aparține. Nu depinde de dumneavoastră; voi ști s-o apăr. Dacă e izvorul suferințelor mele, e totodată și alinarea lor.

Nu, încă o dată, nu. Nu vă pot împiedica în stăruința pe care o puneți ca să mă refuzați cu cruzime, dar lăsați-mi dragostea mea. Vă place să mă chinuiți. Bine, fie ! Încercați să-mi istoviți curajul, voi ști să vă silesc cel puțin să-mi hotărîți soarta ; și poate într-o zi îmi veți da dreptate. Nu vreau să spun că sper să fiți vreodată compătimitoare dar, fără să fiți convinsă, veți recunoaște totuși adevărul ; vă veți spune : l-am judecat greșit.

Mai mult chiar, pe dumneavoastră înșivă vă nedreptățiți. Să vă cunoască cineva fără să vă iubească, să vă iubească fără să fie statornic e cu neputință ; și, în ciuda modestiei care vă împodobește, trebuie să vă fie mai ușor să vă plîngeți, decît să vă mirați de sentimentele pe care le pricinuiți. Cit despre mine, al cărui singur merit e că am știut să vă prețuiesc, nu vreau să-mi pierd meritul acesta ; și nu numai că resping oferta dumneavoastră amăgitoare, dar reînnoiesc la picioarele dumneavoastră jurămîntul de a vă iubi mereu.

*...10 septembrie 17'**

SCRISOAREA a LXIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(Bilet scris cu creionul și recopiat de Danceny)

Mă întrebi ce fac : te iubesc și plîng. Mama mea nu mai vorbește cu mine ; mi-a luat hîrtia, tocul și cerneala ; mă slujesc de un creion care din fericire mi-a mai rămas, și îți scriu pe o bucată din scrisoarea dumitale. N-am cum să nu aprob tot ce-ai făcut dumneata ; te iubesc prea mult ca să nu recurg la orice mijloc spre a avea vești de la dumneata sau să-ți dau vești despre mine. Domnul Valmont nu-mi place, și nu știam că sînteți chiar atît de prieteni ; voi încerca să mă obișnuiesc cu el și-l voi iubi din cauza dumitale. Nu știu cine ne-a trădat ; nu poate fi decît sau camerista sau confesorul. Sînt foarte nenorocită : plecăm mîine la țară ; nu știu pe cît timp. Doamne ! Cum voi putea să nu te mai văd ! Nu mai am loc. Rămîi cu bine ; încearcă să-mi deslușești scrisul. Cuvintele acestea scrise cu creionul poate se vor șterge, dar niciodată nu se vor șterge sentimentele săpate în inima mea.

*...10 septembrie 17'**

SCRISOAREA a LXX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Trebuie să-ţi comunic o ştire importantă, scumpă prietenă. Am luat ieri seară masa, după cum ştii, la mareşala de... ; s-a vorbit despre dumneata, iar eu am spus nu tot binele pe care-l gîndesc, ci tot binele pe care nu-l gîndesc despre dumneata. Toată lumea părea de acord, şi conversaţia tînjea, aşa cum se întîmplă ori de cîte ori se spune numai de bine de aproapele nostru, cînd iată că deodată s-a ridicat un contradictor ; era Prévan.

„Nu mă îndoiesc, doamne fereşte, spuse el ridicîndu-se, de cuminţenia doamnei de Merteuil ! Dar îndrăznesc să cred c-o datorează mai degrabă frivolităţii decît principiilor sale. E poate mai anevoie să te ţii de ea decît să-i placi ; şi dat fiind că atunci cînd umbli după o femeie dai la tot pasul de altele, şi că, la urma urmei, celelalte pot valora cît şi ea, dacă nu şi mai mult, unii se lasă distraşi de o dorinţă nouă, alţii renunţă din oboseală ; şi astfel, ea este poate dintre toate femeile din Paris aceea care a trebuit cel mai puţin să se apere. În ce mă priveşte, adăugă el (încurajat de surîsul cîtorva femei), nu voi crede în virtutea doamnei de Merteuil decît după ce voi fi omorît şase cai alergînd după ea."

Această glumă proastă avu succes, ca toate cele care au la bază bîrfirea ; în timp ce lumea rîdea, Prévan se aşeză iar la locul lui şi conversaţia generală schimbă subiectul. Dar cele două contese de B..., care stăteau lîngă neîncrezătorul nostru, continuară cu el o conversaţie particulară, pe care din fericire am fost în măsură s-o ascult.

Pariul de a te cuceri a fost primit ; făgăduiala de a da totul în vileag a fost rostită ; şi din toate făgăduielile care s-au rostit în legătură cu aventura aceasta, va fi cu siguranţă cea mai cu sfinţenie ţinută. Dar iată-te înştiinţată, şi doar ştii proverbul.

Îmi rămîne să-ţi spun că acest Prévan, pe care îl cunoşti puţin, e un om tare plăcut şi încă şi mai dibaci. Dacă m-ai auzit uneori spunîndu-ţi contrariul, e numai din pricină că nu mi-i drag, că mă străduiesc să-i zădărnicesc succesele, şi că nu ignorez cît cîntăreşte cuvîntul meu în ochii a vreo treizeci de femei din cele mai la modă.

Într-adevăr, în felul acesta l-am împiedicat mult timp să apară pe ceea ce am putea numi scena cea mare ; făcea minuni, fără ca aceasta să-i îmbunătăţească reputaţia. Dar vîlva stîrnită de întreita lui aventură, fixînd privirile asupra lui, i-a dat încrederea care pînă atunci îi lipsea, şi l-a făcut cu adevărat de temut. Cu un cuvînt, e astăzi poate singurul bărbat pe care m-aş teme să-l întîlnesc în drumul meu ; şi fără să mai vorbesc de interesul dumitale, mi-ai aduce un veritabil serviciu dacă l-ai face ridicol, cu această ocazie. Îl las în mîini bune ; şi trag nădejde că la înapoierea mea va fi un om pierdut.

Îţi făgăduiesc, în schimb, să duc la bun sfîrşit aventura pupilei dumitale şi să mă ocup de ea tot atîta cît mă ocup de frumoasa mironosiţă.

Am primit chiar acum de la ea un proiect de capitulare. Toată scrisoarea ei proclamă dorința de-a fi înșelată. N-ar fi putut oferi pentru scopul acesta alt mijloc mai comod și mai răsuflat în același timp. Vrea să devin *prietenul ei*. Dar mie, căruia îmi plac metodele noi și dificile, nu-mi convine s-o las să scape atît de ieftin ; și e de la sine înțeles că nu mi-am dat atîta osteneală cu ea, ca să sfîrșesc printr-o seducție obișnuită.

Intenția mea e, dimpotrivă, s-o fac să simtă bine valoarea și mărimea fiecărui sacrificiu pe care mi-l face ; să n-o duc atît de repede încît remușcarea să n-o poată urma ; să fac să-i piară virtutea într-o lentă agonie ; să-i ațintesc neîncetat privirea asupra acestui jalnic spectacol ; și să nu-i acord fericirea de a mă strînge în brațe decît după ce voi fi silit-o să-și dea pe față dorința. Ar însemna, altminteri, că nu merit mare lucru, dacă nu merit nici măcar osteneala de-a fi solicitat. Și pot să mă răzbun oare mai puțin pe o femeie trufașă, căreia parcă îi e rușine să-și mărturisească iubirea ?

Așadar am refuzat prețioasa prietenie și am stăruit să-mi păstrez titlul de îndrăgostit. Dîndu-mi bine seama că-i foarte important să obțin titlul acesta — care nu pare la prima vedere decît o vorbă în locul alteia — mi-am întocmit cu multă grijă scrisoarea, și m-am silit să pun în ea dezordinea aceea care trădează prezența sentimentului. Cu un cuvînt, am bătut cîmpii cît am putut : fiindcă unde nu-i aiureală nu e pasiune ; și cred că acesta e motivul pentru care femeile ne sînt atît de superioare în scrisorile de dragoste.

Am terminat scrisoarea mea cu o măguleală, tot ca urmare a adîncilor mele observații. Inima unei

femei, după ce a fost pusă la încercare cîtva timp, are nevoie de odihnă ; și am remarcat că o măguleală este, pentru toate femeile, perna cea mai moale care li se poate oferi.

Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă. Plec mîine. Dacă ai să-mi dai vreo poruncă pentru contesa de... mă voi opri la ea, cel puțin la prînz. Îmi pare rău că am plecat fără să te mai văd. Transmite-mi sublimele dumitale instrucțiuni, și ajută-mă cu sfaturile dumitale înțelepte, în această clipă hotărîtoare.

Mai cu seamă, ferește-te de Prévan ; doresc să te pot despăgubi într-o zi de sacrificiul acesta. Cu bine.

...11 septembrie 17' ʼ

SCRISOAREA a LXXI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Zăpăcitul meu de servitor a uitat toată corespondența mea la Paris! Scrisoarea porumbiței mele, împreună cu scrisorile lui Danceny și ale tinerei Volanges, toate au rămas acolo, și am nevoie de toate. Se va înapoia ca să-și repare prostia; și în timp ce-și pune șaua pe cal, o să-ți istorisesc întîmplarea din noaptea aceasta: căci te rog să crezi că nu-mi pierd timpul.

Aventura, în ea însăși, nu-i mare lucru; nu-i decît o reproducere a unei aventuri trecute cu vicontesa de M... Dar e interesantă prin unele amănunte. De altminteri, sînt încîntat că pot să-ți arăt că, dacă am taletul de a pierde femeile, am, cînd vreau, și pe acela de-a le salva. Iau totdeauna hotărîrea cea mai dificilă sau cea mai hazlie; și nu-mi reproșez o faptă bună, cu condiția numai ca ea să-mi fie prilej de iscusință sau de distracție.

Am găsit, așadar, pe vicontesă aici, și cum își adăuga și ea stăruințele la persecuțiile a căror țintă eram, ca să mă facă să petrec noaptea la castel, i-am spus: „Bine, consimt, dar numai cu condiția ca s-o petrec cu dumneata". „E cu neputință, mi-a răspuns, Vressac e aici." Pînă atunci, credeam doar că-i fac o simplă amabilitate: dar cuvintele acestea: „cu neputință" mă revoltară, ca de obicei. M-am simțit umilit la gîndul de a fi sacrificat lui Vressac, și am luat hotărîrea să nu tolerez așa ceva: am insistat deci.

Împrejurările, însă, nu-mi erau favorabile. Vressac a avut stîngăcia să trezească bănuielile vicontelui, astfel încît vicontesa nu mai poate să-l primească la ea: și călătoria aceasta la îngăduitoarea contesă a fost pusă la cale între ei, ca să poată petrece cîteva nopți împreună. Vicontele, la început, chiar s-a cam supărat cînd l-a văzut pe Vressac; dar cum e și mai vînător decît gelos, a rămas totuși; și contesa, tot cum o știi, după ce a instalat pe soție pe coridorul cel mare, a pus pe bărbat într-o parte și pe amant în cealaltă și i-a lăsat să se descurce între ei. Ghinionul amîndurora a făcut ca eu să am camera vizavi.

În ziua aceea, adică ieri, Vressac, care, cum îți poți închipui, îl lingușește pe viconte, era la vînătoare împreună cu el, în ciuda lipsei lui de interes pentru sportul acesta, și socotea că se va consola noaptea, în brațele soției, de plictiseala pe care-l face soțul s-o îndure ziua; dar eu eram de părere că are nevoie de odihnă, și mă ocupam de mijloacele cu care s-o conving pe iubita lui să-i dea răgazul să și-o procure.

Am izbutit, și am obținut de la ea că o să-i caute ceartă tocmai din pricina vînătorii aceleia, la care el, de bună seamă, nu se dusese decît de hatîrul ei. Nici că se putea găsi un pretext mai prost; dar nimeni nu are mai mult decît vicontesa talentul acela, comun tuturor femeilor, de a

pune capriciul în locul rațiunii, și de a nu fi niciodată mai greu de potolit decît atunci cînd greșește. Momentul, de altminteri, nu era de loc prielnic pentru explicații ; și cum eu nu pretindeam decît o noapte, am fost de acord ca ei să se împace a doua zi.

Vressac, cînd s-a întors, deci, a găsit o mutră îmbufnată. A vrut să cunoască motivul, și s-a ales cu ocări. Încercă să se justifice ; soțul, care era de față, sluji de pretext ca să pună capăt conversației ; încercă, în sfîrșit, să profite de un moment cînd soțul era absent, ca s-o roage să binevoiască să-l asculte la noapte : vicontesa deveni atunci într-adevăr sublimă. Se indignă împotriva îndrăznelii bărbaților care, pentru motivul că au cunoscut cîndva favorurile unei femei, se cred autorizați să abuzeze de ele, chiar atunci cînd au motive să se plîngă de ei ; și schimbînd cu dibăcie discuția, vorbi atît de frumos despre delicatețe și sentiment, încît Vressac rămase mut și rușinat ; eu însumi eram ispitit să cred că are dreptate : fiindcă trebuie să știi că în calitate de prieten al amîndurora, eram martor la această conversație.

În sfîrșit, ea declară categoric că nu va adăuga oboselile dragostei la cele ale vînătorii, și că nu și-ar putea ierta să tulbure plăceri atît de rare. Soțul intră. Vressac, dezolat că nu-și mai putea îngădui să răspundă, mi se adresă mie ; și după ce îmi istorisi foarte pe larg motivele lui, pe care le cunoșteam tot atît de bine ca și el, mă rugă să vorbesc cu vicontesa, ceea ce îi făgăduii. Într-adevăr, am vorbit cu ea ; dar ca să-i mulțumesc și ca să ne înțelegem în privința orei și a modalității întîlnirii noastre.

Îmi spuse că avînd camera între aceea a soțului și a amantului, socotise că e mai prudent să se ducă ea la Vressac decît să vină el la dînsa ; și deci, dat fiind că locuiam vizavi de ea, socoate de asemenea că e mai sigur să vină ea la mine ; așadar avea să vină îndată ce camerista o va lăsa singură ; n-aveam decît să nu-mi încui ușa și s-o aștept.

Totul se petrecu după cum plănuisem ; ea veni la mine pe la unu.

...Ușor acoperită
Ca mîndra ce din somnul cel dulce e răpită.[1]

Cum nu sînt vanitos, nu mă opresc la amănuntele nopții : mă cunoști doar, și am fost mulțumit de mine.

În zori, a trebuit să ne despărțim. Aici începe interesul întîmplării. În zăpăceala ei, a crezut că lăsase ușa întredeschisă, și noi o găsirăm închisă, iar cheia rămăsese pe dinăuntru ; nu poți să-ți închipui cu cîtă deznădejde mi-a spus numai decît vicontesa : „A ! sînt pierdută". Mărturisesc că era nostim s-o las în situația aceea : dar puteam oare să tolerez ca o femeie să se piardă pentru mine, fără ca eu să fiu cauza ? sau să mă supun împrejurărilor, ca orice om de rînd ? Trebuia găsită, deci, o soluție. Ce-ai fi făcut în locul meu, scumpa mea ? Iată ce-am făcut, și am izbutit.

Mi-am dat repede seama că ușa putea fi spartă, cu condiția însă să-ți permiți să faci mult zgomot.

---

[1] Racine, *Britannicus.* (Racine, *Britannicus*, actul II, scena a II-a.)

Am obținut deci de la vicontesă, nu fără greutate, că va striga speriată foarte tare, *săriți, hoții, asasinii* etc., etc. La primul strigăt, eu urmam să sparg ușa, iar ea să alerge și să se bage în pat. N-o să crezi cît timp mi-a mai trebuit ca s-o decid, chiar după ce consimțise. Totuși, n-avea încotro, și la prima lovitură ușa a cedat.

Vicontesa făcu bine că nu-și pierdu timpul, căci în aceeași clipă vicontele și Vressac ieșiră pe coridor; de asemenea și camerista veni în fugă spre odaia stăpînei sale.

Eram singurul care-mi păstrasem sîngele rece, și am profitat ca să sting o lumînare care mai ardea încă și s-o răstorn: căci îți dai seama cît era de ridicol să simulezi o spaimă atît de grozavă într-o cameră luminată. Am ocărît apoi pe soț și pe amant pentru somnul lor de plumb, încredințîndu-i că strigătele la care am alergat și sforțările ca să sparg ușa au durat cel puțin cinci minute.

Vicontesa, care-și regăsise curajul în pat, mă ajută destul de bine, și jură pe toți sfinții că era un hoț în apartamentul ei; declară cu mai multă sinceritate că în viața ei nu încercase o asemenea spaimă. Am căutat peste tot și nu găseam nimic; am arătat eu atunci lumînarea răsturnată și am emis părerea că, fără îndoială, un șobolan fusese cauza și a răsturnării lumînării și a spaimei; părerea mea a fost unanim adoptată și, după cîteva glume răsuflate despre șobolani, vicontele se îndreptă primul spre camera și patul său, rugîndu-și soția să aibă pe viitor șobolani mai liniștiți.

Vressac, rămas singur cu noi, se apropie de vicontesă și-i spuse afectuos că asta era o răzbunare a zeului dragostei; la care ea răspunse uitîndu-se la mine: „Zeul a fost se vede foarte mînios, fiindcă s-a răzbunat crunt; acuma, adăugă ea, sînt frîntă de oboseală și vreau să dorm".

Eram într-un moment de bunătate, ceea ce m-a făcut, înainte de a ne despărți, să pledez cauza lui Vressac și să aranjez o împăcare. Cei doi îndrăgostiți se îmbrățișară, și la rîndul meu am fost și eu sărutat de amîndoi. Săruturile vicontesei nu mă mai impresionau; dar mărturisesc că acela al lui Vressac mi-a făcut plăcere. Am ieșit împreună; și după ce am primit mulțumirile lui fierbinți, fiecare s-a dus să se culce.

Dacă găsești întîmplarea aceasta hazlie, nu-ți cer discreție în privința ei. După ce m-a amuzat pe mine, e drept ca și lumea să-și aibă partea ei. Deocamdată, vorbesc numai despre întîmplare; vom spune oare curînd același lucru poate și despre eroină?

Te las cu bine, curierul meu așteaptă de un ceas; nu mai am decît timpul să te îmbrățișez și să te sfătuiesc mai cu seamă să te ferești de Prévan.

*De la Castelul... 13 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXII-a

Cavalerul Danceny către
Cécile Volanges

(Înmînată abia la 14)

O, dragă Cécile ! Cît invidiez soarta lui Valmont ! Mîine o să te vadă. El îţi va înmîna scrisoarea aceasta, iar eu, tînjind departe de dumneata, voi duce o viaţă chinuită, torturat de regrete, scufundat în nenorocire. Prietena mea, gingaşa mea prietenă, plînge-mă pentru suferinţele mele ; dar, mai cu seamă, plînge-mă pentru suferinţele dumitale ; împotriva lor nu mă simt în stare să lupt.

Nu-ţi închipui ce groaznic e pentru mine gîndul că sînt cauza nenorocirii dumitale ! Fără mine ai fi fericită şi împăcată. Mă ierţi ? spune ! Spune că mă ierţi ! Şi spune-mi de asemenea că mă iubeşti şi că mă vei iubi mereu. Simt nevoia să mi-o repeţi. Nu doar că m-aş îndoi de asta ; dar mi se pare că cu cît eşti mai sigur de lucrul acesta, cu atît îţi place mai mult să-l auzi spunîndu-ţi-l. Mă iubeşti, nu-i aşa ? Da, mă iubeşti din tot sufletul. Nu uit că e ultimul cuvînt pe care te-am auzit rostindu-l. Cît de adînc a pătruns în inima mea ! Ce tare s-a întipărit acolo ! Şi cu ce înflăcărare i-a răspuns inima mea !

Dar vai ! În clipa aceea de fericire eram departe de a prevedea jalnica soartă care ne aştepta.

Să ne silim, scumpă Cécile, să găsim mijloacele de a o îndulci. De-ar fi să dau crezare prietenului meu, ar fi de ajuns, pentru aceasta, să-ţi pui toată speranţa în el, precum şi merită.

Mărturisesc că m-a întristat părerea defavorabilă pe care o ai despre el. Am recunoscut în asta ideile preconcepute ale mamei dumitale : numai ca să le dau ascultare, mă îndepărtasem în vremea din urmă de omul acesta cu adevărat amabil, care astăzi face totul pentru mine, în sfîrşit, care-şi dă osteneala să ne reunească, pe cînd mama dumitale ne-a despărţit. Te conjur, dragă prietenă, priveşte-l cu alţi ochi. Gîndeşte-te că-i prietenul meu, că vrea să devină prietenul dumitale, că poate să-mi redea fericirea de a te vedea. Dacă aceste argumente nu te conving, draga mea, înseamnă că nu mă iubeşti atît cît te iubesc eu, că nu mă mai iubeşti cum mă iubeai. Ah ! s-ar putea oare întîmpla vreodată să mă iubeşti mai puţin... O, nu ! Inima Cécilei mele e a mea pe totdeauna, şi dacă pot să mă tem că voi îndura amarul unei iubiri nenorocite, statornicia ei mă va scăpa cel puţin de chinurile iubirii înşelate.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; nu uita că sufăr şi că nu depinde decît de dumneata ca să mă faci fericit, cu desăvîrşire fericit. Ascultă dorinţa inimii mele şi primeşte cea mai dulce sărutare a dragostei.

*Paris, 11 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXIII-a

Vicontele de Valmont către
Cécile Volanges

(Alăturată precedentei)

Prietenul care vă ajută ştie că nu aveţi nimic din cele trebuitoare pentru a scrie, şi a luat măsurile necesare. Veţi găsi în anticamera apartamentului pe care-l ocupaţi, sub dulapul cel mare din stînga, o provizie de hîrtie, pene şi cerneală, pe care o va reînnoi la nevoie, şi e de părere că puteţi s-o lăsaţi acolo, dacă nu găsiţi alt loc mai sigur.

Vă roagă să nu vă supăraţi dacă are aerul că nu vă dă nici o atenţie în lume şi că vă consideră doar o copilă. Această purtare îi pare necesară ca să inspire încrederea de care are nevoie pentru a putea lucra mai cu folos la fericirea prietenului dumneavoastră şi a dumneavoastră. Va încerca să provoace ocaziile de a vă vorbi, cînd va avea ceva să vă spună sau să vă înmîneze, şi nădăjduieşte să izbutească, dacă îl veţi sprijini.

Vă sfătuieşte de asemenea să-i înapoiaţi scrisorile pe măsură ce le primiţi, ca să riscaţi mai puţin de a vă compromite.

Sfîrşeşte prin a vă asigura că dacă sînteţi dispusă să-i acordaţi încredere, se va sili din toate puterile să uşureze persecuţia pe care cruzimea mamei dumneavoastră o aruncă asupra a două fiinţe, dintre care una este de pe acum prietenul său cel mai bun, iar cealaltă îi pare să merite cel mai afectuos interes.

*Castelul... 14 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXIV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De cînd, dragul meu, ai devenit atît de sperios ? Prévan acesta e așadar chiar atît de temut ? Dar uite cît sînt de simplă și de modestă ! L-am întîlnit de multe ori pe acest superb învingător : abia dacă m-am uitat la el ! A fost nevoie de scrisoarea dumitale ca să încep să-i dau atenție. Mi-am reparat ieri greșeala. Era la Operă, aproape vizavi de mine, și m-am ocupat de el. Nu se poate spune că nu-i frumos, ba chiar foarte frumos ; trăsături fine și delicate ! Trebuie să cîștige văzut mai de aproape. Și dumneata spui că vrea să fiu a lui ! Desigur că asta îmi va face cinste și plăcere. Foarte serios, ideea mă ispitește, și îți mărturisesc că am făcut primele demersuri. Nu știu dacă vor izbuti. Iată faptul.

Era la doi pași de mine, cînd am ieșit de la Operă, și am dat, cu voce tare, întîlnire vineri seara marchizei de... la masă la mareșală. Cred că e singura casă unde pot să-l întîlnesc. Sînt sigură că m-a auzit... Și dacă ingratul nu vine ? Ia spune-mi, crezi c-o să vină ? Dacă nu vine o să fiu prost dispusă toată seara. După cum vezi, n-o să-i fie chiar atît de greu *să se țină de mine ;* și ceea ce te va mira și mai mult, e că-i va fi încă și mai

ușor *ca să-mi placă.* Vrea, spune el, să omoare șase cai alergînd după mine ! O ! voi salva viața bietelor animale. N-o să am niciodată răbdare să aștept atît de mult. Știi că nu e obiceiul meu să las pe cineva să tînjească, o dată ce-am luat o hotărîre ; și în privința lui, hotărîrea mea e luată.

O ! mărturisește că e nostim să-mi dai sfaturi înțelepte ! Nu vezi ce succes a avut *știrea dumitale importantă ?* Dar ce vrei ? vegetez de atîta vreme ! E mai mult de-o lună și jumătate de cînd nu mi-am mai îngăduit nici o năzbîtie. Ocazia se prezintă : pot oare să mi-o refuz ? partenerul nu justifică oare osteneala ? Aș putea oare găsi altul mai agreabil, în oricare sens ai vrea să iei cuvîntul acesta ?

Dumneata însuți ești nevoit s-o recunoști : nu numai că îl lauzi, dar ești chiar gelos pe el. Bun ! Mă fac judecătorul vostru : dar mai întîi trebuie să mă informez, ceea ce vreau să și fac. Voi fi judecător cinstit, și veți fi cîntăriți amîndoi în aceeași balanță. În ce te privește, am dosarul dumitale și cauza dumitale e cît se poate de bine instruită. Nu-i oare drept să mă ocup acum de adversarul dumitale ? Haide, execută-te de bunăvoie ; și începe prin a-mi spune, te rog, ce înseamnă această triplă aventură al cărui erou este el. Îmi vorbești de ea ca și cum aș cunoaște-o prea bine, iar eu nu am nici cea mai mică idee. Pe cît se pare, asta s-a petrecut în timpul călătoriei mele la Geneva, și gelozia dumitale te va fi împiedicat să-mi scrii despre ea. Repară-ți degrabă greșeala ; gîndește-te că *nimic din ce-l privește nu mi-e străin.* Mi se pare că se mai vorbea despre asta la întoarcerea mea : dar eram ocupată cu altele, și nu prea dau atenție la chestiuni de felul acesta, dacă nu sînt din ziua aceea sau din ajun.

Chiar dacă te necăjeşte întrucîtva ceea ce-ţi cer, nu-i oare cea mai mică răsplată pe care mi-o datorezi pentru toată osteneala ce mi-o dau pentru dumneata ? Nu ţi-a îngăduit oare osteneala asta să te apropii din nou de preşedinta dumitale, după ce prostiile dumitale te făcuseră să te îndepărtezi ? Nu ţi-am dat tot eu posibilitatea să te răzbuni pe doamna de Volanges, pentru amarnicul ei zel ? Te-ai plîns adesea de timpul pe care aventurile dumitale te fac să-l pierzi ! Acum le ai la îndemînă. Dragostea, ura, n-ai decît de ales, totul se află sub acelaşi acoperiş ; şi poţi, dedublîndu-ţi existenţa, să dezmierzi cu o mînă şi să loveşti cu cealaltă.

Tot mie îmi datorezi chiar şi aventura cu vicontesa. Mi-a făcut destulă plăcere : dar, precum spui, trebuie să se vorbească de ea : căci dacă bineînţeles împrejurarea te-a îndemnat să preferi pentru moment misterul în locul scandalului, trebuie să admiţi totuşi că femeia aceasta nu merita atîta consideraţie.

De altminteri, am a mă plînge împotriva ei. Cavalerul de Belleroche o găseşte mai frumoasă decît aş vrea ; şi din multe motive, aş fi bucuroasă să am un pretext de a strica prietenia cu ea : din toate însă, nici unul nu-i mai comod decît de a putea spune : femeia aceasta nu mai poate fi frecventată.

Rămîi cu bine, viconte, gîndeşte-te că în situaţia dumitale timpul e preţios ; îl voi întrebuinţa pe al meu ocupîndu-mă de fericirea lui Prévan.

Paris, 15 septembrie 17 · ·

SCRISOAREA a LXXV-a

Cécile Volanges către
Sophie Carnay

NOTĂ : În această scrisoare, Cécile Volanges povesteşte cu foarte multe amănunte tot ce este în legătură cu ea în întîmplările de care cititorul a luat cunoştinţă la sfîrşitul părţii întîi, în scrisoarea a LXI-a şi următoarele. Am crezut că trebuie suprimată această repetiţie. Ea vorbeşte, la sfîrşit, de vicontele de Valmont, exprimîndu-se astfel :

...Te asigur că nu găseşti mulţi oameni ca el. Mama spune mult rău despre dînsul, dar cavalerul Danceny spune mult bine, şi cred că el are dreptate. N-am văzut niciodată un om atît de îndemînatic. Cînd mi-a dat scrisoarea lui Danceny, era toată lumea de faţă, şi nimeni n-a observat nimic ; e drept că mi-a fost tare frică, pentru că nu mă aşteptam de loc ; dar acum o să fiu atentă. Am priceput foarte bine în ce chip vrea să-i înmînez scrisoarea mea. E foarte uşor să te înţelegi cu el, căci are nişte ochi care spun totul. Nu ştiu cum face : îmi spunea în biletul de care ţi-am vorbit că faţă de mama va avea aerul că nu se ocupă de loc de mine : într-adevăr, ai spune că nici nu ştie că exist ; şi totuşi, ori de cîte ori îi caut privirea, sînt sigură că i-o întîlnesc.

Se află aici o prietenă bună a mamei mele, pe care n-o cunoşteam, şi care se pare că nu-l iubeşte nici ea pe domnul de Valmont, cu toate că el e foarte atent cu ea. Mă tem să nu se plictisească repede cu viaţa de aici şi să se reîntoarcă la Paris ; ar fi cît se poate de trist. Trebuie să aibă o inimă foarte bună ca să vină anume pentru a-şi îndatora prietenul şi pe mine ! Aş vrea să-i arăt cît îi sînt de recunoscătoare, dar nu ştiu cum să fac ca să-i vorbesc ; şi chiar dacă aş găsi ocazia, mi-ar fi aşa de ruşine, încît poate că nici n-aş şti ce să-i spun.

Numai cu doamna de Merteuil pot vorbi despre dragostea mea fără să mă sfiesc. Poate chiar şi cu tine, căreia îţi scriu totul, m-aş simţi stingherită, dacă ar trebui să-ţi vorbesc. Chiar cînd mă aflam lîngă Danceny, simţeam adesea, fără să vreau, un fel de teamă care mă împiedica să-i spun tot ce gîndesc. Îmi reproşez destul acum lucrul acesta, şi aş da orice ca să găsesc momentul să-i spun odată cît de mult îl iubesc. Domnul de Valmont i-a făgăduit că dacă mă las în grija lui ne va procura ocazia să ne revedem. O să fac bucuros tot ce va voi ; dar nu pot să-mi închipui că aşa ceva ar fi cu putinţă.

Te las, buna mea prietenă, nu mai am loc.[1]

Castelul... 14 septembrie 17..

---

[1] Domnişoara de Volanges schimbîndu-şi confidenta puţin timp după aceea, aşa cum se va vedea din scrisorile următoare, nu vor mai figura în culegerea aceasta nici una din cele pe care le-a mai scris prietenei sale de la mănăstire ; ele nu mai au nici un interes pentru cititor.

SCRISOAREA a LXXVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Sau scrisoarea dumitale e o glumă pe care n-o pricep ; sau erai, cînd mi-ai scris-o, într-o stare de aiureală foarte primejdioasă. Dacă te-aş cunoaşte mai puţin, scumpa mea, aş fi într-adevăr foarte speriat ; şi orice ai spune, nu m-aş speria chiar de pomană.

Degeaba te citesc şi te recitesc, tot nu dau de rostul scrisorii ; ca să-i atribui înţelesul direct pe care-l prezintă, nici pomeneală. Ce-ai vrut, prin urmare, să spui ?

Doar că era inutil să-ţi baţi capul cu un duşman atît de puţin de temut ? dar în cazul acesta s-ar putea să te înşeli. Prévan e cît se poate de drăguţ ; e chiar mai mult decît crezi ; are mai ales talentul foarte folositor de a te copleşi cu dragostea lui, prin iscusinţa de a vorbi despre ea în societate şi faţă de toţi, slujindu-se de prima conversaţie pe care-o găseşte. Puţine femei scapă atunci din cursa de a-i răspunde, pentru că toate avînd pretenţii că sînt isteţe, nici una nu vrea să piardă ocazia să-şi arate isteţimea. Ştii însă destul de bine că orice femeie care consimte să vorbească de dragoste sfîrşeşte prin a se îndrăgosti, sau cel puţin prin a se purta ca şi cum

ar fi îndrăgostită. Mai cîştigă prin metoda aceasta, pe care într-adevăr a perfecţionat-o, un lucru, şi anume, că femeile îşi mărturisesc ele însele înfrîngerea ; şi-ţi spun aceasta în cunoştinţă de cauză.

Nu ajunsesem în posesia secretului decît în chip indirect, căci n-am avut niciodată legături prieteneşti cu Prévan : dar, în sfîrşit, eram şase care-l cunoşteam : şi contesa de P..., crezîndu-se foarte isteaţă, şi avînd într-adevăr aerul că discută generalităţi pentru cine nu era la curent, ne istorisi cu toate amănuntele şi cum se dăduse lui Prévan şi tot ce se petrecuse între ei. Îşi urma povestirea atît de liniştită, încît n-o tulbură deloc rîsul nebun care ne cuprinse pe toţi şase deodată ; şi o să-mi amintesc totdeauna că unul din noi, prefăcîndu-se, ca să se scuze, că nu crede ceea ce spunea ea, sau mai curînd ceea ce avea aerul că spune, ea îi răspunse foarte serios că, desigur, nici unul din noi nu eram atît de bine informaţi ca ea ; şi nu s-a sfiit chiar să se adreseze lui Prévan şi să-l întrebe dacă s-a înşelat.

Am putut deci crede că bărbatul acesta e primejdios pentru oricine : dar pentru dumneata, marchiză, nu-i oare de ajuns că-l găseşti *frumos, ba chiar foarte frumos,* după cum spui chiar dumneata ? sau că va şti *să te atace în chipul acela pe care uneori îţi place să-l răsplăteşti numai fiindcă atacul e bine condus ?* sau că, din cine ştie ce motive, vei fi socotit că e plăcut să-i cedezi ? sau... mai ştiu şi eu ? pot oare să ghicesc sutele şi miile de capricii care conduc mintea unei femei, şi care numai ele te mai fac să aparţii sexului dumitale ? Acum cînd eşti înştiinţată de primejdie, nu mă îndoiesc că vei putea uşor s-o

înlături : dar oricum, trebuia să te înştiinţez. Mă întorc deci la vorbele mele : ce-ai vrut să spui ?

Dacă nu-i decît o zeflemea la adresa lui Prévan, în afară de faptul că e prea lungă, n-avea rost s-o faci faţă de mine : în lume e bine să-l ridiculizezi, şi îţi reînnoiesc rugămintea în privinţa aceasta.

A ! Cred că am descoperit cheia enigmei ! Scrisoarea dumitale e o profeţie, nu a ceea ce vei face, ci a ceea ce te va crede el gata să faci, în momentul căderii pe care i-o pregăteşti. Sînt în bună parte de acord cu proiectul acesta, care cere totuşi multă prudenţă. Ştii tot aşa de bine ca şi mine că, în ochii lumii, a avea un bărbat sau a fi obiectul atenţiilor lui e unul şi acelaşi lucru, dacă bărbatul acela nu e un prost ; şi Prévan nu e, nici pe departe. Dacă poate obţine în favoarea lui o simplă aparenţă, se va lăuda, şi nu vei mai putea face nimic. Proştii vor crede, oamenii răi vor face ca şi cum ar crede : la ce vei recurge ? Uite, mă tem. Nu pentru că mă îndoiesc de iscusinţa dumitale : dar numai înotătorii cei buni se îneacă.

Nu cred că sînt mai prost ca altul ; am găsit sute şi mii de mijloace de a dezonora o femeie : dar cînd am căutat pe acela care ar putea-o salva, n-am văzut niciodată vreo posibilitate. Chiar dumneata, scumpa mea, a cărei purtare e o capodoperă, de sute de ori am avut impresia că ai mai mult noroc decît dibăcie.

Dar, la urma urmei, caut poate o raţiune unde nu e nici una. Admir faptul că de un ceas discut serios ceea ce nu-i, probabil, decît o glumă a dumitale. O să rîzi de mine ! Bine, fie ; dar grăbeşte-te, şi să trecem la alt subiect. Alt subiect !

Mă înşel, e tot acelaşi : tot despre femeile pe care vrem să le avem sau să le pierdem şi, adesea, şi una şi alta.

Am aici, cum foarte bine ai observat, prilejul să mă exercit în ambele genuri, dar nu cu aceeaşi uşurinţă. Prevăd că răzbunarea va merge mai repede decît dragostea. Tînăra Volanges s-a predat, răspund de ea ; depinde de prima ocazie, şi îmi iau însărcinarea să fac ca ocazia aceasta să se ivească. Dar nu-i acelaşi lucru cu doamna de Tourvel : femeia aceasta mă pune pe gînduri, nu pot s-o înţeleg ; am sute de dovezi despre dragostea ei, dar am o mie despre rezistenţa ei ; şi ca să spun drept, mă tem să nu-mi scape.

Primul efect al întoarcerii mele îmi îngăduia să am mai multă speranţă. Cum e lesne de priceput, am vrut să-mi dau seama prin mine însumi ; şi ca să fiu sigur că voi vedea prima mişcare, n-am anunţat că sosesc şi am calculat astfel drumul ca să ajung în timpul mesei. Într-adevăr, am căzut ca din cer, ca o divinitate de operă care apare pentru deznodămînt.

Cum am avut grijă să fac destul zgomot cînd am intrat, ca să atrag privirile asupra mea, am putut vedea dintr-o dată bucuria bătrînei mele mătuşi, ciuda doamnei de Volanges, şi plăcerea nesăbuită a fiicei sale. Frumoasa mea, datorită locului pe care îl ocupa, era aşezată cu spatele la uşă. În momentul cînd am intrat, tocmai tăia ceva în farfurie şi nici măcar n-a întors capul : dar eu m-am adresat doamnei de Rosemonde şi, la primul meu cuvînt, sensibila mironosiţă, recunoscîndu-mi vocea, a scos un strigăt, care mi s-a părut mai degrabă efectul dragostei decît acela al

surprizei sau al spaimei. Înaintasem destul ca să-i pot vedea faţa : zbuciumul sufletesc, ciocnirea ideilor şi a sentimentelor se zugrăveau pe obraz în fel şi fel de chipuri. M-am aşezat la masă lîngă ea ; nu-şi mai dădea seamă nici de ce face, nici de ce spune. A încercat să mănînce mai departe ; n-a mai putut : în sfîrşit, după mai puţin de un sfert de oră, biruită de zăpăceala şi de plăcerea care-o stăpîneau, nu găsi altceva mai deştept decît să ceară voie să se scoale de la masă, şi fugi în parc, sub pretextul că avea nevoie să ia aer. Doamna de Volanges a vrut s-o însoţească ; gingaşa mironosiţă nu i-a îngăduit : bucuroasă, fără îndoială, că a găsit un pretext să fie singură şi să se poată lăsa în voia dulcii emoţii a inimii ei !

Am scurtat prînzul pe cît am putut. De abia se servise desertul, şi afurisita Volanges, mînată parcă de dorinţa de a-mi face rău, se ridică de la locul ei ca să meargă s-o caute pe drăgălaşa bolnavă : dar prevăzusem planul ei şi l-am zădărnicit. M-am prefăcut deci că interpretez gestul acesta particular ca o mişcare generală ; şi, sculîndu-mă şi eu în acelaşi timp, tînăra Volanges şi preotul din sat urmară îndoitul nostru exemplu ; astfel încît doamna de Rosemonde rămase singură la masă cu bătrînul comandor de T... şi amîndoi se hotărîră de asemenea să se ridice. Ne-am dus deci cu toţii după porumbiţă, pe care o găsirăm în boschetul de lîngă castel ; şi cum avea nevoie de singurătate şi nu de plimbare, preferă să vină cu noi decît să stăm noi cu ea.

De îndată ce m-am încredinţat că doamna de Volanges nu va avea ocazia să stea de vorbă cu ea

între patru ochi, am început să-ți execut ordinele și să mă ocup de interesele pupilei dumitale. Îndată după cafea, m-am urcat la mine și am intrat și prin camerele celorlalți, ca să recunosc terenul ; am luat măsuri ca să asigur corespondența copilei ; și după această primă binefacere, i-am scris cîteva cuvinte ca s-o înștiințez și să-i solicit încrederea ; am alăturat biletul meu scrisorii lui Danceny. M-am întors în salon. Am găsit pe frumoasa mea întinsă, cu o neglijență încîntătoare, pe o canapea.

Spectacolul acesta, trezindu-mi dorințele, îmi însufleți privirile. Mi-am dat seama că erau drăgăstoase și stăruitoare, și m-am așezat în așa fel ca să le pot folosi. Primul lor efect a fost să facă să se aplece marii ochi modești ai divinei mironosițe. M-am uitat cîtva timp la chipul acela îngeresc ; apoi, cercetîndu-i toată făptura, m-am amuzat să-i ghicesc liniile și formele prin străvezimea veșmîntului subțire, dar totuși supărător. După ce m-am coborît de la cap la picioare, m-am ridicat de la picioare la cap... Scumpa mea, privirea dulce era ațintită asupra mea ; dar numaidecît se plecă iarăși ; ca să-i prilejuiesc întoarcerea, am întors eu capul. Se statornici atunci între noi acea convenție tacită, primul tratat al dragostei timide, care, spre a satisface nevoia reciprocă de a se vedea, îngăduie privirilor să se perinde, așteptînd ca ele să se confunde.

Convins că această nouă plăcere ocupa în întregime atenția frumoasei mele, mi-am luat însărcinarea de a veghea la siguranța noastră comună ; dar după ce m-am încredințat că o conversație destul de animată ne scotea de sub observația celorlalți, am încercat să obțin de la ochii ei să-și vorbească fără înconjur graiul. Pentru aceasta, am surprins mai întîi cîteva priviri ; dar cu atîta rezervă, încît pudoarea nu avea de ce să se alarmeze ; și ca s-o pun mai la largul ei pe timida persoană, păream că sînt și eu tot atît de încurcat ca și ea. Încetul cu încetul, ochii noștri, obișnuiți să se întîlnească, rămaseră tot mai mult ațintiți unii asupra altora ; în sfîrșit nu se mai despărțiră, și am zărit într-ai ei flacăra aceea galeșă, semnalul fericit al dragostei și al dorinței ; dar n-a fost decît o clipă ; în curînd, venindu-și în fire, își schimbă oarecum rușinată atitudinea și privirea.

Cum nu voiam să creadă că n-am observat diferitele ei mișcări, m-am ridicat repede și-am întrebat-o, cu un aer speriat, dacă se simțea rău. Îndată, cu toții o înconjurară. I-am lăsat pe toți să treacă înaintea mea ; și cum tînăra Volanges, care lucra la o broderie lîngă o fereastră, pierdu cîtva timp cu ghergheful, am profitat de moment ca să-i dau scrisoarea lui Danceny.

Eram cam departe de ea ; i-am aruncat răvașul pe genunchi. Nu știa ce să facă. Ai fi murit de rîs de mutra ei mirată și încurcată ; totuși eu nu rîdeam de loc, căci mă temeam să nu ne dea de gol atîta stîngăcie. Dar o privire și un gest imperios o făcură în sfîrșit să priceapă că trebuia să bage pachetul în buzunar.

Restul zilei n-a mai fost interesant. Cele ce s-au mai întîmplat de atunci vor provoca poate unele evenimente de care vei fi mulțumită, cel puțin în ce o privește pe pupila dumitale ; dar e mai bine să-mi întrebuințez timpul executîndu-mi planurile decît povestindu-le. Iată, de alt-

fel, a opta pagină pe care ţi-o scriu, şi mă simt obosit ; deci, te las cu bine.

N-am nevoie să-ţi spun, cred, că fetiţa a răspuns lui Danceny.[1] Am avut şi eu un răspuns de la frumoasa mea, căreia i-am scris a doua zi după ce am sosit. Îţi trimit amîndouă scrisorile. Le vei citi sau nu, cum vei voi : căci toată trăncăneala asta care nu se mai isprăveşte şi începe să mă plictisească şi pe mine trebuie să pară foarte searbădă oricărei persoane dezinteresate.

Încă o dată, rămîi cu bine. Te iubesc tot aşa de mult ; dar te rog, dacă-mi vorbeşti de Prévan, fă în aşa fel ca să te pot pricepe.

Castelul... 17 septembrie 17..

[1] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

SCRISOAREA a LXXVII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

De ce vă înverşunaţi, doamnă, cu atîta cruzime, să fugiţi de mine ? cum e cu putinţă ca rîvna mea cea mai afectuoasă să nu obţină din partea dumneavoastră decît procedee pe care abia vi le-aţi îngădui împotriva unui om de care aţi avea cel mai mult a vă plînge ? Dragostea mă readuce la picioarele dumneavoastră, şi cînd o întîmplare fericită mă aşază alături de dumneavoastră, preferaţi să simulaţi o indispoziţie, să vă alarmaţi prietenii, decît să consimţiţi să rămîneţi lîngă mine ! De cîte ori, ieri, n-aţi întors ochii ca să mă lipsiţi de favoarea unei priviri ? şi dacă o singură clipă am putut citi în ei mai puţină severitate, clipa aceea a fost atît de scurtă, încît s-ar zice că n-aţi vrut atît să mă bucur de ea cît să mă faceţi să simt tot ce am pierdut cînd n-am mai avut-o.

Acesta nu e — îndrăznesc s-o spun — nici tratamentul pe care-l merită dragostea, nici acela pe care poate să şi-l îngăduie prietenia ; şi totuşi, din aceste două sentimente, ştiţi bine că unul mă însufleţeşte, iar celălalt eram, mi se pare, autorizat să cred că nu mi-l veţi refuza. Prietenia aceasta preţioasă, de care m-aţi crezut fără

îndoială vrednic, de vreme ce aţi binevoit să mi-o oferiţi, ce-am făcut oare de-atunci ca s-o pierd ? Mi-am dăunat prin faptul că am avut încredere, şi mă pedepsiţi pentru sinceritatea mea ? Nu vă e cel puţin teamă că abuzaţi şi de una şi de cealaltă ? În adevăr, n-am încredinţat oare taina inimii mele aceleia pe care-o consideram prietena mea ? Nu-i oare adevărat că numai faţă de ea m-am putut crede obligat să refuz anumite condiţii pe care mi-era de ajuns să le accept ca să am apoi prilejul să le calc şi poate chiar să abuzez de ele în folosul meu ? Vreţi, în sfîrşit, printr-o severitate atît de puţin meritată, să mă siliţi să cred că era destul să vă înşel ca să obţin mai multă indulgenţă ?

Nu mă căiesc de purtarea pe care v-o datoram, pe care mi-o datoram mie însumi ; dar prin ce fatalitate orice faptă vrednică de laudă devine pentru mine semnalul unei nenorociri noi ?

După ce v-am dat prilejul singurului cuvînt de laudă pe care aţi binevoit să-l aduceţi purtării mele, m-am văzut în situaţia de a-mi deplînge pentru prima dată nenorocul că v-am displăcut. După ce v-am dovedit supunerea mea desăvîrşită, lipsindu-mă de fericirea de a vă vedea, numai pentru a nu vă tulbura susceptibilitatea, aţi vrut să rupeţi orice corespondenţă cu mine, să-mi luaţi această slabă despăgubire a unui sacrificiu pe care mi l-aţi pretins şi să-mi răpiţi pînă şi dragostea care numai ea putuse să vă dea dreptul să mi-l cereţi. În sfîrşit, după ce v-am vorbit cu o sinceritate pe care nici interesul dragostei mele n-a putut-o slăbi, astăzi fugiţi de mine ca de un primejdios seducător, a cărui perfidie aţi fi descoperit-o.

Nu vă veţi sătura oare niciodată să fiţi nedreaptă cu mine ? Spuneţi-mi cel puţin ce vină nouă v-a putut îndemna la atîta severitate, şi nu refuzaţi să-mi dictaţi ordinele pe care vreţi să le urmez ; cînd îmi iau angajamentul să le execut, pretind oare prea mult dacă cer să le cunosc ?

*...15 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXVIII-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Păreţi surprins, domnul meu, de purtarea mea, şi puţin lipseşte chiar ca să-mi cereţi socoteală, ca şi cum aţi avea dreptul s-o dezaprobaţi. Mărturisesc că m-aş fi crezut mai autorizată decît dumneavoastră să mă mir sau să mă plîng ; dar în urma refuzului cuprins în ultimul dumneavoastră răspuns, m-am hotărît să mă închid într-o indiferenţă care să nu mai dea prilej la observaţii sau la reproşuri. Cu toate acestea, deoarece îmi cereţi lămuriri, şi — slavă Domnului — nu simt nimic în sufletul meu care m-ar putea împiedica să vi le dau, consimt să mai am încă o explicaţie cu dumneavoastră.

Cine ar citi scrisorile dumneavoastră m-ar crede nedreptă sau ciudată. Cred că merit să nu-şi facă nimeni o asemenea idee despre mine. Fără îndoială, v-aţi dat seama că, punîndu-mă în situaţia de a mă justifica, mă sileaţi să reamintesc tot ce s-a petrecut între noi. Vi s-a părut că nu aveţi decît de cîştigat de pe urma acestei cercetări : şi cum, la rîndul meu, nu cred că aş avea ceva de pierdut de pe urma ei — cel puţin în ochii dumneavoastră — nu mă tem s-o fac. Poate acesta este într-adevăr singurul mijloc de

a afla care din noi doi are dreptul să se plîngă de celălalt.

Începînd din ziua sosirii dumneavoastră la acest castel, veţi mărturisi, cred, că cel puţin reputaţia ce-o aveţi mă autoriza să mă port cu oarecare rezervă faţă de dumneavoastră ; şi că aş fi putut, fără teamă că voi fi acuzată de un exces de severitate, să mă mărginesc numai la expresia celei mai reci politeţi. Chiar şi dumneavoastră m-aţi fi tratat cu indulgenţă şi aţi fi găsit firesc ca o femeie atît de inexperimentată să nu aibă nici măcar meritul de a aprecia calităţile dumneavoastră. Aceasta-i purtarea pe care mi-o dicta prudenţa ; şi mi-ar fi fost cu atît mai uşor să o urmez, cu cît nu vreau să vă ascund că, în clipa cînd doamna de Rosemonde mi-a anunţat sosirea dumneavoastră, a trebuit să-mi amintesc prietenia pe care o aveam faţă de dînsa precum şi aceea pe care o are ea faţă de dumneavoastră, ca să nu-i arăt cît de mult mă nemulţumea această ştire.

Admit bucuroasă că la început v-aţi arătat sub un aspect mai favorabil decît îmi închipuisem ; dar veţi admite, la rîndul dumneavoastră, că aceasta n-a ţinut mult, şi că foarte curînd v-aţi săturat de constrîngerea în schimbul căreia, se pare, ideea favorabilă ce-o căpătasem despre dumneavoastră nu vi s-a părut o răsplată îndestulătoare.

Abuzînd atunci de buna mea credinţă, de liniştea mea, nu v-aţi sfiit să-mi destăinuiţi un sentiment despre care nu putea fi nici o îndoială că mă jigneşte ; iar eu, în timp ce dumneavoastră nu făceaţi decît să vă sporiţi vina, repetînd-o, eu căutam un motiv s-o uit, oferindu-vă prilejul s-o reparaţi măcar în parte. Cererea mea era atît de dreaptă, încît nici dumneavoastră n-aţi crezut

c-o puteţi refuza : dar creîndu-vă un drept din indulgenţa mea, aţi profitat ca să-mi cereţi o îngăduinţă pe care, fără îndoială, n-ar fi trebuit s-o acord, dar pe care totuşi aţi obţinut-o. N-aţi respectat însă nici una din condiţiile care fuseseră stabilite ; şi scrisorile dumneavoastră au fost în aşa fel concepute, încît fiecare din ele impunea datoria să nu vă mai răspund. Chiar în clipa cînd încăpăţînarea dumneavoastră mă silea să vă îndepărtez de mine, eu, cu o bunăvoinţă poate reprobabilă, am folosit singurul mijloc care putea să-mi permită să vă apropii din nou : dar ce preţ are în ochii dumneavoastră un sentiment cinstit ? Dispreţuiţi prietenia ; şi în beţia dumneavoastră necugetată, nesocotind nenorocirile şi ruşinea, nu căutaţi decît plăceri şi victime.

Pe cît de uşuratic în purtări, pe cît de inconsecvent în reproşuri, vă uitaţi făgăduielile, sau mai degrabă vă faceţi o plăcere din a le călca ; şi, după ce aţi consimţit să vă îndepărtaţi, vă întoarceţi aici fără să fiţi chemat, fără să ţineţi seamă de rugăminţile şi de motivele mele, fără să vă daţi măcar osteneala de a mă preveni. Nu v-a fost teamă să mă expuneţi unei surprize al cărei efect, desigur neînsemnat, ar fi putut fi interpretat în defavoarea mea de către persoanele care ne înconjurau. Momentul acela de încurcătură pe care l-aţi prilejuit nu numai că n-aţi căutat să-l faceţi să treacă neobservat, sau să-l risipiţi, dar chiar v-aţi ambiţionat parcă să-l sporiţi. La masă, aţi ales tocmai locul de lîngă mine : o uşoară indispoziţie m-a silit să plec înaintea celorlalţi ; şi în loc să-mi respectaţi singurătatea, i-aţi îndemnat pe toţi să vină s-o tulbure. Intorcîndu-mă în salon, dacă fac un pas, vă găsesc alături de mine, dacă spun un cuvînt, tot dumneavoastră îmi răspundeţi. Vorba cea mai indiferentă vă serveşte de pretext ca să reîncepeţi o conversaţie pe care nu voiam s-o aud, care putea chiar să mă compromită ; fiindcă, în sfîrşit, oricît de iscusit aţi fi, ceea ce înţeleg eu pot şi ceilalţi să înţeleagă.

Constrînsă astfel de dumneavoastră să nu fac o mişcare, să nu scot un cuvînt, continuaţi totuşi să mă urmăriţi ; nu pot ridica ochii fără să-i întîlnesc pe-ai dumneavoastră. Sînt mereu nevoită să-mi întorc privirea ; şi printr-o nesocotinţă cu adevărat inexplicabilă, aţintiţi asupra mea privirile tuturor, într-o clipă cînd aş fi vrut să mă pot ascunde chiar de privirile mele.

Şi vă mai plîngeţi de felul cum mă port eu ! Şi vă mai miraţi de graba cu care fug de dumneavoastră ! A ! Reproşaţi-mi mai degrabă indulgenţa, miraţi-vă că n-am plecat în momentul sosirii dumneavoastră. Ar fi trebuit poate s-o fac, şi mă veţi sili să recurg la mijlocul acesta violent dar necesar, dacă nu veţi înceta odată cu urmăririle dumneavoastră jignitoare. Nu, nu uit, n-o să uit niciodată ceea ce îmi datorez, ceea ce datorez legăturilor pe care le-am contractat, pe care le respect şi le iubesc ; şi vă rog să credeţi că dacă vreodată m-aş găsi în faţa acestei alegeri nenorocite, de a le sacrifica sau de a mă sacrifica pe mine, n-aş ezita o secundă. Adio, domnul meu.

...16 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Aveam de gînd să mă duc la vînătoare în dimineaţa aceasta : dar e o vreme îngrozitoare, am ca singură lectură un roman nou, care ar plictisi chiar pe-o fată de pension. Pînă la dejun mai am cel puţin două ceasuri ; cu toată scrisoarea mea lungă de ieri, o să stau iar de vorbă cu dumneata. Sînt sigur că n-o să te plictisesc, căci o să-ţi vorbesc de *foarte-frumosul Prévan*. Cum de n-ai auzit despre vestita lui aventură, aceea care le-a despărţit pe *nedespărţite ?* Pariez că o să ţi-o aminteşti după primul cuvînt. Totuşi, iat-o, de vreme ce-o doreşti.

Îţi aminteşti că înalta societate a Parisului se mira cum de trei femei, toate trei foarte frumoase, avînd toate trei aceleaşi talente, şi putînd să aibă aceleaşi pretenţii, rămăseseră legate între ele foarte strîns, din clipa cînd şi-au făcut apariţia în saloane. La început s-a crezut că aceasta provenea dintr-o mare timiditate : în curînd, însă, înconjurate de o droaie de bărbaţi ale căror omagii li se adresau deopotrivă, şi lămurite în privinţa valorii lor de zelul şi atenţiile al căror obiect erau, legătura care le unea se făcu totuşi şi mai puternică ; s-ar fi zis că triumful uneia era totdeauna şi acela al celorlalte două. Se putea nădăjdui cel puţin că momentul dragostei va aduce oarecare rivalitate. Drăgălaşele noastre îşi disputau cinstea de a fi mărul discordiei ; chiar şi eu aş fi intrat în competiţie dacă marea favoare la care începea să se ridice în vremea aceea contesa de... mi-ar fi îngăduit să-i fac o infidelitate înainte de a fi obţinut agrementul pe care-l solicitam.

În vremea aceasta frumoasele noastre, cu prilejul aceluiaşi carnaval, îşi făcuseră alegerea, ca şi cum s-ar fi sfătuit împreună : şi aceasta nu numai că n-a dezlănţuit furtunile la care te puteai aştepta, dar prietenia lor deveni şi mai interesantă, graţie farmecului confidenţelor.

Mulţimea pretendenţilor nenorociţi se alătură atunci aceleia a femeilor geloase, şi scandaloasa statornicie a fost supusă cenzurii publice. Unii pretindeau că în această societate *a nedespărţiţilor* (aşa i se spunea pe atunci), legea fundamentală era comunitatea bunurilor, căreia şi dragostea trebuia să i se supună : alţii afirmau că cei trei amanţi, dacă erau lipsiţi de rivali, nu erau totodată şi de rivale : s-a mers chiar pînă a se insinua că ei nu fuseseră admişi decît din decenţă, şi că nu obţinuseră decît un titlu fără funcţiune.

Aceste zvonuri, adevărate sau false, nu avură efectul aşteptat. Cele trei perechi, dimpotrivă, îşi dădură seama că totul era pierdut dacă se separau în momentul acela ; luară deci hotărîrea să înfrunte furtuna. Lumea, care se plictiseşte de orice, se plictisi repede de o satiră zădarnică. Mînată de frivolitatea ei naturală, se ocupă de altele ; apoi, întorcîndu-se la aceasta, cu inconsecvenţa care-o caracterizează, îşi schimbă critica

în laudă. Cum aici totul e o chestiune de modă, entuziasmul cîştiga teren ; se transformase într-un adevărat delir, cînd iată că Prévan îşi propuse să verifice minunile acestea şi să lămurească în privinţa lor opinia publică şi pe sine însuşi.

Căută deci compania acestor modele de perfecţiune. Admis uşor în societatea lor, interpretă faptul acesta ca un augur favorabil. Ştia prea bine că de oamenii fericiţi nu te poţi apropia chiar aşa de lesne. Îşi dădu seamă în curînd, într-adevăr, că fericirea aceasta atît de lăudată era, ca şi aceea a regilor, mai mult invidiată decît vrednică de a fi dorită. Observă că unii din pretinşii nedespărţiţi începeau să caute plăceri în afară, că erau chiar ahtiaţi de distracţii ; şi trase concluzia că legăturile de dragoste sau de prietenie erau slăbite sau rupte şi că numai acelea ale amorului propriu şi ale obişnuinţei mai păstrau oarecare putere.

Cu toate acestea, femeile, pe care nevoia le aduna laolaltă, păstrau între ele aparenţa aceleaşi intimităţi ; dar bărbaţii, mai liberi în apucături, îşi aminteau că aveau îndatoriri de îndeplinit sau afaceri de rezolvat ; se plîngeau încă din pricina lor, dar nu le mai neglijau, ceea ce făcea ca rareori, seara, societatea să fie completă.

Sîrguitorul Prévan se folosi de această împrejurare. Pus fireşte în situaţia de a ţine de urît celei părăsite în ziua aceea, găsea astfel ocazia să ofere, pe rînd şi după împrejurări, acelaşi omagiu celor trei prietene. Îşi dădu repede seama că a alege între ele însemna să se piardă ; că ruşinea ipocrită de a fi prima infidelă ar speria pe cea preferată ; că vanitatea rănită a celorlalte două le-ar face duşmance ale noului amant, împotriva căruia n-ar pregeta să dezlănţuie severitatea marilor principii ; că, în sfîrşit, gelozia ar prilejui desigur întoarcerea rivalului care încă putea fi de temut. Totul ar fi devenit obstacol ; totul devenea mai uşor în întreitul său plan ; fiecare femeie era indulgentă prin faptul că era interesată ; tot astfel şi fiecare bărbat, deoarece credea că nu-i el cel interesat.

Prévan, care n-avea de sacrificat atunci decît o singură femeie, avu norocul că ea începea să devină celebră. Calitatea ei de străină şi omagiul unui mare principe refuzat cu destulă îndemînare fixaseră asupra ei atenţia curţii şi a oraşului ; cinstea aceasta se răsfrîngea şi asupra amantului ei, care profită de împrejurare ca să-şi sporească trecerea pe lîngă noile sale iubite. Singura dificultate era de a duce simultan aceste trei legături, al căror mers trebuia neapărat potrivit după cea mai întîrziată ; şi, într-adevăr, ştiu de la unul din confidenţii lui că cea mai mare osteneală şi-a dat-o ca să oprească în loc pe una din ele, care era gata să înflorească aproape cu două săptămîni înaintea celorlalte.

În sfîrşit, ziua cea mare soseşte. Prévan, care obţinuse mărturisiri de dragoste de la toate trei, era stăpîn pe situaţie. Şi a stabilit programul precum vei vedea. Din cei trei soţi, unul era absent, altul pleca dimineaţa în zori, al treilea era în oraş. Nedespărţitele prietene trebuiau să ia masa de seară la viitoarea văduvă ; dar noul stăpîn nu îngăduise ca vechii servitori să fie invitaţi la ospăţ. Chiar în dimineaţa zilei aceleia el împarte în trei loturi scrisorile iubitei lui ; alătură unui lot portretul pe care-l primise de la ea, celui de al doilea lot iniţialele lor împreună în semn de dragoste, pe care ea însăşi le pictase,

iar celui de al treilea o buclă a părului ei; fiecare din cele trei prietene luă drept deplin această treime de sacrificiu, şi consimţi, în schimb, să trimită amantului dizgraţiat o răsunătoare scrisoare de ruptură.

Era mult; nu era încă destul. Aceea al cărui soţ era în oraş nu putea dispune decît de orele din timpul zilei; se înţeleseseră că o indispoziţie simulată o va scuti de obligaţia de a merge să cineze la prietena ei şi că toată seara va fi consacrată lui Prévan: noaptea a fost acordată de aceea al cărei soţ era absent: iar zorile, momentul plecării celui de al treilea soţ, fură, de ultima, hărăzite ceasului dragostei.

Prévan, care nu neglijează nimic, fuge apoi la frumoasa străină, poartă cu sine şi provoacă o stare de încordare de care avea nevoie, şi nu pleacă decît după ce a dezlănţuit o ceartă care-i asigură douăzeci şi patru de ore de libertate. Aceste măsuri fiind luate, se întoarse acasă unde nădăjduia să găsească un moment de odihnă; dar aici îl aşteptau alte treburi.

Scrisorile de ruptură au fost o sursă de lumină pentru amanţii dizgraţiaţi: fiecare din ei era convins că fusese sacrificat lui Prévan; şi ciudei de-a fi fost păcăliţi, adăugîndu-i-se mînia pe care o stîrneşte aproape totdeauna mica umilinţă de a fi părăsit, toţi trei, fără să-şi fi vorbit, dar ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, luară hotărîrea să obţină satisfacţie, cerînd socoteală norocosului lor rival.

Acesta găsi deci la el acasă trei provocări la duel; le acceptă cavalereşte: dar nevoind să piardă nici plăcerile, nici răsunetul acestei aventuri, stabili întîlnirea pe a doua zi dimineaţa, şi-i convocă pe toţi trei în acelaşi loc şi la aceeaşi

oră. Locul ales fu una din intrările pădurii de la Boulogne.

Cînd sosi seara, îşi îndeplini întreita ispravă cu un nedezminţit succes; în tot cazul, s-a lăudat de atunci că fiecare din noile sale iubite primise de trei ori dovada şi jurămîntul dragostei sale. În privinţa aceasta, cum poţi să-ţi închipui, lipsesc dovezile publice; tot ce-i rămîne istoricului imparţial e de-a semnala cititorului incredul că vanitatea şi imaginaţia exaltate pot face minuni; precum şi că dimineaţa care trebuia să urmeze unei nopţi atît de glorioase părea menită să-l scutească de-a mai uza de menajamente pentru viitor. Oricum ar fi, faptele următoare sînt mai sigure.

Prévan fu exact la întîlnirea pe care-o indicase; găsi acolo pe cei trei rivali ai săi, oarecum surprinşi de întîlnire, şi poate, fiecare în parte în oarecare măsură consolat văzîndu-şi tovarăşii de nenorocire. Îi întîmpină cu un aer prietenos şi deschis, şi le ţinu următorul discurs, care mi-a fost foarte fidel repetat:

„Domnilor, le spuse el, găsindu-vă adunaţi aici, aţi ghicit, fără îndoială, că toţi trei aveaţi acelaşi motiv de plîngere împotriva mea. Sînt gata să vă dau satisfacţie. Sorţii să decidă care dintre dumneavoastră va încerca primul o răzbunare la care toţi trei aveţi drepturi egale. N-am adus cu mine nici secund, nici martori. Cum n-am luat pentru ofensă, nu cer nici pentru reparaţie.“ Apoi cedînd apucăturilor sale de jucător, adăugă: „Ştiu că rareori îţi cîştigi miza de şapte ori în şir, dar oricare ar fi soarta care mă aşteaptă, ai trăit totdeauna destul cînd ai avut timpul să dobîndeşti dragostea femeilor şi stima bărbaţilor“.

În timp ce adversarii săi mirați se priveau în tăcere, și, din delicatețe, socoteau poate că această întreită luptă făcea să nu mai fie egală partida, Prévan reluă cuvîntul : „Nu vă ascund, urmă el, că noaptea pe care-am petrecut-o m-a obosit cumplit. Ar fi generos din partea dumneavoastră dacă mi-ați permite să-mi repar forțele. Am dispus să se servească aici un mic dejun ; faceți-mi cinstea de a-l accepta. Să dejunăm împreună și, mai cu seamă, să dejunăm veseli. Poți să te bați pentru fleacuri de felul acestora, dar ele nu trebuie, cred, să ne strice buna dispoziție".

Dejunul a fost acceptat. Se pare că niciodată Prévan n-a fost mai amabil. Avu iscusința de-a nu-și umili rivalii, de a-i încredința că fiecare ar fi avut cu ușurință aceleași succese, și de-ai face să recunoască, mai ales, că nici ei n-ar fi lăsat să le scape ocazia. Acestea odată mărturisite, totul se aranjă de la sine. Astfel, nici nu se sfîrșise încă dejunul, și ei repetaseră cu toții de zeci de ori că asemenea femei nu meritau ca niște oameni onorabili să se bată pentru ele. Ideea aceasta făcu să se stabilească o atmosferă de cordialitate ; vinul o întări ; așa încît nu mult după aceea, nu numai că nu mai era vorba de ură, dar își jurară cu toții între ei o veșnică prietenie.

Prévan, căruia fără îndoială deznodămîntul acesta îi plăcea cel puțin tot atît cît și celălalt, nu voia totuși să piardă nimic din celebritatea sa. De aceea, potrivindu-și cu iscusință proiectele după împrejurări, spuse celor trei ofensați : „Într-adevăr, nu împotriva mea, ci împotriva metreselor dumneavoastră necredincioase trebuie să vă răzbunați. Vă ofer această ocazie. Încep și eu să simt, ca și dumneavoastră, un afront pe care curînd voi

fi sortit să-l împărtășesc ; căci dacă nici unul din dumneavoastră n-a izbutit să cîștige inima uneia din ele, pot eu oare să sper că voi cîștiga trei inimi deodată ? Motivele supărării dumneavoastră devin și ale mele. Vă rog să primiți să luați masa diseară la casa mea de întîlnire, și nădăjduiesc ca ceasul răzbunării dumneavoastră să nu mai întîrzie mult." Cei trei amanți voiau explicații : dar el, cu tonul de superioritate pe care împrejurarea îi dădea dreptul să-l ia, le răspunse : „Cred, domnilor, că v-am dat dovadă că știu destul de bine cum să mă port în asemenea ocazii ; bizuiți-vă pe mine." Toți au fost mulțumiți cu acest răspuns și, după ce și-au îmbrățișat noul prieten, s-au despărțit pînă seara, în așteptarea efectului făgăduielilor lui.

Prévan, fără să piardă timpul, se întoarce la Paris și se duce, potrivit obiceiului, să-și viziteze noile cuceriri. Obține de la toate trei că vor veni seara să ia cina, *între patru ochi*, în casa lui de întîlnire. Două din ele se lăsară mai greu ; dar ce mai poți să refuzi a doua zi ? Dădu întîlnirile la interval de o oră, timp necesar proiectelor sale. După aceste preparative se retrase, înștiință pe ceilalți trei conjurați, și toți patru se duseră voioși să-și aștepte victimele.

Se aude sosind cea dintîi. Prévan o întîmpină singur, o primește cu toată atenția cuvenită, o conduce pînă în sanctuarul a cărui divinitate ea se credea ; apoi, dispărînd sub un pretext oarecare, trimite în locul său pe amantul ultragiat.

Îți dai seama că zăpăceala unei femei care nu are încă experiența aventurilor, făcea — în momentul acela — triumful foarte ușor : fiecare reproș care n-a fost formulat a fost interpretat ca o

favoare ; şi sclava fugară, predată din nou vechiului ei stăpîn, fu prea fericită că putea să-şi nădăjduiască iertarea, reluîndu-şi primele lanţuri. Tratatul de pace fu ratificat într-un loc mai retras ; şi scena, rămasă goală, a fost ocupată alternativ de ceilalţi actori, aproape în acelaşi chip, şi mai cu seamă cu acelaşi deznodămînt.

Totuşi, fiecare din cele trei femei se credea încă singura eroină. Uimirea şi încurcătura lor sporiră în momentul cinei, cînd perechile se întruniră ; dar uluirea lor atinse culmea cînd Prévan, care reapăru în mijlocul lor, avu cruzimea să ceară scuze celor trei infidele, ceea ce — dîndu-le secretul în vileag — le arăta limpede în ce hal fuseseră trase pe sfoară.

Se aşezară la masă, şi în curînd îşi recăpătară cumpătul : bărbaţii cedară, femeile se supuseră. Cu toţii clocoteau de ură, dar vorbele erau totuşi afectuoase ; veselia redeşteptă dorinţa, care, la rîndul ei, îi împrumută noi farmece. Această uimitoare orgie dură pînă dimineaţa ; cînd se despărţiră, femeile credeau că fuseseră iertate : dar bărbaţii, care-şi păstraseră ranchiuna, chiar a doua zi o rupseră pentru totdeauna cu ele : şi nu se mulţumiră numai să-şi părăsească uşuratecele metrese ci, împingînd răzbunarea pînă la capăt, istorisiră toată întîmplarea. De atunci, una din ele e la mănăstire, iar celelalte două tînjesc exilate la moşiile lor.

Iată povestea lui Prévan ; urmează să vezi dacă vrei să-i sporeşti gloria şi să te înhami la carul său triumfal. Scrisoarea dumitale m-a îngrijorat într-adevăr şi aştept cu nerăbdare un răspuns mai cuminte şi mai clar la ultima scrisoare pe care ţi-am scris-o.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; fereşte-te de ideile hazlii sau năstruşnice care te seduc cu prea mare uşurinţă. Gîndeşte-te că pe calea pe care ai apucat deşteptăciunea nu ajunge, şi că o singură imprudenţă poate pricinui un rău fără leac. Îngăduie, în sfîrşit, prieteniei prudente să fie uneori călăuza plăcerilor dumitale.

Cu bine. Te iubesc totuşi ca şi cum ai fi rezonabilă.

*...18 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXX-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Cécile, scumpa mea Cécile, cînd oare ne vom revedea ? Cine mă va învăţa să trăiesc departe de dumneata ? Cine-mi va da tăria şi curajul cuvenit ? Niciodată, niciodată nu voi putea suporta această absenţă fatală. Fiecare zi îmi sporeşte nenorocirea : şi nici o nădejde că va avea un sfîrşit ! Valmont, care-mi făgăduise că mă va ajuta, că mă va consola, Valmont mă neglijează, şi poate m-a uitat. El e lîngă fiinţa pe care-o iubeşte ; nu mai ştie cît suferi cînd eşti departe de ea. Cînd mi-a trimis ultima dumitale scrisoare, nu mi-a scris. Totuşi, de la el trebuie să aflu cînd voi putea să te văd, şi prin ce mijloc. Nu mai are să-mi spună nimic ? Nici dumneata nu-mi spui nimic despre asta ; să fie oare pentru că nu mai vrei ? Ah ! Cécile, Cécile, sînt foarte nenorocit. Te iubesc mai mult ca oricînd : dar dragostea asta, care-i tot farmecul vieţii mele, e şi chinul ei totodată.

Nu, nu mai pot trăi aşa, trebuie să te văd, trebuie, măcar o clipă. Cînd mă trezesc îmi spun : azi n-am s-o văd. Mă culc spunîndu-mi : n-am văzut-o. Zilele atît de lungi nu au nici o clipă de fericire. Totul e privaţiune, totu-i regret, totul e disperare, şi toate relele acestea îmi vin de acolo

de unde aşteptam toate bucuriile ! Adaugă acestor chinuri ucigătoare îngrijorarea mea în privinţa celor pe care le-ai putea îndura dumneata, şi îţi vei face o idee de situaţia în care mă aflu. Mă gîndesc tot timpul la dumneata, dar nu mă gîndesc niciodată fără să mă tulbur. Dacă te văd mîhnită, nenorocită, sufăr de toate necazurile dumitale ; dacă te văd liniştită şi consolată, necazurile mele sporesc. Oriunde mă întorc mă lovesc de o nenorocire.

Ah ! cu totul altfel era cînd te aflai unde mă aflam şi eu ! Atunci totul era plăcere. Siguranţa că te voi vedea mereu înfrumuseţa chiar şi momentele în care lipseai ; timpul pe care trebuia să-l petrec departe de dumneata, numai prin faptul că trecea, şi mă apropia de dumneata. Întrebuinţarea pe care i-o dădeam nu ţi-era niciodată străină. Dacă îmi îndeplineam unele îndatoriri, ele mă făceau mai vrednic de dumneata ; dacă cultivam vreun talent, nădăjduiam să-ţi plac mai mult. Chiar atunci cînd distracţiile şi petrecerile mă tîrau departe de dumneata, te simţeam tot lîngă mine. La spectacol căutam să ghicesc ce-ar fi putut să-ţi placă ; un concert îmi amintea talentele dumitale şi ocupaţiile noastre atît de dragi. În societate, ca şi la plimbare, căutam să prind cele mai neînsemnate asemănări. Te comparam cu tot ce vedeam ; de fiecare dată erai biruitoare. Fiecare clipă a zilei era prilejul unui nou prinos, al cărui tribut ţi-l aduceam în fiecare seară la picioare.

Ce-mi mai rămîne acum ? regrete dureroase, veşnice privaţiuni, şi o uşoară nădejde pe care tăcerea lui Valmont o face să scadă, pe care a dumitale o preschimbă în nelinişte. Zece leghe

ne despart numai, şi spaţiul acesta, atît de uşor de străbătut, numai pentru mine e un obstacol de neînvins ! Iar cînd — spre a mă ajuta să trec peste el — implor pe prietenul meu, pe iubita mea, amîndoi rămîn reci şi nepăsători ! Nu numai că nu-mi vin în ajutor, dar nici măcar nu-mi răspund.

Ce-a devenit prietenia sîrguitoare a lui Valmont ? Ce-au devenit, mai ales, sentimentele dumitale atît de tandre, şi care îţi dădeau atîta iscusinţă în a găsi mijlocul să ne vedem în fiecare zi ? Uneori, îmi amintesc, fără ca dorinţa să-mi fie mai mică, mă vedeam silit s-o sacrific anumitor considerente, anumitor datorii ; cîte nu-mi spuneai atunci ? Cîte pretexte nu invocai împotriva argumentelor mele ? Şi adu-ţi aminte, scumpă Cécile, totdeauna motivele mele cedau în faţa dorinţelor dumitale. Nu-mi fac nici un merit dintr-asta ; nu-l aveam nici măcar pe acela al sacrificiului. Ceea ce doreai să obţii ardeam de nerăbdare să-ţi acord. Dar, în sfîrşit, îţi cer şi eu ceva la rîndul meu ; şi ce anume cer ? să te văd o clipă, să-ţi reînnoiesc şi să primesc jurămîntul unei veşnice iubiri. Nu mai e oare aceasta ceea ce vrea fericirea dumitale tot atît cît şi a mea ? Resping acest gînd deznădăjduit care ar pune vîrf nenorocirilor mele. Mă iubeşti, mă vei iubi totdeauna ; cred, sînt sigur de asta, nu vreau să mă îndoiesc : dar mă aflu într-o situaţie îngrozitoare, şi mult timp nu o voi mai putea îndura. Rămîi cu bine, Cécile.

*Paris, 18 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXXI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Ce milă îmi pricinuiesc temerile dumitale ! Cît de mult îmi dovedesc ele că îţi sînt superioară ! Şi mai vrei să mă înveţi cum să mă port, vrei să mă călăuzeşti ! Ah ! bietul meu Valmont, ce mare distanţă mai e încă de la dumneata pînă la mine ! Nu, toată mîndria sexului dumitale n-ar ajunge să umple distanţa care ne desparte. Din pricină că n-ai putea să execuţi planurile mele, le socoţi imposibile ! Fiinţă orgolioasă şi slabă, te încumeţi să calculezi mijloacele mele şi să judeci resursele mele ! Să-ţi spun drept, viconte, sfaturile dumitale m-au supărat, şi nu pot să-ţi ascund acest lucru.

Că pentru a-ţi masca stîngăcia nemaipomenită faţă de preşedinta dumitale, consideri ca un triumf faptul că ai putut zăpăci o clipă pe femeia aceasta timidă şi care te iubeşte, treaba dumitale ! Că ai obţinut o privire, o singură privire, surîd şi trec cu vederea. Că dîndu-ţi seamă, fără să vrei, cît de puţin înseamnă isprăvile dumitale, nădăjduieşti să le ascunzi faţă de mine, măgulindu-mă în privinţa sforţării sublime de a împreuna doi copii, care mor de dorinţa să se întîlnească, şi care — fie spus în treacăt — îmi datorează numai mie tot

focul acestei dorințe, sînt dispusă să admit și asta. Că, în sfîrșit, te bizui pe aceste fapte glorioase ca să-mi spui pe un ton doctoral că *e mai bine să-ți întrebuințezi timpul executîndu-mi planurile decît povestindu-le,* deșertăciunea aceasta nu-mi face nici un rău și ți-o iert. Dar că poți crede că am nevoie de prudența dumitale, că m-aș rătăci dacă nu m-aș conforma părerilor dumitale, că trebuie să le sacrific o plăcere, o fantezie — să-ți spun drept, viconte, înseamnă să te arăți prea mîndru de încrederea pe care binevoiesc s-o am în dumneata.

Și la urma urmei ce lucruri ai făcut pe care eu să nu le fi depășit de mii de ori ? Ai sedus, ai dus chiar la pierzare multe femei : dar ce greutăți ai avut de învins ? ce obstacole de înlăturat ? în ce constă meritul dumitale personal ? Un chip frumos, simplă întîmplare ; maniere elegante pe care uzajul lumii le dă aproape totdeauna ; spirit, ce-i drept, dar pe care limbajul monden l-ar înlocui la nevoie ; o imprudență destul de lăudabilă, dar care nu-i datorată poate decît numai ușurinței primelor dumitale succese ; dacă nu mă înșel, iată toate mijloacele dumitale : cît despre celebritatea pe care-ai putut-o dobîndi, n-o să-mi pretinzi, cred, să pun mare preț pe arta de a provoca un scandal sau de a profita de pe urmele lui.

În ce privește prudența, finețea, nu vorbesc de mine : dar care femeie n-ar avea mai multă decît dumneata ? Nu vezi ? președinta dumitale te duce ca pe-un copil.

Crede-mă, viconte, dobîndești rareori calitățile de care te poți lipsi. Luptînd fără riscuri, nu ai de luat nici un fel de precauții. Pentru voi, bărbații, o înfrîngere nu e decît un succes mai puțin. În partida aceasta atît de inegală, norocul nostru este

să nu pierdem, iar nenorocul vostru să nu cîștigați. Chiar dacă v-aș recunoaște tot atîtea talente cîte avem și noi, cu cît v-am depăși încă, prin necesitatea în care ne aflăm de a ne folosi mereu de ele ! Presupunînd că pui tot atîta iscusință ca să ne învingi cîtă punem noi ca să ne apărăm sau ca să cedăm, vei recunoaște cel puțin că ea nu-ți mai este de nici un folos după succes. Preocupat numai de noua dumitale dorință, te lași în voia ei fără teamă, fără rezerve : pe dumneata nu te interesează cît va dura.

Într-adevăr, legăturile acestea date și primite în mod reciproc, ca să vorbesc limbajul dragostei, numai dumneata poți, după voie, să le strîngi sau să le rupi : și trebuie să ne considerăm fericite dacă în ușurătatea dumitale, preferînd scandalului misterul, te mulțumești cu o părăsire umilitoare și nu-ți faci din idolul de azi victima de mîine !

Dar cînd o femeie are nenorocul să simtă ea cea dintîi greutatea lanțului, cîte riscuri nu-și ia dacă se încumetă să se elibereze, dacă îndrăznește numai să-l ridice puțin ! Nu încearcă decît tremurînd să îndepărteze de ea pe bărbatul pe care inima ei îl respinge cu greutate. Dacă el se încăpățînează să reziste, ceea ce ea acorda dragostei trebuie să cedeze acum fricii.

In brațe încă-l strînge cînd inima-i e-nchisă.

Prudența ei e nevoită să deznoade cu îndemînare aceleași legături pe care dumneata le-ai fi rupt. Aflată la discreția inamicului ei, e fără nici o scăpare dacă el e lipsit de generozitate ; și cum poți spera așa ceva de la el, cînd — chiar dacă se întîmplă să fie lăudat pentru că a dat dovadă că are — niciodată n-a fost dojenit că-i lipsește ?

Nu vei tăgădui, desigur, adevărurile acestea, a căror evidenţă le-a făcut să fie unanim acceptate. Dacă ai văzut totuşi cum m-am folosit de împrejurări şi de opinii, ca să fac din bărbaţii aceştia atît de temuţi jucăria capriciilor sau a fanteziilor mele, ca să lipsesc pe unii de dorinţa, pe alţii de puterea de a-mi face rău ; dacă am ştiut rînd pe rînd, potrivit gusturilor mele schimbătoare, să atrag în alaiul meu sau să alung departe de mine

Tiranii detronaţi ce-s astăzi robii mei [1] ;

dacă, în vîltoarea acestor dese răzvrătiri, reputaţia mea a rămas totuşi nepătată, nu trebuie oare să trag de aici concluzia că, născută ca să-mi răzbun sexul şi ca să-l stăpînesc pe al dumitale, am ştiut să-mi creez mijloace necunoscute pînă la mine ?

Ah ! păstrează-ţi sfaturile şi îngrijorarea pentru femeile acelea delirante dar care spun că sînt *sentimentale* şi a căror imaginaţie exaltată te-ar putea face să crezi că natura le-a aşezat simţurile în cap ; care prin faptul că n-au gîndit niciodată, confundă mereu iubirea cu amantul şi, în iluzia lor nebună, cred că numai acela cu care au căutat plăcerea e singurul ei depozitar ; adevărate superstiţioase, ele au faţă de preot respectul şi credinţa care nu se cuvin decît divinităţii.

[1] Nu se ştie dacă versul acesta, ca şi acela de mai sus : *În braţe încă-l strînge cînd inima-i e-nchisă* sînt citaţii provenind din opere puţin cunoscute, sau dacă fac parte din proza doamnei de Merteuil. Ceea ce ne-ar îndemna să credem că-i aşa, e marele număr al greşelilor de acest fel care se găsesc în toate scrisorile acestei corespondenţe. Acelea ale cavalerului Danceny sînt singurele care nu conţin asemenea greşeli : poate că din pricină că se ocupa uneori cu poezia, urechea lui mai exersată îl făcea să evite mai uşor greşelile de felul acestora.

Poartă-le de grijă şi acelor femei care, mai vanitoase decît prudente, nu ştiu la nevoie să consimtă să fie părăsite.

Tremură, mai cu seamă, pentru soarta acelor femei active în trîndăvia lor, pe care le numeşti *sensibile,* şi care se lasă atît de uşor şi atît de tare stăpînite de dragoste ; care simt nevoia să se ocupe de dragoste chiar dacă nu se bucură de ea ; lăsîndu-se fără împotrivire în voia fermentării ideilor lor, ele compun, datorită acestora, scrisorile acelea atît de plăcute cînd le scrii, dar atît de primejdioase ; şi nu se tem să încredinţeze aceste dovezi ale slăbiciunii lor bărbatului care le provoacă : imprudente care nu ştiu să vadă un duşman viitor în amantul lor actual.

Eu, însă, ce am de împărţit cu femeile acelea nesăbuite ? Cînd m-ai văzut vreodată îndepărtîndu-mă de la regulile pe care mi le-am prescris şi nesocotind propriile mele principii ? Spun propriile mele principii, şi o spun înadins : căci ele nu sînt, ca acelea ale altor femei, date la întîmplare, primite fără cercetare şi urmate din obişnuinţă ; sînt rodul adîncilor mele meditaţii ; le-am creat şi pot spune că eu sînt opera mea.

Intrată în lumea saloanelor într-o vreme cînd, încă fată, eram sortită prin situaţia mea tăcerii şi inacţiunii, am ştiut să profit de aceasta ca să observ şi să judec. În timp ce toţi mă credeau intimidată sau distrată, ascultam, ce-i drept prea puţin, vorbele ce mi se adresau, dar reţineam cu grijă pe acelea pe care toţi încercau să mi le ascundă.

Curiozitatea aceasta utilă, slujind instrucţiei mele, m-a învăţat să mă şi prefac : silită adesea să ascund obiectul atenţiei mele ochilor celor ce mă înconjurau, am încercat să-i dirijez pe-ai mei după

plac ; am izbutit atunci să dau privirii mele aerul acela distrat pe care l-ai lăudat atît de des. Încurajată de acest prim succes, am căutat de asemenea să dispun după voie de diferitele mişcări ale feţei mele. Dacă eram supărată, mă sileam să iau o înfăţişare senină, chiar veselă ; împingeam zelul pînă într-atît încît să-mi provoc intenţionat dureri şi mă căzneam să păstrez în timpul lor expresia plăcerii. M-am străduit cu aceeaşi grijă, dar cu mai multă osteneală, să-mi înăbuş simptomele unei bucurii neaşteptate. În felul acesta, am izbutit să capăt asupra fizionomiei mele puterea aceea care te-a făcut uneori să te miri atît de mult.

Eram încă foarte tînără, şi aproape de loc interesantă : dar nu aveam ca bun propriu decît gîndurile mele şi mă indignam la ideea că mi-ar putea fi răpite sau surprinse fără voia mea. Înzestrată cu aceste prime arme, încercam să mă folosesc de ele : nu mă mai mulţumeam să nu mă las pricepută, mă amuzam să mă arăt sub forme diferite ; stăpînă pe gesturile mele, îmi controlam cuvintele ; potriveam pe unele şi pe celelalte după împrejurări sau poate numai după fanteziile mele : din clipa aceea felul meu de a gîndi a rămas numai pentru mine, şi n-am mai arătat decît pe acela care îmi aducea vreun folos.

Această strădanie în ce priveşte propria mea fiinţă m-a făcut să-mi fixez atenţia asupra expresiei feţelor şi a caracterului fizionomiilor ; datorită ei am dobîndit privirea aceea pătrunzătoare, pe care experienţa m-a învăţat totuşi să nu mă bizui orbeşte, dar care, în general, rareori m-a înşelat.

Nu împlinisem cincisprezece ani, şi ajunsesem să posed talentele cărora îşi datorează reputaţia cea mai mare parte din politicienii noştri, şi nu eram

încă decît la primele elemente ale ştiinţei pe care voiam s-o dobîndesc.

E uşor să-ţi închipui că mă sileam, ca toate fetele, să ghicesc dragostea şi plăcerile ei : dar cum nu fusesem niciodată la mănăstire, cum nu avem nici o prietenă de vîrsta mea, şi cum eram supravegheată de o mamă vigilentă, nu aveam decît idei vagi pe care nu le puteam preciza ; însăşi natura, de care, desigur, n-am avut de atunci decît a mă lăuda, nu-mi dădea nici un indiciu. S-ar fi zis că lucra în tăcere ca să-şi perfecţioneze opera. Numai mintea mea era în continuă fierbere ; nu doream plăceri, voiam să ştiu ; dorinţa de a mă instrui mi-a sugerat mijloacele.

Mi-am dat seama că singurul om cu care puteam vorbi despre lucrurile acestea fără să mă compromit era confesorul meu. Am înţeles pe dată ce aveam de făcut ; mi-am înfrînt ruşinea firească şi, lăudîndu-mă cu o vină pe care n-o săvîrşisem, m-am acuzat că făcusem *tot ce fac femeile*. Aceasta a fost expresia mea, dar vorbind astfel, nu ştiam, în realitate, ce idee exprimam. Speranţa mea n-a fost nici pe de-a-ntregul dezamăgită, nici pe de-a-ntregul împlinită ; teama de a mă trăda nu mă lăsa să dau lămuriri mai multe ; dar părintele avu grijă să-mi arate că păcatul era atît de mare, încît am tras concluzia că şi plăcerea trebuia să fie extremă ; şi dorinţei de-a o cunoaşte i-a urmat aceea de-a o gusta.

Nu ştiu unde m-ar fi dus această dorinţă ; lipsită cum eram de experienţă, o singură ocazie, poate, m-ar fi pierdut : din fericire pentru mine, mama mea mă anunţă că peste cîteva zile urma să mă mărit ; dintr-o dată, certitudinea că voi afla îmi stinse curiozitatea, şi am ajuns fecioară în braţele domnului de Merteuil.

Aşteptam liniştită momentul care trebuia să mă învețe, și am avut nevoie de judecată ca să pot părea stingherită sau înfricoşată. Această primă noapte, despre care lumea îşi face de obicei o idee atît de crudă sau atît de plăcută, nu-mi oferea decît ocazia unei experienţe : durere şi plăcere, am observat totul cu exactitate, şi nu vedeam în aceste felurite senzaţii decît fapte de reţinut şi de meditat.

Studiul acesta începu curînd să-mi placă : dar credincioasă principiilor mele, şi simţind, poate din instinct, că soţul meu trebuia să se bucure cel mai puţin de încrederea mea, am luat hotărîrea, numai din pricină că eram sensibilă, să mă arăt indiferentă faţă de el. Această aparentă răceală a fost mai tîrziu temeiul cel mai puternic al încrederii sale oarbe : i-am adăugat, printr-un supliment de judecată, un aer de zăpăceală, pe care-l îndreptăţea vîrsta mea ; şi niciodată nu m-a crezut mai copilă ca atunci cînd îl amăgeam cu mai multă îndrăzneală.

Totuşi, trebuie să mărturisesc că m-am lăsat la început luată de vîrtejul lumii şi m-am dedat în întregime distracţiilor ei uşuratece. Dar după cîteva luni, cum domnul de Merteuil mă luase cu el în tristul său castel de la ţară, teama de plictiseală îmi reîmprospătă gustul pentru studiu ; şi cum nu eram înconjurată decît de oameni a căror distanţă faţă de mine mă punea la adăpostul oricăror bănuieli, am profitat ca să lărgesc cîmpul experienţelor mele. Mai cu seamă acolo m-am încredinţat că dragostea, care ne e atît de lăudată că ar fi cauza plăcerilor noastre, nu e cel mult decît pretextul lor.

Boala domnului de Merteuil întrerupse aceste plăcute ocupaţii : a trebuit să-l urmez la oraş unde

mergea să se caute. Muri, după cum ştii, puţin după aceea ; şi cu toate că, la drept vorbind, n-am avut să mă plîng de el, am simţit totuşi cît era de preţioasă libertatea pe care mi-o dădea văduvia, şi mi-am făgăduit solemn să profit de ea.

Mama credea că voi merge la mănăstire sau că mă voi întoarce la ea. N-am făcut nici una, nici alta ; şi tot ce-am acordat decenţei a fost să mă înapoiez la ţară, unde mai aveam cîteva observaţiuni de făcut.

Le-am întărit cu ajutorul lecturii : dar să nu crezi că ea s-a rezumat la genul pe care-l presupui. Am studiat moravurile noastre în romane ; opiniile în operele filozofilor ; am căutat chiar la moraliştii cei mai severi ce anume pretindeau de la noi, şi m-am încredinţat astfel de ceea ce puteam face, de ceea ce trebuia să gîndesc, şi de ceea ce se cuvenea să par. Odată fixată în privinţa acestor trei probleme, numai ultima prezenta oarecare dificultăţi de execuţie ; am nădăjduit să le înfrîng, şi am început să meditez asupra mijloacelor pe care le socoteam cele mai nimerite.

Începeam să mă plictisesc de plăcerile mele rustice, prea puţin variate pentru imaginaţia mea activă : simţeam nevoia unei cochetării care să mă împace cu dragostea ; la drept vorbind, nu ca s-o simt, dar ca s-o inspir şi s-o simulez. Zădarnic mi se spusese şi citisem că sentimentul acesta nu se putea simula, vedeam, totuşi, că era de-ajuns pentru aceasta să îmbin spiritul unui autor cu talentul unui actor. M-am exercitat în ambele genuri, şi poate cu oarecare succes : dar în loc să caut deşartele aplauze ale teatrului, m-am hotărît să folosesc pentru fericirea mea ceea ce atîţia alţii sacrificau vanităţii.

Aceste diferite ocupații făcură să treacă un an. Doliul meu îngăduindu-mi să reapar, m-am întors în oraș, cu marile mele proiecte ; nu mă așteptam de loc la primul obstacol pe care aveam să-l întîmpin.

Lunga mea sihăstrie, izolarea aceea severă, aruncaseră asupra mea un lustru de cucernicie care speria pe cei mai plăcuți din bărbații noștri ; aceștia se țineau deoparte și mă lăsau pradă tuturor plicticoșilor, care cu toții voiau să se însoare cu mine. Greutatea nu era să-i refuz ; dar multe din refuzurile acestea displăceau familiei mele, și pierdeam în aceste hărțuieli interne timpul căruia mă gîndisem să-i dau o atît de fermecătoare întrebuințare. Am fost deci nevoită, ca să atrag pe unii și să îndepărtez pe ceilalți, să afișez oarecare frivolitate, să uzez, pentru a-mi strica reputația, de grija la care aveam de gînd să recurg ca s-o păstrez. Am izbutit ușor, cum îți închipui. Dar nefiind tîrîtă de nici o pasiune, n-am făcut decît ceea ce-am crezut necesar, și am măsurat cu prudență dozele nesăbuințelor mele.

Îndată ce am atins ținta la care voiam să ajung, m-am întors pe calea cea bună, și am atribuit meritul schimbării mele în bine cîtorva femei dintre acelea care, neputînd avea pretenția agrementului, se consolează cu aceea a meritului și a virtuții. A fost o lovitură care îmi izbuti mai bine decît nădăjduisem. Aceste recunoscătoare dădace s-au făcut apologetele mele ; și zelul lor orb pentru ceea ce numeau opera lor ajunse atît de departe, încît la cel mai mic cuvînt pe care și l-ar fi îngăduit cineva pe socoteala mea, toată clica mironosițelor sărea să-mi ia apărarea. Același mijloc mi-a atras și sufragiul femeilor noastre cu pretenții la succese ; acestea, încredințate că nu voiam să le mai fac concurență, mă aleseră ca obiect al laudelor lor, ori de cîte ori voiau să dea dovadă că nu bîrfeau chiar pe toată lumea.

Între timp, purtarea mea adusese înapoi îndrăgostiții ; și ca să ies cu obraz curat între ei și protectoarele mele nesigure, m-am arătat ca o femeie sensibilă dar dificilă, pe care excesul delicateței o înarma împotriva dragostei.

Am început atunci să-mi desfășor pe scena cea mare talentele pe care mi le însușisem. Prima mea grijă a fost să dobîndesc renumele de invincibilă. Ca să-l obțin, bărbații care nu-mi plăceau erau totdeauna singurii de la care aveam aerul că primesc omagii. Îi întrebuințam cu folos ca să-mi procure laurii rezistenței, în timp ce eu mă ofeream, fără teamă, îndrăgostitului preferat. Acesta, însă, intimidat de sfiala mea prefăcută, nu și-a îngăduit niciodată să mă urmeze în saloane ; și privirile societății au rămas, astfel, mereu fixate asupra îndrăgostitului nenorocit.

Știi cît mă decid de repede : asta pentru că mi-am dat seama că aproape totdeauna demersurile anterioare sînt cele care dezvăluie secretul femeilor. Orice-ai face, tonul nu mai e același, înainte sau după succes. Diferența aceasta nu scapă observatorului atent ; și am găsit că e mai puțin primejdios să mă înșel în privința alegerii decît s-o las să-mi fie ghicită. Mai cîștig în felul acesta că înlătur verosimilitatea, care e singurul criteriu după care putem fi judecate.

Aceste precauții, precum și acelea de a nu scrie niciodată, de a nu lăsa nici o dovadă despre capitulările mele, puteau să pară excesive ; mie însă

nu mi-au părut niciodată nici măcar suficiente. Scrutîndu-mi inima, am studiat în ea inima celorlalţi. Am văzut cu acest prilej că nu-i nimeni care să nu păstreze în ea o taină pe care vrea s-o ţină ascunsă : antichitatea pare să fi cunoscut mai bine decît noi adevărul acesta, pentru care povestea lui Samson nu este, poate, decît o ingenioasă ilustrare. Ca o nouă Dalilă, m-am silit mereu, ca şi ea, să aflu secretul acesta important. Ehe ! la cîţi din Samsonii noştri moderni nu le ţin părul sub cuţitul meu ! Şi de aceştia nu mă mai tem ; sînt singurii pe care mi-am îngăduit să-i umilesc uneori. Mai suplă cu ceilalţi — arta de a-i face infideli, cu scopul de-a nu le părea eu uşuratecă, o prefăcută prietenie, o încredere aparentă, cîteva procedee generoase, ideea măgulitoare pe care fiecare şi-o face că a fost singurul meu amant mi-au îngăduit să obţin discreţia lor. În sfîrşit, cînd mijloacele acestea mi-au lipsit, am ştiut, prevăzînd rupturile, să înăbuş de la început, ridiculizînd-o sau calomniind-o, încrederea pe care bărbaţii aceştia primejdioşi puteau s-o obţină.

Ceea ce-ţi spun acum e ceea ce mă vezi făcînd fără întrerupere ; şi te mai îndoieşti de prudenţa mea ! Adu-ţi aminte de vremea cînd ai început să-mi faci curte ; nici un omagiu nu m-a măgulit atît de mult ; te doream înainte de a te fi văzut. Sedusă de reputaţia dumitale, mi se părea că lipseai gloriei mele ; ardeam de dorinţa de-a mă lua la luptă dreaptă cu dumneata. E singura din pornirile mele care a pus un moment stăpînire pe mine. Cu toate acestea, dacă ai fi vrut să mă nimiceşti, ce mijloace ai fi găsit ? Vorbării goale, care nu lasă nici o urmă după ele, pe care însăşi reputaţia dumitale le-ar fi făcut suspecte, şi un şir de fapte greu de crezut, a căror simplă povestire ar fi avut aerul unui roman prost înjghebat. E drept că de atunci te-am făcut părtaşul tuturor secretelor mele : ştii însă ce interese ne unesc şi ştii de asemenea care din noi doi poate fi socotit ca imprudent.[1]

De vreme ce-am început să-ţi dau socoteală, vreau să fac asta cît se poate de exact. Parcă te aud spunîndu-mi că, oricum, sînt cel puţin la discreţia cameristei mele ; într-adevăr, dacă ea nu-mi cunoaşte sentimentele, îmi cunoaşte faptele. Cînd mi-ai vorbit odinioară despre aceasta, ţi-am răspuns doar atît că sînt sigură de ea ; şi dovadă că răspunsul meu a fost de ajuns ca să te liniştească, e că i-ai încredinţat de atunci, despre dumneata, secrete destul de primejdioase. Acum însă, cînd Prévan te nelinişteşte, şi îţi pierzi capul, sînt sigură că nu mă mai crezi pe cuvînt. Trebuie deci să te lămuresc.

Mai întîi, fata aceasta e sora mea de lapte, şi legătura aceasta care pentru noi nu înseamnă nimic e foarte trainică pentru oamenii de teapa ei : mai mult decît atîta, îi cunosc secretul, o am chiar la mînă ; victimă a unei nebunii din dragoste, era pierdută dacă n-o salvam eu. Părinţii ei, ţinînd grozav la onoarea lor, nu voiau nimic altceva decît să fie întemniţată. Mi s-au adresat mie. Am văzut atunci cît folos puteam trage de pe urma mîniei lor. Le-am cîntat, deci, în strună,

[1] Se va vedea mai tîrziu, în scrisoarea a CLII-a, dacă nu secretul domnului de Valmont, cel puţin de ce natură era acest secret ; şi cititorul îşi va da seama că n-am putut să-l lămurim mai mult în privinţa aceasta.

am cerut ordinul şi l-am obţinut. Apoi, trecînd deodată de la asprime la clemenţă, la care îi induplecasem şi pe părinţi, şi profitînd de trecerea mea pe lîngă bătrînul ministru, i-am făcut pe toţi să consimtă ca ordinul să rămînă în posesia mea, şi numai eu să pot cere executarea sau s-o opresc, după cum voi aprecia purtările viitoare ale acestei fete. Ea ştie deci că soarta ei e în mîinile mele ; şi dacă, lucru de necrezut, toate mijloacele acestea puternice n-ar ajunge s-o facă să-şi ţină gura, nu-i evident oare că, dînd în vileag purtarea ei şi pedeapsa pe care a primit-o, aş face să nu mai aibă nici o crezare spusele ei ?

La aceste precauţii pe care le numesc fundamentale, adaug o mie altele, locale, sau ocazionale, pe care judecata sau obişnuinţa le descoperă la nevoie ; aş lungi mult scrisoarea dacă aş intra în amănunte ; dar practica lor e importantă şi trebuie să-ţi dai osteneala să le culegi din întreaga mea purtare, dacă vrei să ajungi să le cunoşti.

Dar să pretinzi că mi-am dat atîta osteneală ca să nu culeg de pe urma ei nici un rod ; că după ce m-am ridicat, prin strădaniile mele penibile, atît de mult deasupra celorlalte femei, aş putea consimţi să înaintez tîrîndu-mă ca ele, între imprudenţă şi timiditate ; că, mai ales, poate un bărbat să-mi inspire atîta teamă încît să nu văd altă scăpare decît în fugă, nu, viconte, asta niciodată ! Trebuie să învingi sau să mori. Cît despre Prévan, vreau să-l am, şi-l voi avea ; el vrea s-o spună, şi n-o va spune : iată, în două cuvinte, romanul nostru. Cu bine.

...20 septembrie 17..

SCRISOAREA a LXXXII-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Doamne, cît m-a durut scrisoarea dumitale ! Dacă ştiam, n-o mai aşteptam cu atîta nerăbdare ! Speram să găsesc în ea o consolare, şi iată că sînt acum mai mîhnită decît înainte de a fi primit-o. Am plîns mult citind-o : nu e ceea ce-ţi reproşez ; am mai plîns de multe ori din pricina dumitale, fără ca asta să-mi provoace o suferinţă. Dar de data aceasta nu mai e acelaşi lucru.

Ce vrei să spui cu asta, că dragostea ţi-a devenit un chin, că nu mai poţi trăi aşa, că nu mai poţi îndura situaţia în care te afli ? Oare n-o să mă mai iubeşti, pentru că nu mai e atît de plăcut ca altădată ? Eu cred că nu sînt mai fericită decît dumneata, chiar dimpotrivă ; şi totuşi te iubesc şi mai mult. Dacă domnul de Valmont nu ţi-a scris, asta nu-i vina mea ; n-am putut să-l rog pentru că n-am fost singură cu el, şi pentru că ne-am înţeles să nu vorbim niciodată nimic faţă de lume : şi asta tot de hatîrul dumitale, ca să poată face mai repede ceea ce doreşti. Nu spun că n-o doresc şi eu, fii sigur de asta : dar ce pot eu să fac ? Dacă-ţi închipui că e atît de uşor, găseşte dumneata mijlocul, e tot ce doresc şi eu.

Crezi că-mi place grozav ca mama să mă ocărască în fiecare zi, ea care mai înainte nu-mi spunea niciodată nimic, chiar dimpotrivă ? Acum e mai rău decît dacă aş fi la mănăstire. Totuşi, mă consolam gîndindu-mă că toate astea erau pentru dumneata ; uneori socoteam chiar că sînt foarte mulţumită ; dar cînd văd că şi dumneata eşti supărat, fără ca eu să am cea mai mică vină, asta mă face să mă întristez mai mult decît de toate cîte mi s-au întîmplat pînă acum.

Numai ca să primesc scrisorile dumitale e o poveste întreagă, şi dacă domnul de Valmont n-ar fi atît de binevoitor şi atît de iscusit cum este, n-aş şti ce să mă fac ; şi ca să-ţi scriu, e şi mai greu. Dimineaţa nu îndrăznesc, căci mama e foarte aproape şi în tot momentul intră în camera mea. Uneori pot să scriu după-amiaza, sub pretextul că vreau să cînt din gură sau la harpă ; dar trebuie să mă întrerup la fiecare rînd, ca să se audă că studiez. Din fericire camerista mea adoarme uneori seara, şi-i spun că nu mai am nevoie de ea, ca să plece şi să-mi lase lumina. Dar trebuie să mă aşez sub perdea, ca să nu se vadă lumina, şi să fiu atentă la cel mai mic zgomot, astfel încît să pot ascunde totul în pat dacă ar intra cineva. Aş vrea să fii aici ca să vezi ! Ai vedea cît de mult trebuie să iubeşti ca să faci aşa ceva. În sfîrşit, e foarte adevărat că fac tot ce-mi stă în putinţă, şi că aş vrea să pot face şi mai mult.

Desigur, nu refuz să-ţi spun că te iubesc, şi că te voi iubi mereu ; niciodată n-am spus-o mai bucuroasă ; şi văd acuma că eşti supărat ! Mă încredinţaseşi, totuşi, înainte ca eu să ţi-o fi spus, că asta era de ajuns ca să te facă fericit. Nu poţi tăgădui : stă scris în scrisorile dumitale. Cu toate că nu le mai am, îmi aduc aminte de ele ca şi cum le-aş citi în fiecare zi. Şi acum, cînd sîntem despărţiţi, nu mai gîndeşti la fel ! Dar despărţirea noastră poate nu va fi veşnică. Doamne, cît sînt de nenorocită ! Şi numai dumneata eşti de vină !...

În legătură cu scrisorile dumitale, sper că ai păstrat pe acelea pe care mi le-a luat mama şi ţi le-a dat înapoi ; va veni odată vremea cînd nu voi mai fi la strîmtoare ca acum, şi vei putea să mi le dai îndărăt pe toate. Ce fericită o să fiu, cînd o să pot să le păstrez mereu, fără să dau nimănui socoteală ! Acum le dau domnului de Valmont, pentru că altminteri ar însemna să risc prea mult : cu toate acestea, de cîte ori i le dau, mă simt foarte mîhnită.

Rămîi cu bine, iubite prietene. Te iubesc din toată inima. Te voi iubi toată viaţa. Sper că acum nu mai eşti supărat ; dacă aş fi sigură, n-aş mai fi supărată nici eu. Scrie-mi cît de repede poţi, fiindcă presimt că pînă atunci o să fiu mereu tristă.

*Castelul... 21 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXXIII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Îngăduiți, doamnă, să reluăm convorbirea aceasta, întreruptă într-un chip atît de nenorocit ! Ca să vă pot dovedi pînă la capăt cît de mult mă deosebesc de odiosul portret sub trăsăturile căruia v-am fost zugrăvit ; ca să mă pot, mai ales, bucura încă de binevoitoarea încredere pe care începeați să mi-o arătați ! Cît farmec știți să răsfrîngeți asupra virtuții ! Ce mult înfrumusețați toate sentimentele cinstite și cum știți să le faceți iubite ! Ah ! aceasta este seducția dumneavoastră ; e cea mai tare ; singura care e, în același timp, puternică și respectabilă.

Fără îndoială, e de ajuns să vă vadă cineva ca să dorească să vă placă ; să vă asculte în societate pentru ca dorința aceasta să crească. Dar cel care are fericirea să vă cunoască mai bine, care poate uneori să vă citească în suflet, e repede cuprins de un mai nobil entuziasm, și, pătruns de venerație ca și de dragoste, adoră în dumneavoastră întruchiparea tuturor virtuților. Poate că fiind din fire mai înclinat ca alții să le iubesc și să le urmez, după ce unele rătăciri m-au tîrît departe de ele, dumneavoastră m-ați apropiat din nou, m-ați făcut să le simt iar toată

vraja : veți spune oare că e o crimă din partea mea această dragoste nouă ? veți ponegri oare opera dumneavoastră ? vă veți reproșa oare interesul pe care ea vi l-ar putea trezi ? Ce rău poate face un sentiment atît de curat, și cîtă plăcere n-ați simțit gustîndu-l ?

Dragostea mea vă înspăimîntă, vi se pare violentă, neînfrînată ! Liniștiți-o printr-o dragoste mai blîndă ; nu refuzați puterea pe care v-o ofer, căreia vă jur că nu mă voi sustrage niciodată, și care — îndrăznesc s-o cred — nu va fi cu totul pierdută pentru virtute. Ce sacrificiu mi-ar putea părea penibil, cînd aș fi sigur că inima dumneavoastră îi recunoaște valoarea ? Cine-i atît de nenorocit încît să nu știe să se bucure de privațiunile pe care și le impune ; încît să nu prefere un cuvînt, o privire dăruită tuturor bucuriilor pe care le-ar putea fura sau surprinde ! Și ați putut crede că aș fi eu un asemenea om ! Și v-a fost teamă de mine ! Ah ! de ce nu stă în puterea mea fericirea dumneavoastră ! Cum m-aș răzbuna pe dumneavoastră făcîndu-vă fericită ! Dar puterea aceasta binefăcătoare n-o poate produce stearpa prietenie ; ea nu se ivește decît datorită iubirii.

Cuvîntul acesta vă intimidează ! Dar de ce ? Un atașament mai duios, o unire mai puternică, un singur gînd, aceeași fericire și aceleași necazuri, sînt toate astea străine de sufletul dumneavoastră ? Asta e dragostea, sau cel puțin așa e aceea pe care o inspirați și pe care o simt eu ! Dragostea care, calculînd dezinteresat, știe să aprecieze faptele după merit și nu după cît valorează ; comoară nesecată a sufletelor sensibile, totul capătă preț cînd e făcut de ea sau pentru ea.

Adevărurile acestea, atît de lesne de priceput, atît de plăcute de practicat, oare ce au ca să vă sperie ? Ce spaimă poate, de asemenea, să vă pricinuiască un om sensibil, căruia dragostea nu-i mai îngăduie altă fericire decît fericirea dumneavoastră ? E astăzi unica mea dorinţă : aş sacrifica totul ca s-o îndeplinesc, afară de sentimentul care-o inspiră ; iar sentimentul acesta, consimţiţi numai să-l împărtăşiţi, şi-l veţi putea călăuzi după voie. Dar să nu-i mai îngăduim să ne despartă, atunci cînd ar trebui să ne unească. Dacă prietenia pe care mi-aţi oferit-o nu-i o vorbă goală ; dacă, după cum mi-aţi spus ieri, e sentimentul cel mai dulce pe care-l cunoaşte sufletul dumneavoastră, să hotărască ea între noi, nu o voi recuza ; dar, judecător al dragostei, să consimtă să o asculte ; refuzul de a o asculta ar deveni chiar o nedreptate, şi prietenia nu e nedreaptă.

O a doua întrevedere nu va avea mai multe inconveniente decît prima ; întîmplarea poate şi de data aceasta să ofere prilejul ; aţi putea să indicaţi chiar dumneavoastră momentul. Sînt dispus să admit că greşesc ; n-aţi vrea mai degrabă să mă convingeţi decît să mă combateţi, vă îndoiţi oare de docilitatea mea ? Dacă acel nedorit musafir n-ar fi venit să ne întrerupă, poate m-aţi fi adus în toate privinţele la părerea dumneavoastră ; cine ştie pînă unde poate merge puterea dumneavoastră ?

Mă credeţi ? puterea aceasta de neînvins căreia mă las pradă fără să îndrăznesc s-o măsor, vraja aceasta irezistibilă care vă face stăpînă pe gîndurile ca şi pe faptele mele uneori mă umple de spaimă. Întrevederea aceasta pe care v-o cer s-ar cuveni, vai ! poate ca mie cel dintîi să-mi fie teamă de ea ! Poate, pe urmă, încătuşat de făgăduielile mele, mă voi vedea osîndit să îndur pojarul unei iubiri pe care nimic n-o va putea stinge, fără să îndrăznesc măcar să vă implor ajutorul ! Ah ! doamnă, fie-vă milă, nu abuzaţi de puterea pe care o aveţi asupra mea ! Dar ce spun ! dacă faptul acesta v-ar face mai fericită, dacă prin asta m-aş face mai vrednic de dumneavoastră, cîte dureri n-ar alina aceste gînduri mîngîietoare ! Da, îmi dau seama, să mai vorbesc o dată cu dumneavoastră înseamnă să vă dau arme mai puternice împotriva mea ; înseamnă să mă supun şi mai mult voinţei dumneavoastră. Mi-e mai uşor să mă apăr împotriva scrisorilor ; cuvintele sînt tot aceleaşi, dar nu mai sînteţi de faţă ca să le măriţi puterea. Totuşi, plăcerea de a vă asculta mă face să înfrunt primejdia : voi simţi cel puţin fericirea că am făcut totul pentru dumneavoastră, chiar împotriva mea ; şi sacrificiile mele vor deveni un omagiu. Prea fericit să vă dovedesc în mii de chipuri, cum în mii de feluri o simt, că — fără să mă exceptez nici măcar pe mine însumi — sînteţi şi veţi fi totdeauna fiinţa cea mai scumpă pe care o cunoaşte inima mea.

*Castelul... 23 septembrie 17.. *

SCRISOAREA a LXXXIV-a

Vicontele de Valmont către Cécile Volanges

Aţi văzut cît am fost de stingheriţi ieri. În tot cursul zilei n-am putut să vă înmînez scrisoarea pe care o aveam pentru dumneavoastră ; nu ştiu dacă-mi va fi mai uşor astăzi. Mi-e teamă să vă compromit, dacă pun mai mult zel decît iscusinţă ; şi nu mi-aş ierta o imprudenţă care v-ar putea fi fatală şi ar pricinui disperarea prietenului meu, nenorocindu-vă pentru totdeauna. Cunosc totuşi nerăbdarea dragostei ; îmi dau seama cît de penibilă trebuie să fie, în situaţia dumneavoastră, cea mai mică întîrziere a singurei consolări de care v-aţi putea bucura în această clipă. Tot străduindu-mă să găsesc mijloace de-a înlătura piedicile, am găsit unul a cărui execuţie ar fi uşoară, dacă v-aţi da oarecare osteneală.

Cheia uşii camerei dumneavoastră dinspre coridor se află — precum aţi băgat de seamă — în permanenţă pe căminul mamei dumneavoastră. Totul ar deveni simplu cu ajutorul acestei chei, cum este lesne de înţeles ; dar în lipsa ei, vă voi procura una asemănătoare, care o va înlocui. Va fi de ajuns, pentru aceasta, să o am pe cealaltă o oră sau două la dispoziţia mea. Veţi găsi, fără îndoială, prilejul de a o lua ; şi ca nimeni să nu observe lipsa ei, alăturez alta, destul de asemănătoare, ca să nu se vadă diferenţa, afară de cazul cînd ar încerca-o cineva, ceea ce e puţin probabil. Va trebui numai să aveţi grijă să-i puneţi o panglică albastră, înnodată la fel ca la cheia dumneavoastră.

Încercaţi să aveţi cheia aceasta mîine sau poimîine la micul dejun, deoarece mi-o veţi da mai uşor atunci, şi o veţi putea pune la locul ei seara, cînd s-ar putea ca mama dumneavoastră să fie mai atentă. V-aş înapoia-o la prînz, dacă izbutim să ne înţelegem.

Ştiţi că atunci cînd trecem din salon în sufragerie, doamna de Rosemonde rămîne totdeauna la urmă. Îi voi oferi braţul. Nu va trebui decît să vă ridicaţi încet de la gherghеful dumneavoastră, sau să lăsaţi să vă cadă ceva, pentru a putea rămîne în urmă : nu vă va fi greu să luaţi atunci cheia, pe care voi avea grijă s-o ţin la spate. Nu neglijaţi, îndată ce-o veţi lua, să veniţi lîngă bătrîna mea mătuşă şi să-i faceţi o amabilitate. Dacă din întîmplare cheia v-ar scăpa din mînă, nu vă pierdeţi cumpătul ; mă voi preface că am scăpat-o eu şi îmi iau toată răspunderea.

Lipsa de încredere a mamei dumneavoastră, şi purtarea ei atît de aspră faţă de dumneavoastră, îndreptăţesc de altminteri acest mic vicleşug. Mai mult chiar, este singurul mijloc de a continua să primiţi scrisorile lui Danceny şi de-a i le transmite pe ale dumneavoastră ; oricare altul e cu adevărat prea primejdios, şi ar putea să vă piardă pe amîndoi fără scăpare : de aceea, prietenia mea prevăzătoare şi-ar reproşa să le mai folosească.

Odată în stăpînirea cheii, ne vor mai rămîne de luat unele precauţii în privinţa zgomotoului uşii

și al broaștei : dar acestea sînt ușor de învins. Veți găsi, tot sub dulapul unde v-am pus hîrtia, ulei și o pană. Se întîmplă să fiți uneori singură în odaie : va trebui să profitați ca să ungeți broasca și balamalele. Băgați de seamă la petele de ulei care ar fi o mărturie împotriva dumneavoastră. E preferabil să așteptați să se înnopteze, căci dacă faceți operația aceasta cu inteligența de care sînteți capabilă, orice urmă ar dispărea pînă a doua zi dimineața.

Dacă totuși bagă cineva de seamă, nu șovăiți să spuneți că e servitorul care freacă parchetele. Ar trebui, în cazul acesta, să precizați timpul, chiar cuvintele pe care vi le-a spus : ca, de pildă, că unge ca să nu ruginească toate broaștele care nu sînt folosite. Căci, vă dați seama, n-ar fi verosimil să fi asistat la toată harababura asta fără să întrebați care-i este pricina. Detaliile acestea mărunte sînt cele care dau aspectul de verosimil și verosimilul face minciunile fără risc, nemailăsînd loc dorinței de a le verifica.

După ce veți citi scrisoarea aceasta, vă rog s-o recitiți, și chiar să vă ocupați mai mult de ea : în primul rînd pentru că trebuie să știi bine ceea ce vrei să faci bine ; apoi, ca să vă încredințați că n-am omis nimic. Puțin obișnuit să folosesc șiretlicuri pentru mine, nu prea mă pricep la așa ceva ; doar via mea prietenie pentru Danceny și interesul pe care-l inspirați m-au putut hotărî să mă slujesc de mijloacele acestea, oricît ar fi ele de nevinovate. Urăsc tot ce e înșelătorie ; așa e caracterul meu. Dar necazurile dumneavoastră m-au impresionat atît de tare, încît voi face orice ca să le ușurez.

Vă dați seama că după ce vom fi stabilit această comunicație între noi îmi va fi mult mai ușor să vă procur întîlnirea cu Danceny, pe care el o dorește. Totuși, nu vorbiți încă nimic cu el despre asta ; n-ați face decît să-i sporiți nerăbdarea, și momentul cînd i-ați putea-o potoli n-a sosit încă. Se cuvine, cred, mai degrabă să-l liniștiți decît să-l iritați. Mă bizui în privința aceasta pe delicatețea dumneavoastră. Vă las cu bine, frumoasa mea pupilă : căci sînteți pupila mea. Iubiți un pic pe tutorele dumneavoastră, și mai ales dați-i ascultare ; va fi spre binele dumneavoastră. Mă ocup de fericirea dumneavoastră, și fiți sigură că în ea voi găsi și fericirea mea.

...24 septembrie 17 • •

SCRISOAREA a LXXXV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

În sfîrşit poţi fi liniştit, şi mai cu seamă îmi vei da dreptate. Ascultă şi nu mă mai confunda cu celelalte femei. Am dus la bun sfîrşit aventura mea cu Prévan; *la bun sfîrşit*; înţelegi ce înseamnă asta? Vei judeca acum care din noi doi se va putea lăuda. Istorisirea nu va fi atît de nostimă ca fapta; dar nici n-ar fi drept, după ce n-ai făcut altceva decît să înşiri argumente, bune sau rele, pe seama acestei afaceri, să te bucuri de ea ca şi mine, care i-am sacrificat timpul şi osteneala mea.

Totuşi, dacă ai de dat o mare lovitură, dacă ai în vedere vreo ispravă pentru care acest primejdios rival îţi pare de temut, fii fără grijă. Îţi lasă cîmpul liber, cel puţin pentru cîtăva vreme; poate n-o să-şi mai revină niciodată din lovitura pe care i-am dat-o.

Ce noroc ai că sînt prietena dumitale! Sînt zîna dumitale cea bună. Tînjeşti departe de frumoasa care te subjugă; spun un cuvînt şi iată-te lîngă ea. Vrei să te răzbuni împotriva unei femei care ţi-a făcut un rău; îţi însemn locul unde trebuie să loveşti, şi o las la discreţia dumitale. În sfîrşit, ca să scoţi din luptă un concurent primejdios, tot la mine recurgi, şi eu îţi îndeplinesc dorinţa. Eşti un ingrat dacă mai faci altceva decît să-mi mulţumeşti toată viaţa. Dar mă întorc la aventura mea, şi o iau de la început.

Întîlnirea dată cu o voce atît de tare, la ieşirea de la Operă [1] a fost auzită, aşa cum nădăjduisem. Prévan veni la întîlnire; şi cînd mareşala îi spuse, recunoscătoare, că se bucura că-l vede de două ori în şir la recepţiile ei, avu grijă să-i răspundă că de marţi seara pînă acuma se descotorosise de o mulţime de obligaţii, ca să poată fi liber în seara aceasta. *Cine are urechi, să audă!* Cum voiam, totuşi, să ştiu — cu mai multă siguranţă — dacă eram sau nu adevăratul obiect al acestui zel măgulitor, am vrut să-l silesc pe noul adorator să aleagă între mine şi pasiunea lui principală. Am declarat că nu voi juca: şi, într-adevăr, găsi şi el mii de pretexte ca să nu joace; aşa încît prima mea victorie a fost asupra lanskenetului.

Am început o conversaţie cu episcopul de...; l-am ales din pricina legăturilor lui cu eroul zilei, căruia voiam să-i uşurez în toate chipurile putinţa de a se apropia de mine. Eram de asemenea mulţumită că am un martor respectabil, care la nevoie ar putea depune în favoarea purtării şi a spuselor mele. Combinaţia izbuti.

După cîteva fraze vagi, convenţionale, Prévan, punînd repede stăpînire pe conversaţie, adoptă pe rînd diferite tonuri, în căutarea celui care ar putea să-mi placă. Am refuzat tonul sentimental, arătîndu-mă neîncrezătoare; cu seriozitatea mea i-am înfrînt veselia, care-mi păru prea uşuratică pentru un început; şi-a ales atunci ca subiect de-

[1] Vezi scrisoarea a LXXIV-a.

licata prietenie ; și sub acest steag banal am început atacul nostru reciproc.

Cînd a venit vremea mesei, cum episcopul nu cobora, Prévan mi-a dat brațul și, firește, locul lui la masă a fost lîngă mine. Să fim drepți : a susținut cu multă dibăcie conversația noastră particulară, părînd că nu se ocupă decît de conversația generală, pe care avea aerul că o conduce. La desert, se vorbi despre o piesă nouă care urma să se dea lunea viitoare la Comedia Franceză. Mi-am mărturisit regretul că nu aveam o lojă, mi-a oferit-o pe a lui pe care la început am refuzat-o, precum se obișnuiește : mi-a răspuns, destul de nostim, că nu-l înțelesesem că, desigur, nu și-ar sacrifica loja unei persoane pe care n-o cunoaște, dar că mă înștiința numai că doamna mareșal va dispune de ea. Ea s-a pretat la această glumă, și eu am primit invitația.

După ce ne-am reîntors în salon, ceru și el — cum îți închipui — un loc în lojă ; și cum mareșala, care e foarte binevoitoare cu el, i-l făgădui *dacă va fi cuminte*, profită de această ocazie ca să înceapă o conversație din acelea cu două înțelesuri în privința cărora mi-ai lăudat talentele lui. Într-adevăr, așezîndu-se la picioarele ei, ca un copil supus, sub pretextul că-i cere părerile sau că-i implora judecata, spuse multe lucruri măgulitoare și destul de tandre, pe care foarte ușor le puteam lua pentru mine. Mai multe persoane renunțînd să se mai așeze la joc după-masă, conversația a fost mai generală și mai puțin interesantă ; dar ochii noștri vorbeau mult. Spun ochii noștri, trebuia să spun ai lui, căci ai mei nu mărturiseau decît un singur lucru : surpriza. Se gîndea desigur că eram foarte uimită și cu totul subjugată de impresia prodigioasă pe care mi-o făcea. Cred că l-am lăsat foarte satisfăcut ; nici eu nu eram mai puțin mulțumită.

Lunea următoare m-am dus la Comedie, după cum ne înțeleseserăm. Cu toată curiozitatea dumitale literară, nu-ți pot spune nimic despre spectacol, decît că Prévan are un talent minunat să răsfețe pe cineva și că piesa a căzut : iată tot ce-am aflat eu acolo. Vedeam cu tristețe cum se sfîrșește acea seară care într-adevăr îmi plăcea mult și, ca s-o prelungesc, am oferit mareșalei să vină să supeze la mine : ceea ce îmi îngădui să fac aceeași propunere și amabilului lingușitor, care nu ceru decît învoirea să se repeadă, ca să se scuze, pînă la contesele de P...[1]. Numele acesta îmi reîmprospătă mînia ; mi-am dat seama că voia să-și înceapă confidențele : mi-am adus aminte de sfaturile dumitale înțelepte și mi-am făgăduit... să continui aventura, sigură fiind că îl voi lecui de această primejdioasă indiscreție.

Străin de societatea mea, care în seara aceea era puțin numeroasă, îmi datora atențiile care se obișnuiesc în cazul acesta ; mi-a oferit brațul ca să trecem în sufragerie. Am fost destul de malițioasă, acceptîndu-l, să-l fac pe-al meu să tremure ușor, să țin ochii în jos și să răsuflu tare în timpul mersului. Aveam aerul că-mi presimt înfrîngerea și că mă tem de învingătorul meu. Observă repede lucrul acesta și, de aceea, șarlatanul schimbă îndată tonul și atitudinea. Era curtenitor, deveni sentimental. Vorbele lui erau tot aceleași, sau aproape, așa îl sileau împrejurările : dar privirea lui, mai puțin vioaie, era mai dezmierdătoare ; mlădierea vocii lui mai blîndă ; surîsul lui nu mai era viclean, ci mulțumit. În sfîr-

[1] Vezi scrisoarea a LXX-a.

şit, în spusele lui, stingîndu-şi pe rînd sclipirile, spiritul făcu loc delicateţei. Te întreb : ce-ai fi făcut dumneata mai mult ?

La rîndul meu, am devenit visătoare, atît de visătoare, încît toată lumea a trebuit să observe ; şi cînd mi-au reproşat aceasta, am avut iscusinţa să mă apăr cu stîngăcie şi să arunc lui Prévan o privire fugară, dar sfioasă şi tulburată, menită să-l facă să creadă că toată teama mea era ca nu cumva să ghicească pricina tulburării mele.

După supeu, am profitat de momentul cînd mareşala istorisea una din poveştile pe care le istoriseşte mereu, ca să mă aşez pe otomana mea într-acea uitare de sine pe care ţi-o dă starea de visare. Nu eram de loc supărată să mă vadă astfel Prévan ; îmi acordă, într-adevăr, o atenţie cu totul deosebită. Îţi închipui, de bună seamă, că privirile mele timide nu îndrăzneau să caute ochii învingătorului meu : dar îndreptate spre el într-un chip mai umil, mă făcură repede să aflu că obţinusem efectul pe care voiam să-l produc. Mai trebuia să-l conving că-l împărtăşeam şi eu : de aceea, cînd mareşala spuse că vrea să se retragă, am exclamat cu o voce moale şi duioasă : „Ah ! Doamne ! mă simţeam aşa de bine !“ Totuşi m-am ridicat : dar înainte de a mă despărţi de ea, am întrebat-o ce proiecte are, ca să am un pretext să le rostesc pe ale mele, şi să spun că poimîine voi sta acasă. Acestea fiind zise, toată lumea a plecat.

Am stat atunci şi-am început să judec. Nu mă îndoiam că Prévan va profita de întîlnirea deghizată pe care i-o dădusem ; că va veni devreme ca să mă găsească singură, şi că atacul va fi violent : dar eram de asemenea sigură că, ţinînd seamă de reputaţia mea, nu mă va trata cu lipsa

de consideraţie cu care — cînd ai puţină uzanţă — nu tratezi decît femeile uşoare sau pe acelea cu totul lipsite de experienţă ; şi eram sigură de succesul meu dacă va rosti cuvîntul dragoste, dacă mai cu seamă va avea pretenţia să-l obţină de la mine.

Ce comod e să ai de a face cu *oameni cu principii*, ca voi ! Cîteodată un încurcă-lume de îndrăgostit te zăpăceşte cu timiditatea lui, sau te stinghereşte prin pornirile lui violente ; e o febră care, ca oricare alta, îşi are frisoanele şi arşiţa ei, şi ale cărei simptome sînt uneori felurite. Mersul vostru bine rînduit, însă, se ghiceşte atît de lesne ! Sosirea, ţinuta, tonul, vorbele, le ştiam toate din ajun. Nu-ţi voi reda deci conversaţia noastră, pe care uşor ţi-o închipui. Observă numai că — în apărarea mea simulată — îl ajutam din toate puterile : stinghereală, ca să-i dau timpul să vorbească, argumente proaste, pe care să le combată ; teamă şi neîncredere ca să dea loc protestărilor ; şi acel veşnic refren, din partea lui, *nu vă cer decît un singur cuvînt ;* şi tăcerea mea, care parcă nu-l lasă să aştepte decît spre a-l face să dorească şi mai mult ; pe lîngă astea, o mînă luată de sute de ori, care mereu se retrage şi nu se refuză niciodată. Ai putea petrece astfel o zi întreagă ; noi am petrecut o oră de plictiseală ucigătoare : şi ne-am găsi şi acum poate în aceeaşi situaţie, dacă n-am fi auzit intrînd o caleaşcă în curte. Această fericită întîmplare potrivnică făcu — cum era de aşteptat — şi mai vii solicitările lui ; iar eu, văzînd că soseşte momentul care mă punea la adăpost împotriva oricărei surprize, după ce m-am pregătit printr-un lung suspin, am acordat preţiosul cuvînt. Musafirii au

fost anunțați, și puțin după aceea, aveam o societate destul de numeroasă.

Prévan mi-a cerut voie să vină a doua zi dimineața, și eu am consimțit : dar în grija de a mă apăra, am poruncit cameristei mele să rămînă tot timpul acestei vizite în odaia mea de culcare, de unde — după cum știi — se vede tot ce se petrece în cabinetul meu de toaletă, unde l-am primit. Liberi în ce privește conversația, și avînd amîndoi aceeași dorință, repede ne-am pus de acord : dar trebuia să scăpăm de spectatorul acela supărător ; acolo voiam să-l aduc.

Zugrăvindu-i atunci, după placul meu, un tablou al vieții mele intime, l-am convins ușor că nu vom putea găsi niciodată un moment de libertate ; că trebuia să considerăm ca un fel de minune aceea de care ne-am bucurat ieri, și care totuși prezintă riscuri prea mari ca să mă mai expun lor, de vreme ce în fiecare clipă putea să intre cineva în salon. M-am grăbit să adaug că toate aceste uzanțe se stabiliseră din pricină că pînă atunci nu-mi aduseseră nici o nemulțumire ; și am insistat chiar asupra imposibilității de a le schimba, fără să mă compromit în ochii servitorilor mei. El încercă să se întristeze, să facă pe supăratul, să-mi reproșeze că-l iubeam prea puțin ; ghicești cît de tare mă impresionau toate astea ! Dar vrînd să dau lovitura hotărîtoare, am chemat lacrimile în ajutor. A fost întocmai *Plîngi, Zaira*[1]. Puterea pe care credea că o are asupra mea și speranța de-a mă putea pierde după bunul său plac au fost pentru el ceea ce era dragostea pentru Orosman[2].

[1] Voltaire, *Zaira*, actul IV, scena a II-a (n. r.)
[2] Personaj din aceeași piesă (n. r.)

După această lovitură de teatru, am revenit la aranjamente. În lipsa posibilităților de a ne vedea ziua, ne-am ocupat de acelea pe care le oferea noaptea : dar paznicul meu era un obstacol de neînvins, și nu îngăduiam să încerce cineva să-l cîștige. Îmi propuse portița de la grădină : dar prevăzusem asta, și am născocit acolo un cîine care, blajin și tăcut în timpul zilei, devenea noaptea un adevărat demon. Ușurința cu care intram în toate aceste amănunte era făcută să-i dea curaj ; mi-a propus astfel expedientul cel mai ridicol, iar eu m-am grăbit să-l primesc.

Mai întîi, servitorul lui era tot atît de sigur ca și el ; în privința aceasta nu se înșela de loc, și unul și celălalt erau tot atît de siguri. Voi da o mare masă la mine ; va fi printre invitați ; la plecare, va zăbovi puțin. Iscusitul confident va chema trăsura, va deschide portiera ; iar el, Prévan, în loc să se urce în ea, se va preface doar că se urcă. Vizitiul lui n-ar avea cum să-și dea seama de aceasta ; plecat, astfel, pentru toată lumea, și totuși rămas la mine, întrebarea era dacă mai avea cum să ajungă pînă la apartamentul meu. Mărturisesc că la început toată dificultatea era să găsesc împotriva acestui plan argumente destul de proaste ca să poată avea aerul că le spulberă ; răspunse prin exemple. După părerea lui, acesta era mijlocul cel mai obișnuit : el însuși l-a folosit de multe ori ; era chiar acela de care se slujea mai des, ca fiind cel mai puțin primejdios.

Subjugată de tăria acestor referințe, am recunoscut, cu candoare, că exista o scară ascunsă care ducea pînă aproape de budoarul meu ; că aș putea să las acolo cheia, și că el ar putea să se

închidă înăuntru și să aștepte fără multe riscuri pînă ce servitoarele mele se vor duce la culcare ; apoi, ca să dau mai multă aparență de adevăr consimțămîntului meu, în clipa următoare nu mai voiam, nu mă mai hotăram să consimt decît cu condiția unei desăvîrșite supuneri, unei cumințenii... Ah ! ce cumințenie ! În sfîrșit, mă învoiam să-i dovedesc dragostea mea, nu însă s-o satisfac pe-a lui.

Plecarea, de care am uitat să-ți vorbesc, trebuia să se facă pe portița grădinii : n-avea decît să aștepte zorile : cerberul n-avea să mai scoată un cuvînt. La ora aceea nu-i țipenie de om, iar servitorii dorm duși. Dacă te miri de toate aceste proaste raționamente, înseamnă că uiți situația noastră reciprocă. Ce nevoie aveam de altele mai bune ? Tot ce pretindea el era ca lucrul să se afle, iar eu eram foarte sigură că nu se va afla. Ne-am înțeles ca toată povestea asta să aibă loc peste două zile.

Te rog să observi că treaba asta a fost aranjată fără ca nimeni să-l fi văzut pe Prévan în societatea mea. Îl întîlnesc la recepția unei prietene ale mele ; el îi oferă loja lui la o piesă nouă, și accept un loc în lojă. Invit pe această femeie în timpul spectacolului, de față fiind și Prévan, să vină să supeze la mine : era foarte greu să nu-l invit și pe el. Primește, și-mi face peste două zile o vizită cerută de politețe. La drept vorbind, mai vine să mă vadă și a doua zi dimineața : dar pe lîngă faptul că vizitele de dimineață nu mai contează, nu depinde decît de mine s-o găsesc indiscretă pe aceasta ; și într-adevăr îl reașez în categoria bărbaților cu care nu sînt prea legată, printr-o invitație scrisă la o ceremonioasă masă de seară.

Pot și eu să spun ca Annette[1] : *Doar asta-i tot !*

Cînd a sosit ziua fatală, ziua în care trebuia să-mi pierd virtutea și reputația, am dat instrucțiuni credincioasei mele Victoire, iar ea le-a executat, cum vei vedea imediat.

Între timp se făcuse seară. Se adunase multă lume la mine cînd a fost anunțat Prévan. L-am primit cu o politețe deosebită, care arăta că ne cunoaștem foarte puțin ; l-am dus la masa unde juca mareșala, ea fiind aceea prin care-i făcusem cunoștința. În tot cursul serii nu se întîmplă nimic deosebit, afară doar de un bilețel pe care discretul îndrăgostit găsi prilejul să mi-l înmîneze, și pe care l-am ars potrivit obiceiului meu. Mă vestea că mă puteam bizui pe el ; și cuvîntul acesta esențial era înconjurat de toate cuvintele parazite, dragoste, fericire etc., care nu lipsesc niciodată într-o asemenea împrejurare.

La miezul nopții, partidele terminîndu-se, am propus o scurtă macedonie[2]. Asta cu îndoitul scop de a favoriza evaziunea lui Prévan și, în același timp, de-a o face remarcată ; ceea ce nu putea să nu se întîmple, dată fiind reputația sa de jucător. Eram de asemenea încîntată că, la nevoie, oricine ar fi putut să-și aducă aminte că nu fusesem de loc grăbită să rămîn singură.

Jocul a ținut mai mult decît crezusem. Diavolul mă ispitea, și am cedat dorinței de a merge să consolez pe nerăbdătorul prizonier. Mă duceam astfel la pieire, cînd mi-am dat seama că din

[1] Personaj din opera comică *Annette și Lubin* (1762), de Charles-Simon Favart (1710—1792), autor de vodeviluri și comedii muzicale (n. r.).

[2] Unele persoane ignorează poate că o macedonie e un amestec de mai multe jocuri de noroc dintre care fiecare jucător are dreptul să aleagă unul cînd e rîndul lui să ia mîna. E una din invențiile vremii noastre.

momentul în care mă voi fi dat lui în întregime, nu voi mai avea asupră-i autoritatea de a-l ține în costumul decent, necesar planului meu. Am avut tăria să rezist. M-am întors din drum, și mi-am reluat locul — destul de prost dispusă — la jocul care nu se mai isprăvea. S-a terminat totuși și toată lumea a plecat. Am sunat cameristele mele, m-am dezbrăcat repede și le-am trimis și pe ele la culcare.

Mă vezi, viconte, în toaleta mea ușoară, înaintînd sfioasă și prudentă, și deschizînd cu o mînă tremurătoare ușa învingătorului meu ? M-a zărit, nici fulgerul nu-i mai repede. Ce să-ți mai spun ? Am fost învinsă, cu desăvîrșire învinsă, înainte de a fi putut spune un cuvînt ca să-l opresc sau ca să mă apăr. A vrut apoi să ia o ținută mai comodă și mai potrivită cu împrejurările. Își blestema găteala care, spunea el, îl îndepărta de mine ; voia să se lupte cu mine cu arme egale ; extrema mea timiditate, însă, se opuse, și dezmierdările mele drăgăstoase nu-i mai lăsară răgazul. Trecu la alte ocupații.

Drepturile lui se dublară și pretențiile reveniră. Eu însă, atunci, i-am spus : „Ascultă, pînă acum vei avea de istorisit o întîmplare destul de plăcută celor două contese de P..., și altora o mie, dar sînt curioasă să știu cum o să povestești sfîrșitul aventurii". Spunînd acestea, am sunat din toate puterile. De data asta mi-am luat revanșa, și fapta mea a fost mai repede decît vorba lui. Abia apucase să bîlbîie ceva cînd am auzit-o alergînd pe Victoire și chemînd *toți servitorii* pe care-i ținuse la ea, după cum îi poruncisem. Luînd atunci un ton de regină și ridicînd vocea, am urmat : „Ieșiți afară, domnule, și să nu mai în-

drăzniți să apăreți înaintea mea". În clipa aceea toți servitorii mei au intrat.

Bietul Prévan și-a pierdut capul, și bănuind o cursă acolo unde nu era la urma urmei, decît o glumă, s-a repezit la spadă. N-a fost o idee fericită, căci valetul meu, curajos și voinic, l-a apucat și l-a trîntit la pămînt. M-a cuprins, mărturisesc, o spaimă de moarte. Am strigat să se oprească și-am poruncit să-i lase retragerea liberă și să se încredințeze doar că a părăsit casa. Servitorii mă ascultară : dar erau în mare fierbere și se indignau că îndrăznise cineva să fie necuviincios cu *virtuoasa lor stăpînă*. L-au însoțit cu toții pe nefericitul cavaler, cu gălăgie și scandal, ceea ce și doream. Numai Victoire a rămas, și ne-am apucat amîndouă să aranjăm nițel patul care era în mare dezordine.

Servitorii mei s-au întors tot gălăgioși, iar eu, *tot sub stăpînirea emoției*, i-am întrebat prin ce fericită întîmplare nu se culcaseră încă ; Victoire mi-a spus atunci că invitase două prietene la masă, că au stat cu toții mai tîrziu, în sfîrșit, tot ce combinaserăm împreună. Le-am mulțumit tuturora, le-am dat voie să se retragă, poruncind totuși unuia din ei să meargă numaidecît după medicul meu. Mă credeam îndreptățită să mă tem de efectul *spaimei mele de moarte* ; și era totodată un mijloc sigur de a răspîndi și a da celebritate acestei întîmplări.

Medicul veni într-adevăr, mă compătimi mult, și-mi prescrise odihnă. Eu i-am poruncit lui Victoire să vorbească de povestea asta prin vecini, a doua zi dis-de-dimineață.

Totul a izbutit atît de bine, încît înainte de amiază, de îndată ce am făcut lumină la mine, cucernica mea vecină se și înființase la căpătîiul

meu, ca să afle adevărul şi amănuntele acestei oribile aventuri. Am fost nevoită să deplîng timp de o oră, împreună cu ea, corupţia vremurilor noastre. Ceva mai tîrziu am primit de la mareşală biletul pe care ţi-l alăturez. În sfîrşit, înainte de cinci după-amiază, spre marea mea uimire, văd deodată că intră M...[1]. Venea, mi-a spus, să-mi prezinte scuze pentru faptul că un ofiţer din corpul lui îmi făcuse o asemenea necuviinţă. N-a aflat despre aceasta decît la prînz, la mareşală, şi a trimis imediat ordin lui Prévan să meargă la închisoare. Am intervenit ca să-l ierte dar m-a refuzat. M-am gîndit atunci că, în calitate de complice, trebuia să mă execut la rîndul meu şi să mă supun unui consemn sever. Am înştiinţat la poartă că nu primesc pe nimeni şi că nu mă simţeam bine.

Singurătăţii mele îi datorezi această lungă scrisoare. Voi scrie şi doamnei de Volanges una, pe care ea cu siguranţă că o va citi cu glas tare, şi din care vei afla întîmplarea aceasta aşa cum trebuie povestită.

Am uitat să-ţi spun că Belleroche e indignat şi vrea neapărat să se bată cu Prévan. Bietul băiat! Noroc că voi avea timpul să-i potolesc mintea. Pînă atunci, îmi voi odihni eu mintea, obosită de cîte am scris. Cu bine, viconte.

...25 septembrie 17' ', seara

---

[1] Comandantul corpului în care servea domnul de Prévan.

SCRISOAREA a LXXXVI-a

Mareşala de... către marchiza de Merteuil

(Bilet inclus în precedenta scrisoare)

Dumnezeule! Ce aflu, scumpa mea doamnă? e cu putinţă că acel tînăr Prévan să facă un lucru atît de îngrozitor? Şi încă unei persoane ca dumneavoastră! La ce poate fi cineva expus! Să nu mai poţi fi în siguranţă nici la tine acasă! Într-adevăr, evenimente ca acesta te consolează că eşti bătrînă. Dar un lucru de care nu mă voi consola niciodată e că sînt vinovată în parte că aţi primit un asemenea ticălos în casa dumneavoastră. Dacă ce mi s-a spus e adevărat, vă făgăduiesc că nu va mai călca niciodată casa mea; e hotărîrea pe care toţi oamenii cinstiţi vor lua-o în privinţa lui, dacă îşi înţeleg datoria.

Mi s-a spus că v-aţi simţit foarte rău şi sînt îngrijorată în privinţa sănătăţii dumneavoastră. Daţi-mi, vă rog, ştiri despre dumneavoastră; sau spuneţi uneia din cameristele dumneavoastră să-mi scrie, dacă singură nu puteţi. Nu vă cer decît un singur cuvînt ca să mă liniştesc. Aş fi alergat eu însămi pînă la dumneavoastră azi dimineaţă dacă n-ar fi fost băile mele pe care medicul nu-mi permite să le întrerup; iar azi

după-amiază trebuie să merg la Versailles, tot pentru treburile nepotului meu.

Vă las cu bine, scumpă doamnă; vă rog să nu vă îndoiţi niciodată de sincera mea prietenie.

*Paris, 25 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXXVII-a

Marchiza de Merteuil către doamna de Volanges

Îţi scriu din pat, scumpă prietenă. Întîmplarea cea mai neplăcută şi cea mai cu neputinţă de prevăzut m-a îmbolnăvit de spaimă şi de supărare. Desigur, nu pentru că aş avea să-mi reproşez ceva: dar e totdeauna atît de penibil pentru o femeie cinstită şi care păstrează modestia potrivită sexului ei să atragă asupră-şi atenţia publică, încît aş fi dat orice ca să evit aventura aceasta nenorocită; şi încă nu ştiu dacă nu mă voi hotărî să plec la ţară şi să aştept pînă ce va fi uitată. Iată despre ce e vorba.

Am întîlnit la mareşala de... un oarecare domn de Prévan pe care-l cunoşti desigur din auzite, şi pe care nu-l cunoşteam altminteri nici eu. Dar întîlnindu-l în casa aceea, eram îndreptăţită să cred că e un om binecrescut. E destul de plăcut la vedere şi mi s-a părut că nu-i lipsit de inteligenţă. Întîmplarea şi plictiseala jocului mă făcură să fiu singura femeie între el şi episcopul de..., în timp ce toţi ceilalţi erau ocupaţi cu lanskenetul. Am stat de vorbă toţi trei pînă în momentul cînd s-a servit dineul. La masă, o piesă nouă de care se vorbi îi dădu prilejul să ofere loja sa

mareșalei, care o primi; mi s-a rezervat și mie un loc în acea lojă. Spectacolul a avut loc lunea trecută, la Comedie. Cum mareșala urma să supeze la mine după spectacol, am propus acestui domn s-o însoțească, și a venit și el. După două zile îmi făcu o vizită, care prilejui conversații obișnuite în asemenea împrejurări, fără absolut nimic deosebit. A doua zi, veni să mă vadă dimineața, ceea ce mi s-a părut cam indiscret: dar am crezut de cuviință că în loc să-i arăt lucrul acesta prin felul meu de a-l primi, era mai bine să-l înștiințez printr-un gest de politețe că nu eram încă atît de intimi legați pe cît i se părea lui. De aceea i-am trimis chiar în ziua aceea o invitație foarte laconică și foarte ceremonioasă la o masă pe care am dat-o alaltăieri. Nu cred c-am vorbit toată seara mai mult de patru cuvinte cu dînsul, iar el s-a retras îndată ce s-a isprăvit partida. Vei admite că pînă aici nimic nu seamănă mai puțin cu un început de aventură; după partide, am făcut o macedonie care a ținut pînă pe la două noaptea; în sfîrșit, m-am culcat.

Trecuse cel puțin o jumătate de ceas de cînd plecaseră cameristele mele, cînd am auzit zgomot în apartamentul meu. Am dat perdeaua la o parte, foarte speriată, și am văzut intrînd un bărbat pe ușa care duce la budoar. Am dat un strigăt și am recunoscut, la lumina candelei, pe acest domn de Prévan care, cu o nemaipomenită nerușinare, mi-a spus să nu mă alarmez, că-mi va explica misterul purtării sale și că mă conjura să nu fac nici un zgomot. Vorbind astfel, a aprins o lumînare; eram atît de uluită încît nu puteam scoate un cuvînt. Aerul lui degajat și liniștit cred că mă paraliza și mai tare. Dar n-a apucat să

spună două cuvinte, și am înțeles care era pretinsul mister, și singurul meu răspuns a fost, cum poți să-ți închipui, că am tras cu putere de șnurul soneriei.

Printr-un noroc neînchipuit, toți servitorii mei petrecuseră la una din femeile mele de serviciu și încă nu se culcaseră. Camerista mea care, venind la mine, m-a auzit vorbind tare, s-a speriat și a chemat toată lumea aceea. Îți dai seama ce scandal! Servitorii mei erau furioși; am văzut cum valetul meu era să-l omoare pe Prévan. Mărturisesc că o clipă am fost încîntată de această desfășurare de forță; dar acum, gîndindu-mă mai bine, aș fi mai bucuroasă dacă n-ar fi venit decît camerista mea; era de ajuns, și aș fi evitat poate scandalul acesta care mă întristează.

Pe cînd așa, zgomotul a trezit vecinii, servitorii au vorbit, și de ieri noutatea aceasta cutreieră Parisul. Domnul de Prévan e la închisoare, din ordinul comandantului corpului său, care a avut buna-cuviință să treacă ieri pe la mine și să-mi prezinte scuzele sale. Pedeapsa aceasta va spori și mai mult scandalul: dar n-am putut obține de la el ca s-o ridice. Autoritățile orașului și curtea s-au înscris la poarta mea, pe care-am închis-o tuturor. Puținele persoane pe care le-am văzut mi-au spus că toată lumea mă aprobă și că indignarea publică e la culme împotriva domnului de Prévan: desigur, o merită cu prisosință, dar aceasta nu-mi micșorează neplăcerile întîmplării.

În afară de asta, acest om are desigur cîțiva prieteni și prietenii lui trebuie să fie răi: cine poate ști ce vor inventa ca să-mi facă rău? Doamne, cît de nenorocită e o femeie tînără!

Nu-i destul că nu dă prilej clevetirilor ; mai trebuie să se apere și împotriva calomniei.

Scrie-mi, te rog, ce-ai fi făcut, ce-ai face în locul meu, tot ce gîndești. De la dumneata am primit totdeauna consolările cele mai afectuoase și sfaturile cele mai înțelepte ; de la dumneata mă bucur cel mai mult să le și primesc.

Rămîi cu bine, scumpă și bună prietenă ; cunoști sentimentele care mă leagă pe veci de dumneata. Îmbrățișez pe drăgălașa dumitale fiică.

Paris, 26 septembrie 17' '

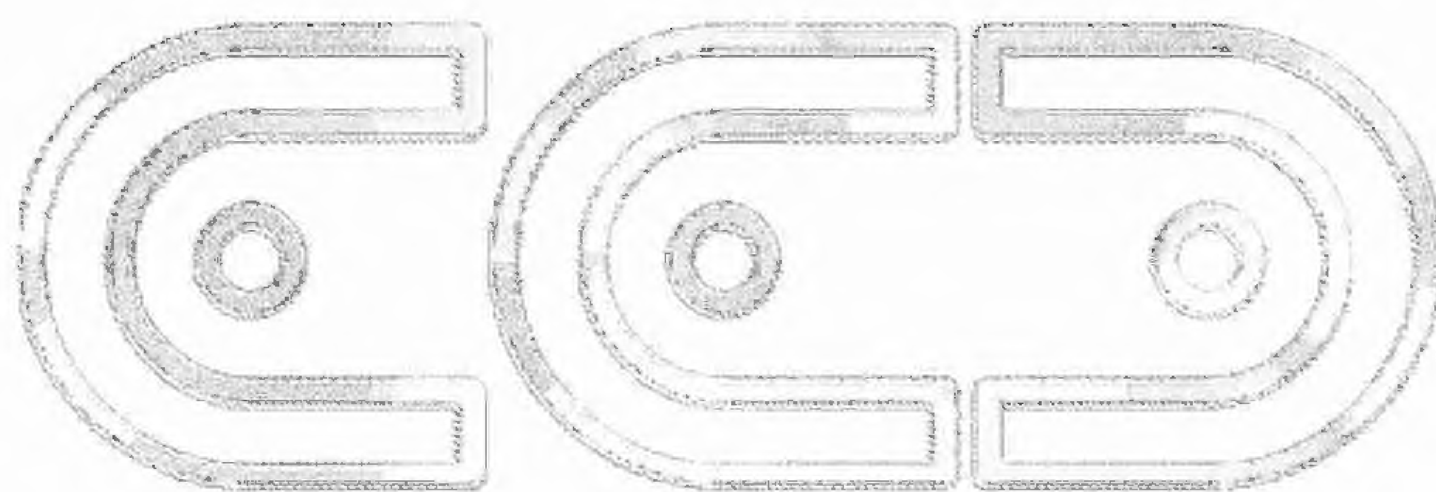
Redactor : ELENA MURGU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1969. Tiraj 70 175 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 11,50. Coli tipar 10,75. A. nr. 16.441/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 84—31=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 648 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

CLUB

Scanare și prelucrare digitală

de

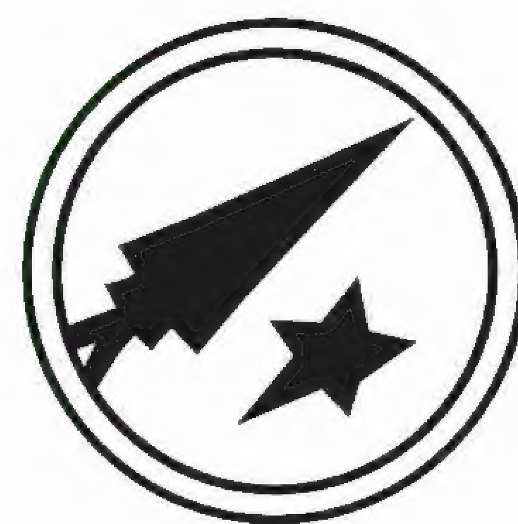

Anonim

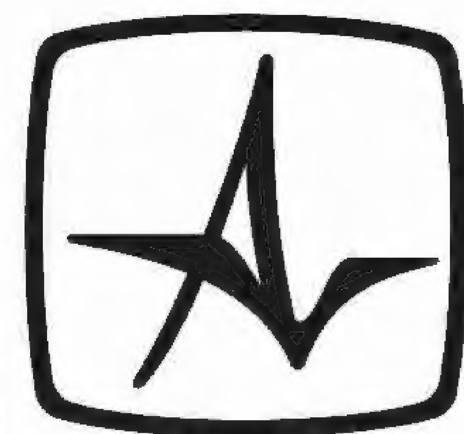
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

